

ಇಂದ್ರೋಽಹಂ ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ವಸೂನಾಮಸ್ಮಿ ಹವ್ಯವಾಟ್ |
ಆದಿತ್ಯಾನಾಮಹಂ ವಿಷ್ಣು ರುದ್ರಾಣಾಂ ನೀಲಲೋಹಿತಃ

|| ೧೩ ||

ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷೀಣಾಂ ಭೃಗುರಹಂ ರಾಜರ್ಷೀಣಾಮಹಂ ಮನುಃ |
ದೇವರ್ಷೀಣಾಂ ನಾರದೋಽಹಂ ಹವಿರ್ಧಾನ್ಯಸ್ಮಿ ಧೇನುಷು

|| ೧೪ ||

ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರಾಣಾಂ ಕಪಿಲಃ ಸುಪರ್ಣೋಽಹಂ ಪತತ್ತ್ರಿಣಾಮ್ |
ಪ್ರಜಾಪತೀನಾಂ ದಕ್ಷೋಽಹಂ ಪಿತೃಣಾಮಹಮರ್ಯಮಾ

|| ೧೫ ||

ಮಾಂ ವಿದ್ವದ್ಧವ ದೈತ್ಯಾನಾಂ ಪ್ರಹ್ಲಾದಮಸುರೇಶ್ವರಮ್ |
ಸೋಮಂ ನಕ್ಷತ್ರೈಷಧೀನಾಂ ಧನೇಶಂ ಯಕ್ಷರಕ್ಷಸಾಮ್

|| ೧೬ ||

ಐರಾವತಂ ಗಜೇಂದ್ರಾಣಾಂ ಯಾದಸಾಂ ವರುಣಂ ಪ್ರಭುಮ್ |
ತಪತಾಂ ದ್ಯುಮತಾಂ ಸೂರ್ಯಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಚ ಭೂಪತಿಮ್

|| ೧೭ ||

ಉಚ್ಚೈಃ ಪ್ರವಾಸುರಂಗಾಣಾಂ ಧಾತೂನಾಮಸ್ಮಿ ಕಾಂಚನಮ್ |
ಯಮಃ ಸಂಯಮತಾಂ ಚಾಹಂ ಸರ್ಪಾಣಾಮಸ್ಮಿ ವಾಸುಕಿಃ

|| ೧೮ ||

ನಾಗೇಂದ್ರಾಣಾಮನಂತೋಽಹಂ ಮೃಗೇಂದ್ರಃ ಶೃಂಗಿದಂಷ್ಟ್ರಿಣಾಮ್ |
ಆಶ್ರಮಾಣಾಮಹಂ ತುರ್ಯೋ ವರ್ಣಾಣಾಂ ಪ್ರಥಮೋಽನಘಃ

|| ೧೯ ||

ತೀರ್ಥಾಣಾಂ ಸ್ತೋತೃಣಾಂ ಗಂಗಾ ಸಮುದ್ರಃ ಸರಸಾಮಹಮ್ |
ಆಯುಧಾಣಾಂ ಧನುರಹಂ ತ್ರಿಪುರಘ್ನೋ ಧನುಷ್ಮತಾಮ್

|| ೨೦ ||

ಧಿಷ್ಣಾನಾಮಸ್ಮ್ಯಹಂ ಮೇರುರ್ಗಹನಾನಾಂ ಹಿಮಾಲಯಃ |
ವನಸ್ಪತೀನಾಮಶ್ವತ್ಥ ಓಷಧೀನಾಮಹಂ ಯವಃ

|| ೨೧ ||

ಪುರೋಧಸಾಂ ವಸಿಷ್ಠೋಽಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಿಷ್ಠಾಣಾಂ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ |
ಸ್ಯಂದೋಽಹಂ ಸರ್ವಸೇನಾನ್ಯಾಮಗ್ರಣ್ಯಾಂ ಭಗವಾನಜಃ

|| ೨೨ ||

ಯಜ್ಞಾಣಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞೋಽಹಂ ಪ್ರತಾನಾಮವಿಹಿಂಸನಮ್ |
ವಾಯುಗ್ವರ್ಕಾಂಬುವಾಗಾತ್ಮಾ ಶುಚೀನಾಮಪ್ಯಹಂ ಶುಚಿಃ

|| ೨೩ ||

ಯೋಗಾನಾಮಾತ್ಮಸಂದೋಧೋ ಮಂತ್ರೋಽಸ್ಮಿ ವಿಜಿಗೀಷತಾಮ್ |
ಅನ್ವೀಕ್ಷಿಕೀ ಕೌಶಲಾನಾಂ ವಿಕಲ್ಪಃ ಶ್ರುತಿವಾದಿನಾಮ್

|| ೨೪ ||

ಸ್ಮಿಣಾಂ ತು ಶತರೂಪಾಹಂ ಪುಂಶಾಂ ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಮನುಃ |
ನಾರಾಯಣೋ ಮುನೀನಾಂ ಚ ಕುಮಾರೋ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಾಮ್

|| ೨೫ ||

ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನೂ, ಎಂಬು ವಸುಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯೂ, ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವೂ, ಏಕಾದಶ ರುದ್ರರಲ್ಲಿ ನೀಲಲೋಹಿತ ಹಸರಿನ ರುದ್ರನು ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಭೃಗು, ರಾಜರ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಮನು, ದೇವರ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾರದ, ಹಸುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಮಧೇನು ನಾನೇ ಆಗಿರುವೆನು. || ೧೩-೧೪ || ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರರಲ್ಲಿ ಕಪಿಲನೂ, ಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಗರುಡನೂ, ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯೂ, ಪಿತೃಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಯಮಾ ನಾನಾಗಿ ದ್ದೇನೆ. || ೧೫ || ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಧವಾ! ನಾನು ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯರಾಜ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು, ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಅಧಿಪತಿ, ವನಸ್ಪತಿಗಳನ್ನು ಪುಷ್ಪಗೊಳಿಸುವ ಚಂದ್ರನು, ಯಕ್ಷ-ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲಿ ಧನಪತಿ ಕುಬೇರನು ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. || ೧೬ || ಗಜೇಂದ್ರರಲ್ಲಿ ಐರಾವತವೂ, ಜಲಚರಗಳ ಅಧಿಪತಿ ವರುಣ, ಬೆಳಗುವವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಕೊಡುವಂತಹ ಸೂರ್ಯನೂ, ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ರಾಜನೂ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. || ೧೭ || ಕುದುರೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚೈಶ್ವರವಸ್ತು ಧಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನ, ದಂಡಧಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಮ, ಸರ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸುಕಿ ನಾನೇ ಆಗಿರುವೆನು. || ೧೮ || ಪುಣ್ಯಾತ್ಮಾ ಉದ್ಧವನೇ! ನಾನೇ ನಾಗರಾಜರಲ್ಲಿ ಅದಿಶೇಷನೂ, ಕೊಂಬು ಮತ್ತು ದಾಡೆಗಳುಳ್ಳ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ರಾಜನಾದ ಸಿಂಹನೂ, ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಂನ್ಯಾಸವೂ, ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. || ೧೯ || ತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯೂ, ಜಲಾಶಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರವೂ, ಅಸ್ತ್ರ-ಶಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಧನುಸ್ಸೂ, ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪುರಾರೀ ಶಂಕರನೂ ನಾನೇ ಆಗಿರುವೆನು. || ೨೦ ||

ನಿವಾಸಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮೇರುವೂ, ದುರ್ಗಮ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಮಾಲಯವೂ, ವನಸ್ಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯಮರವೂ, ಧಾನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಜವೆಯೂ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. || ೨೧ || ಪುರೋಹಿತರಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠನೂ, ವೇದವೇತ್ತರಲ್ಲಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯೂ, ಎಲ್ಲ ಸೇನಾಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಯಂದನೂ, ಸನ್ಮಾರ್ಗ ಪ್ರವರ್ತಕರಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ನಾನೇ ಆಗಿರುವೆನು. || ೨೨ || ಪಂಚ ಮಹಾಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞ (ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಯಜ್ಞ)ವೂ, ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸಾವ್ರತವೂ, ಶುದ್ಧ ಮಾಡುವ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಶುದ್ಧ ವಾಯುವೂ ಹಾಗೂ ಅಗ್ನಿ, ಸೂರ್ಯ, ಜಲ, ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಾ ನಾನೇ ಆಗಿರುವೆನು. || ೨೩ || ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮನೋನಿರೋಧರೂಪಿ ಸಮಾಧಿ ಯೋಗವೂ, ಗೆಲ್ಲುವ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತವಾಗಿಡುವಂತಹ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯೂ, ಆತ್ಮಾನಾತ್ಮ ವಿವೇಕದ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯೂ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. ತತ್ತ್ವಗಳ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಲಾಗುವವಾದ-ವಿವಾದರೂಪಿ ವಿಕಲ್ಪವೂ ನಾನೇ. (ಎಕೆಂದರೆ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಯಾವುದೇ ತತ್ತ್ವಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಷ್ಟೇ ಇದೆ ಎಂಬುದು ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ) ಸ್ವೀಯರಲ್ಲಿ ಮನುಪತ್ನೀ ಶತರೂಪಾ, ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನು, ಮುನೀಶ್ವರರಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣ, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಸನತ್ಕುಮಾರರು ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. || ೨೪-೨೫ ||

ಧರ್ಮಾಣಾಮಸ್ಮಿ ಸಂನ್ಯಾಸಃ ಕ್ಷೇಮಾಣಾಮಬಹಿರ್ಮತಿಃ |
ಗುಹ್ಯಾನಾಂ ಸೂನ್ಯತಂ ಮೌನಂ ಮಿಥುನಾನಾಮಜಸ್ವಹಮ್ || ೨೬ ||

ಸಂವತ್ಸರೋಽಸ್ಮ್ಯನಿಮಿಷಾಮೃತೂನಾಂ ಮಧುಮಾಧವೌ |
ಮಾಸಾನಾಂ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷೋಽಹಂ ನಕ್ಷತ್ರಾಣಾಂ ತಥಾಭಿಜಿತ್ || ೨೭ ||

ಅಹಂ ಯುಗಾನಾಂ ಚ ಕೃತಂ ಧೀರಾಣಾಂ ದೇವಲೋಽಸಿತಃ |
ದ್ವೈಪಾಯನೋಽಸ್ಮಿ ವ್ಯಾಸಾನಾಂ ಕವೀನಾಂ ಕಾವ್ಯ ಆತ್ಮವಾನ್ || ೨೮ ||

ವಾಸುದೇವೋ ಭಗವತಾಂ ತ್ವಂ ತು ಭಾಗವತೇಷ್ವಹಮ್ |
ಕಿಂಪುರುಷಾಣಾಂ ಹನುಮಾನ್ವಿದ್ಯಾಧ್ರಾಣಾಂ ಸುದರ್ಶನಃ || ೨೯ ||

ರತ್ನಾನಾಂ ಪದ್ಮರಾಗೋಽಸ್ಮಿ ಪದ್ಮಕೋಶಃ ಸುಪೇಶಸಾಮ್ |
ಕುಶೋಽಸ್ಮಿ ದರ್ಭಜಾತೀನಾಂ ಗವ್ಯಮಾಜ್ಯಂ ಹವಿಃಷ್ಣಹಮ್ || ೩೦ ||

ವ್ಯವಸಾಯಿನಾಮಹಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಕಿತವಾನಾಂ ಭಲಗ್ರಹಃ |
ತಿತಿಕ್ಷಾಸ್ತಿ ತಿತಿಕ್ಷಾಣಾಂ ಸತ್ತ್ವಂ ಸತ್ತ್ವವತಾಮಹಮ್ || ೩೧ ||

ಓಜಃ ಸಹೋ ಬಲವತಾಂ ಕರ್ಮಾಹಂ ವಿದ್ವಿ ಸಾತ್ವತಾಮ್ |
ಸಾತ್ವತಾಂ ನವಮೂರ್ತೀನಾಮಾದಿಮೂರ್ತಿರಹಂ ಪರಾ || ೩೨ ||

ವಿಶ್ವಾವಸುಃ ಪೂರ್ವಚಿತ್ತಿರ್ಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರಸಾಮಹಮ್ |
ಭೂಧರಾಣಾಮಹಂ ಸ್ಪರ್ಶ್ಯಂ ಗಂಧಮಾತ್ರಮಹಂ ಭುವಃ || ೩೩ ||

ಅಪಾಂ ರಸಶ್ಚ ಪರಮಸ್ತೇಚಿಷ್ಠಾಣಾಂ ವಿಭಾವಸುಃ |
ಪ್ರಭಾ ಸೂರ್ಯೇಂದುತಾರಾಣಾಂ ಶಬ್ದೋಽಹಂ ನಭಸಃ ಪರಃ || ೩೪ ||

ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾನಾಂ ಬಲಿರಹಂ ವೀರಾಣಾಮಹಮರ್ಜುನಃ |
ಭೂತಾನಾಂ ಸ್ಥಿತಿರುತ್ಪತ್ತಿರಹಂ ವೈ ಪ್ರತಿಸಂಕ್ರಮಃ || ೩೫ ||

ಗತ್ಯುಕ್ತೃತ್ಸರ್ಗೋಪಾದಾನಮಾನಂದಸ್ಪರ್ಶಲಕ್ಷಣಮ್ |
ಆಸ್ವಾದಶ್ರುತ್ಯವಘ್ರಾಣಮಹಂ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯೇಂದ್ರಿಯಮ್ || ೩೬ ||

ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಂನ್ಯಾಸ ಧರ್ಮವು ಶ್ರೇಯಸ್ಕಾಮೀ ಪುರುಷರ ಅಂತರ್ಮುಖೀ ವೃತ್ತಿಯೂ, ಯಾವುದೇ ಮಾತನ್ನು ಗೋಪನೀಯ ವಾಗಿಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಧುರವಾಣೀ ಮತ್ತು ಮೌನ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. ಯಾರ ಶರೀರದ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ ಮೊದಲನೆಯ ಜೋಡಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತೋ ಆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. || ೨೬ || ಸದಾಕಾಲವೂ ಎಚ್ಚರವಾಗಿರುವವರಲ್ಲಿ ಸಂವತ್ಸರರೂಪೀ ಕಾಲವು ನಾನೇ. ಋತುಗಳಲ್ಲಿ ವಸಂತನೂ, ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷವೂ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿಜಿತ್ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. || ೨೭ || ಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಕೃತಯುಗವೂ, ವಿವೇಕಿಗಳಲ್ಲಿ ದೇವರ್ಷಿ ದೇವಲ ಮತ್ತು ಅಸಿತನೂ, ವ್ಯಾಸರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನ ವ್ಯಾಸ ಹಾಗೂ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ವೀ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರೂ ನಾನೇ ಆಗಿರುವೆನು. || ೨೮ || ಷಡ್‌ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ವಾಸುದೇವನು ನಾನೇ. ನನ್ನ ಪ್ರೇಮಿ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ನೀನು (ಉದ್ಧವ), ಕಿಂಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನೂ, ವಿದ್ಯಾಧರರಲ್ಲಿ ಸುದರ್ಶನವೂ (ಅವನು ಅಜಗರ ರೂಪದಿಂದ ನಂದರಾಜನನ್ನು ಸುಂಗಿದ್ದನು ಮತ್ತೆ ಭಗವಂತನ ಪಾದಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿದ್ದನು.) ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. || ೨೯ || ರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಪದ್ಮರಾಗ (ಕೆಂಪು)ವೂ, ಸುಂದರ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಮಲದ ಮೊಗ್ಗು, ತೃಣಗಳಲ್ಲಿ ಕುಶ, ಹವಿಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಹಸುವಿನ ತುಪ್ಪ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. || ೩೦ || ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯೂ, ಭಲ-ಕವಟಮಾಡುವವರಲ್ಲಿ ದ್ಯೂತ ಕ್ರೀಡೆಯೂ, ತಿತಿಕ್ಷುಗಳ ತಿತಿಕ್ಷಿಯೂ, ಸಾತ್ವಿಕರಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ತ್ವ ಗುಣವೂ ನಾನೇ ಆಗಿರುವೆನು. || ೩೧ || ಬಲಿಷ್ಠರಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹ ಪರಾಕ್ರಮವೂ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮವೂ, ವೈಷ್ಣವರಲ್ಲಿ ವಾಸುದೇವ ಸಂಕರ್ಷಣ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಅನಿರುದ್ಧ, ನಾರಾಯಣ, ಹಯಗ್ರೀವ, ವರಾಹ, ನೃಸಿಂಹ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಾ-ಈ ಒಂಭತ್ತು ಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಾಸುದೇವ ಮೂರ್ತಿಯೂ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. || ೩೨ || ಗಂಧರ್ವರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾವಸು, ಅಪ್ಸರೆಯರಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಆಸ್ಥಾನದ ಅಪ್ಸರೆ ಪೂರ್ವಚಿತ್ತಿ, ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರತೆ, ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಗಂಧ ತನ್ಮಾತ್ರೆಯ ಗುಣ ಶಬ್ದ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. || ೩೩ || ಜಲದಲ್ಲಿ ರಸವೂ, ತೇಜಸ್ವೀ ಆಗ್ನಿ ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಭೆನಾನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅದರ ಏಕಮಾತ್ರ ಗುಣವಾದ ಶಬ್ದವು ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. || ೩೪ || ಉದ್ಧವನೇ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಬಲಿ, ವೀರರಲ್ಲಿ ಆರ್ಜುನ, ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಥಿತಿಯೂ, ಕೊನೆಗೆ ಅವರೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಮೂಲಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ (ಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ) ಬಂದು ಸೇರುವ ವಿಧಾನವೂ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. || ೩೫ || ನಾನೇ ಕಾಲುಗಳಿಂದ ನಡೆಯುವ ಶಕ್ತಿ, ವಾಣಿಯಿಂದ ಮಾತಾಡುವ ಶಕ್ತಿ, ವಾಯುವಿನಲ್ಲಿ ಮಲತ್ಯಾಗದ ಶಕ್ತಿ, ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯುವ ಶಕ್ತಿ, ಜನನೇಂದ್ರಿಯದಲ್ಲಿ ಆನಂದೋಪಭೋಗದ ಶಕ್ತಿ, ತ್ವಚೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಶದ, ನೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದರ್ಶನದ, ರಸನೆಯಲ್ಲಿ ರುಚಿಯಾಗುವ, ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣದ, ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಮೂಸುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಸಮಸ್ತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಇಂದ್ರಿಯಶಕ್ತಿಯೂ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. ಪೃಥ್ವೀ, ವಾಯು, ಆಕಾಶ,

ಪೃಥಿವೀ ವಾಯುರಾಕಾಶ ಆಪೋ ಜ್ಯೋತಿರಹಂ ಮಹಾನ್ |
ವಿಕಾರಃ ಪುರುಷೋಽವ್ಯಕ್ತಂ ರಜಃ ಸತ್ತ್ವಂ ತಮಃ ಪರಮ್ |
|| ೩೭ ||

ಅಹಮೇತತ್ಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನಂ ಜ್ಞಾನಂ ತತ್ತ್ವವಿನ್ನಿಶ್ಚಯಃ |
ಮಯೇಶ್ವರೇಣ ಜೀವೇನ ಗುಣೇನ ಗುಣನಾ ವಿನಾ |
ಸರ್ವಾತ್ಮನಾಪಿ ಸರ್ವೇಣ ನ ಭಾವೋ ವಿದ್ಯತೇ ಕ್ವಚಿತ್ |
|| ೩೮ ||

ಸಂಖ್ಯಾನಂ ಪರಮಾಣೂನಾಂ ಕಾಲೇನ ಕ್ರಿಯತೇ ಮಯಾ |
ನ ತಥಾ ಮೇ ವಿಭೂತೀನಾಂ ಸೃಜತೋಽಂಡಾನಿ ಕೋಟಿಶಃ |
|| ೩೯ ||

ತೇಜಃ ಶ್ರೀಃ ಕೀರ್ತಿರೈಶ್ವರ್ಯಂ ಹ್ರಿಸ್ತ್ಯಾಗಃ ಸೌಭಗಂ ಭಗಃ |
ವೀರ್ಯಂ ತಿತಿಕ್ಷಾ ವಿಜ್ಞಾನಂ ಯತ್ರ ಯತ್ರ ಸ ಮೇಽಂಶಕಃ |
|| ೪೦ ||

ಏತಾಸ್ತೇ ಕೀರ್ತಿತಾಃ ಸರ್ವಾಃ ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣ ವಿಭೂತಯಃ |
ಮನೋವಿಕಾರಾ ಏವೈತೇ ಯಥಾ ವಾಚಾಭಿಧೀಯತೇ |
|| ೪೧ ||

ವಾಚಂ ಯಚ್ಚಮನೋ ಯಚ್ಚಪ್ರಾಣಾನ್ಯಚ್ಛೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ |
ಆತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ ಯಚ್ಚ ನ ಭೂಯಃ ಕಲ್ಪಸೇಽಧ್ವನೇ |
|| ೪೨ ||

ಯೋ ವೈ ವಾಙ್ಮನಸೀ ಸಮ್ಯಗಸಂಯಚ್ಛನ್ ಧಿಯಾ ಯತಿಃ |
ತಸ್ಯ ವ್ರತಂ ತಪೋಜ್ಞಾನಂ ಸ್ವವತ್ಯಾಮಘಟಾಂಬುವತ್ |
|| ೪೩ ||

ತಸ್ಮಾನ್ಮನೋವಚಃಪ್ರಾಣಾನ್ ನಿಯಚ್ಛೇನ್ಮತ್ತರಾಯಣಃ |
ಮದ್ವಕ್ತಿಯುಕ್ತಯಾ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ತತಃ ಪರಿಸಮಾಪ್ಯತೇ |
|| ೪೪ ||

ಜಲ, ತೇಜ, ಅಹಂಕಾರ, ಮಹತ್ತ್ವ, ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳು, ಜೀವ, ಅವ್ಯಕ್ತ, ಪ್ರಕೃತಿ, ಸತ್ತ್ವ, ರಜ, ತಮ ಇವೆಲ್ಲ ವಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಇವುಗಳಿಂದ ಅತೀತವಾಗಿರುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಾನೇ ಆಗಿರುವೆನು. || ೩೭-೩೮ || ಈ ತತ್ತ್ವಗಳ ಗಣನೆ, ಲಕ್ಷಣಗಳ ಮೂಲಕ ಅವುಗಳ ಜ್ಞಾನ, ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನರೂಪಿ ಅದರ ಫಲವೂ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. ನಾನೇ ಈಶ್ವರನೂ, ಜೀವವೂ, ಗುಣವೂ, ಗುಣಿಯೂ, ಎಲ್ಲರ ಆತ್ಮನೂ, ಸರ್ವರೂಪನೂ ಆಗಿರುವೆನು. ನಾನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಪದಾರ್ಥ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. || ೩೮ || ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಎಣಿಸತೊಡಗಿದರೆ, ಪರಮಾಣುಗಳ ಎಣಿಕೆ ಕದಾಚಿತ್ ಆಗಬಹುದು, ಆದರೆ ನನ್ನ ವಿಭೂತಿಗಳ ಎಣಿಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ, ನಾನು ರಚಿಸಿದ ಕೋಟಿ-ಕೋಟಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಗಳ ಎಣಿಕೆಯೇ ಆಗದಿದ್ದಾಗ, ನನ್ನ ವಿಭೂತಿಗಳ ಗಣನೆಯಾದರೂ ಹೇಗಾಗಬಲ್ಲದು ? || ೩೯ || ಯಾವುದರಲ್ಲೇ ಆಗಲೀ ತೇಜ, ಶ್ರೀ, ಕೀರ್ತಿ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಲಜ್ಜೆ, ತ್ಯಾಗ, ಸೌಂದರ್ಯ, ಸೌಭಾಗ್ಯ, ಪರಾಕ್ರಮ, ತಿತಿಕ್ಷೆ, ವಿಜ್ಞಾನ ಮುಂತಾದ ಇರುವ ಶ್ರೇಷ್ಠಗುಣಗಳೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಅಂಶವೇ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊ. || ೪೦ ||

ಉದ್ಭವನೇ ! ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗನುಸಾರ ನಾನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವೆನು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪರಮಾರ್ಥವಸ್ತು ಆಗಿರದೆ ಮನೋವಿಕಾರಮಾತ್ರವಾಗಿವೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಯೋಚಿಸಿದ, ವಾಣಿಯಿಂದ ಹೇಳಲಾದ ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುವೂ ಪರಮಾರ್ಥ (ವಾಸ್ತವಿಕ) ವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರ ಒಂದು ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. || ೪೧ || ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ವಾಣಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊ. ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಕಲ್ಪ - ವಿಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡು. ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ದಮನ ಮಾಡು. ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಬುದ್ಧಿಯಮೂಲಕ ಪ್ರಪಂಚಾಭಿಮುಖೀ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸು. ಮತ್ತೆ ನಿನಗೆ ಸಂಸಾರದ ಜನ್ಮ-ಮರಣ ರೂಪಿ ದುಃಖಮಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಲೆಯಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. || ೪೨ || ಬುದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕ ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದ ಸಾಧಕನ ವ್ರತ, ತಪಸ್ಸು, ಜ್ಞಾನ ಇವುಗಳು ಹಸಿಗಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಟ್ಟ ನೀರಿನಂತೆ, ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತದೆ. || ೪೩ || ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಪ್ರೇಮೀ ಭಕ್ತನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪರಾಯಣನಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ವಾಣಿ, ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಸಂಯಮ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಅವನಿಗೆ ಮಾಡಲು ಯಾವುದೇ ಬಾಕಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕೃತ್ಯಕೃತ್ಯನಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. || ೪೪ ||

ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೧೬ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧೇ ಷೋಡಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೧೬ ||

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮದ ನಿರೂಪಣೆ

ಉದ್ಭವ ಉವಾಚ

ಯಸ್ತ್ವಯಾಭಿಹಿತಃ ಪೂರ್ವಂ ಧರ್ಮಸ್ತದ್ವಿಕ್ತಿಲಕ್ಷಣಃ |
ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಚಾರವತಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ದ್ವಿಪದಾಮಪಿ

|| ೧ ||

ಯಥಾನುಷ್ಠೀಯಮಾನೇನ ತ್ವಯಿ ಭಕ್ತಿರ್ನೃಣಾಂ ಭವೇತ್ |
ಸ್ವಧರ್ಮೇಣಾರವಿಂದಾಕ್ಷ ತತ್ಸಮಾಖ್ಯಾತುಮರ್ಹಸಿ

|| ೨ ||

ಪುರಾ ಕಿಲ ಮಹಾಬಾಹೋ ಧರ್ಮಂ ಪರಮಕಂ ಪ್ರಭೋ |
ಯತ್ತೇನ ಹಂಸರೂಪೇಣ ಬ್ರಹ್ಮಣೇಽಭ್ಯಾತ್ಮ ಮಾಧವ

|| ೩ ||

ಸ ಇದಾನೀಂ ಸುಮಹತಾ ಕಾಲೇನಾಮಿತ್ರಕರ್ತನ |
ನ ಪ್ರಾಯೋ ಭವಿತಾ ಮರ್ತ್ಯಲೋಕೇ ಪ್ರಾಗನುಶಾಸಿತಃ

|| ೪ ||

ವಕ್ತಾ ಕರ್ತಾವಿತಾ ನಾನೋ ಧರ್ಮಸ್ಯಾಚ್ಯುತ ತೇ ಭುವಿ |
ಸಭಾಯಾಮಪಿ ವೈರಿಂಚ್ಯಾಂ ಯತ್ರ ಮೂರ್ತಿಧರಾಃ ಕಲಾಃ

|| ೫ ||

ಕರ್ತಾವಿತ್ರಾ ಪ್ರವಕ್ತಾ ಚ ಭವತಾ ಮಧುಸೂದನ |
ತ್ವಕೇ ಮಹೀತಲೇ ದೇವ ವಿನಷ್ಟಂ ಕಃ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯತಿ

|| ೬ ||

ತತ್ತ್ವಂ ನಃ ಸರ್ವಧರ್ಮಜ್ಞ ಧರ್ಮಸ್ತದ್ವಿಕ್ತಿಲಕ್ಷಣಃ |
ಯಥಾ ಯಸ್ಯ ವಿಧೀಯೇತತಥಾ ವರ್ಣಯ ಮೇ ಪ್ರಭೋ

|| ೭ ||

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಇತ್ತಂ ಸ್ವಭೃತ್ಯಮುಖ್ಯೇನ ಪೃಷ್ಠಃ ಸ ಭಗವಾನ್ ಹರಿಃ |
ಪ್ರೀತಃ ಕ್ಷೇಮಾಯ ಮರ್ತ್ಯಾ ನಾಂ ಧರ್ಮಾನಾಹ ಸನಾತನಾನ್

|| ೮ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಧರ್ಮ್ಯ ಏಷ ತವ ಪ್ರಶೋ ನೈಶ್ರೇಯಸಕರೋ ನೃಣಾಮ್ |
ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಚಾರವತಾಂ ತಮುದ್ಭವ ನಿಬೋಧ ಮೇ

|| ೯ ||

ಆದೌ ಕೃತಯುಗೇ ವರ್ಣೋ ನೃಣಾಂ ಹಂಸ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಃ |
ಕೃತಕೃತ್ಯಾಃ ಪ್ರಜಾ ಜಾತ್ಯಾ ತಸ್ಮಾತ್ ಕೃತಯುಗಂ ವಿದುಃ

|| ೧೦ ||

ಉದ್ಭವನು ಕೇಳಿದನು - ಕಮಲನಯನ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾ! ಈಗ ನೀನು ಧರ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದೆ. ಅದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಎಲ್ಲ ವರ್ಣ ಆಶ್ರಮದ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ದೊರೆಯಬಲ್ಲದು. ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಮನುಷ್ಯನು ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಹೇಗೆ ಪಡೆಯಬಲ್ಲನು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಕೃಪೆ ಮಾಡಬೇಕು. || ೧-೨ || ಮಹಾಬಾಹು ಮಾಧವಾ! ಸ್ವಾಮೀ! ಮೊದಲು ನೀನು ಹಂಸರೂಪದಿಂದ ಅವತರಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಪರಮಧರ್ಮವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವೆ. || ೩ || ಶತ್ರುಮರ್ದನಾ! ಅನೇಕ ಕಾಲವು ಕಳೆದುಹೋದ ಕಾರಣ ಅದು ಈಗ ಮರ್ತ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಇಲ್ಲವೆಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ನೀನು ಅದನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿ ಬಹಳ ದಿನಗಳು ಕಳೆದುಹೋದುವು. || ೪ || ಅಚ್ಯುತಾ! ಈ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಾಗಲೀ, ಸಮಸ್ತ ವೇದಗಳು ಮೂರ್ತಿಮಂತವಾಗಿ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನ ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ, ನಿನ್ನ ಈ ಧರ್ಮದ ಪ್ರವಚನ, ಪ್ರವರ್ತನ ಅಥವಾ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಬಲ್ಲವರು ನೀನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. || ೫ || ಓ ಮಧುಸೂದನಾ! ನೀನೇ ಈ ಧರ್ಮದ ಪ್ರವರ್ತಕ, ರಕ್ಷಕ ಮತ್ತು ಉಪದೇಶಕನಾಗಿರುವೆ. ಓ ಪರಮಾತ್ಮಾ! ನೀನು ಈ ಮಹೀತಲದಿಂದ ನಿನ್ನ ಲೀಲೆಯನ್ನು ಸಂವರಣಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ಈ ಧರ್ಮದ ಲೋಪವೇ ಆಗಿ ಹೋದೀತು. ಹಾಗಿರುವಾಗ ಅದನ್ನು ಯಾರು ಹೇಳುವರು? || ೬ || ಅದರಿಂದ ಓ ಸರ್ವಧರ್ಮದ ಜ್ಞಾತೃವಾದ ಪ್ರಭೋ! ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿಸುವ, ಆ ಧರ್ಮವನ್ನು ನೀನು ವರ್ಣಿಸು. ಯಾರಿಗಾಗಿ ಅದರ ಯಾವ ವಿಧಾನವಾಗಿದೆ, ಅದನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವವನಾಗು. || ೭ ||

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಭಕ್ತಶಿರೋಮಣಿ ಉದ್ಭವನು ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಸನಾತನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದನು. || ೮ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು - ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಭವನೇ! ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಧರ್ಮಮಯವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಇದು ಎಲ್ಲ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಪರಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿದೆ. ಮನಸ್ಸು ಕೊಟ್ಟು ಕೇಳು. || ೯ ||

ಈ ಕಲ್ಪದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದಲೇ ಕೃತಕೃತ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಎಲ್ಲರ ವರ್ಣವು ಹಂಸವೆಂದೇ ಇತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದರ ಹೆಸರೂ ಕೂಡ ಕೃತಯುಗವೆಂದಾಯಿತು. || ೧೦ || ಆಗ ಕೇವಲ ಪ್ರಣವವೇ ವೇದವಾಗಿತ್ತು.

ವೇದಃ ಪ್ರಣವ ಏವಾಗ್ರೇ ಧರ್ಮೋಽಹಂ ವೃಷರೂಪದೃಕ್ |
ಉಪಾಸತೇ ತಪೋನಿಷ್ಠಾ ಹಂಸಂ ಮಾಂ ಮುಕ್ತಕಿಲ್ಬಿಷಾಃ

|| ೧೧ ||

ತ್ರೇತಾಮುಖೇ ಮಹಾಭಾಗ ಪ್ರಾಣಾನ್ಮೇ ಹೃದಯಾತ್ರಯೇ |
ವಿದ್ಯಾ ಪ್ರಾದುರಭೂತಸ್ಯಾ ಅಹಮಾಸಂ ತ್ರಿವೃನ್ಮುಖಃ

|| ೧೨ ||

ವಿಪ್ರಕ್ಷತ್ರಿಯವಿಟ್ಯೂದ್ರಾ ಮುಖಬಾಹೂರುಪಾದಜಾಃ |
ವೈರಾಜಾತ್ ಪುರುಷಾಜ್ಜಾತಾ ಯ ಆತ್ಮಾಚಾರಲಕ್ಷಣಾಃ

|| ೧೩ ||

ಗೃಹಾಶ್ರಮೋ ಜಘನತೋ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ ಹೃದೋ ಮಮ |
ವಕ್ಷ್ಯಸ್ತಾನಾದ್ವನೇ ವಾಸೋ ನ್ಯಾಸಃ ಶೀರ್ಷಣಿ ಸಂಸ್ಥಿತಃ

|| ೧೪ ||

ವರ್ಣಾನಾಮಾಶ್ರಮಾಣಾಂ ಚ ಜನ್ಮಭೂಮ್ಯನುಸಾರಿಣೀಃ |
ಅಸನ್ ಪ್ರಕೃತಯೋಃ ಸ್ವಕಾಂ ನೀಚೈರ್ನೀಚೋತ್ತಮೋತ್ತಮಾಃ

|| ೧೫ ||

ಶಮೋ ದಮಸ್ತಪಃ ಶೌಚಂ ಸಂತೋಷಃ ಕ್ಷಾಂತಿರಾರ್ಜವಮ್ |
ಮದ್ವಕ್ತಿಶ್ಚ ದಯಾ ಸತ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಕೃತಯಸ್ತಿಸ್ವಮಾಃ

|| ೧೬ ||

ತೇಜೋ ಬಲಂ ದೃತಿಃ ಶೌರ್ಯಂ ತಿತಿಕ್ಷೌದಾರ್ಯಮುದ್ಯಮಃ |
ಸ್ಥೈರ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯತೈಶ್ವರ್ಯಂ ಕ್ಷತ್ರಪ್ರಕೃತಯಸ್ತಿಸ್ವಮಾಃ

|| ೧೭ ||

ಆಸ್ತಿಕ್ಕಂ ದಾನನಿಷ್ಠಾ ಚ ಅದಂಭೋ ಬ್ರಹ್ಮಸೇವನಮ್ |
ಅತುಷ್ಪಿರರ್ಥೋಪಚಯೈರ್ವೈಶ್ಯಪ್ರಕೃತಯಸ್ತಿಸ್ವಮಾಃ

|| ೧೮ ||

ಶುಶ್ರೂಷಣಂ ದ್ವಿಜಗವಾಂ ದೇವಾನಾಂ ಚಾಪ್ಯಮಾಯಯಾ |
ತತ್ರ ಲಬ್ಧೇನ ಸಂತೋಷಃ ಶೂದ್ರಪ್ರಕೃತಯಸ್ತಿಸ್ವಮಾಃ

|| ೧೯ ||

ಅಶೌಚಮನ್ಯತಂ ಶ್ತೇಯಂ ನಾಸ್ತಿಕ್ಕಂ ಶುಷ್ಕವಿಗ್ರಹಃ |
ಕಾಮಃ ಕ್ರೋಧಶ್ಚ ತರ್ಷಶ್ಚ ಸ್ವಭಾವೋಽಂತೇವಸಾಯಿನಾಮ್

|| ೨೦ ||

ತಪಸ್ಸು ಶೌಚ, ದಯಾ, ಸತ್ಯ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಚರಣಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಧರ್ಮವು ವೃಷರೂಪಿಯಾಗಿ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೆ ಆಗ ನಿಷ್ಠಾವರೂ, ಪರಮ ತಪಸ್ವಿಗಳೂ ಆದ ಭಕ್ತಜನರು ಹಂಸ ಸ್ವರೂಪಿಯೂ, ಶುದ್ಧ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಆದ ನನ್ನನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. || ೧೧ || ಪರಮ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ಉದ್ಧವನೇ! ಕೃತಯುಗದ ಬಳಿಕ ತ್ರೇತಾಯುಗದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಹೃದಯದಿಂದ ಪ್ರಾಣಗಳ ಮೂಲಕ ಋಗ್ವೇದ, ಸಾಮವೇದ, ಯಜುರ್ವೇದರೂಪೀ ತ್ರಯೀ ವಿದ್ಯೆ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು ಮತ್ತು ಆ ತ್ರಯೀ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಹೋತಾ, ಅದ್ವರ್ಯು, ಉದ್ಗಾತಾ ಇವರ ಕರ್ಮರೂಪೀ ಮೂರು ಭೇದಗಳುಳ್ಳ ಯಜ್ಞದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಪ್ರಕಟನಾದೆ. || ೧೨ || ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನ ಮುಖದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಭುಜದಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು, ತೊಡೆಯಿಂದ ವೈಶ್ಯರು, ಚರಣಗಳಿಂದ ಶೂದ್ರರ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಅವರ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುಸಾರ ಹಾಗೂ ಆಚರಣಗಳಿಂದ ಅವರ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. || ೧೩ || ಉದ್ಧವನೇ! ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನಾದ ನನ್ನ ತೊಡೆಯಿಂದ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವು, ಹೃದಯದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾಶ್ರಮವೂ, ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಿಂದ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮವೂ, ಮಸ್ತಕದಿಂದ ಸಂನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮವೂ ಉಂಟಾಯಿತು. || ೧೪ ||

ಈ ವರ್ಣ ಮತ್ತು ಆಶ್ರಮಗಳ ಪುರುಷರ ಸ್ವಭಾವವೂ ಇವರ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನಕ್ಕನುಸಾರವೇ ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಅಧಮ ವೆಂದಾಯಿತು. ಅರ್ಥಾತ್ - ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ವರ್ಣ ಮತ್ತು ಆಶ್ರಮಗಳ ಸ್ವಭಾವವು ಉತ್ತಮವಾಯಿತು. ಅಧಮ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನರಾದವರ ಸ್ವಭಾವ ಅಧಮವಾಯಿತು. || ೧೫ || ಶಮ, ದಮ, ತಪಸ್ಸು, ಪವಿತ್ರತೆ, ಸಂತೋಷ, ಕ್ಷಮಾಶೀಲತೆ, ಸರಳತೆ, ನನ್ನ ಭಕ್ತಿ, ದಯೆ ಮತ್ತು ಸತ್ಯ - ಇವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣವರ್ಣದ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ. || ೧೬ || ತೇಜ, ಬಲ, ಧೈರ್ಯ, ಶೌರ್ಯ, ಸಹನಶೀಲತೆ, ಉದಾರತೆ, ಉದ್ಯೋಗಶೀಲತೆ, ಸ್ಥಿರತೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಭಕ್ತಿ, ಐಶ್ವರ್ಯ - ಇವು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿವೆ. || ೧೭ || ಆಸ್ತಿಕತೆ, ದಾನಶೀಲತೆ, ದಂಭಹೀನತೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸೇವೆಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಧನಸಂಚಯದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗುವುದು - ಇವು ವೈಶ್ಯವರ್ಣದ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ. || ೧೮ || ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಗೋವು ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ನಿಷ್ಕಪಟವಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ಅದರಿಂದ ಏನು ಸಿಗುವುದೋ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿರುವುದು - ಇವು ಶೂದ್ರವರ್ಣದ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ. || ೧೯ || ಅಪವಿತ್ರತೆ, ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವುದು, ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡುವುದು, ಈಶ್ವರ ಮತ್ತು ಪರಲೋಕದ ಪರಿವೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು, ಸುಳ್ಳು-ವಳ್ಳು ಜಗಳ ಕಾದುವುದು, ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ತೃಷ್ಣೆಯ ವಶವಾಗುವುದು - ಇವು ಅಂತ್ಯಜರ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ. || ೨೦ ||

ಅಹಿಂಸಾ ಸತ್ಯಮಸ್ತೇಯಮಕಾಮಕ್ರೋಧಲೋಭತಾ ।
ಭೂತಪ್ರಿಯಹಿತೇಹಾ ಚ ಧರ್ಮೋಽಯಂ ಸಾರ್ವವರ್ಣಕಃ ॥ ೨೦ ॥

ದ್ವಿತೀಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯಾನುಪೂರ್ವ್ಯಾ ಜ್ಞನೋಪನಯನಂ ದ್ವಿಜಃ ।
ವಸನ್ ಗುರುಕುಲೇ ದಾಂತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಧೀಯೀತ ಚಾಹುತಃ ॥ ೨೧ ॥

ಮೇಖಲಾಜನದಂಡಾಕ್ಷಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಕಮಂಡಲೂನ್ ।
ಜಟಿಲೋಽಧೌತದದ್ವಾಸೋಽರಕ್ಷಪೀತಃ ಕುಶಾನ್ ದಧತ್ ॥ ೨೨ ॥

ಸ್ನಾನಭೋಜನಹೋಮೇಷು ಜಪೋಚ್ಚಾರೇ ಚ ವಾಗ್ಮತಃ ।
ನಚ್ಛಿದ್ಯಾನ್ನಖರೋಮಾಣ ಕಕ್ಷೋಪಸ್ಥಗತಾನ್ಯಪಿ ॥ ೨೩ ॥

ರೇತೋ ನಾವಕಿರೇಜ್ಜಾತು ಬ್ರಹ್ಮವ್ರತಧರಃ ಸ್ವಯಮ್ ।
ಅವಕೀರ್ಣೇಽವಗಾಹ್ಯಾಪ್ನು ಯತಾಸುಸ್ತ್ರಿಪದೀಂ ಜಪೇತ್ ॥ ೨೪ ॥

ಅಗ್ನೌರ್ಕಾರ್ಚಾರ್ಯಗೋವಿಪ್ರಗುರುವೃದ್ಧಸುರಾನ್ಮುಚಿಃ ।
ಸಮಾಹಿತ ಉಪಾಸೀತ ಸಂಧ್ಯೇ ಚ ಯತವಾಗ್ಜಪನ್ ॥ ೨೫ ॥

ಆಚಾರ್ಯಂ ಮಾಂ ವಿಜಾನೀಯಾನ್ನಾವಮನ್ಯೇತ ಕರ್ಮಿಚಿತ್ ।
ನ ಮರ್ತ್ಯಬುದ್ಧ್ಯಾ ಸೂಯೇತ ಸರ್ವದೇವಮಯೋ ಗುರುಃ ॥ ೨೬ ॥

ಸಾಯಂ ಪ್ರಾತರುಪಾನೀಯ ಬೈಕ್ಷ್ಯಂ ತಸ್ಮೈ ನಿವೇದಯೇತ್ ।
ಯಚ್ಚಾನ್ಯದಪ್ಯನುಜ್ಞಾತಮುಪಯುಂಜೀತ ಸಂಯತಃ ॥ ೨೭ ॥

ಶುಶ್ರೂಷಮಾಣ ಆಚಾರ್ಯಂ ಸದೋಪಾಸೀತ ನೀಚಮತ್ ।
ಯಾನಶಯ್ಯಾಸನಸ್ಥಾನೈರ್ನಾತಿದೂರೇ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ ॥ ೨೮ ॥

ಉದ್ಧವನೇ! ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ - ಮನ, ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಶರೀರದಿಂದ ಯಾರನ್ನೂ ಹಿಂಸಿಸದಿರುವುದು, ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಿರುವುದು, ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡದಿರುವುದು, ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭದಿಂದ ಬದುಕುಳಿದು, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರಸನ್ನತೆ, ಅವರ ಒಳಿತು ಆಗುವಂತಹ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೇ ಮಾಡುವುದು - ಇವು ಸಾಧಾರಣ ಧರ್ಮಗಳಾಗಿವೆ. ॥ ೨೦ ॥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ ಇವರು ಗರ್ಭಾಧಾನಾದಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಕ್ರಮದಿಂದ ಉಪನಯನ ಸಂಸ್ಕಾರರೂಪಿ ದ್ವಿತೀಯ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದು ಗುರುಕುಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ತಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಶದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಚಾರ್ಯರಿಂದ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಗೈದು, ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು. ॥ ೨೧ ॥ ಮೇಖಲೆ, ಮೃಗಚರ್ಮ, ವರ್ಣಕ್ಕನುಸಾರ ದಂಡ, ರುದ್ರಾಕ್ಷದ ಮಾಲೆ, ಯಜ್ಞೋಪವೀತ ಮತ್ತು ಕಮಂಡಲು ಧರಿಸಬೇಕು. ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಖೆ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ದಂತಧಾವನ ಮತ್ತು ಬಟ್ಟೆ ತೊಳೆಯುವ ಹವ್ಯಾಸವಿರಬಾರದು. ಬಣ್ಣ-ಬಣ್ಣದ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಕುಶವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ॥ ೨೨ ॥ ಸ್ನಾನ, ಭೋಜನ, ಹವನ, ಜಪ ಹಾಗೂ ಮಲ-ಮೂತ್ರದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೌನವಾಗಿರಬೇಕು. ಕಕ್ಷ ಮತ್ತು ಗುಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯದ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಉಗುರುಗಳನ್ನು ಎಂದೂ ಕತ್ತರಿಸಬಾರದು. ॥ ೨೩ ॥ ಪೂರ್ಣರೂಪದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು. ಸ್ವತಃ ವೀರ್ಯಪಾತವನ್ನು ಎಂದೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಸ್ವಪ್ನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವೀರ್ಯಸ್ಥುಲನವಾದರೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಮಾಡಿ, ಗಾಯತ್ರಿಯನ್ನು ಜಪಿಸಬೇಕು. ॥ ೨೪ ॥ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ಪವಿತ್ರತೆಯಿಂದ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತನಾಗಿ ಅಗ್ನಿ, ಸೂರ್ಯ, ಆಚಾರ್ಯ, ಗೋವು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಗುರು, ಹಿರಿಯರು ಹಾಗೂ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಉಪಾಸಿಸಬೇಕು. ಸಾಯಂಕಾಲ ಮತ್ತು ಪ್ರಾತಃಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಮೌನವಾಗಿದ್ದು ಸಂಧ್ಯೋ ಪಾಸನೆ ಮಾಡಿ ಗಾಯತ್ರಿಜಪವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ॥ ೨೫ ॥ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದೇ ತಿಳಿದು, ಎಂದೂ ಅವರ ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬಾರದು. ಅವರನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿದು ದೋಷ ದೃಷ್ಟಿ ಇರಿಸಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಗುರುವು ಸರ್ವದೇವ ಮಯನಾಗಿರುವನು. ॥ ೨೬ ॥ ಸಾಯಂಕಾಲ ಮತ್ತು ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಎರಡೂ ಹೊತ್ತು ಭಿಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತುದನ್ನು ತಂದು ಗುರುಗಳ ಮುಂದಿರಿಸಿ, ಇನ್ನೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೂ ಅದನ್ನೂ ಗುರುಗಳಿಗೆ ನಿವೇದಿಸಬೇಕು. ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಬಳಿಕವೇ ಅದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು. ॥ ೨೭ ॥ ಆಚಾರ್ಯರು ನಡೆದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅವರ ಹಿಂದೆ-ಹಿಂದೆ ನಡೆಯಬೇಕು. ಅವರು ಮಲಗಿದ ಬಳಿಕವೇ ತುಂಬಾ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಅವರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಮಲಗಬೇಕು. ಅವರು ಬಳಲಿದ್ದರೆ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತು ಪಾದಸೇವೆ (ಕಾಲು ಒತ್ತುವುದು) ಮಾಡಬೇಕು. ಅವರು ಕುಳಿತಿದ್ದರೆ ಅವರ ಆದೇಶವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಕೈ ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ ನಿಂತಿರಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಅತ್ಯಂತ ನಮ್ರನಾಗಿ ಸೇವೆ-ಶುಶ್ರೂಷೆಗಳಿಂದ ಸದಾಕಾಲ ಆಚಾರ್ಯರ ಆಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ತತ್ತರನಾಗಿರಬೇಕು. ॥ ೨೮ ॥

ಏವಂವೃತ್ತೋ ಗುರುಕುಲೇ ವಸೇದ್ಭೋಗವಿವರ್ಜಿತಃ |
ವಿದ್ಯಾ ಸಮಾಪ್ಯತೇ ಯಾವದ್ಬಿಭ್ರದ್ವ್ಯತಮಖಂಡಿತಮ್ |

|| ೩೦ ||

ಯದ್ಯಸೌ ಭಂದಸಾಂ ಲೋಕಮಾರೋಕ್ಷನ್ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಪಮ್ |
ಗುರವೇ ವಿನ್ಯಸೇದ್ವೇಹಂ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಾರ್ಥಂ ಬ್ರಹ್ಮದ್ವೃತಃ |

|| ೩೧ ||

ಅಗ್ನೌ ಗುರಾವಾತ್ಮನಿ ಚ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಮಾಂ ಪರಮ್ |
ಅಪೃಥಗ್ಗೀರುಪಾಸೀತ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸ್ವ್ಯಕಲ್ಮಷಃ |

|| ೩೨ ||

ಸ್ಮಿತಾಂ ನಿರೀಕ್ಷಣಸ್ಪರ್ಶಸಂಲಾಪಕ್ಷೇಲನಾದಿಕಮ್ |
ಪ್ರಾಣನೋ ಮಿಥುನೀಭೂತಾನಗೃಹಸ್ಥೋಽಗ್ರತಸ್ತು ಚೇತ್ |

|| ೩೩ ||

ಶೌಚಮಾಚಮನಂ ಸ್ನಾನಂಸಂಧ್ಯೋಪಾಸನಮಾರ್ಜವಮ್ |
ತೀರ್ಥಸೇವಾ ಜಪೋಽಸ್ತತ್ಪಾಠಕ್ವಾಸಂಭಾಷ್ಯವರ್ಜನಮ್ |

|| ೩೪ ||

ಸರ್ವಾಶ್ರಮಪ್ರಯುಕ್ತೋಽಯಂ ನಿಯಮಃ ಕುಲನಂದನ |
ಮದ್ಭಾವಃ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಮನೋವಾಕ್ಯಾಯಸಂಯಮಃ |

|| ೩೫ ||

ಏವಂ ಬ್ರಹ್ಮದ್ವೃತಧರೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಽಗ್ನಿವ ಜ್ವಲನ್ |
ಮದ್ವಕ್ತೃಪ್ರತಪಸಾ ದಗ್ಧಕರ್ಮಾಶಯೋಽಮಲಃ |

|| ೩೬ ||

ಅಥಾನಂತರಮಾವೇಕ್ಷ್ಯನ್ ಯಥಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಿತಾಗಮಃ |
ಗುರವೇ ದಕ್ಷಿಣಾಂ ದತ್ತ್ವಾಸ್ನಾಯಾದ್ಗುರ್ವನುಮೋದಿತಃ |

|| ೩೭ ||

ಗೃಹಂ ವನಂ ವೋಪವಿತೇತ್ ಪ್ರವ್ರಜೇದ್ವಾದ್ವಿಜೋತ್ತಮಃ |
ಆಶ್ರಮಾದಾಶ್ರಮಂ ಗಚ್ಛೇನ್ನಾನ್ಯಥಾ ಮತ್ಪರಶ್ಚರೇತ್ |

|| ೩೮ ||

ವಿದ್ಯಾದ್ವಯನವು ಸಮಾಪ್ತವಾಗುವ ತನಕ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಭೋಗಗಳಿಂದ ದೂರವಿದ್ದು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಗುರುಕುಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಬೇಕು. ಎಂದಿಗೂ ತನ್ನ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಭಂಗಗೊಳಿಸಬಾರದು. || ೩೦ || ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ಮೂರ್ತಿಮಂತ ವೇದಗಳ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಬಯಸಿದರೆ, ಅವನು ಆಜೀವನ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು ಹಾಗೂ ವೇದಗಳ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಇಡೀ ಜೀವನವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರ ಸೇವೆಯಲ್ಲೇ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. || ೩೧ || ಇಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜದಿಂದ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿ, ಅವನ ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳು ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಅವನು ಅಗ್ನಿ, ಗುರು, ತನ್ನ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನೇ ಉಪಾಸಿಸಬೇಕು. ನನ್ನ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಪರಮಾತ್ಮನು ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. || ೩೨ ||

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥ, ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ನೋಡುವುದು, ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವುದು, ಅವರೊಂದಿಗೆ ಮಾತು-ಕತೆಯಾಡುವುದು, ಹಾಸ್ಯ-ವಿನೋದ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ದೂರವುಳಿಯಬೇಕು. ಮೈಥುನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ನೋಡಬಾರದು. || ೩೩ || ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಧವನೇ! ಶೌಚ, ಆಚಮನ, ಸ್ನಾನ, ಸಂಧ್ಯೋಪಾಸನೆ, ಸರಳತೆ, ತೀರ್ಥಸೇವನೆ, ಜಪ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನೇ ನೋಡುವುದು, ಮನ, ವಾಣೀ, ಶರೀರದ ಸಂಯಮ - ಇವು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ, ಗೃಹಸ್ಥ ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಎಲ್ಲರಿಗಾಗಿ ಒಂದೇ ನಿಯಮಗಳಾಗಿವೆ. ಅಸ್ತತ್ಯರನ್ನು ಮುಟ್ಟದಿರುವುದು, ಅಭಕ್ಷ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನದಿರುವುದು, ಯಾರೊಂದಿಗೆ ಮಾತಾಡಬಾರದೋ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಮಾತಾಡದೇ ಇರುವುದು, ಈ ನಿಯಮಗಳೂ ಕೂಡ ಎಲ್ಲರಿಗಾಗಿಯೇ ಇವೆ. || ೩೪-೩೫ || ನೈಷ್ಠಿಕ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಈ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ತೇಜಸ್ವೀಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ತೀವ್ರ ತಪಸ್ಸಿನ ಕಾರಣ ಅವನ ಕರ್ಮ-ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಭಸ್ಮವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಅಂತಃಕರಣ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ನನ್ನ ಭಕ್ತನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನೇ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. || ೩೬ ||

ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಧವನೇ! ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಬಯಸಿದರೆ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕ ವೇದಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನಿತ್ತು, ಅವರ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಸಮಾವರ್ತನ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಸ್ನಾತಕನಾಗಿ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. || ೩೭ || ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾಶ್ರಮದ ಬಳಿಕ ಬೇಕಾದರೆ ಗೃಹಸ್ಥ ಅಥವಾ ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಿ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿದ್ದರೆ ಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿ, ಅಥವಾ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಂದು ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಆಶ್ರಮವನ್ನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಿ. ನನ್ನ ಪರಾಯಣನಾದ ಭಕ್ತನು ಎಂದೂ ಆಶ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ ಇರಬಾರದು. ಮನಬಂದಂತೆ ಆಶ್ರಮ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡುವ ಉಚ್ಛ್ರಾಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ ಸಲ್ಲದು. || ೩೮ ||

ಗೃಹಾರ್ಥೀ ಸದೃಶೀಂ ಭಾರ್ಯಾಮುದ್ವಹೇದಜುಗುಪ್ಸಿತಾಮ್ |
ಯವೀಯಸೀಂ ತು ವಯಸಾ ತಾಂ ಸರ್ವರ್ಣಾಮನುಕ್ರಮಾತ್ || ೩೯ ||

ಇಚ್ಛಾಧ್ಯಯನದಾನಾನಿ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಚ ದ್ವಿಜನ್ಮನಾಮ್ |
ಪ್ರತಿಗ್ರಹೋಽಧ್ಯಾಪನಂ ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯೈವ ಯಾಜನಮ್ || ೪೦ ||

ಪ್ರತಿಗ್ರಹಂ ಮನ್ಯಮಾನಸ್ತಪಸ್ತೇಜೋಯತೋನುದಮ್ |
ಅನ್ಯಾಭ್ಯಾಮೇವ ಜೀವೇತ ಶಿಲ್ಪವಾ ದೋಷದೃಕ್ ತಯೋಃ || ೪೧ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯ ಹಿ ದೇಹೋಽಯಂ ಕ್ವದ್ರಕಾಮಾಯ ನೇಷ್ಯತೇ |
ಕೃಚ್ಛ್ರಾಯ ತಪಸೇ ಚೇಹ ಪ್ರೇತ್ಯಾನಂತಸುಖಾಯ ಚ || ೪೨ ||

ಶಿಲೋಂಭವೃತ್ತಾ ಪರಿತುಷ್ಪಚಿತ್ತೋ
ಧರ್ಮಂ ಮಹಾಂತಂ ವಿರಜಂ ಜುಷಾಣಃ |
ಮಯ್ಯರ್ಪಿತಾತ್ಮಾ ಗೃಹ ಏವ ತಿಷ್ಠ-
ನ್ನಾತಿಪ್ರಸಕ್ತಃ ಸಮುಪೈತಿ ಶಾಂತಿಮ್ || ೪೩ ||

ಸಮುದ್ಧರಂತಿ ಯೇ ವಿಪ್ರಂ ಸೀದಂತಂ ಮತ್ಪರಾಯಣಮ್ |
ತಾನುದ್ಧರಿಸ್ಯೇ ನಚಿರಾದಾಪದ್ವ್ಯೋ ನೌರಿವಾರ್ಣವಾತ್ || ೪೪ ||

ಸರ್ವಾಃ ಸಮುದ್ಧರೇದ್ರಾಜಾ ಪಿತೇವ ವ್ಯಸನಾತ್ಮಜಾಃ |
ಆತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ ಧೀರೋ ಯಥಾ ಗಜಪತಿರ್ಗಜಾನ್ || ೪೫ ||

ಏವಂವಿಧೋ ನರಪತಿರ್ವಿಮಾನೇನಾರ್ಕವರ್ಚಸಾ |
ವಿಧೂಯೇಹಾಶುಭಂ ಕೃತ್ಸ್ನಮಿಂದ್ರೇಣ ಸಹ ಮೋದತೇ || ೪೬ ||

ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಧವನೇ! ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾಶ್ರಮದ ಬಳಿಕ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿದ್ದರೆ, ತನಗೆ ಅನುರೂಪ ಹಾಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕುಲೀನ ಕನ್ಯೆಯೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹಿತನಾಗಬೇಕು. ಅವಳು ತನ್ನ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಿರಿಯವಳು ಮತ್ತು ತನ್ನ ವರ್ಣದವಳೇ ಆಗಿರಬೇಕು. || ೩೯ || ಯಜ್ಞ-ಯಾಗಾದಿ ಮಾಡುವುದು, ಅಧ್ಯಯನ, ದಾನಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯರಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಇದೆ. ಆದರೆ ದಾನ ಪಡೆಯುವುದು, ಕಲಿಸುವುದು, ಯಜ್ಞಮಾಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಕೇವಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೇ ಇದೆ. || ೪೦ || ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಈ ಮೂರು ವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಗ್ರಹ ಅರ್ಥಾತ್ - ದಾನ ಪಡೆಯುವ ವೃತ್ತಿಯು ತಪಸ್ಸು, ತೇಜ, ಕೀರ್ತಿ ಇವುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ, ಅವನು ಕಲಿಸುವುದು, ಯಜ್ಞಮಾಡಿಸುವ ಮೂಲಕವೇ ತನ್ನ ಜೀವನನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡಲಿ. ಈ ಎರಡ ರಲ್ಲಿಯೂ ದೋಷದೃಷ್ಟಿ - ಪರಾವಲಂಬನೆ, ದೀನತೆ ಮುಂತಾದ ದೋಷಗಳು ಕಂಡುಬಂದರೆ, ಪೈರು ಕತ್ತರಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಹೆಕ್ಕಿತಂದು ತನ್ನ ಜೀವನನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡಲಿ. || ೪೧ || ಉದ್ಧವನೇ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಶರೀರವು ಆತ್ಮಂತ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ. ಇದು ತುಚ್ಛವಾದ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿ ಲಿಕ್ಕಾಗಿ ದೊರೆತುದಲ್ಲ. ಜೀವನವಿಡೀ ಕಠಿಣ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಾ ಕೊನೆಗೆ ಅನಂತ ಆನಂದಸ್ವರೂಪಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯಲೆಂದೇ ಇದೆ. || ೪೨ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದವನು ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದು ತನ್ನ ಮಹಾನ್ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಿಷ್ಣಾಮವಾಗಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಾ, ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಕಾಳುಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಮಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಕಾಳುಗಳನ್ನು ಹೆಕ್ಕಿತಂದು ಸಂತೋಷವಾಗಿ ತನ್ನ ಜೀವನ ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡುವವನು, ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನ ಶರೀರ, ಪ್ರಾಣ, ಅಂತಃಕರಣ ಮತ್ತು ಆತ್ಮವನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸುವವನು, ಎಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತಿ ಯನ್ನಿಡದವನು ಸಂನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕರಿಸದೆಯೇ ಪರಮ ಶಾಂತಿ ಸ್ವರೂಪಿ ಪರಮಪದವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. || ೪೩ || ವಿಪತ್ತಿ ನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಕಷ್ಟಪಡುವ ನನ್ನ ಭಕ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ವಿಪತ್ತಿನಿಂದ ಕಾಪಾಡುವವನನ್ನು ನಾನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ, ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ದೋಣಿಯು ಪಾರಾಗಿಸುವಂತೆ, ಅವನನ್ನು ಎಲ್ಲ ವಿಪತ್ತುಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಿಸುತ್ತೇನೆ. || ೪೪ || ರಾಜನಾದವನು ತಂದೆಯಂತೆ, ಗಜರಾಜನು ಬೇರೆ ಆನೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಉದ್ಧಾರಗೈದು, ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಧೀರನಾಗಿ ಸ್ವಯಂ ತಾನೇ-ತನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. || ೪೫ || ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವನು ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಂತಿರುವ ತೇಜಸ್ವೀ ವಿಮಾನ ದಲ್ಲಿ ಆರೂಢನಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರ ನೊಡನೆ ಸುಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. || ೪೬ ||

ಸೀದನ್ವಿಪ್ರೋ ವಣಿಗ್ವತ್ಯಾ ಪಣ್ಯೇರೇವಾಪದಂ ತರೇತ್ |
ಖಡ್ಗೇನ ವಾಽಽಪದಾಕ್ರಾಂತೋ ನ ಶ್ವವತ್ಯಾ ಕಥಂಚನ || ೪೭ ||

ವೈಶ್ಯವತ್ಯಾತು ರಾಜನ್ಯೋ ಜೀವೇನ್ಮಗಯಯಾಽಽಪದಿ |
ಚರೇದ್ವಾ ವಿಪ್ರರೂಪೇಣ ನ ಶ್ವವತ್ಯಾ ಕಥಂಚನ || ೪೮ ||

ಶೂದ್ರವೃತ್ತಿಂ ಭಜೇದ್ವೈಶ್ಯಃ ಶೂದ್ರಃ ಕಾರುಕಟಕ್ರಿಯಾಮ್ |
ಕೃಚ್ಛಾನ್ಮುಕ್ತೋ ನ ಗರ್ಹ್ಯೇಣ ವೃತ್ತಿಂ ಲಿಪ್ಸೇತ ಕರ್ಮಣಾ || ೪೯ ||

ವೇದಾಧ್ಯಾಯಸ್ವಧಾಸ್ವಾಹಾಬಲ್ಯನ್ನಾದ್ಯೈರ್ಯಥೋದಯಮ್ |
ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಭೂತಾನಿ ಮದ್ರೂಪಾಣ್ಯನ್ನಹಂ ಯಜೇತ್ || ೫೦ ||

ಯದೃಚ್ಛಯೋಪಪನ್ನೇನ ಶುಕ್ಲೇನೋಪಾರ್ಜಿತೇನ ವಾ |
ಧನೇನಾಪೀಡಯನ್ಸೃತ್ಯಾನ್ ನ್ಯಾಯೇನೈವಾಹರೇತ್ಕತೂನ್ || ೫೧ ||

ಕುಟುಂಬೇಷು ನ ಸಜ್ಜೇತ ನ ಪ್ರಮಾದ್ಯೇತ್ ಕುಟುಂಬೃಪಿ |
ವಿಪತ್ತಿನ್ನಶ್ಚರಂ ಪಶ್ಯೇದದೃಷ್ಟಮಪಿ ದೃಷ್ಟವತ್ || ೫೨ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದವನು ಅಧ್ಯಾಪನ ಅಥವಾ ಯಜ್ಞ-ಯಾಗಾದಿಗಳಿಂದ ಜೀವನ ನಿರ್ವಾಹ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ, ವೈಶ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು. ಅದೂ ಕೂಡ ವಿಪತ್ತು ದೂರವಾಗುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ. ಇನ್ನೂ ದೊಡ್ಡ ಆಪತ್ತನ್ನು ಇದಿರಿಸಬೇಕಾದಾಗ ಖಡ್ಗವನ್ನೆತ್ತಿ ಕೃತ್ತಿಯ ವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ತನ್ನ ನಿರ್ವಾಹಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಯಲ್ಲಿಯೂ 'ಶ್ವಾನವೃತ್ತಿ' ಅಂದರೆ ನೀಚರ ಸೇವೆ ಎಂದೂ ಮಾಡಬಾರದು. || ೪೭ || ಹೀಗೆಯೇ ಕೃತ್ತಿಯನಾದವನು ಪ್ರಜಾಪಾಲನಾದಿಗಳಿಂದ ಜೀವನ ನಿರ್ವಾಹ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ವೈಶ್ಯವೃತ್ತಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಆಪತ್ತು ಬಂದೊದಗಿದಾಗ ಬೇಟೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕಲಿಸಿ ತನ್ನ ಆಪತ್ತನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆದರೆ 'ಶ್ವಾನವೃತ್ತಿ' ನೀಚರ ಸೇವೆ ಎಂದೂ ಮಾಡಬಾರದು. || ೪೮ || ವೈಶ್ಯರೂ ಕೂಡ ಆಪತ್ತಿನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರರ ವೃತ್ತಿ ಸೇವೆಯ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಜೀವನನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಶೂದ್ರರೂ ಕೂಡ ಚಾಪ ಹೆಣೆಯುವುದು ಮುಂತಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಜೀವನ ನಡೆಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಉದ್ಧವಾ! ಇವೆಲ್ಲ ಮಾತುಗಳು ಆಪತ್ಕಾಲಕ್ಕಾಗಿ ಇವೆ. ಕಷ್ಟದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಇಂತಹ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಆದರೆ ಆಪತ್ತಿನ ಸಮಯ ಕಳೆದುಹೋದಮೇಲೆ ಕೆಳಗಿನ ವರ್ಣಗಳ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಜೀವನ ನಡೆಸುವ ಲೋಭವಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. || ೪೯ || ಗೃಹಸ್ಥನ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಗೃಹಸ್ಥನಾದವನು ವೇದಾಧ್ಯಯನರೂಪೀ ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞ, ತರ್ಪಣರೂಪೀ ಪಿತೃಯಜ್ಞ, ಹವನರೂಪೀ ದೇವಯಜ್ಞ, ಕಾಕ ಬಲಿ ಮುಂತಾದ ಭೂತಯಜ್ಞ, ಅನ್ನದಾನರೂಪೀ ಅತಿಥಿಯಜ್ಞ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪಭೂತ ಋಷಿಗಳು, ದೇವತೆಗಳು, ಪಿತೃಗಳು, ಮನುಷ್ಯರು ಹಾಗೂ ಬೇರೆ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಭಾವನೆಯನ್ನೇ ಇರಿಸಿ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. || ೫೦ || ಗೃಹಸ್ಥನು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ದೂರಕದ ಅಥವಾ ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತ ರೀತಿಯಿಂದ ಗಳಿಸಿದ ಶುದ್ಧ ಧನದಿಂದ ತನ್ನ ಭೃತ್ಯರನ್ನು, ಆಶ್ರಿತರನ್ನು ಯಾವುದೇ ವಿಧದಿಂದ ಕಷ್ಟಕೊಡದೆ, ಆರ್ಥಾತ್ ಅವರನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಿಯೇ ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ವಿಧುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಯಜ್ಞಮಾಡಬೇಕು. || ೫೧ ||

ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಧವನೇ! ಗೃಹಸ್ಥನು ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಬಾರದು. ಕುಟುಂಬಿಯಾದರೂ ಭಜನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾದ ಮಾಡಬಾರದು. ಈ ಲೋಕದ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳು ನಾಶವುಳ್ಳವುಗಳಂತೆ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಪರಲೋಕದ ಭೋಗಗಳೂ ನಾಶಯುಕ್ತವೇ ಆಗಿವೆ ಎಂದು ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದವನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. || ೫೨ ||

ಪುತ್ರದಾರಾಪ್ತಬಂಧೂನಾಂ ಸಂಗಮಃ ಪಾಂಥಸಂಗಮಃ |
ಅನುದೇಹಂ ವಿಯಂತ್ಯೇತೇ ಸ್ವಪ್ನೋ ನಿದ್ರಾನುಗೋ ಯಥಾ
|| ೫೩ ||

ಇತ್ಥಂ ಪರಿಮೃಶನ್ಮುಕ್ತೋ ಗೃಹೇಷ್ಟತಿಥಿವದ್ವಸನ್ |
ನ ಗೃಹೈರನುಬದ್ಧೇತ ನಿರ್ಮಮೋ ನಿರಹಂಕೃತಃ
|| ೫೪ ||

ಕರ್ಮಭಿರ್ಗೃಹಮೇಧೀಯೈರಿಷ್ಟ್ವಾಮಾಮೇವ ಭಕ್ತಿಮಾನ್ |
ತಿಷ್ಠೇದ್ವನಂ ವೋಪವಿಶೇತ್ ಪ್ರಜಾವಾನ್ವಾ ಪರಿವ್ರಜೇತ್
|| ೫೫ ||

ಯಸ್ತಾ ಸ್ತುತಮತಿರ್ಗೇಹೇ ಪುತ್ರವಿತ್ಯಪ್ಪಣಾತುರಃ |
ಸ್ತ್ರೀಃ ಕೃಪಣಧೀರ್ಮೂಢೋ ಮಮಾಹಮಿತಿ ಬದ್ಧತೇ
|| ೫೬ ||

ಅಹೋ ಮೇ ಪಿತರೌ ವೃದ್ಧೌ ಭಾರ್ಯಾ ಬಾಲಾತ್ಯಜಾಽಽತ್ಯಜಾಃ |
ಅನಾಥಾ ಮಾಮೃತೇ ದೀನಾಃ ಕಥಂ ಜೀವಂತಿ ದುಃಖಿತಾಃ
|| ೫೭ ||

ಏವಂ ಗೃಹಾಶಯಾಕ್ಲಿಪ್ತಹೃದಯೋ ಮೂಢಧೀರಯಮ್ |
ಅತ್ಯಪ್ರಸ್ತಾನನುಧ್ಯಾಯನ್ಮತೋಽಂಧಂ ವಿಶತೇ ತಮಃ
|| ೫೮ ||

ಈ ಪತ್ನೀ, ಪುತ್ರರ, ಬಂಧು- ಬಾಂಧವರ, ಗುರುಹಿರಿಯರ ಕೂಡು
ವಿಕೆಯೂ, ಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಯಾತ್ರಿಗಳು ಒಂದಾಗಿ, ಆಗಲು
ವಂತೆ ಇದೆ. ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸ್ವಪ್ನವು ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯಾಗಿ
ರುವಂತೆಯೇ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಹದಲ್ಲಿ ಒಂದುಗೂಡುವ -
ಆಗಲುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಬೇರೆ - ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಾರೆ.* || ೫೩ ||
ಗೃಹಸ್ಥನಾದವನು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಮನೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ
ಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಅತಿಥಿಯು ವಾಸಿಸುತ್ತಿರು
ವಂತೆ ಅನಾಸಕ್ತ ಭಾವದಿಂದ ಇರಬೇಕು. ಶರೀರ ಮುಂತಾದವು
ಗಳಲ್ಲಿ ಆಹಂಕಾರ ಮತ್ತು ಮನೆಯೇ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ
ಮಮತೆ ಇಡದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತನಾಗ
ಲಾರನು. || ೫೪ || ನನ್ನ ಭಕ್ತನು ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗನಾಗಿದ್ದರೆ
ಗೃಹಸ್ಥೋಚಿತ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ಪವಿತ್ರ ಕರ್ಮಗಳ ಮೂಲಕ ನನ್ನ
ಆರಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಲಿ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವಾನಪ್ರಸ್ಥ
ಆಶ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಿ ಅಥವಾ ಸಂನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿ
ಸಲಿ. || ೫೫ || ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಧವನೇ! ಮನೆ-ಸಂಸಾರದಲ್ಲೇ ಆಸಕ್ತ
ನಾಗಿ, ಪತ್ನೀ, ಪುತ್ರ, ಧನ ಇವುಗಳ ಕಾಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು
ಅಯ್ಯೋ-ಮುರ್ರೋ ಎಂದು ಪಾಡು ಪಡುತ್ತಾ ಇರುವ ಜನರು,
ಮೂಢತೆಯಿಂದ ಸ್ವೀಲಂಪಟ ಮತ್ತು ಕೃಪಣರಾಗಿ ನಾನು-ನನ್ನದು
ಎಂಬ ಹೊಂಡದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಬಂಧಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ. || ೫೬ ||
ಅವರು ಅಯ್ಯೋ! ಶಿವನೇ! ನನ್ನ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರು
ಮುದುಕರಾದರು. ಪತ್ನೀ-ಮಕ್ಕಳು ಇನ್ನು ಸಣ್ಣ-ಸಣ್ಣವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.
ನಾನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇವರು ದೀನರೂ, ದುಃಖಿಗಳೂ, ಅನಾಥ
ರಾಗುವರು. ಮತ್ತೆ ಇವರ ಜೀವನ ಹೇಗೆ ನಡೆಯಬಹುದು ?
ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. || ೫೭ || ಈ ವಿಧವಾದ
ಸಂಸಾರದ ಮಮತೆಯಿಂದ ವಿಕಿಪ್ಪವಾದ ಚಿತ್ತವುಳ್ಳ ಆ ಮೂಢ
ಬುದ್ಧಿಯು ವಿಷಯಭೋಗಗಳಿಂದ ಎಂದೂ ತೃಪ್ತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
ಅದರಲ್ಲೇ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಕಳೆದು
ಕೊಳ್ಳುವನು. ಸತ್ತಮೇಲೆ ಫೋರ ಅಂಧಕಾರಮಯ ನರಕಕ್ಕೆ
ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. || ೫೮ ||

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೧೭ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧೇ
ಸಪ್ತದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೧೭ ||

* 'ವಿಯಂತಿ - ವಿವಿಧಾಃ ಯಂತಿ' ಅರ್ಥಾತ್ ಎಲ್ಲ ಬಂಧು-ಬಾಂಧವರು ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನ ಶಾಶ್ವತ ಸಂಬಂಧವಾದರೋ
ಪರಮಪಿತಾ ಪರಮೇಶ್ವರನೊಂದಿಗೆ ಇದೆ, ಲೌಕಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳಾದರೋ ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದು ಎಂದು ದೃಢವಾದ ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.
ಆದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಕ್ಷಮೆಗಾರ ಎಲ್ಲರ ಸೇವೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅವರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನಿರಿಸಿ ಮೋಸಹೋಗಬಾರದು.

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಮತ್ತು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಧರ್ಮ

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ವನಂ ವಿವಿಕ್ಷುಃ ಪುತ್ರೇಷು ಭಾರ್ಯಾಂ ನೃಸ್ಯ ಸಹೈವ ವಾ |
ವನ ಏವ ವಶೇಚ್ಛಾಂತಸ್ಪತೀಯಂ ಭಾಗಮಾಯುಷಃ

|| ೧ ||

ಕಂದಮೂಲಫಲೈರ್ವನ್ಯಮೇಧೈರ್ವೃತ್ತಿಂ ಪ್ರಕಲ್ಪಯೇತ್ |
ಮಸೀತ ವಲ್ಕಲಂ ವಾಸಸ್ಪೃಣಪರ್ಕಾಜಿನಾನಿ ಚ

|| ೨ ||

ಕೇಶರೋಮನಖಶ್ಚಕ್ಷುಮಲಾನಿ ಬಿಭೃಯಾದ್ವತಃ |
ನ ಧಾವೇದಪ್ಪು ಮಚ್ಚೇತ ತ್ರಿಕಾಲಂ ಸ್ಥಂಡಿಲೇಶಯಃ

|| ೩ ||

ಗ್ರೀಷ್ಮೇ ತಪ್ಯೇತ ಪಂಚಾಗ್ನೀನ್ ವರ್ಷಾಸ್ವಾಸಾರಷಾಡ್ವಲೇ |
ಆಕಂಠಮಗ್ನಃ ಶಿಶಿರೇ ಏವಂವೃತ್ತಸ್ತಪಶ್ಚರೇತ್

|| ೪ ||

ಅಗ್ನಿಪಕ್ಷಂ ಸಮಶ್ನೀಯಾತ್ಕಾಲಪಕ್ಷಮಥಾಪಿ ವಾ |
ಉಲೂಖಲಾಶ್ಚಕುಟ್ಮೋ ವಾ ದಂತೋಲೂಖಲ ಏವ ವಾ

|| ೫ ||

ಸ್ವಯಂ ಸಂಚಿನುಯಾತ್ಸರ್ವಮಾತ್ಮನೋ ವೃತ್ತಿಕಾರಣಮ್ |
ದೇಶಕಾಲಬಲಾಭಿಜ್ಞೋ ನಾದದೀತಾನ್ಯದಾಽಽಪ್ಯತಮ್

|| ೬ ||

ವನ್ಯೈಶ್ಚರುಪುರೋಡಾಶೈರ್ನಿರ್ವಪೇತ್ಕಾಲಚೋದಿತಾನ್ |
ನ ತು ಶ್ರೋತೇನ ಪಶುನಾ ಮಾಂ ಯಜೇತ ವನಾಶ್ರಮೀ

|| ೭ ||

ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಂ ಚ ದರ್ಶಶ್ಚ ಪೂರ್ಣಮಾಸಶ್ಚ ಪೂರ್ವವತ್ |
ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯಾನಿ ಚ ಮುನೇರಾಮ್ನಾತಾನಿ ಚ ನೈಗಮ್ಯಃ

|| ೮ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ಓಯ ಉದ್ಧವನೇ !
ಗೃಹಸ್ಥನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು
ಬಯಸಿದರೆ, ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಪುತ್ರರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕು, ಅಥವಾ
ತನ್ನೊಂದಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳಲಿ. ಮತ್ತೆ ಶಾಂತಚಿತ್ತದಿಂದ ತನ್ನ ಆಯುಸ್ಸಿನ
ಮೂರನೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಕಾಡಿನಲ್ಲೇ ಇದ್ದು ಕಳೆಯಲಿ. || ೧ ||
ಅವನು ಕಾಡಿನ ಪವಿತ್ರ ಕಂದ-ಮೂಲ, ಫಲಗಳಿಂದಲೇ ಶರೀರ
ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡಬೇಕು. ಬಟ್ಟೆಯ ಬದಲಿಗೆ ಮರದ ತೊಗಟೆ
(ವಲ್ಕಲ)ಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು. ಹುಲ್ಲು ಎಲೆ, ಮರದತೊಗಟೆಗಳನ್ನೇ
ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು. || ೨ || ಕೂದಲು, ರೋಮ, ಉಗುರು,
ಗಡ್ಡೆ-ಮೀಸೆ ಮುಂತಾದ ಶರೀರದ ಮಲವನ್ನು ತೆಗೆಯಬಾರದು.
ಹಲ್ಲು ಉಜ್ಜಬಾರದು. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ತ್ರಿಕಾಲ ಸ್ನಾನ
ಮಾಡಬೇಕು. ನೆಲದಲ್ಲೇ ಮಲಗಬೇಕು. || ೩ || ಗ್ರೀಷ್ಮ ಋತು
(ಬೇಸಿಗೆ)ವಿನಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಗ್ನಿಯ ನಡುವೆ ಇದ್ದು ವರ್ಷಾಯುತು
(ಮಳೆಗಾಲ)ವಿನಲ್ಲಿ ತೆರದ ಬಯಲಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಮಳೆಯನ್ನು
ಸಹಿಸಬೇಕು. ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಕತ್ತಿನವರೆಗೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರಬೇಕು.
ಈ ಪ್ರಕಾರ ಘೋರ ತಪಸ್ಸಾಮಯ ಜೀವನ ನಡೆಸಬೇಕು. || ೪ ||
ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂದ ಅನ್ನವನ್ನು ಅಥವಾ ಹಣ್ಣಾದ, ಬೆಳೆದ ಕಂದ
ಮೂಲ, ಫಲಗಳಿಂದ ತನ್ನ ನಿರ್ವಾಹಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದನ್ನು
ಕುಟ್ಟಬೇಕಾದ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಕಂಡರೆ ಒರಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ
ಕುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಲ್ಲವೇ ಹಲ್ಲಿನಿಂದ ಅಗಿದೇ ತಿಂದುಬಿಡ
ಬೇಕು. || ೫ || ತನ್ನ ಉದರಪೂರ್ತಿಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗೀ ಎಲ್ಲ
ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಸ್ವತಃ ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ದೇಶ-ಕಾಲ ಮತ್ತು ತನ್ನ
ಶಾರೀರಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬೇರೆಯವರು
ತಂದಿರುವುದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದು. * || ೬ || ವಾನ
ಪ್ರಸ್ಥಿಯು ವನ್ಯವಸ್ತುಗಳಿಂದಲೇ ಪುರೋಡಾಶ ಮುಂತಾದ ಹವಿಷ್ಯಾನ್ನ
ವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಅದರಿಂದಲೇ ಸಮಯಾನುಸಾರ ಯಾವ
ಸಮಯಕ್ಕೆ ಯಾವುದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ಆಗ್ರಾಯಣ
ಇಷ್ಟಿ ಮುಂತಾದ ವೈದಿಕ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ವಶುಬಲಿ
ಯಿಂದ ನನ್ನ ಯಜನವನ್ನು ಎಂದೂ ಮಾಡಬಾರದು. || ೭ ||
ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮಿಯು ವೇದವಿಹಿತ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ, ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ,
ಪೌರ್ಣಮಿ ಹಾಗೂ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ
ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯಂತೆ ಯಜ್ಞ-ಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ
ಮಾಡಿದಂತೆ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಿಯೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಅವೆಲ್ಲವುಗಳ ಮೂಲಕ
ನನ್ನನ್ನೇ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. || ೮ ||

* ಅರ್ಥಾತ್ - ಇಂತಹ ಪದಾರ್ಥ ಎಲ್ಲಿಂದ ತರಬೇಕು, ಯಾವಾಗ ತರಬೇಕು, ಯಾವು-ಯಾವುದು ತನಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಮುನಿಯು
ಅರಿತುಕೊಂಡು ಸ್ವತಃ ಹೊಸ-ಹೊಸ ಕಂದ-ಮೂಲ-ಫಲಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ದೇಶ-ಕಾಲವನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಬೇರೆ ಜನರಿಂದ ತಂದಿರುವ
ಅಥವಾ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸೇವನೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಧಿಯಿಂದಾಗಿ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನ ಉಂಟಾಗುವ ಆಶಂಕೆ ಇದೆ.

ಏವಂ ಚೀರ್ಣೇನ ತಪಸಾ ಮುನಿರ್ಧಮನಿಸಂತತಃ |
ಮಾಂ ತಪೋಮಯಮಾರಾಧ್ಯ ಋಷಿಲೋಕಾದುಪೈತಿ ಮಾಮ್ |
|| ೯ ||

ಯಸ್ವೇತತ್ಕೃತ್ಯತರ್ಜೀರ್ಣಂ ತಪೋ ನಿಶ್ರೇಯಸಂ ಮಹತ್ |
ಕಾಮಾಯಾಲ್ಪಿಯಸೇ ಯುಂಜ್ಯಾದ್ಬಾಲಿತಃ ಕೋಽಪರಸ್ತತಃ |
|| ೧೦ ||

ಯದಾಸೌ ನಿಯಮೇಽಕಲ್ಪೋ ಜರಯಾ ಜಾತವೇಪಥಃ |
ಅತ್ಯನ್ಯಗ್ನೀನ್ಸಮಾರೋಪ್ಯ ಮಚ್ಛಿತ್ತೋಽಗ್ನಿಂ ಸಮಾವಿಶೇತ್ |
|| ೧೧ ||

ಯದಾ ಕರ್ಮವಿಪಾಕೇಷು ಲೋಕೇಷು ನಿರಯಾತ್ಮಸು |
ವಿರಾಗೋ ಜಾಯತೇ ಸಮ್ಬಂಜ್ಞಸ್ತಾಗ್ನಿಃ ಪ್ರವ್ರಜೇತ್ತತಃ |
|| ೧೨ ||

ಇಷ್ಟಾ ಯಥೋಪದೇಶಂ ಮಾಂ ದತ್ತಾ ಸರ್ವಸ್ವಮೃತ್ವಿಜೇ |
ಅಗ್ನೀನ್ಸ್ಪ್ರಾಣ ಆವೇಶ್ಯ ನಿರಪೇಕ್ಷಃ ಪರಿವ್ರಜೇತ್ |
|| ೧೩ ||

ವಿಪ್ರಸ್ಯ ವೈ ಸಂನ್ಯಸತೋ ದೇವಾ ದಾರಾದಿರೂಪಿಣಃ |
ವಿಘ್ನಾನ್ ಕುರ್ವಂತ್ಯಯಂ ಹ್ಯಸ್ಮಾನಾಕ್ರಮ್ಯ ಸಮಿಯಾತ್ವರಮ್ |
|| ೧೪ ||

ಬಿಭೃಯಾಚ್ಛೇನ್ಮನಿರ್ವಾಸಃ ಕೌಪೀನಾಚ್ಛಾದನಂ ಪರಮ್ |
ತ್ವಕ್ತಂ ನ ದಂಡಪಾತ್ರಾಭ್ಯಾಮನ್ಯತ್ಕಿಂಚಿದನಾಪದಿ |
|| ೧೫ ||

ದೃಷ್ಟಿಪೂತಂ ನೃಸೇತ್ವಾದಂ ವಸ್ತುಪೂತಂ ಪಿಬೇದ್ಬಲಮ್ |
ಸತ್ಯಪೂತಾಂ ವದೇದ್ವಾಚಂ ಮನಃಪೂತಂ ಸಮಾಚರೇತ್ |
|| ೧೬ ||

ಈ ಪ್ರಕಾರ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಶರೀರವು ಶುಷ್ಕವಾಯಿ
ವಾದಾಗ ಆ ಮುನಿಯು ತಪೋಮೂರ್ತಿ ಸ್ವರೂಪಿ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ
ನನ್ನ ಆರಾಧನೆಯ ಫಲಸ್ವರೂಪ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ
ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಥಾತ್ - ಮಹರ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ
ಮತ್ತೆ ನನ್ನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. || ೯ || ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಧವಾ ! ಬಹಳ
ಕಷ್ಟದಿಂದ ಮಾಡಿರುವ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಡುವಂತಹ ಮಹಾನ್
ತಪಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವರ್ಗ, ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ ಮುಂತಾದ ಸಣ್ಣ-ಪುಟ್ಟ ಫಲಗಳ
ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಮೂರ್ಖನು
ಯಾರಿರಬಹುದು ? ಆದಕ್ಕಾಗಿ ತಪಸ್ಸಿನ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ನಿಷ್ಕಾಮ
ಭಾವದಿಂದಲೇ ಮಾಡಬೇಕು. || ೧೦ ||

ಪ್ರೀತಿಯ ಉದ್ಧವನೇ ! ವಾನಪ್ರಸ್ಥಿಯು ತನ್ನ ಆಶ್ರಮೋಚಿತ
ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥನಾದರೆ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದ
ಕಾರಣ ಶರೀರವು ನಡುಗಲು ತೊಡಗಿದರೆ, ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿಗಳನ್ನು
ಭಾವನೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿಸಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ
ಮನಸ್ಸನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿ ಆಗ್ನಿಪ್ರವೇಶಮಾಡಲಿ. (ವಿರಕ್ತ
ನಲ್ಲದವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ವಿಧಾನವಿದೆ.) || ೧೧ || ಕರ್ಮಗಳ
ಫಲಸ್ವರೂಪ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲ ನರಕದಂತೆ ದುಃಖ
ಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ. ಇಂತಹ ಪೂರ್ಣವೈರಾಗ್ಯ ಉಂಟಾದರೆ ವಿಧಿ
ಪೂರ್ವಕ ಅಗ್ನಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಸಂನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿ. || ೧೨ ||
ವಾನಪ್ರಸ್ಥಿಯು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಲು ಬಯಸಿದರೆ ಮೊದಲಿಗೆ
ಅವನು ವೈದಿಕವಿಧಾನಕ್ಕನುಸಾರ ಎಂಟೂ ಪ್ರಕಾರದ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳನ್ನು
ಮತ್ತು ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ ಯಜ್ಞದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಲಿ. ಇದಾದ
ಬಳಿಕ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಯತ್ನಿಜರಿಗೆ ಕೊಡಲಿ. ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿಗಳನ್ನು
ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಲೀನಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ. ಮತ್ತೆ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಾನ,
ವಸ್ತು, ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಆವೇಶ್ಯೆಯನ್ನಿಡದೆ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಲಿ. || ೧೩ ||
ಉದ್ಧವನೇ ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ತೊಡಗಿ
ದಾಗ ದೇವತೆಗಳು ಪತ್ನೀ, ಪುತ್ರಾದಿ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ
ಅವನ ಸಂನ್ಯಾಸಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನವನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡುವರು.
ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅರೇ ! ಇವನಾದರೋ ನಮ್ಮಗಳ ಅವಹೇಳನಗೈದು,
ನಮ್ಮನ್ನು ಮೀರಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಹೋಗುತ್ತಿರುವನಲ್ಲ !
ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ. || ೧೪ ||

ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ವಸ್ತುವನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರೆ ಕೇವಲ
ಲಂಗೋಟಿಯನ್ನು ಉಡಬೇಕು ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ ಲಂಗೋಟಿ
ಯನ್ನು ಮುಚ್ಚುವಷ್ಟು ಸಣ್ಣ ತುಂಡುಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲಿ.
ಅವನು ಎಲ್ಲವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರುವನು ; ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವುದೇ
ಆಪತ್ತು ಬರದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಆಶ್ರಮೋಚಿತ ದಂಡ, ಕಮಂಡಲು
ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನೂ ತನ್ನ ಬಳಿ ಇರಿಸಿ
ಕೊಳ್ಳಬಾರದು. || ೧೫ || ನಡೆಯುವಾಗ ಕಾಲಕೆಳಗೆ ಯಾವ
ಜೀವಿಯು ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳದಿರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ನಡೆಯ
ಬೇಕು. ನೀರನ್ನು ಗಾಳಿಸಿ ಕುಡಿಯಬೇಕು. ಸತ್ಯದಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾದ
ವಾಣಿಯನ್ನೇ ಮಾತನಾಡಬೇಕು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪವಿತ್ರವೆನಿಸಿದಂತೆ
ಆಚರಿಸಬೇಕು. || ೧೬ ||

ಮೌನಾನೀಹಾನಿಲಾಯಾಮಾ ದಂಡಾ ವಾಗ್ಗೈಪಚೇತಸಾಮ್ |
ನ ಹೈತೇ ಯಸ್ಯ ಸಂತ್ಯಂಗ ವೇಣುಭಿರ್ನ ಭವೇದ್ಯತಿಃ || ೧೭ ||

ಭಿಕ್ಷಾಂ ಚತುರ್ಥಂ ವರ್ಣೇಷು ವಿಗರ್ಹ್ಯಾನ್ವರ್ಪಯಂತೀತೇ |
ಸಪ್ತಾಗಾರಾನ್ ಅಸಂಕ್ಷುಪ್ತಾಂಶ್ಚೈಲ್ಲಬ್ಧೇನ ತಾವತಾ || ೧೮ ||

ಬಹಿರ್ಜಲಾಶಯಂ ಗತ್ವಾ ತತ್ಪ್ರೋಪಸ್ಯತ್ಯ ವಾಗ್ಮತಃ |
ವಿಭಜ್ಯ ಪಾವಿತಂ ಶೇಷಂ ಭುಂಜೇತಾಶೇಷಮಾಹೃತಮ್ || ೧೯ ||

ಏಕಶ್ವರೇನ್ಮಹೀಮೇತಾಂ ನಿಸ್ಸಂಗಃ ಸಂಯತೇಂದ್ರಿಯಃ |
ಆತ್ಮಕ್ರೇಡ ಆತ್ಮರತ ಆತ್ಮವಾನ್ ಸಮದರ್ಶನಃ || ೨೦ ||

ವಿವಿಕ್ತೇಮತರಣೋ ಮದ್ಭಾವವಿಮಲಾಶಯಃ |
ಆತ್ಮಾನಂ ಚಿಂತಯೇದೇಕಮಭೇದೇನ ಮಯಾ ಮುನಿಃ || ೨೧ ||

ಅನ್ವೀಕ್ಷೇತಾತ್ಮನೋ ಬಂಧಂ ಮೋಕ್ಷಂ ಚ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠಯಾ |
ಬಂಧ ಇಂದ್ರಿಯವಿಕ್ಷೇಪೋ ಮೋಕ್ಷ ಏಷಾಂ ಚ ಸಂಯಮಃ || ೨೨ ||

ತಸ್ಮಾನ್ನಿಯಮ್ಯ ಪದ್ವರ್ಗಂ ಮದ್ಭಾವೇನ ಚರೇನ್ಮುನಿಃ |
ವಿರಕ್ತಃ ಕ್ವಲ್ಲಕಾಮೇಭ್ಯೋ ಲಬ್ಧ್ವಾ ೧೨೨ ತನ್ನಿ ಸುಖಂ ಮಹತ್ || ೨೩ ||

ಪುರಗ್ರಾಮಪ್ರಜಾನ್ ಸಾರ್ಥಾನಿಕ್ಷಾಣ್ಣಂ ಪ್ರವಿಶಂತೀತೇ |
ಪುಣ್ಯದೇಶಸಂಚ್ರಿಸ್ತಲವಸಾಶ್ರಮವತೀಂ ಮಹೀಮ್ || ೨೪ ||

ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮಪದೇಷ್ಟಭೀಕ್ಷಂ ಭೈಕ್ಷಮಾಚರೇತ್ |
ಸಂಸಿದ್ಧತ್ಯಾಶ್ರಮೋಪಾಶ್ರಮಃ ಶುದ್ಧಸತ್ತ್ವಃ ಶಿಲಾಂಧಸಾ || ೨೫ ||

ವಾಣಿಗಾಗಿ ಮೌನ, ಶರೀರಕ್ಕಾಗಿ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಸ್ಥಿತಿ, ಮನಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಇವು ದಂಡಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಮೂರು ದಂಡಗಳು ಇಲ್ಲದವನು ಕೇವಲ ಬಿದಿರಿನ ದಂಡದಿಂದ ದಂಡಿಸ್ವಾಮಿ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. || ೧೭ || ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ನಿಂದಿತ ಅಥವಾ ಪತಿತರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣದವರಿಂದ ಭಿಕ್ಷೆ ಪಡೆಯಬೇಕು. ಮೊದಲು ನಿಶ್ಚಿತಪಡಿಸಿದ ಕೇವಲ ಏಳು ಮನೆಗಳಿಂದ ಭಿಕ್ಷೆ ಪಡೆಯಬೇಕು. ಭಿಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಸಂತೋಷ ಪಡಬೇಕು. || ೧೮ || ಈ ಪ್ರಕಾರ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಗ್ರಾಮದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಜಲಾಶಯದ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಕೈ ಕಾಲು ತೊಳೆದು ನೀರಿನಿಂದ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮತ್ತೆ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಯಾರಿಗೆ ಭಿಕ್ಷೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೋ ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ, ಉಳಿದಿರುವುದನ್ನು ಮೌನವಾಗಿ ತಿನ್ನಬೇಕು ಮತ್ತೊಂದು ಸಮಯಕ್ಕೆ ಉಳಿಸಿಡಬಾರದು, ಎಸೆಯಲೂಬಾರದು. ಹಾಗೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡು ತರಬಾರದು. || ೧೯ || ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಂಟಿಗನಾಗಿಯೇ ಸಂಚರಿಸ ಬೇಕು. ಎಂದೂ ಯಾವುದರ ಮೇಲೂ ಆಸಕ್ತಿ ಇಡಬಾರದು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಶದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ತಾನೇ-ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷವಾಗಿರಬೇಕು. ಆತ್ಮ-ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯನಾಗಿದ್ದು, ಅತಿ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಧೈರ್ಯ ಗೆಡಬಾರದು ಮತ್ತು ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಾನರೂಪದಿಂದ ಸ್ಥಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಇರಬೇಕು. || ೨೦ || ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ನಿರ್ಜನ ಮತ್ತು ನಿರ್ಭಯ ಪವಿತ್ರ ಏಕಾಂತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು. ಅವನ ಹೃದಯ ನಿರಂತರ ನನ್ನ ಭಾವನೆಯಿಂದ ವಿಶುದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು. ಅವನು ತನ್ನನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಅಭಿನ್ನಹಾಗೂ ಆದ್ವಿತೀಯ, ಅಖಂಡರೂಪದಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. || ೨೧ || ಅವನು ತನ್ನ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಚಿತ್ತದ ಬಂಧನ ಹಾಗೂ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಿ ವಿಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗುವುದು - ಚಂಚಲವಾಗುವುದು, ಬಂಧನವಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಯಮದಲ್ಲಿರಿಸುವುದೇ ಮೋಕ್ಷವಾಗಿದೆ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. || ೨೨ || ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಮನ ಹಾಗೂ ಐದೂ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಭೋಗಗಳ ಕುದ್ರತೆಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು, ಅವುಗಳಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ವಿಮುಖನಾಗಬೇಕು. ತಾನೇ-ತನ್ನಲ್ಲಿ ಆನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಅವನು ನನ್ನ ಭಾವನೆಯಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. || ೨೩ || ಪವಿತ್ರದೇಶ, ನದಿ, ಪರ್ವತ, ವನ, ಆಶ್ರಮಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಮಮತೆಯನ್ನಿಡದೆ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಾ ಇರಬೇಕು. ನಗರ, ಗ್ರಾಮ, ಗೋವಳರ ಹೆಚ್ಚಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಕೇವಲ ಭಿಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಹೋಗಬೇಕು. || ೨೪ || ಭಿಕ್ಷೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಿಗಳ ಆಶ್ರಮಗಳಿಂದಲೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು; ಏಕೆಂದರೆ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಲಾಂಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ಬೇಗನೇ ಮೋಹ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ. || ೨೫ ||

ನೈತದ್ವಸ್ತುತಯಾ ಪಶ್ಯೇದ್ವೈತ್ಯಮಾನಂ ವಿನಶ್ಯತಿ |
ಅಸಕ್ತಚಿತ್ತೋ ವಿರಮೇದಿಹಾಮುತ್ರ ಚಿಕೀರ್ಷಿತಾತ್ || ೨೬ ||

ಯದೇತದಾತ್ಮನಿ ಜಗನ್ಮನೋವಾಕ್ ಪ್ರಾಣಸಂಪತ್ತಮ್ |
ಸರ್ವಂ ಮಾಯೇತಿ ತರ್ಕೇಣ ಸ್ವಸ್ವಕ್ತ್ವಾನ ತತ್ತ್ವರೇತ್ || ೨೭ ||

ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಕೋ ವಿರಕ್ತೋ ವಾ ಮದ್ಭಕ್ತೋ ವಾನಪೇಕ್ಷಕಃ |
ಪಲಿಂಗಾನಾಶ್ರಮಾಂಸ್ಸಕ್ತ್ವಾ ಚರೇದವಿಧಿಗೋಚರಃ || ೨೮ ||

ಬುಧೋ ಬಾಲಕವತ್ತೀಡೇತ್ಕುತಲೋ ಜಡವಚ್ಚರೇತ್ |
ವದೇದುನ್ಮತ್ತವದ್ವಿದ್ವಾನ್ ಗೋಚರ್ಯಾಂ ನೈಗಮತ್ಪರೇತ್ || ೨೯ ||

ವೇದವಾದರತೋ ನ ಸ್ಯಾನ್ ಪಾಖಂಡೀ ನ ಹೈತುಕಃ |
ಶುಷ್ಕವಾದವಿವಾದೇ ನ ಕಂಚಿತ್ತಕ್ಷಂ ಸಮಾಶ್ರಯೇತ್ || ೩೦ ||

ನೋದ್ವಿಜೇತ ಜನಾದ್ವೀರೋ ಜನಂ ಚೋದ್ವೇಜಯೇನ್ನತು |
ಅತಿವಾದಾಂಸ್ತಿಕ್ಷೇತ ನಾವಮನೇತ ಕಂಚನ |
ದೇಹಮುದ್ವಿಶ್ಯ ಪಶುವದ್ ವೈರಂ ಕುರ್ಯಾನ್ ಕೇನಚಿತ್ || ೩೧ ||

ಏಕ ಏವ ಪರೋ ಹ್ಯಾತ್ಮಾ ಭೂತೇಷ್ವಾತ್ಮನ್ಯವಸ್ಥಿತಃ |
ಯಥೇಂದ್ರರುದಪಾತ್ರೇಷು ಭೂತಾನ್ಯೇಕಾತ್ಮಕಾನಿ ಚ || ೩೨ ||

ಅಲಬ್ಧ್ವಾನ ವಿಷೀದೇತ ಕಾಲೇ ಕಾಲೇಽಶನಂ ಕ್ಷಚಿತ್ |
ಲಬ್ಧ್ವಾನ ಪೃಷ್ಠೇದ್ವೈತ್ಯಮಾನುಭಯಂ ದೈವತಂತ್ರಿತಮ್ || ೩೩ ||

ವಿಚಾರವಂತ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ದೃಢಮಾನ ಜಗತ್ತನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಸತ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಇದಾದರೋ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನಾಶವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತಿ ಇಡಬಾರದು. ಏನಾದರೂ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆ ಉಂಟಾದರೆ ಅದನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು. || ೨೬ || ಆತ್ಮನಲ್ಲಿರುವ - ಮನ, ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಗಳ ಸಂಘಾತರೂಪೀ ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾಯಾಮಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು. ಈ ತರ್ಕದಿಂದ ಇದನ್ನು ನಿರಾಕರಣಮಾಡಿ ಅರ್ಥಾತ್ - ಇದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿ, ಮತ್ತೆ ಎಂದಿಗೂ ಅದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಬಾರದು. || ೨೭ || ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಕ ವಿರಕ್ತ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಮತ್ತು ಯಾವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೂ ಇಲ್ಲದಿರುವ, ನನ್ನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ನನ್ನ ಭಕ್ತನಿಗಾಗಿ ಚಿಹ್ನೆ ಅಥವಾ ಆಶ್ರಮದ ಯಾವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇವರು ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿಧಿ-ನಿಷೇಧಗಳಿಂದ ಅತೀತರಾಗಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ವಿಚರಿಸಬೇಕು. || ೨೮ || ನನ್ನ ಅವಧೂತ ಭಕ್ತನು ಬುದ್ಧಿವಂತನಾಗಿದ್ದರೂ ಬಾಲಕರಂತೆ ಆಟವಾಡಲಿ. ನಿಷ್ಪುಣನಾಗಿದ್ದರೂ ಜಡನಂತೆಯೇ ವರ್ತಿಸಲಿ. ವಿದ್ವಾಂಸನಾಗಿದ್ದರೂ ಹುಚ್ಚರಂತೆ ಮಾತು-ಕತೆಯಾಡಲಿ. ಸಮಸ್ತ ವೇದ-ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದರೂ ಪಶುವೃತ್ತಿಯಿಂದ, ಅರ್ಥಾತ್ - ಅನಿಯತ ಆಚಾರ ಮಾಡುವವನಂತೆ ಇರಬೇಕು. || ೨೯ || ಅವನು ವೇದಗಳ ಕರ್ಮಕಾಂಡ ಭಾಗದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬಾರದು. ವೇದವನ್ನು ನಿಂದಿಸುವ ಪಾಖಂಡ (ನಾಸ್ತಿಕ)ನೂ ಆಗಿರಬಾರದು. ತರ್ಕ-ವಿತರ್ಕದಿಂದ ದೂರವುಳಿಯಬೇಕು. ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕವಾದ ವಿವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. || ೩೦ || ಧೀರನಾದ ನನ್ನ ಪರಮಹಂಸ ಭಕ್ತನು ಜನರ ಆಚರಣೆಗಳಿಂದ ಉದ್ವಿಗ್ನನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಉದ್ವಿಗ್ನಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಕುರಿತು ಯಾರಾದರೂ ನಿಂದಿಸಿದರೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಸಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯಾರ ಅಪಮಾನವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ದೇಹದ ಸಲುವಾಗಿ ಪಶುಗಳಂತೆ ಯಾರೊಡನೆಯೂ ದ್ವೇಷ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. || ೩೧ || ನೀರು ತುಂಬಿಟ್ಟ ವಿಭಿನ್ನ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನು ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವಂತೆ, ಒಬ್ಬನೇ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲರ ಆತ್ಮನಾದರೋ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರವೂ ಕೂಡ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣವೂ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ ಎಂಬ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ನನ್ನ ಪರಮಹಂಸಭಕ್ತನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾನೆ. (ಇಂತಹ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೋದಿಗಾದರೂ ವೈರ-ವಿರೋಧ ಮಾಡಿದರೆ ತನ್ನೊಂದಿಗೆ ವೈರ-ವಿರೋಧಮಾಡಿದಂತೆ.) || ೩೨ ||

ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಭವಾ! ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಎಂದಾದರೂ ಒಂದುದಿನ ಭಿಕ್ಷೆಯು ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ ವಿಷಾದಿಸಬಾರದು. ಕಾಲ-ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಹರ್ಷಿತನಾಗಬಾರದು. ಭಿಕ್ಷೆ ದೊರೆಯುವುದು ದೊರಕದಿರುವುದು ಎರಡೂ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕೃಧೀನವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. || ೩೩ ||

ಅಹಾರಾರ್ಥಂ ಸಮೀಹೇತ ಯುಕ್ತಂ ತತ್ ಪ್ರಾಣಧಾರಣಮ್ |
ತತ್ತ್ವಂ ವಿಮೃಶ್ಯತೇ ತೇನ ತದ್ವಿಜ್ಞಾಯ ವಿಮುಚ್ಯತೇ || ೩೪ ||

ಯದೃಚ್ಛಯೋಪಪನ್ನಾನ್ನಮದ್ಯಾಚ್ಯೇಷ್ಠ ಮುತಾಪರಮ್ |
ತಥಾ ವಾಸಸ್ತಥಾ ಶಯ್ಯಾಂ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಭಜೇನ್ಮನಃ || ೩೫ ||

ಶೌಚಮಾಚಮನಂ ಸ್ನಾನಂ ನ ತು ಚೋದನಯಾ ಚರೇತ್ |
ಅನ್ಯಾಂಶ್ಚ ನಿಯಮಾನ್ ಜ್ಞಾನೀ ಯಥಾಹಂ ಲೀಲಯೀಶ್ವರಃ || ೩೬ ||

ನ ಹಿ ತಸ್ಯ ವಿಕಲ್ಪಾಽಸ್ಯಾ ಯಾ ಚ ಮದ್ವೀಕ್ಷಯಾ ಹತಾ |
ಆದೇಹಾಂತಾತ್ ಕ್ಷುಪಿತ್ ಖ್ಯಾತಿಸ್ತತಃ ಸಂಪದ್ಯತೇ ಮಯಾ || ೩೭ ||

ದುಃಖೋದಕೋಪು ಕಾಮೇಪು ಜಾತನಿರ್ವೇದ ಆತ್ಮನಾನ್ |
ಅಜಿಜ್ಞಾಸಿತಮದ್ವರ್ಮೋ ಗುರುಂ ಮುನಿಮುಪಾಪ್ರಚೇತ್ || ೩೮ ||

ತಾವತ್ಪರಿಚರೇದ್ವಕ್ತಃ ಶ್ರದ್ಧಾವಾನನಸೂಯಕಃ |
ಯಾವದ್ವತ್ಸ್ಯ ವಿಜಾನೀಯಾನ್ಮಾಮೇವ ಗುರುಮಾದ್ಯತಃ || ೩೯ ||

ಯಸ್ತ ಸ್ವಯಂತಷಡ್ವರ್ಗಃ ಪ್ರಚಂಡೇಂದ್ರಿಯಸಾರಥಿಃ |
ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯರಹಿತಸ್ತ್ರಿದಂಡಮುಪಜೀವತಿ || ೪೦ ||

ಸುರಾನಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮಸ್ಥಂ ನಿಹುತೇ ಮಾಂ ಚ ಧರ್ಮಹಾ |
ಅವಿಪಕ್ಷಕೃಷ್ಣಾಯೋಽಸ್ಮಾದಮುಷ್ಮಾಚ್ಛ ವಿಹೀಯತೇ || ೪೧ ||

ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾದವನು ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬೇಡಲೇ ಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದು ಉಚಿತವೂ ಆಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಭಿಕ್ಷೆಯಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಣಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಣಗಳು ಉಳಿಯುವುದರಿಂದಲೇ ತತ್ತ್ವದ ವಿಚಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ತತ್ತ್ವವಿಚಾರದಿಂದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಉಂಟಾಗಿ ಮುಕ್ತಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. || ೩೪ || ಸಂನ್ಯಾಸಿಗೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕ್ರಮಸಾರ ದೊರೆಯುವ ಭಿಕ್ಷೆಯು ಒಳ್ಳೆ ದಾಗಲಿ-ಕೆಟ್ಟದಾಗಲಿ ಅದರಿಂದಲೇ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ವಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಹಾಸಿಗೆಯೂ ಕೂಡ ಹೇಗೆ ದೊರೆಯುವುದೋ ಅದರಿಂದಲೇ ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದು ಕೆಟ್ಟದು ಎಂಬುದನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಾರದು. || ೩೫ || ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನಾದ ನನಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಯಾವ ಕರ್ತವ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಾರ್ಥ ಲೀಲೆಯಿಂದಲೇ ಶೌಚಾಚಮನ ಸ್ನಾನಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ನಾನು ಮಾಡುವಂತೆ, ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಶೌಚಾಚಮನ ಸ್ನಾನಾದಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಲೋಕ ಸಂಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ ಪಾಲಿಸಬೇಕು. ಶಾಸ್ತ್ರವು ಹೇಳಿದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಕರ್ಮಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ನನ್ನಂತೆ ಜ್ಞಾನಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. || ೩೬ || ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಏಕಮಾತ್ರ ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಎಲ್ಲೆಡೆ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಗವಂತನು ಇದ್ದಾನೆ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಭೇದದ ಪ್ರತೀತಿಯೂ ಅವನಿಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಶರೀರ ಬಿದ್ದುಹೋಗುವ ಮೊದಲು ಎಂದಾದರೂ ಶಾರೀರಿಕ ಕಷ್ಟದಿಂದಾಗಿ ಕೆಲಸಮಯ ಭೇದದ ಪ್ರತೀತಿ ಉಂಟಾದರೂ ಮರಣಾನಂತರ ಅವನು ನನ್ನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. || ೩೭ ||

ಉದ್ವವನೇ | ಜಿತೇಂದ್ರಿಯ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಾಂಸಾರಿಕ ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳ ಫಲವು ದುಃಖವೇ ಆಗಿದೆ ಎಂಬ ನಿಶ್ಚಯವಾದಾಗ, ಅವನು ವಿರಕ್ತನಾಗುವನು. ಅವನು ನನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೆ, ಭಗವತ್ಪ್ರೀತನದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠ ಸದ್ಗುರುವಿನಲ್ಲಿ ಶರಣುಹೋಗಬೇಕು. || ೩೮ || ಅವನು ಗುರುವಿನಲ್ಲಿ ದೃಢಭಕ್ತಿಗೈದು, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಡಬೇಕು ಮತ್ತು ಅವರಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ದೋಷದೃಷ್ಟಿ ಇರಿಸಬಾರದು. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ಆಗುವವರೆಗೆ ತುಂಬಾ ಆದರದಿಂದ ನನ್ನನ್ನೇ ಗುರುವಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆರಿಕುಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ಸೇವಿಸಬೇಕು. || ೩೯ || ಆದರೆ ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಈ ಆರರ ಮೇಲೆ ವಿಜಯವನ್ನು ಪಡೆಯದವನು, ಇಂದ್ರಿಯರೂಪಿ ಕುದುರೆಗಳು, ಬುದ್ಧಿರೂಪಿ ಸಾರಥಿಯೂ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗಿರುವವನು, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ-ವೈರಾಗ್ಯವಿಲ್ಲದವನು, ತ್ರಿದಂಡಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ವೇಷ ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೊಟ್ಟೆಹೊರೆ ಯುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅವನು ಸಂನ್ಯಾಸ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸುವ ಚೀಷ್ಟ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನೂ ಆ ವೇಷಮಾತ್ರದ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ವಾಸನೆಗಳು ಕ್ಷೀಣವಾಗಿಲ್ಲ; ಅದರಿಂದ ಅವನು ಈ ಲೋಕ ಮತ್ತು ಪರಲೋಕ ಎರಡರಿಂದಲೂ ವಂಚಿತನಾಗಿ ಭ್ರಷ್ಟ ನಾಗುತ್ತಾನೆ. || ೪೦-೪೧ ||

ಭಿಕ್ಷೋರ್ಧರ್ಮಃ ಶಮೋಽಹಿಂಸಾ ತಪ ಈಶ್ವಾ ವನೌಕಸಃ |
ಗೃಹಿಣೋ ಭೂತರಕ್ಷೇಜ್ಯಾ ದ್ವಿಜಸ್ಯಾಚಾರ್ಯಸೇವನಮ್

|| ೪೨ ||

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ ತಪಃ ಶೌಚಂ ಸಂತೋಷೋ ಭೂತಸೌಹೃದಮ್ |
ಗೃಹಸ್ಥಸ್ಯಾಪ್ಯತೌ ಗಂತುಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಮದುಪಾಸನಮ್

|| ೪೩ ||

ಇತಿ ಮಾಂ ಯಃ ಸ್ವಧರ್ಮೇಣ ಭಜನ್ನಿತ್ಯಮನನ್ಯಭಾಕ್ |
ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಮದ್ಭಾವೋ ಮದ್ ಭಕ್ತಿಂ ವಿಂದಂತೇ ದೃಢಾಮ್

|| ೪೪ ||

ಭಿಕ್ಷೋರ್ದವಾನಪಾಯಿನ್ಯಾ ಸರ್ವಲೋಕಮಹೇಶ್ವರಮ್ |
ಸರ್ವೋತ್ತಮ್ಯಜ್ಞಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಕಾರಣಂ ಮೋಪಯಾತಿ ಸಃ

|| ೪೫ ||

ಇತಿ ಸ್ವಧರ್ಮನಿರ್ಣಯಕ್ರಮತ್ಯೋ ನಿರ್ಜ್ಞಾತಮದ್ಗತಿಃ |
ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನೋ ನಚಿರಾತ್ಸಮುಪೈತಿ ಮಾಮ್

|| ೪೬ ||

ವರ್ಣಾಶ್ರಮವತಾಂ ಧರ್ಮ ಏಷ ಆಚಾರಲಕ್ಷಣಃ |
ಸ ಏವ ಮದ್ಭಕ್ತಿಯುತೋ ನಿಶ್ರೇಯಸಕರಃ ಪರಃ

|| ೪೭ ||

ಏತತ್ತೇಽಭಿಹಿತಂ ಸಾಧೋ
ಭವಾನ್ ಪೃಚ್ಛತಿ ಯಚ್ಚ ಮಾಮ್ |
ಯಥಾ ಸ್ವಧರ್ಮಸಂಯುಕ್ತೋ
ಭಿಕ್ಷೋ ಮಾಂ ಸಮಿಯಾತ್ವರಮ್ || ೪೮ ||

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೧೮ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ವಿಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧೇ ಅಷ್ಟಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೧೮ ||

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಜ್ಞಾನ, ಭಕ್ತಿ, ಯಮ, ನಿಯಮ ಮುಂತಾದ ಸಾಧನೆಗಳ ವರ್ಣನೆ

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಯೋ ವಿದ್ಯಾಶ್ರುತಸಂಪನ್ನಃ
ಆತ್ಮವಾನ್ ನಾನುಮಾನಿಕಃ |
ಮಾಯಾಮಾತ್ರಮಿದಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ
ಜ್ಞಾನಂ ಚ ಮಯಿ ಸಂನ್ಯಸೇತ್ || ೧ ||

ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸೆ ಇವು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮಗಳು. ತಪಸ್ಸು ಹಾಗೂ ಭಗವದ್ಭಾವ ವಾಸಪ್ರಸ್ಥಿಯ ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮಗಳು. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆ, ಯಜ್ಞ-ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು, ಇವು ಗೃಹಸ್ಥನ ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮಗಳಾದರೆ, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯ ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮ ಆಚಾರ್ಯರ ಸೇವೆ ಆಗಿದೆ. || ೪೨ || ಗೃಹಸ್ಥನು ಋತು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಭಾರ್ಯೆಯೊಡನೆ ಸಮಾಗಮಮಾಡಲಿ. ಅವನಿಗಾಗಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ತಪಸ್ಸು, ಶೌಚ, ಸಂತೋಷ, ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮಭಾವ ಇವು ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮಗಳಾಗಿವೆ. ನನ್ನ ಉಪಾಸನೆಯಾದರೋ ಎಲ್ಲರೂ ಮಾಡಬೇಕು. || ೪೩ || ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಆನನ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ತನ್ನ ವರ್ಣಾಶ್ರಮದ ಮೂಲಕ ನನ್ನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಭಾವನೆ ಇರಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ನನ್ನ ಅವಿಚಲ ಭಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. || ೪೪ || ಉದ್ಭವನೇ ! ನಾನೇ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳ ಏಕಮಾತ್ರ ಸ್ವಾಮಿಯೂ, ಎಲ್ಲರ ಉತ್ತಿ, ಪ್ರಳಯದ ಪರಮ ಕಾರಣ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಆಗಿರುವೆನು. ನಿತ್ಯ-ನಿರಂತರ ಆಖಂಡ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವನು ನನ್ನನ್ನೇ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. || ೪೫ || ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆ ಗೃಹಸ್ಥನು ತನ್ನ ಧರ್ಮಪಾಲನೆಯಿಂದ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಶುದ್ಧಮಾಡಿಕೊಂಡು ನನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯ-ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುವನು ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಬೇಗನೇ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. || ೪೬ || ನಾನು ನಿನಗೆ ಈ ಸದಾಚಾರರೂಪೀ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಿಗಳ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳಿರುವೆನು. ಈ ಧರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಸಂಪನ್ನ ನಾದರೆ ಇದರಿಂದ ಆಯಾಸವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಪರಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ ವಾದ ಮೋಕ್ಷದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. || ೪೭ || ಸಾಧು ಶಿರೋಮಣಿ ಉದ್ಭವಾ ! ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಪ್ನಿಸಿದುದರ ಉತ್ತರವನ್ನು ನಾನು ಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು. ತನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ ಭಕ್ತನು ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪೀ ನನ್ನನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವೆನು. || ೪೮ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ಎಲೈ ಉದ್ಭವನೇ ! ಉಪನಿಷದಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ನಿದಿಧ್ಯಾಸನದ ಮೂಲಕ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಪಡೆದಿರುವವನು, ಶ್ರೋತ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠನಾಗಿರುವವನು, ನಿಶ್ಚಯವು ಕೇವಲ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಅನುಮಾನದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಮಾಯಾಮಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವವನು ಪಡೆದ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ನನ್ನಲ್ಲೇ ಲೀನಗೊಳಿಸಲಿ. || ೧ ||

ಜ್ಞಾನಿಸ್ತದ್ವಹಮೇವೇಷ್ಟ ಸ್ವಾರ್ಥೋ ಹೇತುಶ್ಚ ಸಮತಃ |
ಸ್ವರ್ಗಶ್ಚೈವಾಪವರ್ಗಶ್ಚ ನಾನ್ಯೋಽರ್ಥೋ ಮಧ್ಯತೇ ಪ್ರಿಯಃ || ೨ ||

ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಸಂಸಿದ್ಧಾಃ ಪದಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ವಿದುರ್ಮಮ |
ಜ್ಞಾನೇ ಪ್ರಿಯತಮೋಽತೋ ಮೇ ಜ್ಞಾನೇನಾಸೌ ಬಿಭರ್ತಿಮಾಮ್ || ೩ ||

ತಪಸ್ವೀರ್ಥಂ ಜಪೋ ದಾನಂ ಪವಿತ್ರಾಣೀತರಾಣಿ ಚ |
ನಾಲಂ ಕುರ್ವಂತಿ ತಾಂ ಸಿದ್ಧಿಂ ಯಾ ಜ್ಞಾನಕಲಯಾ ಕೃತಾ || ೪ ||

ತಸ್ಮಾಜ್ಞಾನೇನ ಸಹಿತಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಸ್ವಾತ್ಮಾನಮುದ್ಧವ |
ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನೋ ಭಜ ಮಾಂ ಭಕ್ತಿಭಾವಿತಃ || ೫ ||

ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಯಜ್ಞೇನ ಮಾಮಿಷ್ಟ್ವಾನ್ತಃತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಿ |
ಸರ್ವಯಜ್ಞಪತಿಂ ಮಾಂ ವೈ ಸಂಸಿದ್ಧಿಂ ಮುನಯೋಽಗಮನ್ || ೬ ||

ತ್ವಯ್ಯುದ್ಧವಾಶ್ರಯತಿ ಯಸ್ವಿಧಿಧೋ ವಿಕಾರೋ |
ಮಾಯಾಂತರಾಽಽಪತತಿ ನಾದ್ಯಪವರ್ಗಯೋರ್ಯತ್ |
ಜನ್ಮಾದಯೋಽಸ್ಯ ಯದಮೀ ತವ ತಸ್ಯ ಕಿಂ ಸ್ಯು-
ರಾದ್ಯಂತಯೋರ್ಯದಸತೋಽಸ್ತಿ ತದೇವ ಮಧ್ಯೇ || ೭ ||

ಉದ್ಧವ ಉವಾಚ

ಜ್ಞಾನಂ ವಿಶುದ್ಧಂ ವಿಪುಲಂ ಯಜ್ಞೇತದ್ |
ವೈರಾಗ್ಯವಿಜ್ಞಾನಯುತಂ ಪುರಾಣಮ್ |
ಆಖ್ಯಾಹಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ವಿಶ್ವಮೂರ್ತೇ |
ತ್ವದ್ಭಕ್ತಿಯೋಗಂ ಚ ಮಹದ್ವಿದ್ಯುಗ್ಮಮ್ || ೮ ||

ತಾಪತ್ರಯೇಕಾಭಿಪತಸ್ಯ ಘೋರೇ |
ಸಂತಪ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಭವಾದ್ಧನೀಶ |
ಪತ್ಯಾಮಿ ನಾನ್ಯಚ್ಛರಣಂ ತವಾಂಘ್ರಿ-
ದ್ವಂದ್ವಾತ್ಪಪತ್ಯಾದಮೃತಾಭಿವರ್ಷಾತ್ || ೯ ||

ದಪ್ಪಂ ಜನಂ ಸಂಪತಿಸಂ ಬಿಲೇಽಸ್ಮಿನ್ |
ಕಾಲಾಹಿನಾ ಕುದ್ಧಸುಖೋರುತರ್ಷಮ್ |
ಸಮುದ್ಧರೈನಂ ಕೃಪಯಾಽಽಪವರ್ಗೈಃ |
ವಚೋಭಿರಾಸಿಂಚ ಮಹಾನುಭಾವ || ೧೦ ||

ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಅಭೀಷ್ಟವಸ್ತುವು ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. ಅವನ ಸಾಧನೆ ಸಾಧ್ಯ, ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಅಪವರ್ಗ (ಮೋಕ್ಷ)ವೂ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. ನಾನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಅವನು ಪ್ರೇಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ. || ೨ || ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಂಪನ್ನನಾದ ಸಿದ್ಧ ಪುರುಷನೇ ನನ್ನ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪರಮಪದವನ್ನು ಅರಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಜ್ಞಾನಿಯು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಉದ್ಧವನೇ! ಜ್ಞಾನಿಯು ತನ್ನ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. || ೩ || ಜ್ಞಾನದ ಒಂದು ಕಲೆಯಿಂದ ದೊರೆಯಬಹುದಾದ ಸಿದ್ಧಿಯು, ತಪಸ್ಸು, ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ, ಜಪ, ದಾನ, ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಪವಿತ್ರ ಕ್ರಿಯಾಕಲಾಪಗಳಿಂದ ಸಿಗಲಾರದು. || ೪ ||

ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಯ ಉದ್ಧವನೇ! ನೀನು ಜ್ಞಾನದ ಸಹಿತ ನಿನ್ನ ಅತ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿತುಕೋ. ಮತ್ತೆ ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿ ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ನನ್ನ ಭಜನೆಮಾಡು. || ೫ || ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಋಷಿ-ಮುನಿಗಳು ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನರೂಪೀ ಯಜ್ಞದ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲೇ ಸ್ಥಿತನಾದ ಸಮಸ್ತ ಯಜ್ಞಗಳಿಗೂ ಅಧಿಪತಿಯೂ, ಅತ್ಯಸ್ವರೂಪನೂ ಆದ ನನ್ನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವರು. || ೬ || ಎಲೈ ಉದ್ಧವನೇ! ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಅಂತಃಕರಣದ ರೂಪದಿಂದ ಯಾವ ತ್ರಿಗುಣಾಕ್ಷಿಣ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿಕಾರರೂಪೀ ಶರೀರವಿದೆಯೋ, ಇದನ್ನೇ ನೀನು ಅಶ್ರಯಿಸಿರುವೆ. ಇದು ಆಜ್ಞಾನದ ಕಾರಣವೇ ಆಗಿದೆ. ಮಾಯೆಯಿಂದ ಅವ್ಯಕ್ತವಾದ್ದರಿಂದಲೇ ಇದರ ಪ್ರತೀತಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಹುಟ್ಟುವ ಮೊದಲು ಅವ್ಯಕ್ತವಾಗಿತ್ತು, ಸತ್ತ ಬಳಿಕವೂ ಅವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ಮಾಯೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಜನ್ಮ ಮುಂತಾದ ಅರು ವಿಕಾರಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ನಾಶವುಳ್ಳ ಶರೀರದೊಂದಿಗೆ ನಿನಗೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಅದು ಅದಿಯಲ್ಲಿ ಅಸತ್ತಾಗಿದೆ, ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಸತ್ತಾಗಿದೆ, ಅದರಿಂದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಸತ್ತಾಗಿಯೇ ಇದೆ. || ೭ ||

ಉದ್ಧವನೆಂದನು - ೬. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಾ! ವಿಶ್ವಮೂರ್ತೇ! ಈಗ ನೀನು ವರ್ಣಿಸಿದ ಜ್ಞಾನವು ವಿಶುದ್ಧ, ವಿಪುಲ, ಸನಾತನವಾಗಿದೆ; ವೈರಾಗ್ಯ, ವಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈಗ ನೀನು ದಯಮಾಡಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳೂ ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳು. || ೮ || ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯೇ! ನಾನು ಈ ಭವಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮೂರೂ ತಾಪಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಪೀಡಿತನಾಗಿರುವೆನು. ಈ ಸಂಕಟದಿಂದ ವಾರಾಗಲು ನಿನ್ನ ಈ ಅಮೃತ ವರ್ಷಿಸುವಂತಹ ಶರಣಾಗತರಿಗೆ ಅಭಯ ಕೊಡುವಂತಹ ಚರಣಯುಗಳಗಳಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗುವ ಹೊರತು ನನಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಉಪಾಯವೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. || ೯ || ಮಹಾನುಭಾವಾ! ನಿನ್ನ ಈ ಸೇವಕನು ಕತ್ತಲೆಯ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವನು, ಕಾಲರೂಪಿ ಸರ್ಪವು ಇವನನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಆದರೂ ವಿಷಯಗಳ ಕುದ್ಧ ಸುಖ-ಭೋಗಗಳ ತೀವ್ರ ತೃಷ್ಣೆಯು ಇಂಗುವುದಿಲ್ಲ, ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೇ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ. ನೀನು ದಯಮಾಡಿ ಇವನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸು. ಇದರಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವಂತಹ ವಾಣಿಯಿಂದ ಅಮೃತ ಸಿಂಚನ ಮಾಡು. || ೧೦ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಇತ್ಯಮೇತತ್ ಪುರಾ ರಾಜಾ ಭೀಷ್ಮಂ ಧರ್ಮಭೃತಾಂ ವರಮ್ |
ಅಜಾತಕುಃ ಪಪ್ರಚ್ಛಸರ್ವೇಷಾಂ ನೋಽನುಶೃಣ್ವತಾಮ್ || ೧೧ ||

ನಿವೃತ್ತೇ ಭಾರತೇ ಯುದ್ಧೇ ಸುಹೃನ್ನಿಧನವಿಹ್ವಲಃ |
ಶ್ರುತ್ವಾ ಧರ್ಮಾನೃಪೂನ್ಯಶ್ಚಾನ್ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮಾನಪೃಚ್ಛತ || ೧೨ ||

ತಾನಹಂ ತೇಽಭಿಧಾಸ್ಯಾಮಿ ದೇವಪ್ರತಮುಖಾಚ್ಛುತಾನ್ |
ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯವಿಜ್ಞಾನಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತುಪಬೃಂಹಿತಾನ್ || ೧೩ ||

ನವೈಕಾದಶ ಪಂಚ ತ್ರೀನ್ದ್ರಾವಾನ್ಮೂಲೇಷು ಯೇನ ವೈ |
ಈಕ್ಷೇತಾಪ್ಯೈಕಮಪ್ಯೇಷು ತಜ್ಞಾನ್ಮಂ ಮಮ ನಿಶ್ಚಿತಮ್ || ೧೪ ||

ಏತದೇವ ಹಿ ವಿಜ್ಞಾನಂ ನ ತಪೈಕೇನ ಯೇನ ಯತ್ |
ಸ್ಥಿತುತತ್ತ್ವತ್ವಯಾನ್ ಪಶ್ಯೇದ್ವಾವಾನಾಂ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮನಾಮ್ || ೧೫ ||

ಆದಾವಂತೇ ಚ ಮಧ್ಯೇ ಚ ಸೃಜ್ಯಾತ್ಸೃಜ್ಯಂ ಯದನ್ವಿಯಾತ್ |
ಪುನಸ್ತತ್ತ್ವತಿಪಂಕ್ರಾಮೇ ಯಚ್ಛೇಷ್ಯೇತ ತದೇವ ಸತ್ || ೧೬ ||

ಶ್ರುತಿಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೈತಿಹ್ಯಮನುಮಾನಂ ಚತುಷ್ಪಯಮ್ |
ಪ್ರಮಾಣೇಷ್ವನವಸ್ಥಾನಾದ್ವಿಕಲ್ಪಾತ್ ಸ ವಿರಜ್ಯತೇ || ೧೭ ||

ಕರ್ಮಣಾಂ ಪರಿಣಾಮಿತ್ವಾದಾವಿರಿಂಚಾದಮಂಗಲಮ್ |
ವಿಪಶ್ಚಿನ್ನಶ್ವರಂ ಪಶ್ಯೇದದೃಷ್ಟಮಪಿ ದೃಷ್ಟವತ್ || ೧೮ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ಉದ್ಧವನೇ! ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಂತೆಯೇ ಧರ್ಮರಾಜ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿರೋಮಣಿ ಭೀಷ್ಮಪಿತಾಮಹರಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದ್ದನು. ಆಗ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಥಿತರಾಗಿದ್ದೆವು. || ೧೧ || ಮಹಾಭಾರತ ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿದು, ಧರ್ಮರಾಜಾ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ತನ್ನ ಸ್ವಜನ-ಸಂಬಂಧಿಗಳ ಸಂಹಾರದಿಂದಾಗಿ ಶೋಕವಿಹ್ವಲನಾಗಿ ದ್ದಾಗ, ಅವನು ಭೀಷ್ಮಪಿತಾಮಹರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳ ವಿವರಣೆ ಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬಳಿಕ, ಮೋಕ್ಷ ಸಾಧನೆಗಳ ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ದ್ದನು. || ೧೨ || ಆಗ ಭೀಷ್ಮಪಿತಾಮಹರ ಮುಖದಿಂದ ಕೇಳಿದ ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮವನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುವೆನು. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಶ್ರದ್ಧೆ ಭಕ್ತಿ ಇವುಗಳ ಭಾವಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. || ೧೩ || ಉದ್ಧವನೇ! ಪ್ರಕೃತಿ, ಪುರುಷ, ಮಹತ್ತತ್ತ್ವ, ಅಹಂಕಾರ, ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಗಳು ಹೀಗೆ ಈ ಒಂಭತ್ತು ; ಐದು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಐದು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಮನಸ್ಸು ಹೀಗೆ ಹನ್ನೊಂದು ; ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳು ಹಾಗೂ ತ್ರಿಗುಣಗಳು ಹೀಗೆ ಎಂಟು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ತತ್ತ್ವಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಶೃಣದವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡ ಲಾಗುವುದೇ ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ. ಈ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಗತ ನಾದ ಪರಮಾತ್ಮ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ನೋಡುವುದೇ ವಿಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. || ೧೪ || ಈ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ತತ್ತ್ವಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ನಾಶವುಳ್ಳವುಗಳು. ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಿಕಾ ಮಾಯೆಯ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಭಾವ ಗಳಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನು ಪ್ರಪಂಚದ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರ ರೂಪೀ ಲೀಲೆಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇದರಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ಅನುಗತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವವು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಕೇವಲ ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವವು ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಾಗ, ಅದನ್ನು ವಿಜ್ಞಾನವೆಂದು ಹೇಳು ತ್ತಾರೆ. || ೧೫ || ಈ ಪ್ರಕಾರ ಓರ್ವ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಆದಿ, ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಅವನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಈ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು ಹಾಗೂ ಅವನೇ ಇದರಲ್ಲಿ ಅನುಗತ ನಾದನು, ಅಂದರೆ ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಮತ್ತೆ ಪ್ರಳಯಮಾಡುವಾಗ ಅವನೇ ಪುನಃ ಇದನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲೇ ಲೀನಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಹೀಗೆ ಶೇಷವಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದೇ ಸತ್ ತತ್ತ್ವವಾಗಿದೆ. || ೧೬ || ಶ್ರುತಿ (ವೇದ) ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ, ಐತಿಹ್ಯ (ಮಹಾಪುರುಷರ ವಚನ)ದಿಂದ ಮತ್ತು ಅನುಮಾನ ಪ್ರಮಾಣ ದಿಂದ ಭೇದಬುದ್ಧಿಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿವೇಕಿಯು ಭೇದಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಅವನ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಓರ್ವ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಏನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. || ೧೭ || ಈ ಲೋಕದ ಭೋಗಗಳಿಗೆ ನಾಶವಿರುವಂತೆ, ಯಜ್ಞಾದಿ ಅನುಷ್ಠಾನದ ಫಲಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ದೊರೆಯುವ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದ ವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸುಖಗಳು ಅಮಂಗಲ, ದುಃಖದಾಯಕ ಹಾಗೂ ನಾಶವುಳ್ಳವುಗಳೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸನಾದವನು ನೋಡಬೇಕು. || ೧೮ ||

ಭಕ್ತಿಯೋಗಃ ಪುರೈವೋಕ್ತಃ ಪ್ರೀಯಮಾಣಾಯ ತೇಽನಘ |
ಪುನಶ್ಚ ಕಥಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಮದ್ಭಕ್ತೇಃ ಕಾರಣಂ ಪರಮ್ |

|| ೧೯ ||

ಶ್ರದ್ಧಾಮೃತಕಥಾಯಾಂ ಮೇ ಶತ್ವನ್ಮದನುಕೀರ್ತನಮ್ |
ಪರಿನಿಷ್ಠಾ ಚ ಪೂಜಾಯಾಂ ಸ್ತುತಿಭಿಃ ಸ್ತವನಂ ಮಮ

|| ೨೦ ||

ಆದರಃ ಪರಿಚರ್ಯಾಯಾಂ ಸರ್ವಾಂಗೈರಭಿವಂದನಮ್ |
ಮದ್ಭಕ್ತಪೂಜಾಭ್ಯಾಧಿಕಾ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಮನ್ಮತಿಃ

|| ೨೧ ||

ಮದರ್ಥೇಷ್ಟಗಚೇಷ್ಟಾ ಚ ವಚಸಾ ಮದ್ಗುಣೇರಣಮ್ |
ಮಯ್ಯರ್ಪಣಂ ಚ ಮನಸಃ ಸರ್ವಕಾಮವಿವರ್ಜನಮ್

|| ೨೨ ||

ಮದರ್ಥೇಽರ್ಥಪರಿತ್ಯಾಗೋ ಭೋಗಸ್ಯ ಚ ಸುಖಸ್ಯ ಚ |
ಇಷ್ಟಂ ದತ್ತಂ ಹುತಂ ಜಪ್ತಂ ಮದರ್ಥಂ ಯದ್ಭೂತಂ ತಪಃ

|| ೨೩ ||

ಏವಂ ಧರ್ಮೈರ್ಮನುಷ್ಯಾಣಾಮುದ್ಧವಾತ್ಮನೀವೇದಿನಾಮ್ |
ಮಯಿ ಸಂಜಾಯತೇ ಭಕ್ತಿಃ ಕೋಽನ್ಯೋಽನ್ಯೋಽಸ್ಯಾ ದಶಿಷ್ಯತೇ

|| ೨೪ ||

ಯದಾಽಽತ್ಮನೃಪಿತಂ ಚಿತ್ತಂ ಶಾಂತಂ ಸತ್ತ್ವೋಪಬೃಂಹಿತಮ್ |
ಧರ್ಮಂ ಜ್ಞಾನಂ ಸವೈರಾಗ್ಯಮೈಶ್ವರ್ಯಂ ಚಾಭಿಪದ್ಯತೇ

|| ೨೫ ||

ಯದರ್ಪಿತಂ ತದ್ವಿಕಲ್ಪೇ ಇಂದ್ರಿಯೈಃ ಪರಿಧಾವತಿ |
ರಜಸ್ವಲಂ ಚಾಸನ್ನಿಷ್ಠಂ ಚಿತ್ತಂ ವಿದ್ಧಿ ವಿಪರ್ಯಯಮ್

|| ೨೬ ||

ಧರ್ಮೋ ಮದ್ಭಕ್ತಕೃತ್ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಜ್ಞಾನಂ ಚೈಕಾತ್ಮದರ್ಶನಮ್ |
ಗುಣೇಷ್ಟಕಂಗಳೋ ವೈರಾಗ್ಯಮೈಶ್ವರ್ಯಂ ಚಾಣಮಾದಯಃ

|| ೨೭ ||

ಉದ್ಧವ ಉವಾಚ

ಯಮಃ ಕತಿವಿಧಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ನಿಯಮೋ ವಾರಿಕರ್ತನ |
ಈ ಶಮಃ ಕೋ ದಮಃ ಕೃಷ್ಣ ಕಾ ತಿತಿಕ್ಷಾ ದೃತಿಃ ಪ್ರಭೋ

|| ೨೮ ||

ಕಿಂ ದಾನಂ ಕಿಂ ತಪಃ ಶೌರ್ಯಂ ಕಿಂ ಸತ್ಯಮೃತಮುಚ್ಯತೇ |
ಕಷ್ಟಾಗಃ ಕಿಂ ಧನಂ ಚೇಷ್ಟಂ ಕೋ ಯಜ್ಞಃ ಕಾ ಚ ದಕ್ಷಿಣಾ

|| ೨೯ ||

ಪುಂಸಃ ಕಿಂಸ್ವಿದ್ ಬಲಂ ಶ್ರೀಮನ್ ಭಗೋ ಲಾಭತ್ವಕೇಶವ |
ಕಾ ವಿದ್ಯಾ ಹ್ರೀಃ ಪರಾ ಕಾ ಶ್ರೀಃ ಕಿಂ ಸುಖಂ ದುಃಖಮೇವ ಚ

|| ೩೦ ||

ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನಾದ ಉದ್ಧವನೇ ! ಭಕ್ತಿಯೋಗವ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಮೊದಲೇ ಮಾಡಿರುವೆನು. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿ ಇದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ನಿನಗೆ ಪುನಃ ಭಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. || ೧೯ || ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಬಯಸುವವನು ನನ್ನ ಅಮೃತಮಯ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನಿಡಬೇಕು. ನಿರಂತರ ನನ್ನ ಗುಣ-ಲೀಲೆ, ನಾಮಗಳನ್ನು ಸಂಕೀರ್ತನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ನನ್ನ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಂತ ನಿಷ್ಠೆಯಿದ್ದು, ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ನನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಬೇಕು. || ೨೦ || ನನ್ನ ಸೇವೆ-ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಪ್ರೇಮ ವಿರಲಿ. ನನ್ನಿಡಲಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ಮಲಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಲಿ. ನನ್ನ ಭಕ್ತರನ್ನು ನನ್ನ ಪೂಜೆಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಪೂಜಿಸಲಿ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನೇ ನೋಡಲಿ. || ೨೧ || ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ನನ್ನದೇ ಸೇವೆಯೆಂದು ಮಾಡಲಿ. ಪಾಣಿಯಿಂದ ನನ್ನದೇ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹಾಡಲಿ. ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲೇ ಆರ್ಪಿಸಲಿ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಿ. || ೨೨ || ನನಗಾಗಿ ಧನ, ಭೋಗ, ಸುಖ ಇವುಗಳನ್ನು ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿ. ಯಜ್ಞ, ದಾನ, ಹವನ, ಜಪ, ವ್ರತ, ತಪಸ್ಸು ಮುಂತಾದುವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನನಗಾಗಿಯೇ ಮಾಡಲಿ. || ೨೩ || ಉದ್ಧವನೇ ! ಈ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರೇಮಮಯ ಭಕ್ತಿಯ ಉದಯ ವಾಗುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದವನಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ವಸ್ತುವಿನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಬಾಕಿ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. || ೨೪ || ಈ ಪ್ರಕಾರ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದರಿಂದ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಸತ್ತ್ವ ಗುಣದ ವೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ಅವನು ಶಾಂತನಾಗಿ ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಏಕಮಾತ್ರ ನನ್ನಲ್ಲೇ ತೊಡಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಭಕ್ತಿ, ಧರ್ಮ, ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯ ಇವುಗಳು ತಾನಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. || ೨೫ || ಮನಸ್ಸು ನಾನಾವಿಧವಾದ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡತೊಡಗಿದಾಗ ಅವನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಅತ್ತ-ಇತ್ತ ಓಡುತ್ತವೆ. ಚಿತ್ತವು ಸ್ಥಿರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಚಿತ್ತ ರಜೋಗುಣದಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ, ಧರ್ಮ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯ ಇವುಗಳು ಅವನಿಂದ ದೂರವಾಗುತ್ತವೆ. || ೨೬ || ಉದ್ಧವಾ ! ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಯು ಯಾವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೋ, ಅದೇ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಯಾವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ಆತ್ಮದ ಏಕತೆಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುವುದೋ ಅದೇ ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ. ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಆಸಂಗ-ನಿರ್ಲೇಪವಾಗುವುದೇ ವೈರಾಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಆಣೆಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧಿಗಳೇ ಐಶ್ವರ್ಯವಾಗಿದೆ. || ೨೭ ||

ಉದ್ಧವನಂದನು - ಅರಿಸೂದನಾ ! ಯಮ ಮತ್ತು ನಿಯಮಗಳು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಕಾರದ್ದಾಗಿವೆ ? ತ್ರೀಕೃಷ್ಣಾ ! ಶಮ ಎಂದರೇನು ? ದಮ ಎಂದರೇನು ? ಸ್ವಾಮಿ ! ತಿತಿಕ್ಷಾ ಮತ್ತು ದೈರ್ಯಯಾವುದು ? || ೨೮ || ದಾನ, ತಪಸ್ಸು, ಶೌರ್ಯ, ಸತ್ಯ, ಋತ ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ನೀನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸು. ತ್ಯಾಗ ಎಂದರೇನು ? ಅಭೀಷ್ಟ ಧನವು ಯಾವುದು ? ಯಜ್ಞ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ? ದಕ್ಷಿಣೆ ಯಾವ ವಸ್ತು ಆಗಿದೆ ? ಓ ಕೇಶವಾ ! ಪುರುಷನ ನಿಜವಾದ ಬಲವು ಯಾವುದು ? ಭಗ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ? ಲಾಭವೆಂದರೆ ಯಾವ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ ? ಉತ್ತಮ ವಿದ್ಯೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಶ್ರೀ, ಸುಖ ಮತ್ತು ದುಃಖ ಇವುಗಳಾವುವು ? || ೨೯-೩೦ ||

ಕಃ ಪಂಡಿತಃ ಕಶ್ಚ ಮೂರ್ಖಃ ಕಃ ಪಂಥಾ ಉತ್ಪಥತ್ವ ಕಃ |
ಕಃ ಸ್ವರ್ಗೋ ನರಕಃ ಕಃ ಸ್ವಿತ್ತೋ ಬಂಧುರುತ ಕಿಂ ಗೃಹಮ್ || ೩೦ ||

ಕ ಆಡ್ಯಃ ಕೋ ದರಿದ್ರೋ ವಾ ಕೃಪಣಃ ಕಃ ಕ ಈಶ್ವರಃ |
ಏತಾನ್ ಪ್ರಶ್ನಾನ್ ಮಮ ಬ್ರೂಹಿ ವಿಪರೀತಾಂಶ್ಚ ಸತ್ಯತೇ || ೩೧ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಅಹಿಂಸಾ ಸತ್ಯಮಸ್ತೇಯಮಸಂಗೋ ಹೀರಸಂಚಯಃ |
ಆಸ್ತಿಕ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ ಚ ಮೌನಂ ಸ್ವೈರ್ಯಂ ಕ್ಷಮಾಭಯಮ್ || ೩೨ ||

ಶೌಚಂ ಜಪಸ್ತಪೋ ಹೋಮಃ ಶ್ರದ್ಧಾಽತಿಥ್ಯಂ ಮದರ್ಚನಮ್ |
ತೀರ್ಥಾಟನಂ ಪರಾರ್ಥೇಹಾ ತುಷ್ಟಿರಾಚಾರ್ಯಸೇವನಮ್ || ೩೩ ||

ಏತೇ ಯಮಾಃ ಸನಿಯಮಾ ಉಭಯೋರ್ಧ್ವಾದಶ ಸ್ತುತಾಃ |
ಪುಂಸಾಮುಪಾಸಿತಾಸ್ತಾತ ಯಥಾಕಾಮಂ ದುಹಂತಿ ಹಿ || ೩೪ ||

ಶಮೋ ಮನ್ನಿಷ್ಠತಾ ಬುದ್ಧೇರ್ಧಮ ಇಂದ್ರಿಯಸಂಯಮಃ |
ತಿತಿಕ್ಷಾ ದುಃಖಸಮ್ಮರ್ಷೋ ಜಹ್ಯೋಪಸ್ವಜಯೋ ದೃತಿಃ || ೩೫ ||

ದಂಡನ್ಯಾಸಃ ಪರಂ ದಾನಂ ಕಾಮತ್ಯಾಗಸ್ತಪಃ ಸ್ತುತಮ್ |
ಸ್ವಭಾವವಿಜಯಃ ಶೌರ್ಯಂ ಸತ್ಯಂ ಚ ಸಮದರ್ಶನಮ್ || ೩೬ ||

ಋತಂ ಚ ಸೂನ್ಯತಾ ವಾಣೀ ಕವಿಭಿಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ |
ಕರ್ಮಸ್ವಸಂಗಮಃ ಶೌಚಂ ತ್ಯಾಗಃ ಸಂನ್ಯಾಸ ಉಚ್ಯತೇ || ೩೭ ||

ಧರ್ಮ ಇಷ್ಟಂ ಧನಂ ಸ್ವರ್ಣಾಂ ಯಜ್ಞೋಽಹಂ ಭಗವತ್ತಮಃ |
ದಕ್ಷಿಣಾ ಜ್ಞಾನಸಂದೇಶಃ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಃ ಪರಂ ಬಲಮ್ || ೩೮ ||

ಭಗೋ ಮ ಐಶ್ವರೋ ಭಾವೋ ಲಾಭೋ ಮದಕ್ಷಿರುತ್ತಮಃ |
ವಿದ್ಯಾಽತಿಶಯಿ ಭಿದಾಬಾಧೋ ಜುಗುಪ್ಸಾಹ್ರೀರಕರ್ಮಸು || ೪೦ ||

ಪಂಡಿತ ಮತ್ತು ಮೂರ್ಖರ ಲಕ್ಷಣಗಳೇನು ? ಸುಮಾರ್ಗ ಹಾಗೂ ಕುಮಾರ್ಗ ಇವುಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳೇನು ? ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ನರಕಗಳು ಯಾವುವು ? ಬಂಧು-ಬಾಂಧವರು ಯಾರು ? ಮನೆ ಯಾವುದು ? ಶ್ರೀಮಂತ ಮತ್ತು ದರಿದ್ರ ಎಂದು ಯಾರನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ? ಲೋಭಿಯು ಯಾರು ? ಈಶ್ವರನೆಂದು ಯಾರನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ? ಭಕ್ತವತ್ಸಲ ಪ್ರಭುವೇ ! ನೀನು ನನ್ನ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ನೀಡುವವನಾಗು. ಹಾಗೆಯೇ ಇವುಗಳ ವಿರೋಧಿ ಛಾವಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸು. || ೩೦-೩೨ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು - ಅಹಿಂಸಾ, ಸತ್ಯ, ಆಸ್ತೇಯ (ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡದಿರುವುದು), ಅಸಂಗತೆ, ಲಜ್ಜೆ, ಅಸಂಚಯ (ಅವಶ್ಯಕತೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಧನವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸದಿರುವುದು), ಆಸ್ತಿಕತೆ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಮೌನ, ಸ್ಥಿರತೆ, ಕ್ಷಮೆ ಮತ್ತು ಆಭಯ ಇವು ಹನ್ನೆರಡು 'ಯಮ'ಗಳಾಗಿವೆ. ನಿಯಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಹನ್ನೆರಡಿದೆ :- ಶೌಚ (ಒಳ-ಹೊರಗಿನ ಪವಿತ್ರತೆ), ಜಪ, ತಪಸ್ಸು, ಹವನ, ಶ್ರದ್ಧಾ, ಅತಿಥಿಸೇವೆ, ನನ್ನ ಪೂಜೆ, ತೀರ್ಥ ಯಾತ್ರೆ, ಪರೋಪಕಾರ ಸಂತೋಷ ಮತ್ತು ಗುರುಸೇವೆ; ಈ ಪ್ರಕಾರ 'ಯಮ' ಮತ್ತು 'ನಿಯಮ' ಎರಡರ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಹನ್ನೆರಡು ಹನ್ನೆರಡಾಗಿದೆ. ಇವು ಸಕಾಮ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಕಾಮ ಎರಡೂ ವಿಧದ ಸಾಧಕರಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಯಾಗಿವೆ. ಉದ್ಭವನೇ ! ಇವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ ಪುರುಷನಿಗೆ ಈ ಯಮ-ನಿಯಮಗಳು ಅವನ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರ ಅವನಿಗೆ ಭೋಗ ಹಾಗೂ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡುತ್ತವೆ. || ೩೨-೩೪ || ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವುದೇ 'ಶಮ'ವಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯಮದ ಹೆಸರು 'ದಮ'ವಾಗಿದೆ. ದುಃಖಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುವುದು 'ತಿತಿಕ್ಷಿ', ಜಹ್ನು ಮತ್ತು ಜನನೇಂದ್ರಿಯದ ಮೇಲೆ ವಿಜಯ ಪಡೆಯುವುದೇ 'ದೈರ್ಯ'ವಾಗಿದೆ. || ೩೫ || ಯಾರನ್ನೂ ದಂಡಿಸದೆ, ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಅಭಯನೀಡುವುದೇ 'ದಾನ'ವಾಗಿದೆ. ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದೇ 'ತಪಸ್ಸು' ಆಗಿದೆ. ತನ್ನ ವಾಸನೆಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದೇ 'ಶೌರ್ಯ'ವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲೆಡೆ ಸಮತ್ವರೂಪಿ, ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ದರ್ಶಿಸುವುದೇ 'ಸತ್ಯ'ವಾಗಿದೆ. || ೩೬ || ಹೀಗೆಯೇ ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಮಧುರ ಭಾಷಣವನ್ನೇ 'ಋತ'ವೆಂದು ಮಹಾತ್ಮರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗದಿರುವುದೇ 'ಶೌಚ'ವಾಗಿದೆ. ಕಾಮನೆಗಳ ತ್ಯಾಗವೇ ನಿಜವಾದ ಸಂನ್ಯಾಸವಾಗಿದೆ. || ೩೭ || ಧರ್ಮವೇ ಮನುಷ್ಯರ ಅಭೀಷ್ಟ 'ಧನ'ವಾಗಿದೆ. ಪರಮೇಶ್ವರನಾದ ನಾನೇ 'ಯಜ್ಞ'ನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುವುದೇ 'ದಕ್ಷಿಣಿ'ಯಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ 'ಬಲ'ವಾಗಿದೆ. || ೩೮ || ನನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯವೇ 'ಭಗ'ವಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಭಕ್ತಿಯೇ ಉತ್ತಮ 'ಲಾಭ'ವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ಆತ್ಮದ ಭೇದ ಅಳಿದುಹೋಗುವಂತಹುದೇ ನಿಜವಾದ 'ವಿದ್ಯೆ'ಯಾಗಿದೆ. ಪಾಪಮಾಡಲು ಜುಗುಪ್ಸೆ ಪಡುವುದೇ 'ಲಜ್ಜೆ'ಯಾಗಿದೆ. || ೪೦ ||

ಶ್ರೀಗುಣಾ ನೈರವೇಶ್ವಾದ್ಯಾಃ ಸುಖಂ ದುಃಖಸುಖಾತ್ಮಯಃ |
ದುಃಖಂ ಕಾಮಸುಖಾಪೇಕ್ಷಾ ಪಂಡಿತೋ ಬಂಧಮೋಕ್ಷವಿತ್ |
|| ೪೦ ||

ಮೂರ್ಖೋ ದೇಹಾದ್ಯಹಂಬುದ್ಧಿಃ ಪಂಥಾ ಮನ್ನಿಗಮಃ ಸ್ತುತಃ |
ಉತ್ಪತ್ತಿಪ್ರತಿಕ್ಷೇಪಃ ಸ್ವರ್ಗಃ ಸತ್ತಗುಣೋದಯಃ |
|| ೪೧ ||

ನರಕಸ್ತಮಉನ್ನಾಹೋ ಬಂಧುಗುರುರಹಂ ಸಖೇ |
ಗೃಹಂ ಶರೀರಂ ಮಾನುಷ್ಯಂ ಗುಣಾಢ್ಯೋ ಹ್ಯಾಡ್ಯ ಉಚ್ಯತೇ |
|| ೪೨ ||

ದರಿದ್ರೋ ಯಸ್ತು ಸಂತುಷ್ಟಃ ಕೃಪಣೋ ಯೋಽಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ |
ಗುಣೇಷ್ಟಸತ್ತಧೀರೀಶೋ ಗುಣಸಂಗೋ ವಿಷಯಯಃ |
|| ೪೩ ||

ಏತ ಉದ್ಭವ ತೇ ಪ್ರತ್ಯಾಃ ಸರ್ವೇ ಸಾಧು ನಿರೂಪಿತಾಃ |
ಕಿಂ ವರ್ಣಿತೇನ ಖತುನಾ ಲಕ್ಷಣಂ ಗುಣದೋಷಯೋಃ |
ಗುಣದೋಷದೃಶಿದೋಷೋ ಗುಣಸ್ತುಭಯವರ್ಜಿತಃ |
|| ೪೪ ||

ಶರೀರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು-ನನ್ನದು ಇರುವವನೇ 'ಮೂರ್ಖ' ನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಂಸಾರದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಗೊಳಿಸಿ, ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಿಮಾಡಿ ಕೊಡುವುದೇ ನಿಜವಾದ 'ಸುಮಾರ್ಗ', ಚಿತ್ತದ ಬಹಿರ್ಮುಖತೆಯೇ 'ಕುಮಾರ್ಗ'ವಾಗಿದೆ. ಸಖನೇ! ಸತ್ತಗುಣದ ವೃದ್ಧಿಯೇ 'ಸ್ವರ್ಗ' ಮತ್ತು ತಮೋಗುಣದ ಹೆಚ್ಚಳವೇ 'ನರಕ'ವಾಗಿದೆ. ಗುರುವೇ ನಿಜವಾದ 'ಬಂಧು'ವಾಗಿದ್ದು ಆ ಗುರುವು ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವೇ ನಿಜವಾದ 'ಮನೆ'ಯಾಗಿದೆ. ಗುಣಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿದ್ದು ಗುಣಗಳ ಭಂಡಾರವೇ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವವನೇ ನಿಜವಾದ 'ಶ್ರೀಮಂತ'ನಾಗಿದ್ದಾನೆ. || ೪೧-೪೩ || ಯಾರ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಆಸಂತೋಷವಿದ್ದು ಅಭಾವದ ಬೋಧವಿರುವವನೇ 'ದರಿದ್ರ'ನು. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಲ್ಲದವನೇ 'ಕೃಪಣ'ನು. ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗದವನೇ ಈಶ್ವರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾದವನು ಸರ್ವಥಾ 'ಅಸಮರ್ಥ'ನು. || ೪೪ || ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಭವನೇ! ನೀನು ಕೇಳಿದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ನಾನು ನೀಡಿರುವೆನು. ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ. ನಾನು ನಿನಗೆ ಗುಣ ಮತ್ತು ದೋಷಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯಾಗಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಹೇಳಲಿ? ಎಲ್ಲದರ ಸಾರಾಂಶವಿಷ್ಟೇ - ಗುಣ ಮತ್ತು ದೋಷಗಳಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿ ಹರಿಸುವುದೇ ದೊಡ್ಡ ದೋಷವಾಗಿದೆ. ಗುಣ-ದೋಷಗಳ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿಹೋಗದೆ ತನ್ನ ಶಾಂತ ನಿಷಂಕಲ್ಪ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿರುವುದೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಗುಣವಾಗಿದೆ. || ೪೫ ||

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೧೯ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧೇ ಏಕೋನವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೧೯ ||

ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಚ್ಛಾನ್ದಯೋಗ, ಕರ್ಮಯೋಗ, ಭಕ್ತಿಯೋಗ

ಉದ್ಭವ ಉವಾಚ

ವಿಧಿಶ್ಚ ಪ್ರತಿಷೇಧಶ್ಚ ನಿಗಮೋ ಹೀಶ್ವರಸ್ಯ ತೇ |
ಅವೇಕ್ಷತೇಽರವಿಂದಾಕ್ಷಗುಣಂ ದೋಷಂ ಚ ಕರ್ಮಣಾಮ್ |
|| ೧ ||

ವರ್ಣಾಶ್ರಮವಿಕಲ್ಪಂ ಚ ಪ್ರತಿಲೋಮಾನುಲೋಮಜಮ್ |
ದ್ರವ್ಯದೇಶವಯಃಕಾಲಾನ್ವರ್ಗಂ ನರಕಮೇವ ಚ |
|| ೨ ||

ಗುಣದೋಷಭದಾದೃಷ್ಟಿಮಂತರೇಣ ವಚಸ್ತವ |
ನಿಃಶ್ರೇಯಸಂ ಕಥಂ ನೃಣಾಂ ನಿಷೇಧವಿಧಿಲಕ್ಷಣಮ್ |
|| ೩ ||

ಉದ್ಭವನು ಹೇಳಿದನು - ಆರವಿಂದಾಕ್ಷನೇ! ವೇದಗಳೇ ನಿನ್ನ ಅಜ್ಞಾರೂಪಿ ವಾಣಿಯಾಗಿದೆ. ವಿಧಿ ಮತ್ತು ನಿಷೇಧಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ಹಾಗೂ ಕರ್ಮಗಳ ಗುಣದೋಷಗಳೂ ಕೂಡ ಈ ವೇದ ವಾಣಿಯನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿದೆ. || ೧ || ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಭೇದ, ಪ್ರತಿಲೋಮ ಮತ್ತು ಅನುಲೋಮ ರೂಪಿ ವರ್ಣ ಸಂಕರ ಕರ್ಮಗಳ ಉಪಯುಕ್ತ ಹಾಗೂ ಅನುಪಯುಕ್ತ ದ್ರವ್ಯ, ದೇಶ, ಆಯು, ಕಾಲ, ಸ್ವರ್ಗ, ನರಕ ಇವುಗಳ ಭೇದಗಳ ಅರಿವು ವೇದಗಳಿಂದಲೇ ಆಗುವುದು. || ೨ || ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಿಧಿನಿಷೇಧದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ನಿನ್ನದೇ ವೇದವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಗುಣ-ದೋಷಗಳ ಕುರಿತು ಕೂಡ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗಿರುವಾಗ ಗುಣ-ದೋಷಗಳನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು ತಿಳಿಯದಿರುವವರೆಗೆ ಅವನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾದರೂ ಹೇಗಾಗಬಹುದು? || ೩ || ೬ ಸರ್ವಶಕ್ತಿವಂತ

ಪಿತೃದೇವಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ವೇದಶ್ಚಕ್ಷುಸ್ತವೇಶ್ವರ |
ಶ್ರೇಯಸ್ತನ್ಮಹಾಲಬ್ಧೇಽರ್ಥೇ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಯೋರಪಿ
|| ೪ ||

ಗುಣದೋಷಭಿದಾದೃಷ್ಟಿನಿರ್ಗಮಾತ್ತೇ ನ ಹಿ ಸ್ವತಃ |
ನಿಗಮೇನಾಪವಾದಶ್ಚ ಭಿದಾಯಾ ಇತಿ ಹ ಭ್ರಮಃ
|| ೫ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಯೋಗಾಸ್ತ್ರಯೋ ಮಯಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ನೃಣಾಂ ಶ್ರೇಯೋವಿಧಿಶ್ಚಯಾ |
ಜ್ಞಾನಂ ಕರ್ಮ ಚ ಭಕ್ತಿಶ್ಚ ನೋಪಾಯೋಽನ್ಯೋಽಪಿ ಕುತ್ರಚಿತ್
|| ೬ ||

ನಿರ್ವಿಣ್ಣಾನಾಂ ಜ್ಞಾನಯೋಗೋ ನ್ಯಾಸಿನಾಮಿಹ ಕರ್ಮಸು |
ತೇಷ್ವನಿರ್ವಿಣ್ಣಚಿತ್ತಾನಾಂ ಕರ್ಮಯೋಗಸ್ತು ಕಾಮಿನಾಮ್
|| ೭ ||

ಯದೃಚ್ಛಯಾ ಮತ್ಕಥಾದೌ ಜಾತಶ್ಚದ್ವೈ ಯಃ ಪುಮಾನ್ |
ನ ನಿರ್ವಿಣ್ಣೋ ನಾತಿಸಕ್ಷೋ ಭಕ್ತಿಯೋಗೋಽಸ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಃ
|| ೮ ||

ತಾವತ್ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕುರ್ವೀತ ನ ನಿರ್ವಿದ್ಯೇತ ಯಾವತಾ |
ಮತ್ಕಥಾಶ್ರವಣಾದೌ ವಾ ಶ್ರದ್ಧಾ ಯಾವನ್ನ ಚಾಯತೇ
|| ೯ ||

ಸ್ವಧರ್ಮಸ್ಯೋ ಯಜನ್ಯಜ್ಞೈರನಾತೀಃ ಕಾಮ ಉದ್ವವ |
ನ ಯಾತಿ ಸ್ವರ್ಗನರಕೌ ಯದ್ಯನ್ಯನ್ನ ಸಮಾಚರೇತ್
|| ೧೦ ||

ಅಸ್ಮಿಂಲ್ಲೋಕೇ ವರ್ತಮಾನಃ ಸ್ವಧರ್ಮಸ್ಯೋಽನಘಃ ಕುಚಃ |
ಜ್ಞಾನಂ ವಿಶುದ್ಧಮಾಪ್ನೋತಿ ಮದ್ಭಕ್ತಿಂ ವಾ ಯದೃಚ್ಛಯಾ
|| ೧೧ ||

ಸ್ವರ್ಗಿಣೋಽಪ್ಯೇತಮಿಚ್ಛಂತಿ ಲೋಕಂ ನಿರಯಿಣಸ್ತಥಾ |
ಸಾಧಕಂ ಜ್ಞಾನಭಕ್ತಿಭ್ಯಾಮುಭಯಂ ತದಸಾಧಕಮ್
|| ೧೨ ||

ನಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ! ನಿನ್ನ ವೇದಗಳೇ - ಪಿತೃಗಳು, ದೇವತೆಗಳು, ಮನುಷ್ಯರು ಇವರಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಕಣ್ಣುಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ನೇತ್ರಗಳನ್ನು ಕಾಣದವನು ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಎಂದರೇನು ? ಸಾಧ್ಯ ಯಾವುದು, ಸಾಧನೆ ಯಾವುದು ? ಇವನ್ನು ನೋಡಲಾರನು. || ೪ || ಗುಣ-ದೋಷಗಳ ಭೇದಗಳು ಕೂಡ ನಿನ್ನ ವೇದವಾಣಿಯ ಮೂಲಕವೇ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಯಾರ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಅಲ್ಲ. ಇದು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಉಂಟಾಗದೆ, ವೇದದಿಂದಲೇ ಗುಣ-ದೋಷಗಳ ದೃಷ್ಟಿ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ನನಗೆ ಭ್ರಮೆ ಆಗುತ್ತಾ ಇದೆ. || ೫ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು - ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಧವನೇ ! ನಾನೇ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬೇರೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮನುಷ್ಯರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ಭೇದದಿಂದ ಜ್ಞಾನ, ಕರ್ಮ, ಭಕ್ತಿಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ಯೋಗಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವೆನು. ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಮನುಷ್ಯನ ಪರಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಉಪಾಯವೂ ಇಲ್ಲ. || ೬ || ಉದ್ಧವನೇ ! ಕರ್ಮಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಫಲದಿಂದ ವಿರಕ್ತರಾದವರು, ಅವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ ಜನರು ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಯಾರಿಗೆ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಫಲದಿಂದ ವೈರಾಗ್ಯ ಉಂಟಾಗಿಲ್ಲವೋ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ದುಃಖಬುದ್ಧಿಯು ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲವೋ ಆ ಸಕಾಮ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಕರ್ಮಯೋಗದ ಅಧಿಕಾರಿಯು. || ೭ || ಯಾರು ಅತ್ಯಂತ ವಿರಕ್ತನಲ್ಲವೋ, ಅತ್ಯಂತ ಆಸಕ್ತನಲ್ಲವೋ, ಹಾಗೂ ಯಾವುದೋ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಶುಭ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸೌಭಾಗ್ಯವಶ ನನ್ನ ಲೀಲೆ-ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಉಂಟಾಗಿದೆಯೋ ಅವರು ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು. ಅವರಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯೋಗದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಿ ದೊರೆಯಬಲ್ಲದು. || ೮ || ಕರ್ಮದ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಇರುವ ವಿಧಿ-ನಿಷೇಧಗಳನುಸಾರ ಕರ್ಮಮಯ ಜಗತ್ತು ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ ಉಂಟಾಗುವವರೆಗೆ ಅಥವಾ ನನ್ನ ಲೀಲೆ ಕಥೆಗಳ ಶ್ರವಣ ಕೀರ್ತನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಉಂಟಾಗುವವರೆಗೆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರಬೇಕು. || ೯ || ಉದ್ಧವನೇ ! ಹೀಗೆ ತನ್ನ ವರ್ಣ, ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದು ಯಜ್ಞಗಳ ಮೂಲಕ ಯಾವುದೇ ಆಸೆ-ಕಾಮನೆಯಿಲ್ಲದೆ ನನ್ನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದು ನಿಷಿದ್ಧ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ದೂರವಿರಬೇಕು. ಕೇವಲ ವಿಹಿತ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಆಚರಿಸಿದರೆ ಅವನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗ ಅಥವಾ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. || ೧೦ || ತನ್ನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯುಳ್ಳ ಪುರುಷನ ಪಾಪಗಳು ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಪವಿತ್ರನಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ವಿಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಆಯಾಸವಿಲ್ಲದೆಯೇ ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. || ೧೧ || ಈ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವು ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ. ಸ್ವರ್ಗದ ದೇವತೆಗಳೂ ಇದನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ ಹಾಗೂ ನರಕದ ಜನರೂ ಕೂಡ ಇದಕ್ಕೆ ಆಸೆಪಡುತ್ತಾರೆ. ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದ ಸಾಧಕರೂ ಮನುಷ್ಯಶರೀರವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ವರ್ಗ ಅಥವಾ ನರಕಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವತ್ಪಾಷ್ಠಿಯಾಗಲಾರದು. ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಆಗಬಲ್ಲದು. || ೧೨ ||

ನ ನರಃ ಸ್ವರ್ಗತಿಂ ಕಾಂಕ್ಷೇನ್ನಾರಕೀಂ ವಾ ವಿಚಕ್ಷಣಃ |
ನೇಮಂ ಲೋಕಂ ಚ ಕಾಂಕ್ಷೇತ ದೇಹಾವೇಶಾತ್ಪ್ರಮಾದ್ಯತಿ || ೧೩ ||

ಏತದ್ವಿದ್ವಾನ್ ಪುರಾ ಮೃತ್ಯೋರಭವಾಯ ಘಟೇತ ಸಃ |
ಅಪ್ರಮತ್ತ ಇದಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮರ್ತ್ಯಮಪ್ಯರ್ಥಸಿದ್ಧಿದಮ್ || ೧೪ ||

ಭಿದ್ಯಮಾನಂ ಯಮೈರೇತೈಃ ಕೃತನೀಡಂ ವನಸ್ಪತಿಮ್ |
ಖಗಃ ಸ್ವಕೇತಮುತ್ಸೃಜ್ಯ ಕ್ಷೇಮಂ ಯಾತಿ ಹೃಲಂಪಟಃ || ೧೫ ||

ಅಹೋರಾತ್ಮೈಶ್ಚಿದ್ಯಮಾನಂ ಬುದ್ಧ್ವಾ ಽಯುರ್ಭಯವೇಷಠಃ |
ಮುಕ್ತಸಂಗಃ ಪರಂ ಬುದ್ಧ್ವಾ ನಿರೀಹ ಉಪಶಾಮ್ಯತಿ || ೧೬ ||

ಸೃದೇಹಮಾದ್ಯಂ ಸುಲಭಂ ಸುದುರ್ಲಭಂ
ಪ್ಲವಂ ಸುಕಲ್ಪಂ ಗುರುಕರ್ಣಧಾರಮ್ |
ಮಯಾನುಕೂಲೇನ ನಭಸ್ತತೇರಿತಂ
ಪುಮಾನ್ ಭವಾಬ್ಧಿಂ ನ ತರೇತ್ಸ ಆತ್ಮಹಾ || ೧೭ ||

ಯದಾಽಽರಂಭೇಷು ನಿರ್ವಿಣ್ಣೋ ವಿರಕ್ತಃ ಸಂಯತೇಂದ್ರಿಯಃ |
ಅಭ್ಯಾಸೇನಾತ್ಮನೋ ಯೋಗೀ ಧಾರಯೇದಚಲಂ ಮನಃ || ೧೮ ||

ಧಾರ್ಯಮಾಣಂ ಮನೋ ಯರ್ಹಿ ಭ್ರಾಮ್ಯದಾಶ್ವನವಸ್ಥಿತಮ್ |
ಅತಂದ್ರಿತೋಽನುರೋಧೇನ ಮಾರ್ಗೇಣಾತ್ಮವಶಂ ನಯೇತ್ || ೧೯ ||

ಮನೋಗತಿಂ ನ ವಿಸೃಚೇಜ್ಜಿತಪ್ರಾಣೋ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ |
ಸತ್ತ್ವಸಂಪನ್ನಯಾ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಮನ ಆತ್ಮವಶಂ ನಯೇತ್ || ೨೦ ||

ಏಷ ವೈ ಪರಮೋ ಯೋಗೋ ಮನಸಃ ಸಂಗ್ರಹಃ ಸ್ಮೃತಃ |
ಹೃದಯಜ್ಞತ್ವಮನ್ವಿಚ್ಛನ್ ದಮ್ಯಸ್ಯೇವಾರ್ವತೋ ಮುಹುಃ || ೨೧ ||

ವಿಚಾರಕುಶಲ ಪುರುಷನು ಸ್ವರ್ಗದ, ನರಕದ, ಅಥವಾ ಈ ಲೋಕದ ಯಾವುದೇ ಕಾಮನೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ, ದೇಹ ದಲ್ಲೇ ಆಹಂಬುದ್ಧಿ ಉಂಟಾಗಿ, ಅದರಿಂದ ಪ್ರಮಾದವಾಗುತ್ತದೆ, ಪತನವಾಗುತ್ತದೆ. || ೧೩ || ಅದ್ದರಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು ವಿವೇಕದ ಮೂಲಕ ಈ ಶರೀರವು ಮರಣಧರ್ಮಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಇದು ಪರ ಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಮಾಡಿಕೊಡುವಂತಹುದು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚಿತ ವಿಚಾರಗೈದು ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಆತ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. || ೧೪ || ಈ ಶರೀರವು ಒಂದು ವೃಕ್ಷವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಗೊಡುಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಜೀವರೂಪೀ ಪಕ್ಷಿಯು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಮರವನ್ನು ಯಮನ ದೂತರು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣ ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಮುರಿದುಬಿದ್ದ ಮರವನ್ನು ಪಕ್ಷಿಯು ಬಿಟ್ಟು ಹಾರಿ ಹೋಗುವಂತೆ, ಈ ಮನುಷ್ಯಶರೀರವನ್ನು ಕಾಲನು ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳ ಮೂಲಕ ವೇಗವಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಲು ತೊಡಗಿರುವನು. ಕಾಲನ ಈ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಭಯದಿಂದ ಕಂಪಿತನಾಗಿ, ಕಾಮನಾ ಶೂನ್ಯನಾಗುವ ಮನುಷ್ಯನೇ ಪರಮಾತ್ಮತ್ವವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಶಾಂತಾತ್ಮನಾಗಿ, ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. || ೧೫-೧೬ || ಈ ಮನುಷ್ಯಶರೀರವು ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದ್ದರೂ ಭಗವಂತನ ಆಸೀಮ ಅನುಕಂಪದಿಂದ ಇದು ಸುಲಭವಾಗಿದೆ. ಸಂಸಾರ ಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟಲು ಮಾನವಶರೀರವು ದೃಢವಾದ ಒಂದು ನೌಕೆಯಾಗಿದೆ. ಸದ್ಗುರುವೇ ಇದರ ಕರ್ಣಧಾರ (ಅಂಜಿಗೆ). ಭಗವಂತನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ನಾನೇ ಅನುಕೂಲವಾದ ವಾಯು ಆಗಿ ಇದನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತೇನೆ. ಭಗವಂತನ ಇಷ್ಟೊಂದು ಕರುಣೆ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ಈ ಸಂಸಾರಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟದವನು ಸ್ವತಃ ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವವನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. || ೧೭ ||

ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಯವನೇ! ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಅವುಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾದಾಗ ಮನುಷ್ಯನು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಬೇಕು. ಅಭ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಾನುಸಂಧಾನದಿಂದ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ನನ್ನನ್ನು ನಿಶ್ಚಲರೂಪದಿಂದ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. || ೧೮ || ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವಾಗ ಅದು ಚಂಚಲವಾಗಿ ಆತ್ಮ-ಇತ್ಯ ಅಲೆಯತೊಡಗಿದಾಗ ಕೂಡಲೇ ತುಂಬಾ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಒಲಿಸಿ-ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಎಳೆದುತಂದು ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. || ೧೯ || ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮನವನ್ನು ಒಂದು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬಿಡಬಾರದು. ಅದರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ಥಿತಿ-ಗತಿಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಇರಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸತ್ತ್ವಸಂಪನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. || ೨೦ || ಉಚ್ಚೈಖಿಲವಾದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಪಳಗಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿದಂತೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾವಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮನಸ್ಸು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಶವಾದಾಗಲೇ ಪರಮಯೋಗಿಯಾಗುವನು. || ೨೧ ||

ಸಾಂಖ್ಯೇನ ಸರ್ವಭಾವಾನಾಂ ಪ್ರತಿಲೋಮಾನುಲೋಮತಃ |
ಭವಾಪ್ಯಯಾವನುಧ್ಯಾಯೇನ್ಮನೋ ಯಾವತ್ಪ್ರೀದತಿ || ೨೨ ||

ನಿರ್ವಿಣ್ಣಸ್ಯ ವಿರಕ್ತಸ್ಯ ಪುರುಷಸ್ಯೋಕ್ತವೇದಿನಃ |
ಮನಸ್ಸಜತಿ ದೌರಾತ್ಮ್ಯಂ ಚಿಂತಿತಸ್ಯಾನುಚಿಂತಯಾ || ೨೩ ||

ಯಮಾದಿಭಿರ್ಯೋಗಪಥೈರಾನ್ವೀಕ್ಷಿತ್ವಾ ಚ ವಿದ್ಯಯಾ |
ಮಮಾಚೋಪಾಸನಾಭಿರ್ವಾ ನಾನ್ಯೈರ್ಯೋಗೈಸ್ತರೇಣೈಃ || ೨೪ ||

ಯದಿ ಕುರ್ಯಾತ್ ಪ್ರಮಾದೇನ ಯೋಗೀ ಕರ್ಮ ವಿಗರ್ಹಿತಮ್ |
ಯೋಗೇನೈವ ದಹೇದಂಹೋ ನಾನ್ಯತ್ತತ್ರ ಕದಾಚನ || ೨೫ ||

ಸ್ವೇ ಸ್ವೇಽಧಿಕಾರೇ ಯಾ ನಿಷ್ಠಾ ಸ ಗುಣಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ |
ಕರ್ಮಣಾಂ ಜಾತ್ಯಶುದ್ಧಾನಾಮನೇನ ನಿಯಮಃ ಕೃತಃ |
ಗುಣದೋಷವಿಧಾನೇನ ಸಂಗಾಢಾಂ ತ್ಯಾಜನೇಚ್ಛಯಾ || ೨೬ ||

ಜಾತತ್ರದ್ವೋ ಮತ್ಯಥಾಸು ನಿರ್ವಿಣ್ಣಃ ಸರ್ವಕರ್ಮಸು |
ವೇದ ದುಃಖಾತ್ಮಕಾನ್ ಕಾಮಾನ್ಪರಿತ್ಯಾಗೇಽಪ್ಯನೀಶ್ವರಃ || ೨೭ ||

ತತೋ ಭಜೇತ ಮಾಂ ಪ್ರೀತಃ ಶ್ರದ್ಧಾಲ್ಪದ್ವರ್ಧನಿಶ್ಚಯಃ |
ಜುಜಮಾಣಶ್ಚತಾನ್ಯಾಮಾನ್ ದುಃಖೋದರ್ಕಾಂಶ್ಚಗರ್ಹಯನ್ || ೨೮ ||

ಪ್ರೋಕ್ಷೇನ ಭಕ್ತಿಯೋಗೇನ ಭಜತೋ ಮಾಸಕ್ಯಮನೇಃ |
ಕಾಮಾ ಹೃದಯ್ಯಾ ನಶ್ಯಂತಿ ಸರ್ವೇ ಮಯಿ ಹೃದಿ ಸ್ಥಿತೇ || ೨೯ ||

ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ ಕ್ರಮಕ್ಕನುಸಾರವೇ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಶರೀರದವರೆಗಿನ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು. ಶರೀರಾದಿಗಳ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಲಯವಾಗುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಲಯ-ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತ-ಸ್ಥಿರವಾಗುವ ವರೆಗೆ ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾ ಇರಬೇಕು. || ೨೨ || ಸಂಸಾರದಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾದವನು, ಸಾಂಸಾರಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ದುಃಖ ಬುದ್ಧಿ ಉಂಟಾದವನು ತನ್ನ ಗುರುಹಿರಿಯರ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ವದೇ-ವದೇ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ಚಿಂತನೆ ಯಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಒಹುಬೇಗನೇ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತದೆ. || ೨೩ || ಯಮ, ನಿಯಮ, ಆಸನ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರ, ಧಾರಣಾ, ಧ್ಯಾನ, ಸಮಾಧಿ ಮುಂತಾದ ಯೋಗಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ, ಆತ್ಮವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಪರಾಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ನನ್ನ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ, ಭಕ್ತಿಯೋಗದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಪರಮಾತ್ಮನ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಉಪಾಯವೂ ಇಲ್ಲ. || ೨೪ ||

ಎಲೈ ಉದ್ಭವನೇ! ಯೋಗಿಯಾದರೋ ಎಂದೂ ನಿಂದಿತ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಎಲ್ಲಾದರೂ ಅವನಿಂದ ಪ್ರಮಾದವತದಿಂದ ಯಾವುದಾದರೂ ಅಪರಾಧ ನಡೆದುಹೋದರೂ, ಯೋಗದ ಮೂಲಕವೇ ಆ ಪಾಪವನ್ನು ಸುಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಬೇರೆ ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡದಿರಲಿ. || ೨೫ || ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕನುಸಾರ ಆಚರಿಸುವುದೇ ಗುಣವಾಗಿದೆ. ಬೇರೆಯವರ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದು ದೋಷವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಕರ್ಮಗಳು ಸ್ವಭಾವತಃ ಅಕುಡ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಕರ್ಮಗಳ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲೆಂದೇ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಗುಣ-ದೋಷಗಳ ವಿಧಾನಗೈದು, ಅವನ್ನು ನಿಯಮನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. || ೨೬ ||

ನನ್ನ ಕಛೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರಲಿ. ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ ತಳೆಯಲಿ. ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಕರ್ಮಗಳು ದುಃಖಾತ್ಮಕವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಅವುಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಿ. ಹೀಗೆ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ದೃಢಗೊಳಿಸಿ, ಶ್ರದ್ಧಾ-ಪ್ರೇಮದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸಲಿ. ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಲಾಗದಿದ್ದರೆ, ಸಂಸ್ಕಾರವತನಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾ, ಅವನ್ನು ನಿಂದ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಇವು ದುಃಖಪ್ರದವೇ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಯೋಚಿಸಲಿ. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಆ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತಿ ಉಂಟಾದೀತು. || ೨೭-೨೮ || ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಾನು ತಿಳಿಸಿದಂತಹ ಭಕ್ತಿಯೋಗದಿಂದ ನಿರಂತರ ನನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವುದರಿಂದ ನಾನು ಆ ಸಾಧಕನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೆಲೆಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ವಿರಾಜಮಾನನಾಗುತ್ತಲೇ ಅವನ ಹೃದಯದ ಎಲ್ಲ ವಾಸನೆಗಳು ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳೊಡನೆ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. || ೨೯ ||

ಭಿದ್ಯತೇ ಹೃದಯಗ್ರಂಥಿತ್ವಿದ್ಯಂತೇ ಸರ್ವಸಂಶಯಾಃ |
ಕ್ಷೀಯಂತೇ ಚಾಸ್ಯ ಕರ್ಮಾಣಿ ಮಯಿ ದೃಷ್ಟೇಽಖಿಲಾತ್ಮನಿ || ೩೦ ||

ತಸ್ಮಾನ್ಮದ್ ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತಸ್ಯ ಯೋಗಿನೋ ವೈ ಮದಾತ್ಮನಃ |
ನ ಜ್ಞಾನಂ ನ ಚ ವೈರಾಗ್ಯಂ ಪ್ರಾಯಃ ಶ್ರೇಯೋ ಭವೇದಿಹ || ೩೧ ||

ಯತ್ಕರ್ಮಭಿರ್ಯತ್ಪ್ರಪಸಾ ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯತಶ್ಚ ಯತ್ |
ಯೋಗೇನ ವಾನಧರ್ಮೇಣ ಶ್ರೇಯೋಭಿರಿತರೈರಪಿ || ೩೨ ||

ಸರ್ವಂ ಮದ್ಭಕ್ತಿಯೋಗೇನ ಮದ್ಭಕ್ತೋ ಲಭತೇಽಂಜಸಾ |
ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗಂ ಮದ್ಭಾಮ ಕಥಂಚಿದ್ಯದಿ ವಾಂಛತಿ || ೩೩ ||

ನ ಕಿಂಚಿತ್ಸಾಧವೋ ಧೀರಾ ಭಕ್ತಾ ಹೈಕಾಂತಿನೋ ಮಮ |
ವಾಂಛಂತ್ಯಪಿ ಮಯಾ ದತ್ತಂ ಕೈವಲ್ಯಮಪುನರ್ಭವಮ್ || ೩೪ ||

ನೈರಪೇಕ್ಷ್ಯಂ ಪರಂ ಪ್ರಾಹುರ್ನಿಃಶ್ರೇಯಸಮನಲ್ಪಕಮ್ |
ತಸ್ಮಾನ್ನಿರಾಶಿಷೋ ಭಕ್ತಿನಿರಪೇಕ್ಷಸ್ಯ ಮೇ ಭವೇತ್ || ೩೫ ||

ನ ಮಯೈಕಾಂತಭಕ್ತಾನಾಂ ಗುಣದೋಷೋದ್ಭವಾ ಗುಣಾಃ |
ಸಾಧೂನಾಂ ಸಮಚಿತ್ತಾನಾಂ ಬುದ್ಧಿಃ ಪರಮುಪೇಯುಷಾಮ್ || ೩೬ ||

ಏವಮೇತಾನ್ಯಯಾಽಽದಿಷ್ಟಾನನುತಿಷ್ಠಂತಿ ಮೇ ಪಥಃ |
ಕ್ಷೇಮಂ ವಿಂದಂತಿ ಮತ್ಸ್ತಾನಂ ಯದ್ಭಕ್ತೃಪರಮಂ ವಿದುಃ || ೩೭ ||

ಹೀಗೆ ಅವನಿಗೆ ಸರ್ವಾತ್ಮಕನಾದ ನನ್ನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುತ್ತಲೇ ಅವನ ಹೃದಯದ ಚಿಜ್ಜಡಗ್ರಂಥಿಯು ಬಿಚ್ಚಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಅವನ ಎಲ್ಲ ಸಂಶಯಗಳು ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಹಾಗೂ ಕರ್ಮವಾಸನೆಯು ಸರ್ವಥಾ ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತದೆ. || ೩೦ || ಇದರಿಂದ ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಯೋಗಿಯು ನನ್ನ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲೇ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದು ಅವನಿಗಾಗಿ ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ವೈರಾಗ್ಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾದರೋ ಪ್ರಾಯಶಃ ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಆಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. || ೩೧ || ಕರ್ಮ, ತಪಸ್ಸು, ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸ, ದಾನ, ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಸಾಧನೆಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುವುದೆಲ್ಲವೂ, ನನ್ನ ಭಕ್ತನಿಗೆ ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಸ್ವರ್ಗ, ಮೋಕ್ಷ ಅಥವಾ ನನ್ನ ಧಾಮವನ್ನು ಬಯಸುವ ನನ್ನ ಭಕ್ತನು ಆಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. || ೩೨-೩೩ || ನನ್ನ ಅನನ್ಯ ಪ್ರೇಮಿ ಹಾಗೂ ಧೈರ್ಯವುಳ್ಳ ಸಾಧು-ಭಕ್ತರು ಸ್ವತಃ ತಾನಾದರೋ ಏನನ್ನೂ ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದೊಮ್ಮೆ ನಾನೇ ಕೈವಲ್ಯ-ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಅವರು ಅದನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. || ೩೪ || ಏನನ್ನೂ ಇಚ್ಛಿಸದಿರುವುದು ಪರಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಸಾಧನೆಯಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಕಾಮನೆ ಇಲ್ಲದವನಿಗೆ, ಯಾವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೂ ಇಲ್ಲದವನಿಗೇ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. || ೩೫ || ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅತೀತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದ ನನ್ನ ಅನನ್ಯ ಪ್ರೇಮಿ ಭಕ್ತರಿಗೆ, ಆ ಸಮದರ್ಶಿ ಮಹಾಶಕ್ತಿಗೆ ಈ ವಿಧಿ-ನಿಷೇಧದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪಗಳಿಂದ ಯಾವುದೇ ಸಂಬಂಧವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. || ೩೬ || ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಾನು ಹೇಳಿರುವ ಜ್ಞಾನ, ಭಕ್ತಿ, ಕರ್ಮಯೋಗಗಳ ಆಶ್ರಯಪಡೆದ ಜನರು ನನ್ನ ಪರಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದ ಧಾಮವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರು ಪರಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವರು. || ೩೭ ||

ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨೦ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧೇ ವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨೦ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಗುಣ-ದೋಷ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ರಹಸ್ಯ

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಯ ಏತಾತ್ ಮತ್ಪ್ರಭೋ ಹಿತ್ವಾ ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕಾನ್ |

ಕುದ್ರಾನ್ಯಾಮಾಂಶ್ಚಲೈಃ ಪ್ರಾಣೈರ್ಜುಷಂತಃ ಸಂಸರಂತಿ ತೇ

|| ೧ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಭವನೇ! ನನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯೋಗ, ಜ್ಞಾನಯೋಗ, ಕರ್ಮಯೋಗಗಳೆಂಬ ಮೂರುಮಾರ್ಗಗಳಿವೆ. ಇವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಚಂಚಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ಕುದ್ರವಾದ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಿರುವವರು ಪದೇ-ಪದೇ ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯುರೂಪಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. || ೧ ||

ಸ್ವೇ ಸ್ವೇಽಧಿಕಾರೇ ಯಾ ನಿಷ್ಕಾ ಸ ಗುಣಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ |
ವಿಪರ್ಯಯಸ್ತು ದೋಷಃ ಸ್ಯಾದುಭಯೋರೇಷ ನಿಶ್ಚಯಃ || ೨ ||

ಶುದ್ಧಶುದ್ಧೀ ವಿಧೀಯೇತೇ ಸಮಾನೇಷ್ಟಪಿ ವಸ್ತುಷು |
ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾರ್ಥಂ ಗುಣದೋಷೌ ಶುಭಾಶುಭೌ || ೩ ||

ಧರ್ಮಾರ್ಥಂ ವ್ಯವಹಾರಾರ್ಥಂ ಯಾತ್ರಾರ್ಥಮಿತಿ ಚಾನಭ |
ದರ್ಶಿತೋಽಯಂ ಮಯಾಽಽಚಾರೋ
ಧರ್ಮಮುದ್ವಹತಾಂ ಧುರಮ್ || ೪ ||

ಭೂಮ್ಯಂಬುಗ್ಧನಿಲಾಕಾಶಾ ಭೂತಾನಾಂ ಪಂಚ ಧಾತವಃ |
ಅಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾವರಾದೀನಾಂ ಶಾರೀರಾ ಆತ್ಮಸಂಯುತಾಃ || ೫ ||

ವೇದೇನ ನಾಮರೂಪಾಣಿ ವಿಷಮಾಣಿ ಸಮೇಷ್ಟಪಿ |
ಧಾತುಷೂದ್ರವ ಕಲ್ಪಂತೇ ಏತೇಷಾಂ ಸ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಯೇ || ೬ ||

ದೇಶಕಾಲಾದಿಭಾವಾನಾಂ ವಸ್ತುನಾಂಮಮ ಸತ್ತಮ |
ಗುಣದೋಷೌ ವಿಧೀಯೇತೇ ನಿಯಮಾರ್ಥಂ ಹಿ ಕರ್ಮಣಾಮ್ || ೭ ||

ಅಕೃಷ್ಣಸಾರೋ ದೇಶಾನಾಮಬ್ರಹ್ಮಣೋಽಶುಚಿರ್ಭವೇತ್ |
ಕೃಷ್ಣಸಾರೋಽಪ್ಯಸೌವೀರಕೀಕಟಾಸಂಸ್ಕೃತೇರಿಣಮ್ || ೮ ||

ಕರ್ಮಣೋ ಗುಣವಾನ್ಯಾಲೋ ದ್ರವ್ಯತಃ ಸ್ವತಃ ಏವ ವಾ |
ಯತೋ ನಿವರ್ತತೇ ಕರ್ಮ ಸ ದೋಷೋಽಕರ್ಮಕಃ ಸ್ವತಃ || ೯ ||

ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕನುಸಾರ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ದೃಢನಿಷ್ಠೆ ಇರುವುದೇ ಗುಣವಾಗಿದೆ; ಇದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಅನಧಿಕಾರ ಬೇಷೆಯನ್ನು ದೋಷವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ತಾತ್ಪರ್ಯ - ಈ ಗುಣ-ದೋಷಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕನುಸಾರವೇ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ; ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುವಿಗನುಸಾರವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು. || ೨ || ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳು ತಾತ್ತ್ವಿಕ ರೂಪದಿಂದ ಸಮಾನವೇ ಆಗಿವೆ. ಆದರೆ ದ್ರವ್ಯದ ಗುಣ-ದೋಷ ಶುಭ ಅಥವಾ ಅಶುಭ ಇವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆ ವಸ್ತುವಿನ ನಿರ್ಣಯಮಾಡಿಯೇ ಶುದ್ಧಿ-ಅಶುದ್ಧಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. || ೩ || ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನಾದ ಉದ್ಧವನೇ! ಈ ಶುದ್ಧಿ ಅಶುದ್ಧಿಯ ನಿರ್ಣಯವು ಧರ್ಮದಿಂದಾಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ಶರೀರನಿರ್ವಾಹಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ನಾನೇ ಈ ಧರ್ಮದ ಆಚಾರವನ್ನು ಹೇಳಿರುವೆನು. || ೪ || ಪೃಥ್ವಿ, ಜಲ, ತೇಜ, ವಾಯು, ಆಕಾಶ ಈ ಪಂಚಭೂತಗಳೇ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಪರ್ವತ-ವೃಕ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರಗಳ ಮೂಲ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಈ ರೀತಿ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಶರೀರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮಾನವೇ ಆಗಿವೆ. ಎಲ್ಲರ ಆತ್ಮವೂ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಸಮಾನವಾಗಿವೆ. || ೫ || ಎಲೈ ಉದ್ಧವನೇ! ಪಂಚ - ಭೂತಗಳಾದರೋ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ಸಮಾನವಾಗಿವೆ. ವೇದಗಳು ಅವುಗಳ ನಾಮ-ರೂಪಗಳನ್ನು ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಅವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಜಾತೀಯ-ವಿಜಾತೀಯ, ಸ್ವಗತ ಭೇದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ನಾಮ ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಆ ವಸ್ತುಗಳ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆಗಿದೆ. || ೬ || ಸಾಧುಶ್ರೇಷ್ಠ ಉದ್ಧವನೇ! ದೇಶ, ಕಾಲ ಮುಂತಾದವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪದಾರ್ಥಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾದ ಗುಣ-ದೋಷಗಳ ವಿಧಾನವು ಕರ್ಮಗಳು ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ನಡೆಯಲೇಂದೇ ಇದೆ. || ೭ || ಕೃಷ್ಣಸಾರ ಮೃಗವು ಇಲ್ಲದಿರುವ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಭಕ್ತರು ವಾಸಿಸದ ದೇಶವು ಅಪವಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣಸಾರ ಮೃಗವಿದ್ದರೂ, ಸಂತಪ್ತರುಷರು ವಾಸಿಸುವಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೀಕಟದೇಶವು ಅಪವಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಸಜ್ಜನರು ಇರದ, ಬರದುಭೂಮಿಯೂ ಅಪವಿತ್ರವೇ ಆಗಿದೆ. || ೮ || ಕರ್ಮಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿ ದೊರೆಯಬಹುದಾದ ಹಾಗೂ ಕರ್ಮವೂ ಆಗಬಹುದಾದ ಸಮಯವೇ ಪವಿತ್ರವಾದುದು. ಇದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಕರ್ಮಮಾಡುವ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ದೊರೆಯದಿದ್ದಾಗ, ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಂತುಕ ದೋಷಗಳಿಂದ ಅಥವಾ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ದೋಷದ ಕಾರಣ, ಕರ್ಮವು ನಡೆಯದಿರುವ ಸಮಯವು ಅಶುದ್ಧವಾದುದು. || ೯ || ಪದಾರ್ಥಗಳ ಶುದ್ಧಿ-ಅಶುದ್ಧಿಯ ನಿರ್ಣಯವು, ದ್ರವ್ಯ, ವಚನ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಕಾಲ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಹಾಗೂ ಕಡಿಮೆ ಇರುವುದು ಇವರಿಂದಲೂ ಆಗುತ್ತದೆ. (ಹೇಗೆಂದರೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಪಾತ್ರೆಯು ನೀರಿನಿಂದ ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿದರೂ ಮೂತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಅಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುವಿನ ಶುದ್ಧಿ ಅಥವಾ ಅಶುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಶಂಕೆ ಉಂಟಾದರೆ

ದ್ರವ್ಯಸ್ಯ ಶುದ್ಧಶುದ್ಧೀ ಚ ದ್ರವ್ಯೇಣ ವಚನೇನ ಚ |
ಸಂಸ್ಕಾರೇಣಾಥ ಕಾಲೇನ ಮಹತ್ತ್ವಾಲ್ಪತ್ವಯಾಥವಾ
|| ೧೦ ||

ಶಕ್ತಾಶಕ್ತಾಥವಾ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಸಮುದ್ಧ್ಯಾ ಚ ಯದಾತ್ಮನೇ |
ಅಘಂ ಕುರ್ವಂತಿ ಹಿ ಯಥಾ ದೇಶಾವಸ್ಥಾನುಸಾರತಃ
|| ೧೧ ||

ಧಾನ್ಯದಾರ್ವಸ್ಥಿತಂತೂನಾಂ ರಸತೈಜಸಚರ್ಮಣಾಮ್ |
ಕಾಲವಾಯ್ಗ್ನಿಮೃತ್ತೋಯೈಃ ಪಾರ್ಥಿವಾನಾಂ ಯುತಾಯುತೈಃ
|| ೧೨ ||

ಅಮೇಧ್ಯಲಿಪ್ತಂ ಯದ್ಯೇನ ಗಂಧಂ ಲೇಪಂ ವ್ಯಪೋಹತಿ |
ಭಜತೇ ಪ್ರಕೃತಿಂ ತಸ್ಯ ತಚ್ಛೌಚಂ ತಾವದಿಷ್ಟತೇ
|| ೧೩ ||

ಸ್ನಾನದಾನತಪೋಽವಸ್ಥಾವೀರ್ಯಸಂಸ್ಕಾರಕರ್ಮಭಿಃ |
ಮತ್ ಸ್ಮತ್ಯಾ ಚಾತ್ಮನಃ ಶೌಚಂ ಶುದ್ಧಃ ಕರ್ಮಾಚರೇದ್ವಿಜಃ
|| ೧೪ ||

ಮಂತ್ರಸ್ಯ ಚ ಪರಿಚ್ಛಾನಂ ಕರ್ಮಶುದ್ಧಿರ್ಮದರ್ಪಣಮ್ |
ಧರ್ಮಃ ಸಂಪದ್ಯತೇ ಪದ್ವಿರಧರ್ಮಸ್ತು ವಿಪರ್ಯಯಃ
|| ೧೫ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ವಚನದಿಂದ ಅದು ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಶುದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪುಷ್ಪಾದಿಗಳು ನೀರು ಚಿಮುಕಿಸುವುದರಿಂದ ಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ಮೂಸುವುದರಿಂದ ಅಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ. ಆಗಲೇ ಬೇಯಿಸಿದ ಅನ್ನವು ಶುದ್ಧ ಹಾಗೂ ತಂಗಳಾದುದು ಅಶುದ್ಧವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ದೊಡ್ಡ ಸರೋವರ, ನದಿ ಇವುಗಳ ನೀರು ಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಹೊಂಡದ ನೀರು ಅಶುದ್ಧ ಹೀಗೆಯೇ ಬೇರೆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. || ೧೦ || ಶಕ್ತ, ಅಶಕ್ತ (ಅಸಮರ್ಥ, ಬಾಲಕ, ವೃದ್ಧ ರೋಗಿ ಮುಂತಾದವರು), ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ವೈಭವಕ್ಕನುಸಾರವೂ ಪವಿತ್ರತೆ, ಅಪವಿತ್ರತೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ನಾನ ಮತ್ತು ಉಪಯೋಗ ಮಾಡುವವನ ಆಯುಸ್ಸಿನ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಾ ಅಶುದ್ಧ ವಸ್ತುಗಳ ವ್ಯವಹಾರದ ದೋಷವೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. (ಶ್ರೀಮಂತ-ದಂದ್ರ, ಬಲಿಷ್ಠ-ನಿರ್ಬಲ, ಬುದ್ಧಿವಂತ-ಮೂರ್ಖ, ಉಪದ್ರವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮತ್ತು ಸುಖಕರವಾದ ದೇಶ, ತರುಣ-ವೃದ್ಧಾವಸ್ಥೆ ಇವುಗಳ ಭೇದದಿಂದ ಶುದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಅಶುದ್ಧಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿರುತ್ತದೆ.) || ೧೧ || ಧಾನ್ಯ ಗಳು, ಮರದಪಾತ್ರೆ, ಆನೆಯದಂತ, ನೂಲು, ಜೇನು, ಉಪ್ಪು ಎಣ್ಣೆ ಶುಭ್ರ ಮುಂತಾದ ರಸವಸ್ತುಗಳು, ಚಿನ್ನ, ಪಾದರಸ ಮೊದಲಾದ ತೈಜಸ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ಹುಲಿ, ಜಿಂಕೆ ಇವುಗಳ ಚರ್ಮ, ಮಣ್ಣಿನ ಗಡಿಗೆಯೇ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಸಮಯಾನುಸಾರ ತಾನಾಗಿಯೇ ಗಾಳಿ ತಾಗುವುದರಿಂದ, ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟಾಗ, ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ತಿಕ್ಕುವುದರಿಂದ, ನೀರಿನಿಂದ ತೊಳೆಯುವುದರಿಂದ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ. ದೇಶ, ಕಾಲ ಹಾಗೂ ಅವಸ್ಥೆಗನುಸಾರ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನೀರು, ಮಣ್ಣು ಮುಂತಾದ ಶೋಧಕ ಸಾಮಗ್ರಿಯ ಸಂಯೋಗ ದಿಂದ ಶುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದ ರಿಂದಲೇ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ. || ೧೨ || ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಅಶುದ್ಧ ಪದಾರ್ಥ ತಗುಲಿದರೆ, ಸುಲಿಯುವುದರಿಂದ ಅಥವಾ ಮಣ್ಣು ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ತಿಕ್ಕುವುದರಿಂದ, ಆ ಪದಾರ್ಥದ ವಾಸನೆ, ಲೇಪ ಹೊರಟುಹೋಗಿ ಆ ವಸ್ತುವು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದಾಗ ಅದನ್ನು ಶುದ್ಧವೆಂದು ತಿಳಿಯ ಬೇಕು. || ೧೩ || ಸ್ನಾನ, ದಾನ, ತಪಸ್ಸು, ವಯಸ್ಸು ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ಚಿತ್ತದ ಶುದ್ಧಿ ಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಶುದ್ಧರಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ ಇವರುಗಳು ವಿಹಿತ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. || ೧೪ || ಗುರುಮುಖದಿಂದ ಕೇಳಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೃದಯಂಗಮ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡಾಗ ಮಂತ್ರದ ಮತ್ತು ನನಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮದ ಶುದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಉದ್ಭವನೇ! ಹೀಗೆ ದೇಶ, ಕಾಲ, ಪದಾರ್ಥ, ಕರ್ತಾ, ಮಂತ್ರ ಮತ್ತು ಕರ್ಮ ಈ ಆರು ಶುದ್ಧವಾಗುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮವು ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಶುದ್ಧ ವಾದಾಗ ಅಧರ್ಮವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. || ೧೫ ||

ಕೃತಿದ್ಗುಣೋಽಪಿ ದೋಷಃ ಸ್ಯಾದ್ಗೋಷೋಽಪಿ ವಿಧಿನಾ ಗುಣಃ |
ಗುಣದೋಷಾರ್ಥನಿಯಮಸ್ತದ್ವಿದಾಮೇವ ಬಾಧತೇ
|| ೧೬ ||

ಸಮಾನಕರ್ಮಾಚರಣಂ ಪತಿತಾನಾಂ ನ ಪಾತಕಮ್ |
ಡಿತ್ತತ್ತಿಕೋ ಗುಣಃ ಸಂಗೋ ನ ಶಯಾನಃ ಪತತ್ಯಧಃ
|| ೧೭ ||

ಯತೋ ಯತೋ ನಿವರ್ತೇತ ವಿಮುಚ್ಯೇತ ತತ್ಪತಃ |
ವಿಷ ಧರ್ಮೋ ನೃಣಾಂ ಕ್ಷೇಮಃ ಶೋಕಮೋಹಭಯಾಪಹಃ
|| ೧೮ ||

ವಿಷಯೇಷು ಗುಣಾಧ್ಯಾಸಾತ್ ಪುಂಸಃ ಸಂಗಸ್ತತೋ ಭವೇತ್ |
ಸಂಗಾತ್ತತ್ರ ಭವೇತ್ಕಾಮಃ ಕಾಮಾದೇವ ಕಲಿರ್ನೃಣಾಮ್
|| ೧೯ ||

ಕಲೇರ್ದುರ್ವಿಷಹಃ ಕ್ರೋಧಸ್ತಮಸ್ತಮನುವರ್ತತೇ |
ತಮಸಾ ಗ್ರಸ್ಯತೇ ಪುಂಸಶ್ಚೇತನಾ ವ್ಯಾಪಿನೀ ದ್ರುತಮ್
|| ೨೦ ||

ತಯಾ ವಿರಹಿತಃ ಸಾಧೋ ಜಂತುಃ ಶೂನ್ಯಾಯ ಕಲ್ಪತೇ |
ತತೋಽಸ್ಯ ಸ್ವಾರ್ಥವಿಭ್ರಂತೋ ಮೂರ್ಛಿತಸ್ಯ ಮೃತಸ್ಯ ಚ
|| ೨೧ ||

ವಿಷಯಾಭಿನಿವೇಶೇನ ನಾತ್ಮಾನಂ ವೇದ ನಾಪರಮ್ |
ವೃಕ್ಷಜೀವಿಕಯಾ ಜೀವನ್ಮೃತ್ಯುರ್ಥಂ ಭಸ್ಮೇವ ಯಃ ಶ್ವಸನ್
|| ೨೨ ||

ಒಂದೇ ವಸ್ತುವು ಗುಣಯಾಗಿದ್ದರೂ ವಿಧಿಯು ನಿಷೇಧ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಆ ವಿಧಿವಾಕ್ಯ ಕೃತಿಸಾರ ಗುಣವೂ ದೋಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಸ್ತುವಿನ ಗುಣ-ದೋಷಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಲಾಗಿದೆ. ಆ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಯಾರು ಯಾವುದನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು ಅಥವಾ ಯಾರು ಯಾವುದನ್ನು ಪಾಲಿಸಬಾರದು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿರುವ ಭೇದವು ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿಡಲೆಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವುಗಳಲ್ಲಿನ ಗುಣ-ದೋಷ ಭೇದವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. || ೧೬ || ಪತಿತರಿಗೆ ಪಾಪದ ಆಚರಣೆಯು ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲ, ಅವರು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ಪಾತಕಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಇನ್ನೂ ಪಾಪ ಮಾಡಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ಪಾಪ ತಗಲುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಗುಣ (ಪಾಪ)ಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತವಾಗುವುದಾದರೂ ಅವರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದವನಿಗೆ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುವ ಭಯವಿಲ್ಲ. || ೧೭ || ಯಾವ-ಯಾವ ಗುಣ-ದೋಷಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಚಿತ್ತವು ಉಪರತವಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆಯೋ, ಆಯಾಯ ವಸ್ತುಗಳ ಬಂಧನದಿಂದ ಅವನು ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಮನುಷ್ಯರಿಗಾಗಿ ಈ ನಿವೃತ್ತಿರೂಪೀ ಧರ್ಮವೇ ಪರಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಸಾಧನೆಯಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಇದೇ ಶೋಕ, ಭಯ, ಮೋಹ ಇವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲವಾಗಿಸುವಂತೆ ಹುದು. || ೧೮ || ಉದ್ದವನೇ! ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಆರೋಪಿಸುವುದರಿಂದ ಆ ವಸ್ತುವಿನ ಕುರಿತು ಆಸಕ್ತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆಸಕ್ತಿ ಉಂಟಾದಾಗ ಅದನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಕಾಮನೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಮನೆಯ ಪೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಅಡ್ಡಿ ಇದಿರಾದರೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಕಲಹವಾಗತೊಡಗುತ್ತದೆ. || ೧೯ || ಕಲಹದಿಂದ ಅಸಹ್ಯವಾದ ಕ್ರೋಧವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಕ್ರೋಧ ಬಂದಾಗ ತನ್ನ ಹಿತ-ಆಹಿತದ ಎಚ್ಚರ ವಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಅಜ್ಞಾನ ಅವರಿಸಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಈ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಚೇತನಾ ಶಕ್ತಿಯು ಉಪ್ಪವಾಗುತ್ತದೆ. || ೨೦ || ಸಾಧುವೇ! ಚೇತನಾಶಕ್ತಿಯು ಅರ್ಥಾತ್ ಸ್ವತ್ತಿಯು ಉಪ್ಪವಾದಾಗ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯತ್ವ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಪಶುತ್ವ ಬಂದುಬಿಡುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಅವನು ಶೂನ್ಯದಂತೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಹೀನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅವನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಮೂರ್ಛಿತ ಅಥವಾ ಹೆಣದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಸ್ವಾರ್ಥವೂ ಕೈಗೊಡುವುದಿಲ್ಲ, ಪರಮಾರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲ. || ೨೧ || ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ-ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಅವನು ವಿಷಯರೂಪನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಜೀವನವು ವೃಕ್ಷದಂತೆ ಜಡವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಮ್ಮಾರನ ತಿದಿಯಂತೆ ಅವನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಶ್ವಾಸ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ. ಅವನಿಗೆ ತನ್ನದಾಗಲೀ, ಬೇರೆಯವರದಾಗಲೀ ಜ್ಞಾನವಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಅವನು ಸರ್ವಥಾ ಅತ್ಯವಂಚಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. || ೨೨ ||

ಫಲಶ್ರುತಿಯಂ ನೃಣಾಂ ನ ಶ್ರೇಯೋ ರೋಚನಂ ಪರಮ್ |
ಶ್ರೇಯೋವಿವಕ್ಷಯಾ ಪ್ರೋಕ್ಷಂ ಯಥಾ ಭೃಷಜ್ಯರೋಚನಮ್ || ೨೩ ||

ಉತ್ಪತ್ತೌವ ಹಿ ಕಾಮೇಷು ಪ್ರಾಣೇಷು ಸ್ವಜನೇಷು ಚ |
ಆಸಕ್ತಮನಸೋ ಮರ್ತ್ಯಾ ಆತ್ಮನೋಽನರ್ಥಹೇತುಷು || ೨೪ ||

ನ ತಾನವಿದುಷಃ ಸ್ವಾರ್ಥಂ ಭ್ರಾಮ್ಯತೋ ವೃಜಿನಾದ್ವನಿ |
ಕಥಂ ಯುಂಜ್ಯಾತ್ ಪುನರೇಷು ತಾಂಸ್ರಮೋ ವಿಶತೋ ಬುಧಃ || ೨೫ ||

ಏವಂ ವ್ಯವಸಿತಂ ಕೇಚಿದವಿಜ್ಞಾಯ ಕುಬುದ್ಧಯಃ |
ಫಲಶ್ರುತಿಂ ಕುಸುಮಿತಾಂ ನ ವೇದಜ್ಞಾ ವದಂತಿ ಹಿ || ೨೬ ||

ಕಾಮಿನಃ ಕೃಪಣಾ ಲುಬ್ಧಾಃ ಪುಷ್ಪೇಷು ಫಲಬುದ್ಧಯಃ |
ಅಗ್ನಿಮುಗ್ಧಾ ಧೂಮತಾಂತಾಃ ಸ್ಥಂ ಲೋಕಂ ನ ವಿದಂತಿ ತೇ || ೨೭ ||

ನ ತೇ ಮಾಮಂಗ ಜಾನಂತಿ ಹೃದಿಸ್ಥಂ ಯ ಇದಂ ಯತಃ |
ಉಕ್ಥಶ್ಚಾ ಹ್ಯಸುತೃಪೋ ಯಥಾ ನೀಹಾರಚಕ್ಷುಷಃ || ೨೮ ||

ತೇ ಮೇ ಮತಮವಿಜ್ಞಾಯ ಪರೋಕ್ಷಂ ವಿಷಯಾತ್ಮಕಾಃ |
ಹಿಂಸಾಯಾಂ ಯದಿ ರಾಗಃ ಸ್ಯಾದ್ಭಜ್ಞ ಏವ ನ ಚೋದನಾ || ೨೯ ||

ಸವಿಮೂತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕಹಿ ಬಿಡದಿ ಕುಡಿಸುವಂತೆ, ವೇದಗಳಲ್ಲಿರುವ ಫಲಶ್ರುತಿಯು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಲ್ಲ, ಕೇವಲ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲೆಂದೇ ಇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೈದಿಕ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿ ಉಂಟಾಗಿ ಅವನು ತನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನು. || ೨೩ || ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ಹತ್ತಿರದ ನೆಂಟರಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಆಸಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಅವನನ್ನು ಪತನವಾಗಿಸುವಂತಹುದು. ಹೀಗೆ ಈ ಮನುಷ್ಯನು ಜನ್ಮ-ಜನ್ಮಾಂತರದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ವಶೀಭೂತನಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿರುವನು. ಪರಮಾರ್ಥಪಥದಿಂದ ಪತಿತನಾದ ಪ್ರಾಣಿಯು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ವೇದವಾಣಿ ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ವಿದ್ವಾಂಸನು ಅವನನ್ನು ಮತ್ತೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕುಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಲೆಯಲು ಏಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ? ವೇದವಾದರೋ ಜ್ಞಾನಭಂಡಾರವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದವು ಕುಮಾರ್ಗದಿಂದ ತೊಲಗಿಸಿ, ವೈದಿಕ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಫಲಶ್ರುತಿಯ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅವನಲ್ಲಿ ರುಚಿ ಯುಂಟುಮಾಡಿ ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. || ೨೪-೨೫ || ದೂಷಿತ ಬುದ್ಧಿಯ ಜನರು (ಕರ್ಮ ವಾದಿಗಳು) ವೇದಗಳ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಕರ್ಮ ಸತ್ತಿವಶರಾಗಿ ಪುಷ್ಪಗಳಂತೆ ಅಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಲೋಕಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ, ಕೇಳುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅವನೇ ಪರಮ ಫಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ದಾರಿತಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ವೇದಗಳನ್ನು ತಿಳಿದ ಜನರು ಶ್ರುತಿಗಳ ಇಂತಹ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. || ೨೬ || ವಿಷಯವಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ದೀನ-ಹೀನ, ಲೋಭಿ ಪುರುಷರು ಬಣ್ಣ-ಬಣ್ಣದ ಹೂವುಗಳಂತೆ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಲೋಕಗಳನ್ನೇ ಎಲ್ಲವೂ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅಗ್ನಿಯ ಮೂಲಕ ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ಯಜ್ಞ-ಯಾಗಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲೇ ಮೋಹಿತರಾಗಿ ದೇವಲೋಕ, ಪಿತೃಲೋಕ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಬೇರೆಡೆ ಅಲೆಯುವುದರಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ನಿಜಧಾಮವಾದ ಪರಮಪದವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. || ೨೭ || ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಧವನೇ! ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಈ ವಿಶ್ವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಆ ಪರಮಪಿತಾ ಪರಮಾತ್ಮನಾದರೋ ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲೇ ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಕರ್ಮಮಾರ್ಗದ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದೇ ನಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರಾಣಪೋಷಣೆಯಲ್ಲೇ ತೊಡಗಿರುವ ಜನರ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಕತ್ತಲೆಯೇ ಆವರಿಸಿರುತ್ತದೆ. || ೨೮ || ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯದೇ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಪರೋಕ್ಷ ಮತವನ್ನೂ ಕೂಡ ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಗುವರು. ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷಯಗಳೇ ನುಸುಳಿದ್ದರಿಂದ ಹಿಂಸೆಯಲ್ಲೇ ಅವರಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಆ ಹಿಂಸಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ, ಅವರ ಈ ಉಚ್ಛ್ರಾಂಖಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಒಂದು ಸೀಮೆಯೊಳಗೆ ಬಂಧಿಸಿರಲಿ ಎಂದೇ ಯಜ್ಞದ ವಿಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. || ೨೯ ||

ಹಿಂಸಾವಿಹಾರಾ ಹ್ಯಾಲಬ್ಧೈಃ ಪಶುಭಿಃ ಸ್ವಪುಖೇಚ್ಛಯಾ |
ಯಜಂತೇ ದೇವತಾ ಯಜ್ಞೈಃ ಪಿತೃಭೂತಪತೀನ್ ಖಿಲಾಃ || ೩೦ ||

ಸ್ವಪೋಷಮಮಮುಂ ಲೋಕಮಸಂತಂ ಶ್ರವಣಪ್ರಿಯಮ್ |
ಅಶಿಷೋ ಹೃದಿ ಸಂಕಲ್ಪ ತ್ಯಜಂತ್ಯರ್ಥಾನ್ಯಥಾ ವೇಶಕ್ || ೩೧ ||

ರಜಃಸತ್ತ ತಮೋನಿಷ್ಠಾ ರಜಃಸತ್ತ ತಮೋಜುಷಃ |
ಉಪಾಸತ ಇಂದ್ರಮುಖ್ಯಾನ್ ದೇವಾದೀನ್ ನ ತಥೈವ ಮಾಮ್ || ೩೨ ||

ಇಷ್ಟೇಹ ದೇವತಾ ಯಜ್ಞೈರ್ಗತ್ವಾ ರಂಸ್ಯಾಮಹೇ ದಿವಿ |
ತಸ್ಯಾಂತ ಇಹ ಭೂಯಾಸ್ಯ ಮಹಾಶಾಲಾ ಮಹಾಕುಲಾಃ || ೩೩ ||

ಏವಂ ಪುಷ್ಪಿತಯಾ ವಾಚಾ ವ್ಯಾಕ್ತಿಪ್ರಮನಸಾಂ ನೃಣಾಮ್ |
ಮಾನಿಸಾಂ ಚಾತಿಪ್ರಬ್ಧಾನಾಂ ಮದ್ವಾರ್ತಾಪಿ ನ ರೋಚತೇ || ೩೪ ||

ವೇದಾ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮವಿಷಯಾಸ್ತಿಕಾಂಡವಿಷಯಾ ಇಮೇ |
ಪರೋಕ್ಷವಾದಾ ಯುಷಯಃ ಪರೋಕ್ಷಂ ಮಮ ಚ ಪ್ರಿಯಮ್ || ೩೫ ||

ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮಸುದುರ್ಬೋಧಂ ಪ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಮನೋಮಯಮ್ |
ಅನಂತಪಾರಂ ಗಂಭೀರಂ ದುರ್ವಿಗಾಹ್ಯಂ ಸಮುದ್ರವತ್ || ೩೬ ||

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆ ಪಾಮರ ವಿಷಯಲೋಲುಪರು ತಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಯಜ್ಞಗಳ ಮೂಲಕ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು, ಪಿತೃಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಭೂತಪತಿಗಳನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಜನದ ದಂಭಾಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ಮುಗ್ಧ ಮೂಕಪಶುಗಳನ್ನು ಹತ್ಯೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. || ೩೦ ||

ಎಲೈ ಉದ್ಧವನೇ! ಕೇಳಿಬರುವ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಲೋಕಗಳ ಸುಖಭೋಗ, ಐಶ್ವರ್ಯಗಳು ಉಂಟಾಗದಿದ್ದರೂ ಕರ್ಣಪ್ರಿಯವಾಗಿವೆ. ವ್ಯಾಪಾರಿಯು ಲಾಭದ ಆಸೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಮೂಲ ಭಂಡವಾಳವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಆ ಭೋಗಗಳ ಆಸೆಯನ್ನಿರಿಸಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಆ ಕರ್ಮಲರು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. || ೩೧ || ರಜಮಿಶ್ರಿತ ಸತ್ತ್ವಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ತಮೋಗುಣ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಜನರು ಈ ರೀತಿಯ ರಜಮಿಶ್ರಿತ ಸತ್ತ್ವಗುಣ ಮತ್ತು ತಮೋಗುಣಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾ, ಆ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರು ನನ್ನ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. || ೩೨ || ಅವರು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ - 'ನಾವುಗಳು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಗಳ ಮೂಲಕ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆವು. ಅಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯ ಭೋಗ-ಆನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವೆವು. ಅನಂತರ ಪುನಃ ನಮ್ಮ ಜನ್ಮವಾದಾಗ ನಾವು ದೊಡ್ಡ ಕುಲೀನ ಪರಿವಾರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವೆವು. ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಆರಮಣೆಗಳಿರುವವು. ನಮ್ಮ ಕುಟುಂಬ ತುಂಬಾ ಸುಖೀಯಾಗಿದ್ದು ದೊಡ್ಡದಾಗಿರಬಹುದು.' ಹೀಗೆ ನೋಡಲು ಮಾತ್ರ ಸುಂದರ, ಮಧುರವಾಣಿಯಿಂದ ಅವರ ಚಿತ್ತವು ಕುಬ್ಜವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲೇ ಮೋಹಿತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮದಾಂಧರಿಗೆ ನನ್ನ ಸಂಬಂಧವಾದ ಮಾತು ಕೂಡ ಒಳ್ಳೆಯದೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. || ೩೩-೩೪ ||

ಎಲೈ ಉದ್ಧವನೇ! ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಕಾಂಡ, ಉಪಾಸನಾ ಕಾಂಡ, ಜ್ಞಾನಕಾಂಡ ಎಂಬ ಮೂರು ಕಾಂಡಗಳಿವೆ. ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿತ ವಿಷಯವು ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನ ಏಕತೆಯಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಮಂತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಮಂತ್ರದ್ರಷ್ಟಾರ ಯುಷಿಗಳು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಶರದುಹೇಳದೆ ಗುಪ್ತಭಾವದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನನಗೂ ಕೂಡ ಈ ಮಾತನ್ನು ಗುಪ್ತರೂಪದಿಂದ ಹೇಳುವುದೇ ಅಭೀಷ್ಟವಾಗಿದೆ.* (ಏಕೆಂದರೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ನಡೆಯಬಲ್ಲದು.) || ೩೫ || ವೇದಗಳ ಹೇಳಿದ ಶಬ್ದ ಬ್ರಹ್ಮವಾಗಿದೆ. ಅವು ನನ್ನ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಅವುಗಳ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ. ಆ ಶಬ್ದ ಬ್ರಹ್ಮವು ಪರಾ, ಪಶ್ಯಂತಿ, ಮಧ್ಯಮಾವಾಣಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ, ಮನ, ಇಂದ್ರಿಯಮಯವಾಗಿದೆ. ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಸೀಮಾರಹಿತ, ಗಂಭೀರವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅಳ ತಿಳಿಯುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ. ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಕೂಡ ಅವುಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಲಾರರು. || ೩೬ ||

* ಏಕೆಂದರೆ, ಎಲ್ಲ ಜನರು ಇದರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲ, ಅಂತಃಕರಣ ಶುದ್ಧವಾದ ಮೇಲೆಯೇ ಈ ಮಾತು ಅರಿವಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಮಯೋಪಬೃಂಹಿತಂ ಭೂಮ್ನಾ ಬ್ರಹ್ಮಕಾನಂತಶಕ್ತಿನಾ |
ಭೂತೇಷು ಘೋಷರೂಪೇಣ ಬಿಸೇಷೂರ್ಣೇವ ಲಕ್ಷ್ಮತೇ || ೩೭ ||

ಯಥೋರ್ಣಸಾಭಿರ್ಜ್ಯದಯಾದೂರ್ಣಾಮುದ್ಧಮತೇ ಮುಖಾತ್ |
ಆಕಾಶಾದ್ಯೋಷವಾನ್ಮಾಕ್ಷೋ ಮನಸಾ ಸ್ಪರ್ಶರೂಪಿಣಾ || ೩೮ ||

ಭಂದೋಮಯೋಽಮೃತಮಯಃ ಸಹಸ್ರಪದವೀಂ ಪ್ರಭುಃ |
ಓಂಕಾರಾದ್ವ್ಯಂಜಿತಸ್ಪರ್ಶಸ್ವರೋಷ್ಠಾಂತಸ್ಪರ್ಶಭೂಷಿತಾಮ್ || ೩೯ ||

ವಿಚಿತ್ರಭಾಷಾವಿತತಾಂ ಭಂದೋಭಿಶ್ಚತುರುತ್ತರೈಃ |
ಅನಂತಪಾರಾಂ ಬೃಹತೀಂ ಸೃಜತ್ಯಾಕ್ಷಿಪತೇ ಸ್ವಯಮ್ || ೪೦ ||

ಗಾಯತ್ರೃಷ್ಟಿಗನುಷ್ಠುಪ್ ಚ ಬೃಹತೀ ಪಂಕ್ತಿರೇವ ಚ |
ತ್ರಿಪುಬ್ಜಗತ್ಕತಿಚ್ಛಂದೋ ಹೃತ್ಕಷ್ಟತಿಜಗದ್ವಿರಾಟ್ || ೪೧ ||

ಕಿಂ ವಿಧತ್ತೇ ಕಿಮಾಚಷ್ಟೇ ಕಿಮನೂದ್ಯ ವಿಕಲ್ಪಯೇತ್ |
ಇತ್ಯಸ್ಯಾ ಹೃದಯಂ ಲೋಕೇ ನಾನೋ ಮದ್ವೇದ ಕರ್ತವ್ಯ || ೪೨ ||

ಮಾಂ ವಿಧತ್ತೇಽಭಿಧತ್ತೇ ಮಾಂ ವಿಕಲ್ಪಾಪೋಹೃತೇ ತ್ವಹಮ್ |
ವಿತಾವಾನ್ ಸರ್ವವೇದಾರ್ಥಃ ಶಬ್ದ ಆಸ್ಥಾಯ ಮಾಂ ಭಿದಾಮ್ |
ಮಾಯಾಮಾತ್ರಮನೂದ್ಯಾಂತೇ ಪ್ರತಿಷಿದ್ಧ ಪ್ರಸೀದತಿ || ೪೩ ||

ಉದ್ವವನೇ ! ನಾನು ಅನಂತಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ನ ಹಾಗೂ ಸ್ವಯಂ ಅನಂತ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಾನೇ ವೇದವಾಣಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿರುವೆನು. ಕಮಲದ ದಂಟಿನಲ್ಲಿ ಶಲ್ಯನೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮದಾರವಿರುವಂತೆ ಈ ವೇದ ವಾಣಿಯು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಅನಾಹತ ನಾದದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. || ೩೭ || ಪ್ರತಿಯೋರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಯ ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅನಾಹತನಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಘೋಷಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಣದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅನಾಹತನಾದದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕ ಸ್ಪರ್ಶ ಆದಿ ವರ್ಣಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. 'ಅ' ದಿಂದ 'ಮ' ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ವಾಣಿಗಳು ಓಂಕಾರದಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿವೆ. ಸ್ಥಾನಭೇದ ದಿಂದ ಸ್ಪರ್ಶ, ಸ್ವರ, ಊಷ್ಮ, ಅಂತಸ್ತು ಹೀಗೆ ಅವುಗಳ ಹೆಸರಾದುವು. ಜೇಡವು ತನ್ನ ಬಾಯಿಂದಲೇ ಬಲೆಯನ್ನು ನೆಯ್ದು ಮತ್ತೆ ನುಂಗಿಬಿಡುವಂತೆ ವೇದಮಯ ಪ್ರಭುವಾದ ನಾನು ಓಂಕಾರ ದಿಂದಲೇ ಸಾವಿರಾರು ಪ್ರಕಾರದ ಬೃಹತೀವಾಣಿಯನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಹಾಗೂ ನನ್ನಲ್ಲೇ ಲೀನಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಹೀಗೆ ವಾಣಿಯು ನನ್ನದೇ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ. ಆ ವಾಣಿಯು ಹೃದಗತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಓಂಕಾರದ ಮೂಲಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತ ಸ್ಪರ್ಶ ('ಕ' ದಿಂದ ಹಿಡಿದು 'ಮ' ವರೆಗೆ ೨೫), ಸ್ವರ ('ಅ' ದಿಂದ 'ಔ' ವರೆಗೆ ೯), ಊಷ್ಮಾ (ಶ, ಷ, ಸ, ಹ), ಅಂತಸ್ತು (ಯ, ರ, ಲ, ವ) - ಈ ವರ್ಣಗಳಿಂದ ವಿಭೂಷಿತವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ನಾಲ್ಕು-ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಅನೇಕ ಭಂದಸ್ತುಗಳು ಇವೆ. ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ವಿಚಿತ್ರ ಭಾಷೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅದು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿದೆ. || ೩೮-೪೦ || ನಾಲ್ಕು-ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಅನೇಕ ಭಂದಸ್ತುಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಅವು ಹೀಗಿವೆ - ಗಾಯತ್ರೀ, ಉಷ್ಟಿತ್, ಅನುಷ್ಠುಪ್, ಬೃಹತೀ, ಪಂಕ್ತೀ, ತ್ರಿಪುಷ್, ಜಗತೀ, ಅತಿಚ್ಛಂದ, ಅತ್ಯಷ್ಟಿ, ಅತಿಜಗತಿ ಮತ್ತು ವಿರಾಟ್. || ೪೧ || ಆ ವೇದ ವಾಣಿಯು ಕರ್ಮಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಧಾನಮಾಡುತ್ತದೆ, ಉಪಾಸನಾ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ, ಜ್ಞಾನಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರತೀತಿಗಳನ್ನು ಅನುವಾದಿಸುತ್ತಾ, ಯಾವುದನ್ನು ನಿಷೇಧ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದರ ರಹಸ್ಯ ನಾನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ತಿಳಿಯಲಾರರು. || ೪೨ || ವೇದವು ಯಜ್ಞಾದಿಗಳ ಮೂಲಕ ನನ್ನನ್ನೇ ವರ್ಣಿಸುತ್ತವೆ. ಉಪಾಸನಾಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನೇ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ ; ಜ್ಞಾನ ಕಾಂಡದ ಮೂಲಕ ನನ್ನಿಂದ ಬೇರೆಯಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ 'ನೇತಿ-ನೇತಿ' ವಾಕ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಬೇರೆಯಾದವನ್ನು ನಿಷೇಧವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ವೇದವು ನನ್ನನ್ನೇ ಮುಂದಿರಿಸಿಕೊಂಡು ನನ್ನಲ್ಲೇ ಭೇದವನ್ನು ಆರೋಪಿಸುತ್ತದೆ, ಇದೆಲ್ಲವೂ ಮಾಯೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ "ಸರ್ವಂ ಖಲ್ವಿದಂ ಬ್ರಹ್ಮ" ಎಂದೇ ಹೇಳಿ ವೇದವು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತದೆ. || ೪೩ ||

ಇಪ್ರತ್ಯಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨೦ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧೇ ದಶವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨೦ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ತತ್ತ್ವಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷರ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ

ಉದ್ಭವ ಉವಾಚ

ಕತಿ ತತ್ತ್ವಾನಿ ವಿಶ್ವೇಶ ಸಂಖ್ಯಾತಾನ್ಯಪಿಭಿಃ ಪ್ರಭೋ |
ನವೈಕಾದಶ ಪಂಚ ತ್ರೀಣ್ಯಾತ್ಮ ತ್ವಮಿಹ ಶುಶ್ರುಮ

|| ೧ ||

ಕೇಚಿತ್ ಪೃಥ್ವಿಶತಿಂ ಪ್ರಾಹುರಪರೇ ಪಂಚವಿಂಶತಿಮ್ |
ಸಪ್ತಕೇ ನವ ಪಟ್ಟೇಚಿಚ್ಛತ್ವಾರ್ಯೀಕಾದಶಾಪರೇ

|| ೨ ||

ಕೇಚಿತ್ ಸಪ್ತದಶ ಪ್ರಾಹುಃ ಪೋದಶೈಕೇ ತ್ರಯೋದಶ |
ಏತಾವತ್ತ್ವಂ ಹಿ ಸಂಖ್ಯಾನಾಮೃಷಯೋ ಯದ್ವಿವಕ್ಷಯಾ |
ಗಾಯಂತಿ ಪೃಥಗಾಯುಷ್ಮನ್ನಿದಂ ನೋ ವಕ್ತುಮರ್ಹಸಿ

|| ೩ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಯುಕ್ತಂ ಚ ಸಂತಿ ಸರ್ವತ್ರ ಭಾಷಂತೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಯಥಾ |
ಮಾಯಾಂ ಮದೀಯಾಮುದ್ಗೃಹ್ಯ
ವದತಾಂ ಕಿಂ ನು ದುರ್ಘಟಮ್

|| ೪ ||

ನೈತದೇವಂ ಯಥಾಽಽತ್ಮ ತ್ವಂ ಯದಹಂ ವಚ್ಛಿ ತತ್ತಥಾ |
ಏವಂ ವಿವದತಾಂ ಹೇತುಂ ಶಕ್ತಯೋ ಮೇ ದುರತ್ಯಯಾಃ

|| ೫ ||

ಯಾಸಾಂ ವ್ಯತಿಕರಾದಾಸೀದ್ವಿಕಲ್ಪೋ ವದತಾಂ ಪದಮ್ |
ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಶಮದಮೇಽಪ್ಯೇತಿ ವಾದಸ್ತಮನುಶಾಮ್ಯತಿ

|| ೬ ||

ಪರಸ್ಪರಾನುಪ್ರವೇಶಾತ್ ತತ್ತ್ವಾನಾಂ ಪುರುಷರ್ಷಭ |
ಪೌರ್ವಾಪರ್ಯಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನಂ ಯಥಾ ವಕ್ತುರ್ವಿವಕ್ಷಿತಮ್

|| ೭ ||

ಉದ್ಭವನು ಕೇಳಿದನು - ಸ್ವಾಮಿ ! ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಾ ! ಋಷಿಗಳು ತತ್ತ್ವಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ತಿಳಿಸಿರುವರು ? ನೀನಾದರೋ ಈಗ (ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ) ಒಂಭತ್ತು ಹನ್ನೊಂದು, ಐದು ಮತ್ತು ಮೂರು ಆರ್ಥಾತ್ - ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಎಣಿಸಿರುವೆ. ಇದಾದರೋ ನಾನು ಕೇಳಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ಕೆಲವರು ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ; ಕೆಲವರು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ; ಕೆಲವರು ಏಳು, ಒಂಭತ್ತು ಅಥವಾ ಆರು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ನಾಲ್ಕೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಕೆಲವರು ಹನ್ನೊಂದು. ||೧-೨|| ಹೀಗೆಯೇ ಕೆಲ-ಕೆಲ ಋಷಿ-ಮುನಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹದಿನೇಳು ಇದೆ, ಕೆಲವರು ಹದಿನಾರು, ಕೆಲವರು ಹದಿಮೂರು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸನಾತನ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾ ! ಋಷಿ-ಮುನಿಗಳು ಇಷ್ಟು ಭಿನ್ನವಾದ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಯಾವ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ ? ನೀನು ದಯವಿಟ್ಟು ನನಗೆ ತಿಳಿಸುವವನಾಗು. || ೩ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು - ಉದ್ಭವನೇ ! ವೇದಜ್ಞ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಎಲ್ಲ ತತ್ತ್ವಗಳು ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭೂತವಾಗಿವೆ. ನನ್ನ ಮಾಯೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಏನು ಹೇಳುವುದು ಅಸಂಭವವಿದೆ ? || ೪ || 'ನೀನು ಹೇಳಿರುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ, ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದೇ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿದೆ' - ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜಗತ್ತಿನ ಕಾರಣದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ವಿವಾದ ಏಕೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ - ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಗಳು ಸತ್ತ್ವ ರಜ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ವೃತ್ತಿಗಳ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಜನರು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಭಾವಕ್ಕನುಸಾರ ವಾದ-ವಿವಾದ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. || ೫ || ಸತ್ತಾದಿ ಗುಣಗಳ ಕ್ಷೋಭದಿಂದಲೇ ಈ ವಿವಿಧ ಕಲ್ಪನಾರೂಪಿ ಪ್ರಪಂಚವು - ಯಾವ ವಸ್ತು ಇಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ನಾಮಮಾತ್ರವಿದೆಯೋ, ಅದು ಎದ್ದು ನಿಂತಿದೆ. ಇದೇ ವಾದ-ವಿವಾದ ಮಾಡುವವರ ವಿವಾದದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ತನ್ನ ವಶವಾದಾಗ, ಚಿತ್ತವು ಶಾಂತವಾದಾಗ ಅವರ ಭೇದಬುದ್ಧಿಯೂ ದೂರಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ವಿವಾದವೂ ಮುಗಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. || ೬ || ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೇ ! ತತ್ತ್ವಗಳು ಒಂದು ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಅನುಪ್ರವೇಶವಾಗಿವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರವಚನಕಾರನು ತಿಳಿಸಲು ಬಯಸುವ ಸಂಖ್ಯೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿ ಬೆರೆಸಿ ತಾನು ಬಯಸಿದ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. || ೭ ||

ಏಕಸ್ಮಿನ್ನಪಿ ದೃಶ್ಯಂತೇ ಪ್ರವಿಷ್ಟಾನೀತರಾಣಿ ಚ |
ಪೂರ್ವಸ್ಮಿನ್ ವಾಪರಸ್ಮಿನ್ ವಾ ತತ್ತ್ವ ತತ್ತ್ವಾನಿ ಸರ್ವಶಃ || ೮ ||

ಪೌರ್ವಾರ್ಯಮತೋಽಮೀಷಾಂ ಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನಮಭೀಪ್ಸತಾಮ್ |
ಯಥಾ ವಿವಿಕ್ತಂ ಯದ್ವಕ್ತುಂ ಗೃಹೀಮೋ ಯುಕ್ತಿಸಂಭವಾತ್ || ೯ ||

ಅನಾದ್ಯವಿದ್ಯಾಯುಕ್ತಸ್ಯ ಪುರುಷಸ್ಯಾತ್ಮವೇದನಮ್ |
ಸ್ವತೋ ನ ಸಂಭವಾದನ್ಯಸ್ತತ್ತ್ವಕ್ಷೋ ಜ್ಞಾನದೋ ಭವೇತ್ || ೧೦ ||

ಪುರುಷೇಶ್ವರಯೋರತ್ರ ನ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಮಣ್ವಪಿ |
ತದನ್ಯಕಲ್ಪನಾಪಾರ್ಥಾ ಜ್ಞಾನಂ ಚ ಪ್ರಕೃತೇರ್ಗುಣಾಃ || ೧೧ ||

ಪ್ರಕೃತಿಗುಣಸಾಮ್ಯಂ ವೈ ಪ್ರಕೃತೇರ್ನಾತ್ಮನೋ ಗುಣಾಃ |
ಸತ್ತ್ವಂ ರಜಸ್ತಮ ಇತಿ ಸ್ಥಿತ್ಯುತ್ಪತ್ತಂತಹೇತವಃ || ೧೨ ||

ಸತ್ತ್ವಂ ಜ್ಞಾನಂ ರಜಃ ಕರ್ಮ ತಮೋಽಜ್ಞಾನಮಿಹೋಚ್ಯತೇ |
ಗುಣವ್ಯತಿಕರಃ ಕಾಲಃ ಸ್ವಭಾವಃ ಸೂತ್ರಮೇವ ಚ || ೧೩ ||

ಪುರುಷಃ ಪ್ರಕೃತಿವ್ಯಕ್ತಮಹಂಕಾರೋ ನಭೋಽನಿಲಃ |
ಜ್ಯೋತಿರಾಪಃ ಕ್ಷಿತಿರಿತಿ ತತ್ತ್ವಾನುಕ್ತಾನಿ ಮೇ ನವ || ೧೪ ||

ಶ್ರೋತ್ರಂ ತ್ವಗ್ವರ್ಣನಂ ಘ್ರಾಣೋ ಜಿಹ್ವೇತಿ ಜ್ಞಾನತಕ್ರಯಃ |
ವಾಕ್ಪಾಣ್ಯಪಾದಪಾಯುರ್ಭ್ರೂಕರ್ಮಾಣ್ಯಂಗೋಭಯಂ ಮನಃ || ೧೫ ||

ಒಂದೇ ಕಾರಣರೂಪೀ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯರೂಪೀ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬೇರೆ ತತ್ತ್ವವು ಬೆರೆತಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. || ೮ || ಇವನ್ನು ಎಣಿಸಲು ಬಯಸುವವರು ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯಾವ ಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಯಾವ ಕಾರಣವನ್ನು ಯಾವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭೂತಗೈದು ತತ್ತ್ವಗಳ ಎಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಅವುಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಯುಕ್ತಿಸಂಗತವಾದ ಕಾರಣ ಅವರು ಹೇಳುವುದೆಲ್ಲವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಜವಾಗಿದೆ. || ೯ ||

ಉದ್ಭವನೇ! ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಜನರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಜೀವಿಯು ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಗ್ರಸ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಸ್ವಯಂ ತನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರನು. ಅವನಿಗೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ ಮಾಡಿಸಲು ಬೇರೆ ಯಾರಾದರೂ ಸರ್ವಜ್ಞನ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ. (ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣರೂಪೀ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ತತ್ತ್ವ, ಇಪ್ಪತ್ತೆರನೆಯ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ಈಶ್ವರ - ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.) || ೧೦ || ಇಪ್ಪತ್ತೆರನು ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪುವವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಜೀವ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಅಣುಮಾತ್ರವೂ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದದ ಕಲ್ಪನೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಉಳಿಯತು ಜ್ಞಾನದ ಮಾತು, ಆ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣವಾಗಿದೆ. (ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ೨೪ ಜಡ ತತ್ತ್ವಗಳು ಮತ್ತು ಒಂದು ಚೇತನ ಪುರುಷ ಸೇರಿ ೨೫ ತತ್ತ್ವಗಳಾದವು.) || ೧೧ || ಮೂರೂ ಗುಣಗಳ ಸಾಮ್ಯಾವಸ್ಥೆಯೇ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸತ್ತ್ವ, ರಜ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳು ಆತ್ಮನದಲ್ಲ ಪ್ರಕೃತಿಯದ್ದೇ ಆಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ಥಿತಿ, ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಪ್ರಳಯ ಆಗುತ್ತಾ ಇರುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜ್ಞಾನವು ಆತ್ಮನ ಗುಣವಲ್ಲ, ಪ್ರಕೃತಿಯದೇ ಗುಣವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. || ೧೨ || ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಸತ್ತ್ವಗುಣವೇ ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ, ರಜೋಗುಣ ಕರ್ಮವಾಗಿದೆ, ತಮೋಗುಣವೇ ಅಜ್ಞಾನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೋಭೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಈಶ್ವರನೇ ಕಾಲನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಸೂತ್ರ ಆರ್ಥಾತ್ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವವೇ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ. (ಅದಕ್ಕಾಗಿ ೨೫ ಮತ್ತು ೨೬ ತತ್ತ್ವಗಳ ಎರಡೂ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಯುಕ್ತಿಸಂಗತವಾಗಿವೆ.) || ೧೩ ||

ಉದ್ಭವನೇ! ಪುರುಷ, ಪ್ರಕೃತಿ, ಮಹತ್ತತ್ತ್ವ, ಅಹಂಕಾರ, ಆಕಾಶ, ವಾಯು, ತೇಜ, ಜಲ, ಪ್ರೃಥ್ವಿ ಈ ಒಂಭತ್ತು ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ನಾನು ಮೊದಲೇ ಎಣಿಸಿದ್ದೆ. ಶ್ರೋತ್ರ, ತ್ವಚಾ, ಚಕ್ಷು, ನಾಸಿಕಾ, ರಸನಾ ಈ ಐದು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು, ವಾಕ್, ಪಾಣಿ, ಪಾದ, ಪಾಯು, ಉಪಸ್ಥ ಈ ಐದು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು. ಮನಸ್ಸು ಇದು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ, ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ ಎರಡೂ ಆಗಿದೆ. ಈ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹನ್ನೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಹಾಗೂ ಶಬ್ದ, ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪ, ರಸ, ಗಂಧ ಇವು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಗಳು, ಈ ಪ್ರಕಾರ

ಶಬ್ದಃ ಸ್ವರೋ ರಸೋ ಗಂಧೋ ರೂಪಂ ಚೇತ್ಯರ್ಥಜಾತಯಃ |
ಗತ್ಯುಕ್ತುತ್ಸರ್ಗಶಿಲ್ಪಾನಿ ಕರ್ಮಾಯತನಸಿದ್ಧಯಃ || ೧೬ ||

ಸರ್ಗಾದೌ ಪ್ರಕೃತಿಹ್ಯಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಕಾರಣರೂಪಿಣೀ |
ಸತ್ತಾದಿಭಿರ್ಗುಣೈರ್ಧತ್ತೇ ಪುರುಷೋಽವ್ಯಕ್ತ ಈಕ್ಷತೇ || ೧೭ ||

ವ್ಯಕ್ತಾದಯೋ ವಿಕುರ್ವಾಣಾ ಧಾತವಃ ಪುರುಷೇಕ್ಷಯಾ |
ಲಬ್ಧವೀರ್ಯಾಃ ಸೃಜಂತ್ಯಂಡಂ ಸಂಹತಾಃ ಪ್ರಕೃತೇರ್ಬಲಾತ್ || ೧೮ ||

ಸಪ್ತೈವ ಧಾತವ ಇತಿ ತತ್ರಾರ್ಥಾಃ ಪಂಚ ಖಾದಯಃ |
ಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮೋಭಯಾಧಾರಸ್ತೋ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾಸವಃ || ೧೯ ||

ಷಡಿತ್ಯತ್ರಾಪಿ ಭೂತಾನಿ ಪಂಚ ಷಷ್ಠಃ ಪರಃ ಪುಮಾನ್ |
ತೈರ್ಯುಕ್ತ ಆತ್ಮಸಂಭೂತೈಃ ಸೃಷ್ಟ್ವೇದಂ ಸಮುಪಾವಿಶತ್ || ೨೦ ||

ಚತ್ವಾರ್ಯೇವೇತಿ ತತ್ರಾಪಿ ತೇಜ ಆಪೋಽನ್ನಮಾತ್ಮನಃ |
ಜಾತಾನಿ ತೈರಿದಂ ಚಾತಂ ಜನ್ಮಾವಯವಿನಃ ಖಲು || ೨೧ ||

ಸಂಖ್ಯಾನೇ ಸಪ್ತದಶಕೇ ಭೂತಮಾತ್ರೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ |
ಪಂಚ ಪಂಚೈಕಮನಸಾ ಆತ್ಮಾ ಸಪ್ತದಶಃ ಸ್ತುತಃ || ೨೨ ||

ಮೂರು, ಒಂಭತ್ತು, ಹನ್ನೊಂದು, ಐದು ಎಲ್ಲ ಸೇರಿ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ತತ್ತ್ವಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ನಡೆಯುವ ಕರ್ಮ - ನಡೆಯುವುದು, ಮಾತನಾಡುವುದು, ಮಲ-ಮೂತ್ರ ತ್ಯಜಿಸುವುದು, ಕೆಲಸಮಾಡುವುದು ಇವುಗಳಿಂದ ತತ್ತ್ವದ ಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಇವನ್ನು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ ಸ್ವರೂಪವೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. || ೧೬-೧೭ || ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ (ಹನ್ನೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಪಂಚಭೂತಗಳು) ಮತ್ತು ಕಾರಣ (ಮಹತ್ತತ್ತಾದಿ)ದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಸತ್ತ್ವಗುಣ, ರಜೋಗುಣ, ತಮೋಗುಣಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರ ಸಂಬಂಧಿ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಅವ್ಯಕ್ತ ಪುರುಷನಾದರೋ ವ್ಯಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅದರ ಅವಸ್ಥೆಗಳ ಕೇವಲ ಸಾಕ್ಷಿಮಾತ್ರ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. || ೧೭ || ಮಹತ್ತತ್ತಾದಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಎಷ್ಟು ವಿಕಾರಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೋ ಅವು ಪುರುಷನ ವೀಕ್ಷಣದಿಂದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಪರಸ್ಪರ ಬೆರೆತುಹೋಗುತ್ತವೆ. ಬಳಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದು ಅದರ ಬಲದಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆರ್ಥಾತ್ - ಈಶ್ವರನ ವೀಕ್ಷಣದಿಂದಲೇ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. || ೧೮ ||

ಎಲೈ ಉದ್ಭವನೇ ! ತತ್ತ್ವಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಏಳು ಎಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶ, ವಾಯು, ತೇಜ, ಜಲ, ಪೃಥ್ವಿ ಈ ಐದು ಭೂತಗಳು, ಆರನೇಯದು ಜೀವ, ಎಳನೆಯದು ಪರಮಾತ್ಮಾ ಅದು ಸಾಕ್ಷೀ ಜೀವ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಜಗತ್ತು ಎರಡರ ಅಧಿಷ್ಠಾನವಾಗಿದೆ. ಇವೇ ತತ್ತ್ವಗಳಾಗಿವೆ. ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಾದಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದರೋ ಪಂಚ-ಭೂತಗಳಿಂದಲೇ ಆಗಿದೆ. (ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಇವನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಎಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ) || ೧೯ || ಕೇವಲ ಆರು ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಐದು ಭೂತಗಳು ಮತ್ತು ಆರನೆಯ ಪರಮ ಪುರುಷ ಪರಮಾತ್ಮನು. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ತಾನು ರಚಿಸಿದ ಪಂಚ ಭೂತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ದೇಹಾದಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ ಹಾಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಜೀವರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. (ಈ ಮತ ದನುಸಾರ ಜೀವಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ, ಶರೀರಾದಿಗಳು ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ.) || ೨೦ || ಕಾರಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕೇ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಜನರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಆತ್ಮನಿಂದ ತೇಜ, ಜಲ ಮತ್ತು ಪೃಥ್ವಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಇವುಗಳಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವರು ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಇವುಗಳಲ್ಲೇ ಸಮಾವೇಶ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. || ೨೧ || ತತ್ತ್ವಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹದಿನೇಳು ಎಂದು ಹೇಳುವವರು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಎಣಿಸುತ್ತಾರೆ - ಐದು ಭೂತಗಳು, ಐದು ತನ್ಮಾತ್ರಗಳು, ಐದು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಒಂದು ಮನಸ್ಸು, ಒಂದು ಆತ್ಮಾ || ೨೨ ||

ತದ್ವತ್ ಪೋದತಸಂಖ್ಯಾನೇ ಆತ್ಮವ ಮನ ಉಚ್ಯತೇ |
ಭೂತೇಂದ್ರಿಯಾಗೇ ಪಂಚೈವ ಮನ ಆತ್ಮಾ ತ್ರಯೋದತ
|| ೨೩ ||

ಏಕಾದಶತ್ವ ಆತ್ಮಾಸೌ ಮಹಾಭೂತೇಂದ್ರಿಯಾಗೇ ಚ |
ಅಪ್ಪಾ ಪ್ರಕೃತಯಶ್ಚೈವ ಪುರುಷಶ್ಚ ನವೇತ್ಯಥ
|| ೨೪ ||

ಇತಿ ನಾನಾಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನಂ ತತ್ತ್ವಾನಾಮೃಷಿಭಿಃ ಕೃತಮ್ |
ಸರ್ವಂ ನ್ಯಾಯಂ ಯುಕ್ತಮಿತ್ಯಾದ್ವಿದುಷಾಂ ಕಿಮತೋಭನಮ್
|| ೨೫ ||

ಉದ್ಭವ ಉವಾಚ

ಪ್ರಕೃತಿಃ ಪುರುಷಶ್ಚೋಭೌ ಯದ್ಯಪ್ಯಾತ್ಮವಿಲಕ್ಷಣೌ |
ಅನ್ಯೋನ್ಯಾಪಾಶ್ರಯಾತ್ ಕೃಷ್ಣದೃಶ್ಯತೇ ನ ಭಿದಾ ತಯೋಃ
|| ೨೬ ||

ಪ್ರಕೃತೌ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ ಹ್ಯಾತ್ಮಾ ಪ್ರಕೃತಿಶ್ಚ ತಥಾಽಽತ್ಮನಿ |
ಏವಂ ಮೇ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷ ಮಹಾಂತಂ ಸಂಶಯಂ ಹೃದಿ |
ಭೇತ್ತುಮರ್ಹಸಿ ಸರ್ವಜ್ಞ ವಚೋಭಿರ್ನಯನೈಪುಣೈಃ
|| ೨೭ ||

ತ್ವೋ ಜ್ಞಾನಂ ಹಿ ಜೀವಾನಾಂ ಪ್ರಮೋಷಸ್ತೇಽತ್ರ ಶಕ್ತಿಃ |
ತ್ವಮೇವ ಹ್ಯಾತ್ಮಮಾಯಾಯಾ ಗತಿಂ ವೇತ್ಸ ನ ಚಾಪರಃ
|| ೨೮ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಪ್ರಕೃತಿಃ ಪುರುಷಶ್ಚೇತಿ ವಿಕಲ್ಪಃ ಪುರುಷಾರ್ಥಭ |
ಏಷ ವೈಕಾರಿಕಃ ಸರ್ಗೋ ಗುಣವೃತ್ತಿಕರಾತ್ಮಕಃ
|| ೨೯ ||

ಮಮಾಂಗ ಮಾಯಾ ಗುಣಮಯ್ಯನೇಕಧಾ
ವಿಕಲ್ಪಬುದ್ಧಿಶ್ಚ ಗುಣೈರ್ವಿಧತ್ತೇ |
ವೈಕಾರಿಕಸ್ಮಿನ್ನಿಧೋಽಧ್ಯಾತ್ಮಮೇಕ-
ಮಥಾಧಿದೈವಮಧಿಭೂತಮನ್ಯತ್
|| ೩೦ ||

ತತ್ತ್ವಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹದಿನಾರು ಎಂದು ಹೇಳುವವರ ಗಣನೆಯೂ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ಆತ್ಮನಲ್ಲೇ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಸಮಾ ವೇಶಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಅಂತರ ಇಷ್ಟೇ ಆಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅವರ ತತ್ತ್ವ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಹದಿನಾರೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹದಿನಾರು ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಅಕಾಶಾದಿ ಪಂಚಭೂತಗಳು, ಶ್ವೋತ್ರಾದಿ ಐದು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಒಂದು ಮನಸ್ಸು ಒಂದು ಜೀವಾತ್ಮಾ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮಾ - ಹೀಗೆ ಹದಿನಾರು ತತ್ತ್ವ ಗಳು. || ೨೩ || ಹೆನ್ನೊಂದು ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪುವವರು ಐದು ಭೂತಗಳು, ಐದು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಹಾಗೂ ಇವಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಆತ್ಮನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು. ಒಂಭತ್ತು ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪು ವವರು ಅಕಾಶಾದಿ ಪಂಚಭೂತಗಳು, ಮನ, ಬುದ್ಧಿ, ಅಹಂಕಾರ ಈ ಎಂಟು ಪ್ರಕೃತಿಗಳು ಮತ್ತು ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಪುರುಷ ಇವುಗಳನ್ನು ತತ್ತ್ವಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು. || ೨೪ || ಉದ್ಭವನೇ | ಈ ಪ್ರಕಾರ ಋಷಿ-ಮುನಿಗಳು ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಎಣಿಸಿರುವರು. ಎಲ್ಲರೂ ಹೇಳುವುದೂ ಉಚಿತವೇ ಆಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಎಲ್ಲರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವೇ ಆಗಿದೆ. ತತ್ತ್ವ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಜನರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಮತದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಕಾಣು ವುದಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗಾದರೋ ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಇದೆ. || ೨೫ ||

ಉದ್ಭವನು ಕೇಳಿದನು - ಶ್ಯಾಮಸುಂದರಾ | ಸ್ವರೂಪತಃ ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪುರುಷರಿಬ್ಬರೂ ಒಂದು ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಸರ್ವಥಾ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳ ಭೇದವು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯ ದಷ್ಟು ಪರಸ್ಪರ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಅಭಿನ್ನದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳ ಭಿನ್ನತೆ ಹೇಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದೀತು ? || ೨೬ || ಕಮಲನಯನ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾ | ಹೀಗೆ ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಭಿನ್ನತೆ ಮತ್ತು ಅಭಿನ್ನತೆಯ ಕುರಿತು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಸಂದೇಹವಿದೆ. ನೀನಾದರೋ ಸರ್ವಜ್ಞನಾಗಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತ ವಾಣಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಸಂದೇಹವನ್ನೂ ನಿವಾರಿಸು ವವನಾಗು. || ೨೭ || ಓ ಭಗವಂತಾ | ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಜ್ಞಾನ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನದೇ ಆವಿದ್ಯಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವರ ಜ್ಞಾನದ ಲೋಪವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಅತ್ಯಸ್ವರೂಪಿಣೀ ಮಾಯೆಯ ವಿಚಿತ್ರಗತಿಯನ್ನು ನೀನೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುವೆ. ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಅರಿಯರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನೇ ನನ್ನ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಇಲ್ಲವಾಗಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿರುವೆ. || ೨೮ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು - ಉದ್ಭವನೇ | ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪುರುಷ ಅರ್ಥಾತ್ ಶರೀರ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಾ - ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಭೇದವಿದೆ. ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ವಿಕಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಗುಣ ಗಳ ಕ್ಷೋಭೆಯಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. || ೨೯ || ಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರನೇ | ನನ್ನ ಮಾಯೆಯು ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ. ಅದೇ ತನ್ನ ಸತ್ತ್ವ ರೂಪ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಭೇದ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದರ ವಿಸ್ತಾರ ಅಸೀಮ ವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಈ ವಿಕಾರಾತ್ಮಕವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮೂರು ಭಾಗವಾಗಿ ಹಂಚಬಹುದು. ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಅಧಿದೈವ, ಅಧಿಭೂತ - ಇವೇ ಆ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಾಗಿವೆ. || ೩೦ ||

ದೃಗ್ರೂಪಮಾರ್ಕಂ ವಪುರತ್ರ ರಂಧ್ರೇ
ಪರಸ್ಪರಂ ಸಿದ್ಧತಿ ಯಃ ಸ್ವತಃ ಪೇ |
ಆತ್ಮಾ ಯದೇವಾಮಪರೋ ಯ ಆದ್ಯಃ
ಸ್ವಯಾನುಭೂತ್ಯಾಖಿಲಸಿದ್ಧಸಿದ್ಧಿಃ
ಏವಂ ತ್ವಗಾದಿ ಶ್ರವಣಾದಿ ಚಕ್ಷು-
ರ್ಜಿಹ್ವಾದಿ ನಾಸಾದಿ ಚ ಚಿತ್ತಯುಕ್ತಮ್ || ೩೦ ||

ಯೋಽಸೌ ಗುಣಕ್ಷೋಭಕೃತೋ ವಿಕಾರಃ
ಪ್ರಧಾನಮೂಲಾನ್ಮಹತಃ ಪ್ರಸೂತಃ |
ಅಹಂ ತ್ರಿವ್ಯನೋಹವಿಕಲ್ಪಹೇತು-
ವೈಕಾರಿಕಸ್ತಾಮಸ ಐಂದ್ರಿಯಶ್ಚ || ೩೧ ||

ಆತ್ಮಾಪರಿಜ್ಞಾನಮಯೋ ವಿವಾದೋ
ಹೃಸ್ತಿತಿ ನಾಸ್ತಿತಿ ಭಿದಾರ್ಥನಿಷ್ಠಃ |
ವ್ಯರ್ಥೋಽಪಿ ನೈವೋಪರಮೇತ ಪುಂಸಾಂ
ಮತ್ತಃ ಪರಾವೃತ್ತಧಿಯಾಂ ಸ್ವಲೋಕಾತ್ || ೩೨ ||

ಉದ್ಭವ ಉವಾಚ

ತ್ವತಃ ಪರಾವೃತ್ತಧಿಯಃ ಸ್ವಕೃತ್ಯಃ ಕರ್ಮಭಿಃ ಪ್ರಭೋ |
ಉಚ್ಚಾವಚಾನೃಥಾ ದೇಹಾನ್ ಗೃಹ್ಣಂತಿ ವಿಸೃಜಂತಿ ಚ
|| ೩೪ ||

ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ - ನೇತ್ರೇಂದ್ರಿಯ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಾಗಿದೆ, ಅದರ ವಿಷಯರೂಪವು ಅಧಿಭೂತವಾಗಿದೆ. ನೇತ್ರಗೋಲಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತ ಸೂರ್ಯದೇವತೆಯು ಅಂಶ ಅಧಿದೈವವಾಗಿದೆ. ಇವು ಮೂರೂ ಪರಸ್ಪರ ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ, ಅಧಿದೈವ, ಅಧಿಭೂತ ಇವು ಮೂರೂ ಪರಸ್ಪರ ಒಂದು ಮತ್ತೊಂದರಿಂದ ಸಹಾಯ ಬಯಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲ ಇವು ಮೂರರಿಂದಲೂ ಮುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಆತ್ಮನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮೂರೂ ಭೇದಗಳ ಮೂಲಕಾರಣ, ಅವುಗಳ ಸಾಕ್ಷಿ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಂದ ಅತೀತ ನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನೇ ತನ್ನ ಸ್ವಯಂಸಿದ್ಧ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲರ ಪ್ರಕಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದಲೇ ಬೇರೆಯದಕ್ಕೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ. ಹೇಗೆ ಚಕ್ಷುವಿನ ಮೂರು ಭೇದಗಳು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ, ಹಾಗೆಯೇ ತ್ವಚಾ, ಶ್ರೋತ್ರ, ಜಿಹ್ವೆ, ನಾಸಿಕಾ ಮತ್ತು ಚಿತ್ತ ಇವುಗಳದ್ದೂ ಮೂರು-ಮೂರು ಭೇದಗಳಿವೆ. * || ೩೦ || ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಮಹತ್ತತ್ತ್ವದಿಂದ ಅಹಂಕಾರ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಅಹಂಕಾರವು ಗುಣಗಳ ಕ್ಷೋಭದಿಂದ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಒಂದು ವಿಕಾರವಾಗಿದೆ. ಅಹಂಕಾರದ ಮೂರು ಭೇದಗಳಿವೆ - (೧) ವೈಕಾರಿಕ-ಸತ್ತ್ವಗುಣ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮನ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದೇವತೆಗಳು, (೨) ತೈಜಸ ಹತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, (೩) ತಾಮಸ-ಪಂಚಮಹಾಭೂತ ಹಾಗೂ ಐದು ಅವುಗಳ ವಿಷಯಗಳು. ಹೀಗೆ ಈ ಅಹಂಕಾರವೇ ಆಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿವಿಧತೆಯ ಮೂಲಕಾರಣವಾಗಿದೆ. || ೩೧ || ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿದ್ದಾನೆ; ಅವನಿಗೆ ಈ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಂದಿಗೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಸ್ತಿ (ಇದೆ) ನಾಸ್ತಿ (ಇಲ್ಲ) ಸುಗುಣ, ನಿರ್ಗುಣ, ಭಾವ-ಅಭಾವ, ಸತ್ಯ-ಮಿಥ್ಯಾ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಭೇದ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಇದು ಸರ್ವಥಾ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪಿ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ನನ್ನಿಂದ ವಿಮುಖರಾದ ಜನರು ಈ ವಿವಾದದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಲಾರರು. || ೩೨ ||

ಉದ್ಭವನು ಕೇಳಿದನು - ಭಗವಂತಾ! ನಿನ್ನಿಂದ ವಿಮುಖರಾದ ಜೀವಿಗಳು ತಾವು ಮಾಡಿದ ಪಾಪ-ಪುಣ್ಯಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಉಚ್ಚ-ನೀಚ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾ-ಸಾಯುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಈಗ ಪ್ರಶ್ನೆಯೆಂದರೆ - ವ್ಯಾವಕ ಆತ್ಮನು ಒಂದು ಶರೀರದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಶರೀರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು, ಅಕರ್ತನು ಕರ್ಮ ಮಾಡುವುದು, ನಿತ್ಯವಸ್ತುವಿಗೆ ಜನ್ಮ-ಮರಣವಾಗುವುದು, ಇದು ಹೇಗೆ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ? || ೩೪ ||

* ಹೇಗೆಂದರೆ - ತ್ವಚಾ, ಸ್ಪರ್ಶ, ವಾಯು; ಶ್ರವಣ, ಶಬ್ದ, ದಿಕ್ಕುಗಳು; ಜಿಹ್ವೆ, ರಸ, ವರುಣ; ನಾಸಿಕಾ, ಗಂಧ, ಅಸ್ಥಿನೀಕುಮಾರರು; ಚಿತ್ತ, ಚಿತ್ತದ ವಿಷಯ, ವಾಸುದೇವ; ಮನಸ್ಸು, ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಷಯ, ಚಂದ್ರ; ಅಹಂಕಾರ, ಅಹಂಕಾರದ ವಿಷಯ, ರುದ್ರ; ಬುದ್ಧಿ, ತಿಳಿಯುವ ವಿಷಯ, ಬ್ರಹ್ಮಾ; ಇವೆಲ್ಲ ತ್ರಿವಿಧ ತತ್ತ್ವಗಳಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ.

ತನ್ಮಮಾಖ್ಯಾಹಿ ಗೋವಿಂದ ದುರ್ವಿಭಾವ್ಯಮನಾತ್ಮಭಿಃ |
ನ ಹ್ಯೇತತ್ ಪ್ರಾಯಶೋ ಲೋಕೇ ವಿದ್ವಾಸಃ ಸಂತಿ ವಂಚಿತಾಃ |

|| ೩೫ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಮನಃ ಕರ್ಮಮಯಂ ನೃಣಾಮ್ -
ಇಂದ್ರಿಯೈಃ ಪಂಚಭಿರ್ಯುತಮ್ |
ಲೋಕಾಲೋಕಂ ಪ್ರಯಾತ್ಯನ್ಯ
ಆತ್ಮಾ ತದನುವರ್ತತೇ || ೩೬ ||

ಧ್ಯಾಯನ್ಮನೋಽನು ವಿಷಯಾನ್ ದೃಷ್ಟ್ವಾನ್ ವಾನುಶ್ರುತಾನಫ |
ಉದ್ಯತ್ಸಿದ್ಧತ್ಯರ್ಥಮತಂತ್ರಂ ಸ್ವತಿಸ್ತದನು ಶಾಮ್ಯತಿ || ೩೭ ||

ವಿಷಯಾಭಿನಿವೇಶೀನ ನಾತ್ಮಾನಂ ಯತ್ಸುರೇತ್ ಪುನಃ |
ಜಂತೋರ್ವೈ ಕಸ್ಯಚಿದ್ವೇತೋರ್ಮೃತ್ಯುರತ್ಯಂತವಿಸ್ತೃತಿಃ || ೩೮ ||

ಜನ್ಯ ತಾತ್ಕೃತಯಾ ಪುಂಸಃ ಸರ್ವಭಾವೇನ ಭೂರಿದ |
ವಿಷಯಸ್ವೀಕೃತಿಂ ಪ್ರಾಹುರ್ಯಥಾ ಸ್ವಪ್ನಮನೋರಥಃ || ೩೯ ||

ಸ್ವಪ್ನಂ ಮನೋರಥಂ ಚೇತ್ಥಂ ಪ್ರಾಕ್ತನಂ ನ ಸ್ಮರತ್ಯಸೌ |
ತತ್ರ ಪೂರ್ವಮಿವಾತ್ಮಾನಮಪೂರ್ವಂ ಚಾನುಪತ್ಯತಿ || ೪೦ ||

ಗೋವಿಂದಾ ! ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ ರಹಿತರಾದವರು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಯೋಚಿಸಲಾರರು ಮತ್ತು ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಎಲ್ಲ ಜನರು ನಿನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಭ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವರು. ಅವಕ್ಕಾಗಿ ನೀನೇ ದಯಮಾಡಿ ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸು. || ೩೫ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು - ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಧವನೇ ! ಮನುಷ್ಯರ ಮನಸ್ಸು ಕರ್ಮ-ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ಪುಂಜವಾಗಿದೆ. ಆ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನುಸಾರ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅದರ ಜೊತೆ ಬದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ತೊಡಗಿವೆ. ಇದರ ಹೆಸರೇ ಲಿಂಗ ಶರೀರ. ಅದೇ ಕರ್ಮಗಳನುಸಾರ ಒಂದು ಶರೀರದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಶರೀರದಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಲೋಕದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾ-ಬರುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮನು ಈ ಲಿಂಗಶರೀರದಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆತ್ಮನು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಗಮನಾಗಮನ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನು ತನ್ನನ್ನು ಲಿಂಗಶರೀರವೆಂದೇ ತಿಳಿದಾಗ, ಅದರಲ್ಲೇ ಅಪಂಕಾರವಿಟ್ಟಾಗ, ಅವನೂ ಕೂಡ ಒಂದು-ಹೋದಂತೆ ಕಂಡುಬರತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. || ೩೬ || ಮನಸ್ಸು, ಕರ್ಮಗಳ ಅಧೀನವಾಗಿದೆ. ಅದು ಈ ಲೋಕ ಅಥವಾ ಪರಲೋಕ ಸಂಬಂಧೀ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸತತ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೊಸ ವಿಷಯ ಬಂದಾಗ ಮೊದಲಿನದನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೂ ಹೊಸದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಹಿಂದಿನ ವಿಷಯಗಳ ಸ್ಮೃತಿಯೂ ಕೂಡ ಶಾಂತವಾಗುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ. || ೩೭ || ಹೀಗೆಯೇ ಹೊಸ-ಹೊಸ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನಿಡುತ್ತಾ, ಅದರಿಂದ ಹಿಂದಿನದನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತಾ, ಹೊಸ-ಹೊಸದರ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಶರೀರದ ಸ್ಮರಣೆ ಎನ್ನೂ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಶರೀರದ ಕುರಿತು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಸ್ಮೃತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಅವನ ಮೃತ್ಯುವಾಗಿದೆ. || ೩೮ || ಉದಾರನಾದ ಉದ್ಧವನೇ ! ಮನುಷ್ಯನು ಈ ದೇಹವೇ ನಾನಾಗಿ ದ್ದೇನೆ, ಇದು ನನ್ನದಾಗಿದೆ, ಹೀಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಹೊಸ ಶರೀರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದೇ ಅವನ ಜನ್ಮವಾಗಿದೆ. ಈ ಹೊಸ ಶರೀರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಮನೋರಥಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ-ಮಾಡುತ್ತಾ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸುಖವಾಗುತ್ತದೆ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅವನು ಸುಖೀ-ದುಃಖೀ ಆಗುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ. || ೩೯ || ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಹೊಸ-ಹೊಸ ಮನೋರಥಗಳು ಬರುವಂತೆ ಜೀವಿಯೂ ಕೂಡ ಪದೇ-ಪದೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾ ಸಾಯುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಇದೂ ಕೂಡ ಸ್ವಪ್ನದಂತೆ ಮಿಥ್ಯೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಆದರೂ ಹೊಸ ಶರೀರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ನಾನು ಮೊದಲು ಇರಲಿಲ್ಲ, ಈಗ ಹೊಸದಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿರುವೆನು ಎಂದು ಅವನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಶರೀರವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮರೆತುಹೋಗುತ್ತಾನೆ. || ೪೦ ||

ಇಂದ್ರಿಯಾಯನಸೃಷ್ಟೇದಂ ತೈವಿದ್ಯಂ ಭಾತಿ ವಸ್ತುನಿ ।
ಬಹಿರಂತರ್ಭಿದಾಹೇತುರ್ಜನೋಽಸಜ್ಜನಕೃದ್ಯಥಾ

॥ ೪೦ ॥

ನಿತ್ಯದಾ ಹ್ಯಂಗ ಭೂತಾನಿ ಭವಂತಿ ನ ಭವಂತಿ ಚ ।
ಕಾಲೇನಾಲಕ್ಷ್ಯವೇಗೇನ ಸೂಕ್ಷ್ಮತಾತ್ಪರ್ಯ ದೃಶ್ಯತೇ

॥ ೪೧ ॥

ಯಥಾರ್ಚಿಸಾಂ ಸ್ತೋತರಾಂ ಚ ಫಲಾನಾಂ ವಾ ವನಃಪ್ರೇಃ ।
ತದೈವ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ವಯೋಽವಸ್ಥಾದಯಃ ಕೃತಾಃ

॥ ೪೨ ॥

ಸೋಽಯಂ ದೀಪೋಽರ್ಚಿಸಾಂ
ಯದ್ವತ್ಸೋತರಾಂ ತದಿದಂ ಜಲಮ್ ।
ಸೋಽಯಂ ಪುಮಾನಿತಿ ನೃಣಾಂ
ಮೃಷಾಗೀರ್ಥೀರ್ಮೃಷಾಯುಷಾಮ್ ॥ ೪೪ ॥

ಮಾ ಸ್ವಸ್ಯ ಕರ್ಮಬೀಜೇನ
ಜಾಯತೇ ಸೋಽಪ್ಯಯಂ ಪುಮಾನ್ ।
ಮ್ರಿಯತೇ ವಾಮರೋ ಭ್ರಾಂತ್ಯಾ
ಯಥಾಗ್ನಿದಾರುಸಂಯುತಃ ॥ ೪೫ ॥

ನಿಷೇಕಗರ್ಭಜನ್ಮಾನಿ ಬಾಲ್ಯಕೌಮಾರಯೌವನಮ್ ।
ವಯೋಮಧ್ಯಂ ಜರಾ ಮೃತ್ಯುರಿತ್ಯವಸ್ಥಾಸ್ತನೋರ್ನವ
॥ ೪೬ ॥

ವಿತಾ ಮನೋರಥಮಯೀರ್ಹ್ಯನ್ಯಸ್ಯೋಚ್ಚಾವಚಾಸ್ತನೂಃ ।
ಗುಣಸಂಗಾದುವಾದತ್ತೇ ಕ್ಷುಚಿತ್ ಕಶ್ಚಿಜ್ಜಪಾತಿ ಚ
॥ ೪೭ ॥

ಆತ್ಮನು ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದು ಅದ್ವಿತೀಯ, ಅಖಂಡನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಳಗಿನ-ಹೊರಗಿನ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮನಿಗೆ ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯುಗಳಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸೇ ಈ ಭೇದಬುದ್ಧಿಯ ಮೂಲ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಮನಸ್ಸಿನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲೇ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಮನಸ್ಸೇ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದ ರಿಂದಲೇ ಜನ್ಮ, ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಮೃತ್ಯುವಿನ ಭಾಸ ಆತ್ಮನಲ್ಲಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದಾದರೂ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಕೆಟ್ಟವುಗಳ ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಪರಿವಾರ ದಲ್ಲಿ ಭೇದಬುದ್ಧಿ ಉಂಟುಮಾಡಿ ಇಡೀ ಮನೆಯನ್ನು ಉದ್ವಸ್ತ ಮಾಡಿಬಿಡುವಂತೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಸತ್ತ್ವಗುಣ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೂ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ಸಂಕಲ್ಪ-ವಿಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಕುಬ್ಜಗೊಳಿಸಿ ಜೀವಿಯನ್ನು ಅಲೆಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ. ॥ ೪೦ ॥ ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಧವನೇ! ಕಾಲದ ಗತಿಯು ಕಾಣಲಾರದಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವೂ ಶರೀರಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ನಾಶ ಆಗುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣ ಆಗುವ ಜನ್ಮ-ಮರಣ ಗಳು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ॥ ೪೧ ॥ ಕಾಲನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ದೀಪದ ಜ್ಯೋತಿ, ನದಿಗಳ ಪ್ರವಾಹ, ವೃಕ್ಷದ ಫಲಗಳ ವಿಶೇಷ-ವಿಶೇಷ ಅವಸ್ಥೆ ಇವುಗಳು ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವಂತೆ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿ ಗಳ ಶರೀರಗಳ ಆಯುಸ್ಸು ಅವಸ್ಥೆ ಮುಂತಾದವುಗಳೂ ಕೂಡ ಬದಲಾಗುತ್ತಾ ಇರುತ್ತವೆ. ॥ ೪೨ ॥ ಇದು ಅದೇ ಜ್ಯೋತಿಗಳ ದೀಪವಾಗಿದೆ, ಈ ಪ್ರವಾಹದ ನೀರು ಅದೇ ಆಗಿದೆ - ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಮತ್ತು ಹೇಳುವುದು ಮಿಥ್ಯೆಯಾಗಿರುವಂತೆ, ವಿಷಯ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ಕಳೆಯುವ ಅವಿವೇಕಿ ಪುರುಷನು ಅವನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು, ತಿಳಿಯುವುದು ಸರ್ವಥಾ ಮಿಥ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ॥ ೪೪ ॥ ಅದೇ ಈ ಆತ್ಮನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿಯಾದರೋ ತನ್ನ ಕರ್ಮಬೀಜದಿಂದ ಹುಟ್ಟು ವುದಿಲ್ಲ, ಸಾಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹುಟ್ಟುವುದು ಮತ್ತು ಸಾಯು ವುದು ಇವೆರಡೂ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ, ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಉರಿಯುವಂತೆ ಮತ್ತು ಶಾಂತವಾಗುವಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಅಗ್ನಿಯಾದರೋ ವ್ಯಾಪಕವೇ ಆಗಿದೆ, ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳು ಉರಿಯುವುದರಿಂದ ಶಾಂತವಾಗು ವುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ; ಸರಿಯಾಗಿ ಹಾಗೆಯೇ ಆತ್ಮನಾದರೋ ಅಮರನಾಗಿ ದ್ದಾನೆ. ॥ ೪೫ ॥ ಉದ್ಧವನೇ! ಗರ್ಭಧಾನ, ಗರ್ಭವೃದ್ಧಿ, ಜನ್ಮ, ಬಾಲ್ಯ, ಕೌಮಾರ್ಯ, ತಾರುಣ್ಯ, ಪ್ರೌಢ, ಮುಪ್ಪು ಮತ್ತು ಸಾವು ಇವು ಒಂಭತ್ತು ಶರೀರದ ಅವಸ್ಥೆಗಳಾಗಿವೆ. ॥ ೪೬ ॥ ಈ ಶರೀರವು ಜೀವನಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಈ ಉಚ್ಚ-ನೀಚ ಅವಸ್ಥೆಗಳು ಅವನ ಮನೋಕಲ್ಪನೆಯೇ ಆಗಿದೆ ; ಆದರೆ ಅವನು ಅಜ್ಞಾನ ವತನಾಗಿ ಗುಣಗಳ ಸಂಗದಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ತನ್ನವು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅಲೆಯುತ್ತಿಡುತ್ತಾನೆ. ಯಾರಿಗಾದರೂ ವಿವೇಕ ಉಂಟಾದರೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ॥ ೪೭ ॥

ಆತ್ಮನಃ ಪಿತೃಪುತ್ರಾಭ್ಯಾಮನುಮೇಯೌ ಭವಾಪ್ಯಯೌ |
ನ ಭವಾಪ್ಯಯವಸ್ತುನಾಮಭಿಜ್ಞೋ ದ್ವಯಲಕ್ಷಣಃ || ೪೮ ||

ತರೋಬೀಜವಿಪಾಕಾಭ್ಯಾಂ ಯೋ ವಿದ್ವಾನ್ ಜನ್ಮಸಂಯಮೌ |
ತರೋರ್ವಿಲಕ್ಷಣೋ ದ್ರಷ್ಟಾವಿವಂ ದ್ರಷ್ಟಾತನೋಃ ಪ್ರಥಮ್ || ೪೯ ||

ಪ್ರಕೃತೇರೇವಮಾತ್ಮಾನಮವಿವಿಚ್ಛಾಬುಧಃ ಪುಮಾನ್ |
ತತ್ತ್ವೇನ ಸ್ಪರ್ಶಸಮ್ಮೂಢಃ ಸಂಸಾರಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ || ೫೦ ||

ಸತ್ತ ಸಂಗಾದ್ವಿಷೇನ್ ದೇವಾನ್ ರಜಸಾಸುರಮಾನುಷಾನ್ |
ತಮಸಾ ಭೂತತೀರ್ಯಕ್ತ್ವಂ ಭ್ರಾಮಿತೋ ಯಾತಿ ಕರ್ಮಭಿಃ || ೫೧ ||

ನೃತ್ಯತೋ ಗಾಯತಃ ಪಠ್ಯನ್ನೃತ್ಯವಾನುಕರೋತಿ ತಾನ್ |
ವಿವಂ ಬುದ್ಧಿಗುಣಾನ್ ಪಠ್ಯನ್ನನೀಹೋಽಪ್ಯನುಕಾರ್ಯತೇ || ೫೨ ||

ಯಥಾಂಭಸಾ ಪ್ರಚಲತಾ ತರವೋಽಪಿ ಚಲಾ ಇವ |
ಚಕ್ಷುಷಾ ಭ್ರಾಮ್ಯಮಾಣೇನ ದೃಶ್ಯತೇ ಭ್ರಮತೀವ ಭೂಃ || ೫೩ ||

ಯಥಾ ಮನೋರಥಧಿಯೋ ವಿಷಯಾನುಭವೋ ಮೃಷಾ |
ಸ್ವಪ್ನದೃಷ್ಟಾಶ್ಚ ದಾಶಾರ್ಹ ತಥಾ ಸಂಸಾರ ಆತ್ಮನಃ || ೫೪ ||

ಅರ್ಥೇ ಹೃದಿವಿದ್ಯಮಾನೇಽಪಿ ಸಂಸ್ಕರ್ತಿನ ನಿವರ್ತತೇ |
ಧ್ಯಾಯತೋ ವಿಷಯಾನಸ್ಯ ಸ್ವಪ್ನೇಽನರ್ಥಾಗಮೋ ಯಥಾ || ೫೫ ||

ತಸ್ಮಾದುದ್ಧವ ಮಾ ಭುಂಕ್ತು ವಿಷಯಾನಸದಿಂದ್ರಿಯೈಃ |
ಆತ್ಮಾಗ್ರಹಣನಿರ್ಭಾತಂ ಪತ್ಯ ವೈಕಲ್ಪಿಕಂ ಭ್ರಮಮ್ || ೫೬ ||

ತಂದೆಯು ಪುತ್ರನ ಮರಣದಿಂದ ಹಾಗೂ ಪುತ್ರನು ತಂದೆಯ ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯುವಿನ ಅನುಮಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಜನ್ಮ ಮತ್ತು ಮೃತ್ಯು ಯಾವ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಇದೆಯೋ ಅವೆರಡನ್ನೂ ಅರಿಯುವ ಆತ್ಮನು ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯು ಇವೆರಡೂ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. || ೪೮ || ವೃಕ್ಷದ ಬೀಜ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ವಿದ್ವಾಂಸನು ಅದರ ಹುಟ್ಟು-ವಿನಾಶವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಇವೆರಡನ್ನು ನೋಡುವವನಾದರೋ ವಿಲಕ್ಷಣನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಶರೀರದ ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯು ನೋಡುವವನು ಶರೀರದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಅವನೇ ಆತ್ಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಜನ್ಮ-ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. || ೪೯ || ಅಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷನು ಹೀಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಆತ್ಮವನ್ನು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರೂಪದಿಂದ ವಿವೇಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಆತ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ತತ್ತ್ವತಃ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಅನುಭವ ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ವಿಷಯ ಭೋಗದಲ್ಲೇ ನಿಜ ಸುಖವನ್ನು ತಿಳಿಯತೊಡಗುತ್ತಾ, ಅದರಲ್ಲೇ ಮೋಹಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯುರೂಪಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅಲೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. || ೫೦ || ಅವಿವೇಕಿ ಜೀವಿಯು ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳನುಸಾರ ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯುವಿನ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಅಲೆಯತೊಡಗಿದ್ದಾಗ ಸಾತ್ವಿಕ ಕರ್ಮಗಳ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಋಷಿಲೋಕ, ದೇವಲೋಕವನ್ನೂ, ರಾಜಸಿಕ ಕರ್ಮಗಳ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ಅಸುರಯೋನಿಯನ್ನು, ತಾಮಸಿಕ ಕರ್ಮಗಳ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಭೂತ-ಪ್ರೇತ ಹಾಗೂ ಪಶು-ಪಕ್ಷಿಗಳ ಯೋನಿಗಳನ್ನು ಅವನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. || ೫೧ || ಮನುಷ್ಯನು ಯಾರಾದರೂ ಹಾಡುತ್ತಾ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಅವನು ಸ್ವತಃ ಅದನ್ನು ಅನುಕರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅಲಾಪಿಸತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಜೀವಿಯು ಬುದ್ಧಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಸ್ವತಃ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಅನುಕರಣೆಮಾಡಲು ಬಾಧ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. || ೫೨ || ಹೊಳೆ, ಕೆರೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ನೀರು ಅಲ್ಲಾಡಿದಾಗ ತಟದಲ್ಲಿದ್ದ ವೃಕ್ಷಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಅಲ್ಲಾಡಿದ ಹಾಗೆ ಕಾಣುವಂತೆ, ಗಿರ-ಗಿರನೆ ತಿರುಗುವಾಗ ತನ್ನೊಂದಿಗೆ ಭೂಮಿಯು ತಿರುಗಿದಂತೆಯೇ ಕಂಡುಬರುವಂತೆ, ಮನಸ್ಸಿನ ಮೂಲಕ ಯೋಚಿಸಿದ್ದನ್ನು ಹಾಗೂ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ನೋಡಲಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಸರ್ವಥಾ ಮಿಥ್ಯೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಎಲೈ ದಾಶಾರ್ಹನೇ! ಆತ್ಮನ ವಿಷಯಾನುಭವರೂಪಿ ಸಂಸಾರವೂ ಸರ್ವಥಾ ಅಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆತ್ಮನಾದರೋ ನಿತ್ಯ, ಶುದ್ಧ-ಬುದ್ಧ-ಮುಕ್ತನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. || ೫೩-೫೪ || ವಿಷಯಗಳು ಸತ್ಯವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಇರುವ ಜೀವಿಯ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಅನರ್ಥ ಪರಂಪರೆಯು ಎಚ್ಚರವಾಗದೆ ನಿವೃತ್ತವಾಗದಿರುವಂತೆ ಜನ್ಮ ಮೃತ್ಯುರೂಪಿ ಚಕ್ರವು ಎಂದೂ ನಿವೃತ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. || ೫೫ || ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಯವನೇ! ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ದುಷ್ಟ (ಎಂದಿಗೂ ತೃಪ್ತವಾಗದಿರುವ) ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಡ. ಅಜ್ಞಾನದ ಕಾರಣವೇ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಭೇದಬುದ್ಧಿ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ದೂರಗೊಳಿಸು. || ೫೬ ||

ಕಿಷ್ಕೋಂವಮಾನಿತೋಂಸದ್ಭಿಃ

ಪ್ರಲಬ್ಧೋಂಸೂಯಿತೋಂಫವಾ

ತಾಡಿತಃ ಸನ್ನಿಬದ್ಧೋ ವಾ
ವೃತ್ತಾ ವಾ ಪರಿಹಾಪಿತಃ || ೫೭ ||

ನಿಷ್ಕಿತೋ ಮೂತ್ರಿತೋ ವಾಚ್ಚೈರ್ಬಹುಧೈವಂ ಪ್ರಕಂಪಿತಃ |

ಶ್ರೇಯಸ್ಕಾಮಃ ಕೃಚ್ಛ್ರಗತ ಆತ್ಮನಾಂ ತಾನ್ಮುಧರೇತ್
|| ೫೮ ||

ಉದ್ಧವ ಉವಾಚ

ಯಜೈವಮನುಬುಧೈಯಂ ವದ ನೋ ವದತಾಂ ವರ |

ಸುದುಸ್ಸಹಮಿಮಂ ಮನ್ಯೇ ಆತ್ಮನಸ್ತದತಿಕ್ರಮಮ್
|| ೫೯ ||

ವಿದುಷಾಮಪಿ ವಿಶ್ವಾತ್ಮನ್ ಪ್ರಕೃತಿರ್ಹಿ ಬಲೀಯಸೀ |

ಋತೇ ತ್ವದ್ಧರ್ಮನಿರತಾನ್ ಶಾಂತಾಂಸ್ತೇ ಚರಣಾಲಯಾನ್
|| ೬೦ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨೨ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧೇ ದ್ವಾವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨೨ ||

ಇಪ್ಪತ್ತಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಓರ್ವ ತಿತಿಕ್ಷು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಇತಿಹಾಸ (ಭಿಕ್ಷುಗೀತೆ)

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಸ ಏವಮಾಶಂಸಿತ ಉದ್ಧವೇನ

ಭಾಗವತಮುಖ್ಯೇನ ದಾಶಾರ್ಹಮುಖ್ಯಃ |

ಸಭಾಜಯನ್ ಭೃತ್ಯವಚೋ ಮುಕುಂದ-

ಸ್ವಮಾಬಭಾಷೇ ಶ್ರವಣೇಯವೀರ್ಯಃ || ೧ ||

ಆಸಾಧುವಾದ ಪುರುಷನು ಕೆತ್ತುಹಿಡಿದು ಹೊರಗೆ ದಬ್ಬಲಿ, ಮಾತಿನಿಂದ ಅವಮಾನಿಸಲಿ, ಉಪಹಾಸ್ಯಮಾಡಲಿ, ನಿಂದಿಸಲಿ, ಹೊಡೆಯಲಿ, ಬಡೆಯಲಿ, ಕಟ್ಟಿಹಾಕಲಿ, ಜೀವನನಿರ್ವಾಹ ಕಿತ್ತು ಕೊಳ್ಳಲಿ, ಮೈಮೇಲೆ ಉಗುಳಲಿ, ಮೂತ್ರ ವಿಸರ್ಜಿಸಲಿ, ಆನೇಕ ರೀತಿಯಿಂದ ವಿಚಲಿತಗೊಳಿಸಲಿ, ನಿಷ್ಕೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಾಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಿ, ಬೇರೆಯವರ ಯಾವುದೇ ಉಪದ್ರವದಿಂದ ಕುಬ್ಜ ನಾಗಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರಾದರೋ ಬಡಪಾಯಿ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ; ಅವರಿಗೆ ಪರಮಾರ್ಥದ ಅರಿವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಬಯಸುವವನು ಎಲ್ಲ ಕಠಿಣತೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ವಿವೇಕ-ಬುದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕ, ಹೊರಗಿನ ಯಾವುದೇ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸದೆ, ತನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮಸ್ತುತಃ ಆತ್ಮದೃಷ್ಟಿಯೇ ಸಮಸ್ತ ವಿಷತ್ತುಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಿಸುವ ಏಕಮಾತ್ರ ಸಾಧನೆಯಾಗಿದೆ. || ೫೭-೫೮ ||

ಉದ್ಧವನು ಕೇಳಿದನು - ಭಗವಂತಾ! ನೀನು ಸಮಸ್ತ ವೆಕ್ಕಾಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿರುವೆ. ಶಿರೋಮಣಿಯಾಗಿರುವೆ. ನಾನು ಈ ದುರ್ಜನರು ಮಾಡಿದ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಂತ ಅಸಹ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂತೆ, ನಿನ್ನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ನನಗೆ ಉಪದೇಶಿಸು. || ೫೯ || ವಿಶ್ವಾತ್ಮನೇ! ಪ್ರಕೃತಿಯಾದರೋ ಬಹಳ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಅದು ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನೂ ಕೂಡ ಕುಬ್ಜಮಾಡಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಶರಣಾದವರು ಮಾತ್ರ ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಬಲ್ಲರು. ಅವರು ಸದಾಕಾಲ ನಿನ್ನದೇ ಭಾಗವತಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ, ಶಾಂತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಊರ್ಮಿಗಳಿಲ್ಲ. ಸುಖ-ದುಃಖರೂಪೀ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂತಹ ಶರಣಾಗತ ಭಕ್ತರೇ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ ಬಾಧಿತರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. || ೬೦ ||

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ!

ನಿಜವಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಲೀಲಾಕಥೆಯೇ ಶ್ರವಣಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದೇ ಪ್ರೇಮ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವಂತಹುದು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪರಮಪ್ರೇಮೀ ಉದ್ಧವನು ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿದಾಗ, ಯದುವಂಶ ಶಿರೋಮಣಿ ಶ್ರೀಭಗವಂತನು ಅವನ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾ ಅವನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದನು. || ೧ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಬಾರ್ಹಸ್ಪತ್ಯ ಸ ವೈ ನಾತ್ರ ಸಾಧುವೈ ದುರ್ಜನೇರಿತೈಃ |
ದುರುಕ್ತೈರ್ಭಿನ್ನಮಾತ್ಮಾನಂ ಯಃ ಸಮಾಧಾತುಮೀಶ್ವರಃ || ೨ ||

ನ ತಥಾ ತಪ್ಯತೇ ವಿದ್ವಃ ಪುಮಾನ್ ಬಾಣೈಃ ಸುಮರ್ಮಗೈಃ |
ಯಥಾ ತುದಂತಿ ಮರ್ಮಸ್ತಾ ಹ್ಯಸತಾಂ ಪರುಷೇಷವಃ || ೩ ||

ಕಥಯಂತಿ ಮಹತ್ಪುಣ್ಯಮಿತಿಹಾಸಮಿಹೋದ್ಧವ |
ತಮಹಂ ವರ್ಣಯಿಷ್ಯಾಮಿ ನಿಬೋಧ ಸುಸಮಾಹಿತಃ || ೪ ||

ಕೇನಚಿದ್ಭಿಕ್ಷುಣಾ ಗೀತಂ ಪರಿಭೂತೇನ ದುರ್ಜನೈಃ |
ಸ್ಮರತಾ ದೃತಿಯುಕ್ತೇನ ವಿಪಾಕಂ ನಿಜಕರ್ಮಣಾಮ್ || ೫ ||

ಅವಂತಿಷು ದ್ವಿಜಃ ಕಶ್ಚಿದಾಸೀದಾಡ್ಯತಮಃ ಶ್ರಿಯಾ |
ವಾರ್ತಾವೃತ್ತಿಃ ಕಥಯಸ್ತು ಕಾಮೀ ಲುಬ್ಧೋಽತಿಕೋಪನಃ || ೬ ||

ಜ್ಞಾತಯೋಽತಿಥಯಸ್ತಸ್ಯ ವಾಙ್ಮಾತ್ರೇಣಾಪಿ ನಾರ್ಚಿತಾಃ |
ಶೂನ್ಯಾವಸಥ ಆತ್ಮಾಪಿ ಕಾಲೇ ಕಾಮೈರನರ್ಚಿತಃ || ೭ ||

ದುಶ್ಕೀಲಸ್ಯ ಕದರ್ಯಸ್ಯ ದ್ರುಹ್ಯಂತೇ ಪುತ್ರಬಾಂಧವಾಃ |
ದಾರಾ ದುಹಿತರೋ ಭೃತ್ಯಾ ವಿಷಣ್ಣಾ ನಾಚರನ್ ಪ್ರಿಯಮ್ || ೮ ||

ತಸ್ಯೈವಂ ಯಕ್ಷವಿತ್ತಸ್ಯ ಚ್ಯುತಸ್ಯೋಭಯಲೋಕತಃ |
ಧರ್ಮಕಾಮವಿಹೀನಸ್ಯ ಚುಕ್ರುಧುಃ ಪಂಚಭಾಗಿನಃ || ೯ ||

ತದವಧ್ಯಾನವಿಸ್ತೃತಪುಣ್ಯಸ್ಯಂಧಸ್ಯ ಭೂರಿದ |
ಅರ್ಥೋಽಪ್ಯಗಚ್ಛನ್ನಿಧನಂ ಬಹ್ವಾಯಾಸಪರಿಶ್ರಮಃ || ೧೦ ||

ಜ್ಞಾತಯೋ ಜಗೃಹುಃ ಕಿಂಚಿತ್ ಕಿಂಚಿದ್ವತ್ಸವ ಉದ್ಧವ |
ದೈವತಃ ಕಾಲತಃ ಕಿಂಚಿದ್ವತ್ಸಬಂಧೋರ್ನ್ಯಪಾರ್ಥಿವಾತ್ || ೧೧ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು - ದೇವಗುರು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಉದ್ಧವನೇ ! ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ದುರ್ಜನರ ಕುಟುವಾಣಿಗೆ ಗುರಿಯಾದರೂ ತನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಸಂತ ಪುರುಷರು ಸಿಗಲಾರರು. || ೨ || ಮನುಷ್ಯನ ಹೃದಯವು ದುಷ್ಟಜನರ ಮರ್ಮಾಂತಕ ಹಾಗೂ ಕಠೋರ ವಾಗ್ವಾಣಿಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತವಾದಷ್ಟು, ಮರ್ಮಭೇದಿ ಬಾಣಗಳು ಚುಚ್ಚಿದಾಗಲೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. || ೩ || ಉದ್ಧವನೇ ! ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮರು ಒಂದು ಬಹಳ ಪವಿತ್ರ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಅದನ್ನೇ ನಿನಗೆ ಹೇಳುವೆನು. ದತ್ತಚಿತ್ತನಾಗಿ ಅದನ್ನು ಕೇಳು. || ೪ || ಓರ್ವ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯನ್ನು ದುಷ್ಟರು ತುಂಬಾ ಸಹಾಯಿಸಿದರು. ಆಗಲೂ ಅವನು ವೈಯುಗೇಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ತನ್ನ ಪೂರ್ವಜನಾದ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮಾನಸಿಕ ಕೆಲವು ಉದ್ಗಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದನು. ಅದರದ್ದೇ ಈ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. || ೫ ||

ಹಿಂದಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚೈನಿಯಲ್ಲಿ ಓರ್ವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಕೃಷಿ-ವ್ಯಾಪಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಧನ-ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಗಳಿಸಿದನು. ಅವನು ತುಂಬಾ ಕೃಷಣನೂ, ಕಾಮಿಯೂ, ಲೋಭಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಕ್ರೋಧವಾದರೋ ಅವನಿಗೆ ಮಾತು ಮಾತಿಗೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. || ೬ || ಅವನು ತನ್ನ ಜಾತಿ-ಬಂಧುಗಳನ್ನು, ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಎಂದೂ ಸಿಹಿಮಾತುಗಳಿಂದಲೂ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಊಟಕ್ಕಿಕ್ಕುವುದಂತೂ ದೊರವೇ ಉಳಿಯಿತು. ಅವನು ಧರ್ಮ-ಕರ್ಮದಿಂದ ಶೂನ್ಯವಾದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು, ತಾನು ಸ್ವತಃ ತನ್ನ ಧನ-ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ತನ್ನ ಶರೀರಕ್ಕೂ ಸುಖ ನೀಡಲಿಲ್ಲ. || ೭ || ಅವನ ಲೋಭ ಮತ್ತು ಕೆಟ್ಟ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಅವನ ಮಕ್ಕಳು, ಬಂಧು-ಬಾಂಧವರು, ಆಳು-ಕಾಳುಗಳು, ಹೆಂಡತಿಯೇ ಮುಂತಾದವರು ದುಃಖಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಅವನ ಅನಿಷ್ಟವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾರೂ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗುವ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. || ೮ || ಅವನು ಲೋಕ-ಪರಲೋಕ ಎರಡರಿಂದಲೂ ಪತಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಯಕ್ಷರಂತೆ ಧನವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡನು. ಆ ಧನದಿಂದ ಅವನಾದರೋ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಭೋಗವನ್ನೂ ಭೋಗಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವನ ನಡೆಸಿದ್ದರಿಂದ ಪಂಚ-ಮಹಾಯಜ್ಞಗಳ ಭಾಗಿಯಾದ ದೇವತೆಗಳು ಕ್ರುದ್ಧರಾದರು. || ೯ || ಉದಾರನಾದ ಉದ್ಧವನೇ ! ಅವನ ಪೂರ್ವ ಪುಣ್ಯದ ಆಸರೆ ಯಿಂದ ಇಷ್ಟರವರೆಗೆ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಧನವು ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞದ ಭಾಗಿಗಳ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಹೊರಟುಹೋಗಲು ತೊಡಗಿತು. ಅವನು ಬಹಳ ಉದ್ಯೋಗ-ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಗಳಿಸಿದ ಧನವು, ಅವನ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆಯೇ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. || ೧೦ || ಆ ಅಥಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸ್ವಲ್ಪ ಧನವನ್ನು ಅವನ ಕುಟುಂಬಿಗಳು ಕಸಿದು ಕೊಂಡರು. ಕೆಲವನ್ನು ಕಳ್ಳರು ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಕೆಲವು ಬೆಂಕಿಯೇ ಮುಂತಾದ ದೈವಿಕೋಪದಿಂದ ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ಕೆಲವು ಸಮಯದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಾಶಹೊಂದಿತು. ಕೆಲವನ್ನು ಸಾಧಾರಣ ಮನುಷ್ಯರು ಎತ್ತಿಹಾಕಿದರು. ಅಳಿದುಳಿದ ಧನವನ್ನು ಕರದರೂಪದಲ್ಲಿ, ದಂಡದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಶಾಸಕರು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದರು. || ೧೧ ||

ಸ ಏವಂ ದ್ರವಿಣೇ ನಷ್ಟೇ ಧರ್ಮಕಾಮವಿವರ್ಜಿತಃ |
ಉಪೇಕ್ಷಿತಶ್ಚ ಸ್ವಜನ್ಯಶ್ಚಿಂತಾಮಾಪ ದುರತ್ಯಯಾಮ್ || ೧೨ ||

ತಸ್ಯೈವಂ ಧ್ಯಾಯತೋ ದೀರ್ಘಂ ನಷ್ಟರಾಯಸ್ತಪಸ್ವಿನಃ |
ಖಿದ್ಯತೋ ಬಾಷ್ಪಕಂಠಸ್ಯ ನಿರ್ವೇದಃ ಸುಮಹಾನಭೂತ್ || ೧೩ ||

ಸ ಚಾಹೇದಮಹೋ ಕಷ್ಟಂ ವೃಥಾಽಽತ್ಮಾಮೇಽನುತಾಪಿತಃ |
ನ ಧರ್ಮಾಯ ನ ಕಾಮಾಯ ಯಸ್ಯಾರ್ಥಾಯಾಶ ಈದೃಶಃ || ೧೪ ||

ಪ್ರಾಯೇಣಾರ್ಥಾಃ ಕದರ್ಯಾಣಾಂ ನ ಸುಖಾಯ ಕದಾಚನ |
ಇಹ ಚಾತ್ಮೋಪತಾಪಾಯ ಮೃತಸ್ಯ ನರಕಾಯ ಚ || ೧೫ ||

ಯತೋ ಯಶ್ಚಿನ್ಮಾಂ ಶುದ್ಧಂ ಶ್ಲಾಘ್ಯಾಯೇ ಗುಣನಾಂ ಗುಣಾಃ |
ಲೋಭಃ ಸ್ವಲ್ಪೋಽಪಿ ತಾನ್ಮಂತ್ರಿ ಶ್ವಿತ್ರೋ ರೂಪಮಿವೇಷಿತಮ್ || ೧೬ ||

ಅರ್ಥಸ್ಯ ಸಾಧನೇ ಸಿದ್ಧೇ ಉತ್ಕರ್ಷೇ ರಕ್ಷಣೇ ವ್ಯಯೇ |
ನಾತ್ಮೋಪಭೋಗ ಆಯಾಸಸ್ಮಾ ಸತ್ಚಿಂತಾ ಭ್ರಮೋ ನೃಣಾಮ್ || ೧೭ ||

ಸ್ತೇಯಂ ಹಿಂಸಾನ್ಯತಂ ದಂಭಃ ಕಾಮಃ ಕ್ರೋಧಃ ಸ್ಮಯೋ ಮದಃ |
ಭೇದೋ ವೈರಮವಿತ್ಯಾಸಃ ಸಂಸ್ಪರ್ಶಾ ವ್ಯಸನಾನಿ ಚ || ೧೮ ||

ಏತೇ ಪಂಚದಶಾನರ್ಥಾ ಹೃಥಮೂಲಾ ಮತಾ ನೃಣಾಮ್ |
ತಸ್ಮಾದನರ್ಥಮರ್ಥಾಖ್ಯಂ ಶ್ರೇಯೋಽರ್ಥೀ ದೂರತಸ್ತಜೇತ್ || ೧೯ ||

ಭಿದ್ಯಂತೇ ಭ್ರಾತರೋ ದಾರಾಃ ಪಿತರಃ ಸುಹೃದಸ್ತಥಾ |
ಏಕಾಸ್ನಿಗ್ಧಾಃ ಕಾಕೀಣಿನಾ ಸದ್ಯಃ ಸರ್ವೇಽರಯಃ ಕೃತಾಃ || ೨೦ ||

ಅರ್ಥೇನಾಲ್ಪಿಯಸಾ ಹೇತೇ ಸಂರಬ್ಧಾ ದೀಪ್ತಮನ್ಯವಃ |
ತೃಜಂತ್ಯಾಶು ಸ್ವಧೋ ಘ್ನಂತಿ ಸಹಸೋತ್ಸೃಜ್ಯ ಸೌಹೃದಮ್ || ೨೧ ||

ಉದ್ಭವನೇ! ಹೀಗೆ ಅವನ ಎಲ್ಲ ಸಂಪತ್ತು ಹೊರಟು ಹೋಯಿತು. ಅವನು ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಗಳಿಸಲಿಲ್ಲ, ಭೋಗವನ್ನೂ ಭೋಗಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇತ್ತ ಅವನ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರೂ ಕೂಡ ಅವನತ್ತ ಮುಖಮುರಿದರು. ಈಗ ಅವನಿಗೆ ಭಾರೀ ಭಯಾನಕ ಚಿಂತೆಯು ಆವರಿಸಿತು. || ೧೨ || ಧನದ ನಾಶದಿಂದ ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಉರಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅವನ ಮನಸ್ಸು ದುಗುಡದಿಂದ ತುಂಬಿತು. ಕಣ್ಣೀರಿನ ಕಾರಣದಿಂದ ಗಂಟಲು ಕಟ್ಟಿಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ-ಚಿಂತಿಸುತ್ತಲೇ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರದ ಕುರಿತು ಮಹಾನ್ ದುಃಖಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಉತ್ಕಟ ವೈರಾಗ್ಯದ ಉದಯವಾಯಿತು. || ೧೩ ||

ಈಗ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಅಂದುಕೊಂಡನು - ಆಯ್ಯೋ! ಶಿವನೇ! ನಾನು ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ವೃಥಾ ವಾಗಿ ಸತಾಯಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಇದು ಬಹಳ ದುಃಖದ ಮಾತಾಗಿದೆ. ಯಾವ ಧನಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಕಠಿಣ ಪರಿಶ್ರಮ ಮಾಡಿದನೋ, ಆ ಧನವು ಧರ್ಮಕಾರ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸುಖಭೋಗದಲ್ಲಾಗಲಿ ಉಪಯೋಗವಾಗಲೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ! || ೧೪ || ಪ್ರಾಯಶಃ ಲೋಭೀ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಧನದಿಂದ ಎಂದೂ ಸುಖ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಾದರೋ ಅವರು ಧನವನ್ನು ಗಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅದರ ರಕ್ಷಣೆಯ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಸುಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಧರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವುದರಿಂದ ಸತ್ತ ಬಳಿಕ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. || ೧೫ || ಸ್ವಲ್ಪವೇ ತೊನ್ನು ಸರ್ಪಾಂಗ ಸುಂದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಡಿಸುವಂತೆ, ಸ್ವಲ್ಪವಾದ ಲೋಭವೂ ಕೂಡ ಯಶಸ್ವಿಗಳ ಶುದ್ಧಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಗುಣಗಳ ಪ್ರಶಂಸೆ ನೀಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತದೆ. || ೧೬ || ಧನವನ್ನು ಗಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ, ಗಳಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಅದನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದರಲ್ಲಿ, ಕಾಪಾಡುವುದರಲ್ಲಿ, ವ್ಯಯಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ, ಅದರ ನಾಶದಲ್ಲಿ, ಉಪಭೋಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ನಿರಂತರ ಪರಿಶ್ರಮ, ಛೇದ, ಚಿಂತೆ, ಭ್ರಮೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. || ೧೭ || ಕಳ್ಳತನ, ಹಿಂಸೆ, ಸುಳ್ಳು ಮಾತನಾಡುವುದು, ದಂಭ, ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಗರ್ವ, ಅಹಂಕಾರ, ಭೇದಬುದ್ಧಿ, ವೈರ, ಅವಿತ್ಯಾಸ, ಸ್ಪರ್ಶ, ಲಂಪಟತೆ, ಜೂಜು, ಹೆಂಡ - ಈ ಹದಿನೈದು ಅನರ್ಥಗಳು ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಧನದ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಕಾಮಿ ಪುರುಷನು ಸ್ವಾರ್ಥ ಹಾಗೂ ಪರ ಮಾರ್ಥದ ವಿರೋಧಿ ಅರ್ಥನಾಮಧಾರಿ ಅನರ್ಥವನ್ನು ದೂರ ದಿಂದಲೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು. || ೧೮-೧೯ || ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರು, ಪತ್ನಿ-ಪುತ್ರರು, ತಂದೆ-ತಾಯಿ, ಬಂಧು-ಬಾಂಧವರು, ಸ್ನೇಹ ಸಂಬಂಧ ದಿಂದ ಬಂಧಿತರಾಗಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಂದಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಧನದ ಕಾರಣದಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಲೇ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಶತ್ರುಗಳಾಗಿ ಹರಿದು-ಹಂಚಿಹೋಗುತ್ತಾರೆ. || ೨೦ || ಈ ಜನರು ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಧನಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಕ್ವಬ್ಬ ಮತ್ತು ಕ್ವದ್ವರಾಗು ತ್ತಾರೆ. ನೋಡು-ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಸೌಹಾರ್ದ - ಸಂಬಂಧ ವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಒಬ್ಬರು-ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಸರ್ವನಾಶಮಾಡಿ ಪ್ರಾಣತೆಗೆಯುವಷ್ಟು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾರೆ. || ೨೧ ||

ಲಬ್ಧ್ವಾ ಜನ್ಮಾಮರಪ್ರಾರ್ಥ್ಯಂ ಮಾನುಷ್ಯಂತದ್ವಿಜಾಗ್ರತಾಮ್ |
ತದನಾದ್ಯತ್ಯ ಯೇ ಸ್ವಾರ್ಥಂ ಘ್ನಂತಿ ಯಾಂತ್ಯಶುಭಾಂ ಗತಿಮ್ || ೨೨ ||

ಸ್ವರ್ಗಪವರ್ಗಯೋರ್ಧ್ವಾರಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಲೋಕಮಿಮಂ ಪುಮಾನ್ |
ದ್ರವಿಣೇ ಕೋಽನುಷ್ಠೇತ ಮರ್ತ್ಯೋಽನರ್ಥಸ್ಯ ಧಾಮನಿ || ೨೩ ||

ದೇವರ್ಷಿ ಪಿತೃಭೂತಾನಿ ಜ್ಞಾತೀನ್ ಬಂಧೂಂಶ್ಚ ಭಾಗಿನಃ |
ಅಸಂವಿಭಜ್ಯ ಚಾತ್ಮಾನಂ ಯಕ್ಷವಿತ್ತಃ ಪತತ್ಯಧಃ || ೨೪ ||

ವೃಥಯಾರ್ಥೇಹಯಾ ವಿತ್ತಂ ಪ್ರಮತ್ತಸ್ಯ ವಯೋ ಬಲಮ್ |
ಕುಶಲಾ ಯೇನ ಸಿದ್ಧಂತಿ ಜರತಃ ಕಿಂ ನು ಸಾಧಯೇ || ೨೫ ||

ಕಸ್ಯಾತ್ ಸಂಕ್ಲಿಶ್ಯತೇ ವಿದ್ವಾನ್ ವೃಥಯಾರ್ಥೇಹಯಾಸಕೃತ್ |
ಕಸ್ಯ ಚಿನ್ಮಾಯಯಾ ನೂನಂ ಲೋಕೋಽಯಂ ಸುವಿಮೋಹಿತಃ || ೨೬ ||

ಕಿಂ ಧನೈರ್ಧನದೈರ್ವಾ ಕಿಂ ಕಾಮೈರ್ವಾ ಕಾಮದೈರುತ |
ಮೃತ್ಯುನಾ ಗ್ರಸ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಕರ್ಮಭಿರ್ಪೋತ ಜನ್ಮದೈಃ || ೨೭ ||

ನೂನಂ ಮೇ ಭಗವಾಂಸ್ತುಷ್ಟು ಸರ್ವದೇವಮಯೋ ಹರಿಃ |
ಯೇನ ನೀತೋ ದಶಾಮೇತಾಂ ನಿರ್ವೇದಶ್ಚಾತ್ಮನಃ ಪ್ಲವಃ || ೨೮ ||

ಸೋಽಹಂ ಕಾಲಾವಶೇಷೇಣ ಶೋಷಯಿಷ್ಯೇಽಂಗಮಾತ್ಮನಃ |
ಅಪ್ರಮತ್ತೋಽಖಿಲಸ್ವಾರ್ಥೇ ಯದಿ ಸ್ಯಾತ್ತಿದ್ಧ ಅತ್ಮನಿ || ೨೯ ||

ತತ್ರ ಮಾಮನುಮೋದೇರನ್ ದೇವಾಸ್ತಿ ಭುವನೇಶ್ವರಾಃ |
ಮುಹೂರ್ತೇನ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ಖಿಟ್ಟಾಂಗಃ ಸಮಸಾಧಯತ್ || ೩೦ ||

ದೇವತೆಗಳೂ ಬಯಸುವ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವನ್ನು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶರೀರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಅದರ ಅನಾದರ ಮಾಡುವವರು, ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವಾರ್ಥ-ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವರು ಅಶುಭಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. || ೨೨ || ಈ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವು ಮೋಕ್ಷ ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಗದ ದ್ವಾರವಾಗಿದೆ. ಇವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೂ ಅನರ್ಥಗಳ ತವರಾದ ಧನದ ಮೋಸದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬುದ್ಧಿವಂತ ಮನುಷ್ಯನು ತಾನೇ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುವನು ? || ೨೩ || ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ದೇವತೆಗಳು, ಯಕ್ಷಿಗಳು, ಪಿತೃಗಳು, ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಜ್ಞಾತಿ-ಬಾಂಧವರು, ಕುಟುಂಬಿಗಳು ಹಾಗೂ ಧನದ ಇನ್ನಿತರ ಪಾಲುದಾರರು ಇವರಿಗೆಲ್ಲ ಅವರ ಪಾಲನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಮತ್ತು ತಾನೂ ಅದನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ಯಕ್ಷನಂತೆ ಧನವನ್ನು ಕಾಯುವ ಕೃಪಣನಾಗಿ, ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಅಧೋಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. || ೨೪ || ನಾನು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯದಿಂದ ಚ್ಯುತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಪ್ರಮಾದದಲ್ಲಿ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು, ಧನವನ್ನು, ಬಲವನ್ನು, ಪೌರುಷವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡೆ. ವಿವೇಕಿ ಜನರು ಯಾವ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನೂ ಕೂಡ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರೋ, ಅವನ್ನೂ ನಾನು ಧನಗಳಿಗನುವ ವೃಥವಾದ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟೆ ಈಗ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಲಿ ? ಎಂದು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಟ್ಟನು. || ೨೫ || ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಕೂಡ ಧನದ ವೃಥಾ ತೃಷ್ಣೆಯಿಂದ ನಿರಂತರ ಏಕೆ ದುಃಖಿಗಳಾಗಿ ಇರುತ್ತಾರೆ ? ಎಂಬುದು ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಏನೇ ಇರಲಿ, ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಯಾರದೋ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಮೋಹಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ. || ೨೬ ||

ಈ ಮನುಷ್ಯಶರೀರವು ಕಾಲನ ವಿಕರಾಳ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಇವನಿಗೆ ಧನದಿಂದಾಗಲಿ, ಧನವನ್ನು ಕೊಡುವ ದೇವತೆಗಳಿಂದಾಗಲಿ, ಜನರಿಂದಾಗಲಿ, ಭೋಗವಾಸನೆಯಿಂದಾಗಲಿ, ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದಾಗಲಿ, ಪದೇ-ಪದೇ ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯುವಿನ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಕೆಡುವ ಸಕಾಮ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಏನು ಲಾಭವಿದೆ ? || ೨೭ || ಸರ್ವದೇವ ಸ್ವರೂಪಿ ಭಗವಂತನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿರುವನು, ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನೇ ನನ್ನನ್ನು ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಂದು, ಜಗತ್ತಿನ ಕುರಿತು ನನಗೆ ಈ ದುಃಖಬುದ್ಧಿ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ವೈರಾಗ್ಯವೇ ಈ ಸಂಸಾರಸಾಗರದಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ದೋಷಯಂತೆ ಇದೆ. || ೨೮ || ನನ್ನ ಆಯುಸ್ಸು ಬಾಕಿ ಉಳಿದಿದ್ದರೆ, ನಾನು ಅತ್ಯಲಾಭದಲ್ಲೇ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದು ನನ್ನ ಪರಮಾರ್ಥದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಜಾಗರೂಕನಾಗುವೆನು. ಈಗ ಉಳಿದಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ತಪ್ಪಿನ ಮೂಲಕ ಒಣಗಿಸಿಬಿಡುವೆನು. ಈಗ ನಾನು ಬೇರೆ ಏನನ್ನೂ ಬಯಸದೆ ಇದನ್ನೇ ಸಾಧಿಸುವ ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಲುಪಿರುವೆನು. || ೨೯ || ಮೂರು ಲೋಕಗಳ ಒಡೆಯ ಹಾಗೂ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ಈ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಲಿ. ಈಗ ನಿರಾಶನಾಗುವ ಯಾವುದೇ ಮಾತಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಖಿಟ್ಟಾಂಗರಾಜನು ಕೇವಲ ಎರಡೇ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಭಾಮವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. || ೩೦ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಇತ್ಯಭಿಪ್ರೇತ್ಯ ಮನಸಾ ಹ್ಯಾವಂತ್ಯೋ ದ್ವಿಜಸತ್ತಮಃ |
ಉನ್ಮುಚ್ಯ ಹೃದಯಗ್ರಂಥೀನ್ ಶಾಂತೋ ಭಿಕ್ಷುರಭೂನುನಿಃ || ೩೦ ||

ಸ ಚೇತಾರ ಮಹೀಮೇತಾಂ ಸಂಯತಾತ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾನಿಲಃ |
ಭಿಕ್ಷಾರ್ಥಂ ನಗರಗ್ರಾಮಾನಸಂಗೋಽಲಕ್ಷಿತೋಽವಿಶತ್ || ೩೧ ||

ತಂ ವೈ ಪ್ರವಯಸಂ ಭಿಕ್ಷುಮವಧೂತಮಸಜ್ಜನಾಃ |
ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಪರ್ಯಭವನ್ನದ್ರ ಬಹ್ವಿಭಿಃ ಪರಿಭೂತಿಭಿಃ || ೩೨ ||

ಕೇಚಿತ್ತ್ರಿವೇಣುಂ ಜಗೃಹುರೇಕೇ ಪಾತ್ರಂ ಕಮಂಡಲುಮ್ |
ಪೀತಂ ಚೈಕೇಽಕ್ಷಸೂತ್ರಂ ಚ ಕಂಠಾಂ ಚೇರಾಣಿ ಕೇಚನ || ೩೩ ||

ಪ್ರದಾಯ ಚ ಪುನಸ್ತಾನಿ ದರ್ಶಿತಾನ್ಯಾದದುರ್ಮುನೇಃ |
ಅನ್ನಂ ಚ ಭೈಕ್ಷ್ಯ ಸಂಪನ್ನಂ ಭುಂಜಾನಸ್ಯ ಸರಿತ್ವತೇ || ೩೪ ||

ಮೂತ್ರಯಂತಿ ಚ ಪಾಪಿಷ್ಠಾಃ ಸ್ತ್ರೀವಂತ್ಯಸ್ಯ ಚ ಮೂರ್ಘನಿ |
ಯತವಾಚಂ ವಾಚಯಂತಿ ತಾಡಯಂತಿ ನ ವಕ್ತಿ ಚೇತ್ || ೩೫ ||

ತರ್ಜಯಂತ್ಯಪರೇ ವಾಗ್ವಿಃ ಸ್ತೇನೋಽಯಮಿತಿ ವಾದಿನಃ |
ಬದ್ಧಂತಿ ರಜ್ಜ್ವಾ ತಂ ಕೇಚಿದ್ಭದ್ರತಾಂ ಬದ್ಧತಾಮಿತಿ || ೩೬ ||

ಕ್ಷಿಪಂತೇಽವಜಾನಂತ ಏಷ ಧರ್ಮಧ್ವಜಃ ಶಠಃ |
ಕ್ಷೀಣವಿತ್ತ ಇಮಾಂ ವೃತ್ತಿಮಗ್ರಹೀತ್ಸ ಜನೋಜ್ಞತಃ || ೩೭ ||

ಅಹೋ ಏಷ ಮಹಾಸಾರೋ ದೃತಿಮಾನ್ ಗಿರಿರಾಡಿವ |
ಮೌನೇನ ಸಾಧಯತ್ಕರ್ಥಂ ಬಕವದ್ವೃಥನಿಶ್ಚಯಃ || ೩೮ ||

ಇತ್ಯೇಕೇ ವಿಹಸಂತೈನಮೇಕೇ ದುರ್ವಾತಯಂತಿ ಚ |
ತಂ ಬಬಂಧುರ್ನಿರುರುಧುರ್ಯಥಾ ಕ್ರೀಡನಕಂ ದ್ವಿಜಮ್ || ೪೦ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ಉದ್ಧವನೇ! ಆ ಉಚ್ಚೈನಿಯ ನಿವಾಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು 'ನಾನು ಮತ್ತು ನನ್ನದು ಎಂಬ ಗಂಟನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು' ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ಅವನು ಶಾಂತವಾಗಿ, ಮೌನೀ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿ ಹೋದನು. || ೩೦ || ಈಗ ಅವನ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಾನ, ವಸ್ತು, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕುರಿತು ಆಸಕ್ತಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ತನ್ನ ಮನ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅವನು ವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ವಿಚರಿಸತೊಡಗಿದನು. ಅವನು ಭಿಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಊರು-ನಗರಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಯಾರೂ ಅವನನ್ನು ಗುರುತಿಸದಂತೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. || ೩೧ || ಎಲೈ ಉದ್ಧವನೇ! ಆ ಅವಧೂತ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ತುಂಬಾ ಮುದುಕನಾಗಿದ್ದನು. ದುಷ್ಟರು ಅವನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಹರಿಹಾಯ್ದು ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆನೇಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಅವನ ತಿರಸ್ಕಾರಮಾಡುತ್ತಾ ಸತಾಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. || ೩೨ || ಕೆಲವರು ಅವನ ದಂಡವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಕೊಂಡರೆ, ಕೆಲವರು ಭಿಕ್ಷಾಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ಕಮಂಡಲು ಎತ್ತಿಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಕೆಲವರು ಆಸನ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಮಾಲೆ, ಕಂಠಾ (ಚಿಂದಿಬಟ್ಟೆಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕೌದಿ) ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರಾದರೂ ಅವನ ಲಂಗೋಟಿ, ವಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಅತ್ತ-ಇತ್ತ ಎಸೆದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. || ೩೩ || ಕೆಲ-ಕೆಲವರು ಆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕೆಲವರು ಕರುಣತೋರಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಅವಧೂತನು ಮಧುಕರಿಯನ್ನು ಬೇಡಿತಂದು, ನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತಿನ್ನಲು ಕುಳಿತರೆ, ಪಾಪೀ ಜನರು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವನ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಮೂತ್ರವಿಸರ್ಜನೆ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಕೆಲವರು ಉಗುಳಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಜನರು ಆ ಮೌನೀ ಅವಧೂತನನ್ನು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾತನಾಡುವಂತೆ ಕಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾತನಾಡದಿದ್ದಾಗ ಬಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. || ೩೪-೩೫ || ಕೆಲವರು ಅವನನ್ನು ಕಳ್ಳನೆಂದು ಗದರಿಸಿ-ಬೆದರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು 'ಇವನನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಮತ್ತೆ ಅವನನ್ನು ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಿಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. || ೩೬ || ಕೆಲವರು ಅವನನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾ - 'ನೋಡಿ-ನೋಡಿ! ಈಗ ಈ ಲೋಭಿಯು ಧರ್ಮದ ಸೋಗು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಧನ-ಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲ ಹೋಯಿತು. ಪತ್ನಿ-ಪುತ್ರರು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದರು. ಈಗ ಇವನು ಭಿಕ್ಷೆಎತ್ತುವ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತನ್ನದಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಆಹಾ! ನೋಡಿರಲ್ಲ! ಈ ಧಡಿಯ ಭಿಕ್ಷುಕ ಧೈರ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪರ್ವತದಂತೆ ಇದ್ದಾನೆ. ಇವನು ಮೌನವಾಗಿದ್ದು ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುತ್ತಿರುವನು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇವನು ಬಕಪಕ್ಷಿಗಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದ ವಂಚಕ ಮತ್ತು ದೃಢನಿಶ್ಚಯಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ' ಎಂದು ಗಳಹುತ್ತಿದ್ದರು. || ೩೭-೩೮ || ಕೆಲವರು ಆ ಅವಧೂತನನ್ನು ಪರಿಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದರೆ, ಕೆಲವರು ಅವನ ಮೇಲೆ ಅಧೋವಾಯು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾರುಪಕ್ಷಿಗಳಾದ ಗಿಳಿ, ಮೈನಾ ಹಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಜನರು ಬಂಧಿಸಿ ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಹಾಕುವಂತೆ, ಅವನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. || ೪೦ ||

ಏವಂ ಸ ಭೌತಿಕಂ ದುಃಖಂ ದೈವಿಕಂ ದೈಹಿಕಂ ಚ ಯತ್ |
ಭೋಕ್ತವ್ಯಮಾತ್ಮನೋ ದಿಷ್ಟಂ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಪ್ರಾಪ್ತಮಬುದ್ಧತ
|| ೪೦ ||

ಪರಿಭೂತ ಇಮಾಂ ಗಾಢಾಮಗಾಯತ ನರಾಧಮೈಃ |
ಪಾತಯದ್ವಿ ಸ್ವಧರ್ಮಸೋ ದೃತಿಮಾಸ್ಥಾಯ ಸಾತ್ವಿಕೇಮ್
|| ೪೧ ||

ದ್ವಿಜ ಉವಾಚ

ನಾಯಂ ಜನೋ ಮೇ ಸುಖದುಃಖಹೇತು-
ರ್ನ ದೇವತಾಽಽತ್ಮಾ ಗ್ರಹಕರ್ಮಕಾಲಾಃ |
ಮನಃ ಪರಂ ಕಾರಣಮಾಮನಂತಿ
ಸಂಸಾರಚಕ್ರಂ ಪರಿವರ್ತಯೇದ್ ಯತ್ || ೪೨ ||

ಮನೋ ಗುಣಾನ್ ವೈ ಸೃಜತೇ ಬಲೀಯ-
ಸ್ತತಶ್ಚ ಕರ್ಮಾಣಿ ವಿಲಕ್ಷಣಾನಿ |
ಶುಕ್ಲಾನ್ ಕೃಷ್ಣಾನ್ಯಥ ಲೋಹಿತಾನಿ
ತೇಭ್ಯಃ ಸರ್ವರ್ಣಾಃ ಸೃತಯೋ ಭವಂತಿ || ೪೩ ||

ಅನೀಪ ಆತ್ಮಾ ಮನಸಾ ಸಮೀಹತಾ
ಹಿರಣ್ಮಯೋ ಮತ್ಸಖ ಉದ್ವಿಚಿಷ್ಟೈಃ |
ಮನಃ ಸ್ವಲಿಂಗಂ ಪರಿಗೃಹ್ಯ ಕಾಮಾನ್
ಜುಷನ್ ನಿಬದ್ಧೋ ಗುಣಸಂಗತೋಽಸೌ || ೪೪ ||

ದಾನಂ ಸ್ವಧರ್ಮೋ ನಿಯಮೋ ಯಮಶ್ಚ
ಶ್ರುತಂ ಚ ಕರ್ಮಾಣಿ ಚ ಸದ್ವ್ರತಾನಿ |
ಸರ್ವೇ ಮನೋನಿಗ್ರಹಲಕ್ಷಣಾಂತಾಃ
ಪರೋ ಹಿ ಯೋಗೋ ಮನಸಃ ಸಮಾಧಿಃ || ೪೫ ||

ಆದರೆ ಅವನು ಬಾಯಿಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಜ್ವರಾದಿಗಳ ಕಾರಣ ದೈಹಿಕವೇ ಸಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಚಳಿ-ಸೆಕೆ ಮುಂತಾದ ದೈವಿಕವ್ಯಥೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ದುರ್ಜನರು ಅವಮಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಭೌತಿಕವ್ಯಥೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಯಾವ ವಿಕಾರಗಳೂ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನ ಹಿಂದಿನಜನ್ಮದ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವಾಗಿದೆ, ಇದನ್ನು ನಾನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಭೋಗಿಸಲೇಬೇಕಾಗುವುದು ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. || ೪೦ || ನೀಚ ಜನರು ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ತಿರಸ್ಕಾರಗೈದು ಅವನನ್ನು ಅವನ ಧರ್ಮದಿಂದ ಪತನವಾಗಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅವನು ಭಾರೀ ದೃಢತೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಸಾತ್ವಿಕ ದೃತಿಯ * ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದು ಗೀತೆಯೊಂದನ್ನು ಹೀಗೆ ಹಾಡಿದನು - || ೪೧ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದನು - ನನ್ನ ಸುಖ ಅಥವಾ ದುಃಖದ ಕಾರಣರು ಈ ಮನುಷ್ಯರಾಗಲೀ, ದೇವತೆಗಳಾಗಲೀ, ಶರೀರವಾಗಲೀ, ಗ್ರಹಗಳಾಗಲೀ, ಕರ್ಮವಾಗಲೀ, ಕಾಲವಾಗಲೀ, ಯಾವುದೂ ಅಲ್ಲ. ಶ್ರುತಿಗಳು, ಮಹಾತ್ಮರು ಮನಸ್ಸನ್ನೇ ಇದರ ಪರಮ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮನಸ್ಸೇ ಈ ಸಂಸಾರಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಯನ್ನು ಆಲಿಸುತ್ತದೆ. || ೪೨ || ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಈ ಮನಸ್ಸು ಬಹಳ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ವಿಷಯಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳ ಕಾರಣ ಗುಣಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿರಿಸುವ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದೆ. ಆ ವೃತ್ತಿಗಳ ಅನುಸಾರವೇ ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಕರ್ಮಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಕರ್ಮಗಳನುಸಾರವೇ ಜೀವಿಯ ವಿವಿಧ ಗತಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ. || ೪೩ || ಮನಸ್ಸಿನ ವೃತ್ತಿಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಕರ್ಮ ಪರಂಪರೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮನಾದರೋ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯನಾಗಿ, ಕರ್ಮಗಳ ಸಂಗದಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹಿರಣ್ಯಮಯ ಅರ್ಥಾತ್ - ವಿಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿದ್ದು, ಜೀವಿಯ ಸಖನಾಗಿರುವನು. ಸಾಕ್ಷರೂಪದಿಂದ ಎಚ್ಚರವಾಗಿದ್ದು ಜೀವಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಜೀವಿಯು ಅಹಂಭಾವದಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಜೊತೆಯಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಗುಣವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿ ಸ್ವಯಂ ಬಂಧಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಧವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಶೀಭೂತನಾಗಿ ಜೀವಿಯು ಆಲೆಯುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ. || ೪೪ || ದಾನ ಕೊಡುವುದು, ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು, ಯಮ-ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು, ವೇದಾಧ್ಯಯನ, ಒಳ್ಳೆಯ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು, ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳು - ಹೀಗೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಶುಭ ಕರ್ಮಗಳು. ಇವುಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಶಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನ ನಿಗ್ರಹವಾಗುವ ತನಕ ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಕಾರಕಾರ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವುದು ಪರಮ ಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಮನಸ್ಸಿನ ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಸಮಾಧಿ ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾದಮೇಲೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. || ೪೫ || ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ಸುಸಂಯತವಾಗಿ

* ಸಾತ್ವಿಕ ದೃತಿಯ ಲಕ್ಷಣ ಗೀತೆ ೧೮/೩೩ರಲ್ಲಿ ನೋಡಬೇಕು.

ಸಮಾಹಿತಂ ಯಸ್ಯ ಮನಃ ಪ್ರಕಾಂತಂ
 ದಾನಾದಿಭಿಃ ಕಿಂ ವದ ತಸ್ಯ ಕೃತ್ಯಮ್ |
 ಅಸಂಯತಂ ಯಸ್ಯ ಮನೋವಿನಶ್ಯತ್
 ದಾನಾದಿಭಿಃ ಪ್ರಪಂಚಂ ಕಿಮೇಭಿಃ || ೪೭ ||

ಮನೋವಶೇಽನ್ಯೇ ಹ್ಯಭವನ್ ಸ್ವ ದೇವಾ
 ಮನಶ್ಚ ನಾನ್ಯಸ್ಯ ವಶಂ ಸಮೇತಿ |
 ಭೀಷ್ಮೋ ಹಿ ದೇವಃ ಸಹಸಃ ಸಹೀಯಾನ್
 ಯುಂಚ್ಯಾದ್ವಶೇ ತಂ ಸ ಹಿ ದೇವದೇವಃ || ೪೮ ||

ತಂ ದುರ್ಜಯಂ ಶತ್ರುಮಸಹ್ಯವೇಗ-
 ಮರುಂತುದಂ ತನ್ನ ವಿಜಿತ್ಯ ಕೇಚಿತ್ |
 ಕುರ್ವಂತ್ಯಸದ್ವಿಗ್ರಹಮತ್ರ ಮರ್ತ್ಯೇ-
 ಮಿತ್ಯಾಣ್ಯದಾಸೀನರಿಪೂನ್ ವಿಮೂಢಾಃ || ೪೯ ||

ದೇಹಂ ಮನೋಮಾತ್ರಮಿಮಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ
 ಮಮಾಹಮಿತ್ಯಂಧಧಿಯೋ ಮನುಷ್ಯಾಃ |
 ಏಷೋಽಹಮನ್ಯೋಽಯಮಿತಿ ಭ್ರಮೇಣ
 ದುರಂತಪಾರೇ ತಮಸಿ ಭ್ರಮಂತಿ || ೫೦ ||

ಜನಸ್ತು ಹೇತುಃ ಸುಖದುಃಖಯೋಶ್ಚೇತ್
 ಕಿಮಾತ್ಮನಶ್ಚಾತ್ರ ಹ ಭೌಮಯೋಸ್ತತ್ |
 ಜಿಹ್ವಾಂ ಕ್ಷುಚಿತ್ ಸಂದತತಿ ಸ್ವದದ್ವಿಃ
 ತದ್ವೇದನಾಯಾಂ ಕತಮಾಯ ಕುಷ್ಠೇತ್ || ೫೧ ||

ದುಃಖಸ್ಯ ಹೇತುರ್ಯದಿ ದೇವತಾಸ್ತು
 ಕಿಮಾತ್ಮನಸ್ತತ್ರ ವಿಕಾರಯೋಸ್ತತ್ |
 ಯದಂಗಮಂಗೇನ ನಿಹನ್ಯತೇ ಕ್ಷುಚಿತ್
 ಕ್ರುದ್ಧೇತ ಕಷ್ಟೈ ಪುರುಷಃ ಸ್ವದೇಹೇ || ೫೨ ||

ಆತ್ಮಾ ಯದಿ ಸ್ಯಾತ್ಸುಖದುಃಖಹೇತುಃ
 ಕಿಮನ್ಯತಸ್ತತ್ರ ನಿಜಸ್ವಭಾವಃ |
 ನ ಹ್ಯಾತ್ಮನೋಽನ್ಯದ್ಯದಿ ತನ್ನಪಾ ಸ್ಯಾತ್
 ಕ್ರುದ್ಧೇತ ಕಸ್ಯಾನ್ ಸುಖಂ ನ ದುಃಖಮ್ || ೫೩ ||

ಪೂರ್ಣಶಾಂತವಾಗಿದೆಯೋ, ಅವನಿಗಾಗಿ ದಾನಾದಿ ಯಾವುದೇ ಕೃತ್ಯಗಳೂ ಕೂಡ ಬಾಕಿ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ವಶವಾಗಿಲ್ಲವೋ, ಆತ್ಮ-ಇತ್ತ ಅಲೆಯುತ್ತಿದೆಯೋ, ಅವನಿಗೆ ದಾನಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ ಏನು ಲಾಭ ? || ೪೭ || ಮನಸ್ಸು ತನ್ನ ವಶವಾದಮೇಲೆ ಬೇರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದೇವತೆಗಳೂ ವಶವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಾರವು. ಏಕೆಂದರೆ, ಮನಸ್ಸು ಬಲಿಷ್ಠರಲ್ಲಿ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಈ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಹತೋಟಿ ಪಡೆಯುವವನು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ದೇವನಾಗುತ್ತಾನೆ. || ೪೮ || ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಮನಸ್ಸು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಶತ್ರುವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಆಕ್ರಮಣ ಅಸಹ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಹೊರಗಿನ ಶರೀರವನ್ನೇ ಅಲ್ಲ, ಹೃದಯಾದಿ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ ಭೇದಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ತುಂಬಾ ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ಈ ಶತ್ರುವಿನ ಮೇಲೆ ವಿಜಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಆದರೆ ಮೂರ್ಖಜನರು ಇದನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೇ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಮನುಷ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಸುಳ್ಳು-ಸುಳ್ಳೇ ಜಗಳಕಾದು, ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಜನರನ್ನೇ ಮಿತ್ರ-ಶತ್ರು - ಉದಾಸೀನರಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. || ೪೯ || ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯರ ಬುದ್ಧಿಯು ಕುರುಡಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಈ ಮನಃಕಲ್ಪಿತ ಶರೀರವನ್ನು 'ನಾನು-ನನ್ನದು' ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ 'ಇದು ನಾನಾಗಿದ್ದೇನೆ - ಇದು ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ' ಎಂಬ ಭ್ರಮೆಯ ಉರುಳಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವರು ಈ ಅನಂತ ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರದಲ್ಲೇ ಅಲೆಯುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. || ೫೦ || ಮನುಷ್ಯನೇ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ಸಂಬಂಧವೇನಿದೆ ? ಏಕೆಂದರೆ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಮೃಣ್ಮಯಶರೀರವೇ ಆಗಿದೆ. ಭೋಗಿಸುವವನೂ ಮಣ್ಣಿನ ಶರೀರವೇ. ಎಂದಾದರೂ ಊಟದ ಸಮಯ ತನ್ನ ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದಲೇ ತನ್ನ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ನೋವು ಉಂಟಾದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾರ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡುವನು ? || ೫೧ || ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕಾರಣವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ಸಂಬಂಧವೇನಿದೆ ? ಏಕೆಂದರೆ, ಎಲ್ಲರ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳು ಒಂದೇ ಆಗಿವೆ. ಇಂದ್ರಿಯದ ದೇವತೆಯು ಇನ್ನೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯದ ದೇವತೆಗೆ ಕಷ್ಟಕೊಟ್ಟರೆ ಇದರಿಂದ ಆತ್ಮನ ಹಾನಿ ಏನಾಯಿತು ? ತನ್ನದೇ ಒಂದು ಅವಯವ ಇನ್ನೊಂದು ಅವಯವಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಯಾರಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಾಗುವುದು ? || ೫೨ || ಆತ್ಮನನ್ನೇ ಸುಖ-ದುಃಖದ ಕಾರಣವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಏನು ಸಂಬಂಧವಿದೆ ? ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮನಾದರೋ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ. ಆತ್ಮವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಕಂಡುಬರುವುದೆಲ್ಲವೂ ಮಿಥ್ಯೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಆತ್ಮನು ಅನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸುಖ-ದುಃಖ ಎರಡೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಸಿಟ್ಟು ಯಾರಮೇಲೆ ಮಾಡುವುದು ? || ೫೩ ||

ಗ್ರಹಾ ನಿಮಿತ್ತಂ ಸುಖದುಃಖಯೋಶ್ಚೈತ್
ಕಿಮಾತ್ಮನೋಽಜಸ್ಯ ಜನಸ್ಯ ತೇ ವೈ |
ಗ್ರಹೈರ್ಗ್ರಹಸ್ಯೈವ ವದಂತಿ ಪೀಡಾಂ
ಕ್ರುದ್ಧೇತ ಕಸ್ಯೈ ಪುರುಷಸ್ತತೋಽನ್ಯಃ || ೫೪ ||

ಕರ್ಮಾಸ್ತು ಹೇತುಃ ಸುಖದುಃಖಯೋಶ್ಚೈತ್
ಕಿಮಾತ್ಮನಸ್ತದ್ಧಿ ಜಡಾಜಡತ್ವೈ |
ದೇಹಸ್ತಚ್ಚಿತ್ ಪುರುಷೋಽಯಂ ಸುಪರ್ಣಃ
ಕ್ರುದ್ಧೇತ ಕಸ್ಯೈ ನ ಹಿ ಕರ್ಮಮೂಲಮ್ || ೫೫ ||

ಕಾಲಸ್ತು ಹೇತುಃ ಸುಖದುಃಖಯೋಶ್ಚೈತ್
ಕಿಮಾತ್ಮನಸ್ತತ್ರ ತದಾತ್ಮತೋಽಸೌ |
ನಾಗ್ನೇಹಿ ತಾಪೋ ನ ಹಿಮಸ್ಯ ತತ್ ಸ್ಯಾತ್
ಕ್ರುದ್ಧೇತ ಕಸ್ಯೈ ನ ಪರಸ್ಯ ದ್ವಂದ್ವಮ್ || ೫೬ ||

ನ ಕೇನಚಿತ್ ಕ್ವಾಪಿ ಕಥಂಚನಾಸ್ಯ
ದ್ವಂದ್ವೋಪರಾಗಃ ಪರತಃ ಪರಸ್ಯ |
ಯಥಾಹಮಃ ಸಂಸೃತಿರೂಪಿಣಃ ಸ್ಯಾ-
ದೇವಂ ಪ್ರಬುದ್ಧೋ ನ ಬಿಭೇತಿ ಭೂತೈಃ || ೫೭ ||

ಏತಾಂ ಸ ಆಸ್ಥಾಯ ಪರಾತ್ಮನಿಷ್ಠಾ-
ಮಧ್ಯಾಸಿತಾಂ ಪೂರ್ವತಮೈರ್ಮಹರ್ಷಿಭಿಃ |
ಅಹಂ ತರಿಷ್ಯಾಮಿ ದುರಂತಪಾರಂ
ತಮೋ ಮುಕುಂದಾಂಘ್ರಿನಿಷೇವಯ್ಯಿವ || ೫೮ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ನಿರ್ವಿದ್ಯ ನಷ್ಟವ್ರವಿಕೋ ಗತಕ್ಷಮಃ
ಪ್ರವ್ರದ್ಯ ಗಾಂ ಪರ್ಯಟಮಾನ ಇತ್ಯಮ್ |
ನಿರಾಕೃತೋಽಸದ್ವಿರಪಿ ಸ್ವಧರ್ಮಾ-
ದಕಂಪಿತೋಽಮುಂ ಮುನಿರಾಹ ಗಾಥಾಮ್ || ೫೯ ||

ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ಕೊಡುವವರು ಗ್ರಹಗಳು ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ, ಅಜ್ಞಾನಾ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಅವು ಕಾರಣವಾಗಲಾರರು. ಏಕೆಂದರೆ, ಹುಟ್ಟಿದವನಿಗೇ ಗ್ರಹಗಳು ಪೀಡೆ ಕೊಡಬಲ್ಲದು. ಆತ್ಮನು ಶಾಶ್ವತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಶರೀರ ನಾಶವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗ್ರಹಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಶರೀರದ ಮೇಲೆಯೇ ಬೀಳಬಲ್ಲದು. ಆತ್ಮನಿಗೆ ಅದರೊಂದಿಗೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಕ್ರೋಧ ಯಾರ ಮೇಲೆ ಮಾಡುವುದು ? || ೫೪ || ಕರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಸುಖ-ದುಃಖದ ಕಾರಣವೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ, ಅವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಆತ್ಮನ ಸಂಬಂಧ ಏನಿದೆ ? ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮನು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಜಡ ಮತ್ತು ಚೇತನಗಳು ಸೇರದೇ ಕರ್ಮ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿರುವನು. ದೇಹವು ಜಡವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಏನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದೇ ರೀತಿ ಆತ್ಮ ಚೇತನವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಮಗಳ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಕರ್ಮಮೂಲಕ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳು ಮತ್ತು ಆತ್ಮನಿಗೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವಿದೆ ? ಹಾಗೂ ಅವನು ಯಾರಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟುಮಾಡುವುದು ? || ೫೫ || ಕಾಲವನ್ನು ಸುಖ-ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡುವವನೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಾ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಆತ್ಮನಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಗ್ನಿಗೆ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ತಾಪವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಮಂಜುಗಡ್ಡೆಯಿಂದ ಮಂಜುಗಡ್ಡೆಗೆ ಶೀತಲತೆ ಬಾಧಿಸದು. ಹಾಗೆಯೇ ಆತ್ಮನಿಗೂ ಸುಖ-ದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳು ಇಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಟ್ಟು ಯಾರಮೇಲೆ ಮಾಡುವುದು ? || ೫೬ || ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದಲೂ ಅತೀತನಾದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಯಾರಿಂದಲೂ, ಯಾವರೀತಿಯಿಂದಲೂ ದ್ವಂದ್ವಗಳ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇರುವ ಈ ಅಹಂಕಾರವೇ ಸಂಸೃತಿ (ಸಂಸಾರ)ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ದ್ವಂದ್ವಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಜನ್ಮ ಮೃತ್ಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆತ್ಮಾ ಈ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಯೋಗಿಯು ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗೂ ಹೆದರುವುದಿಲ್ಲ. || ೫೭ || ಹಿಂದೆ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ-ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನೇ ನಾನೂ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯುವೆನು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಭಗವಾನ್ ಮುಕುಂದನ ಚರಣಕಮಲಗಳ ಸೇವೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಈ ಅಜ್ಞಾನರೂಪಿ ಅಗಾಧ ಸಂಸಾರಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋಗುವೆನು. || ೫೮ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ಎಲೈ ಉದ್ಧವನೇ ! ಆ ಅವಧೂತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋದ ಧನದ ಕ್ಲೇಶವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡನು. ಈಗ ಅವನು ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾಗಿದ್ದು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ವಿಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ದುಷ್ಟರು ಅವನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಕಾಡಿದರೂ ಅವನು ತನ್ನ ಧರ್ಮದಿಂದ ವಿಚಲಿತನಾಗದೇ ಅಚಲನಾಗಿದ್ದನು. ಆಗ ಆ ಮೌನಿ ಅವಧೂತನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಈ ಮೇಲಿನ ಗೀತೆಯನ್ನು ಹಾಡಿದ್ದನು. || ೫೯ ||

ಸುಖದುಃಖಪ್ರದೋ ನಾನ್ಯಃ ಪುರುಷಸ್ಯಾತ್ಮವಿಭ್ರಮಃ |
ಮಿತ್ರೋದಾಸೀನರಿಪವಃ ಸಂಸಾರಸ್ತಮಸಃ ಕೃತಃ
|| ೬೦ ||

ತಸ್ಮಾತ್ ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ತಾತ ನಿಗೃಹಾಣ ಮನೋ ಧಿಯಾ |
ಮಯ್ಯಾವೇಶಿತಯಾ ಯುಕ್ತ ಏತಾವಾನ್ಯೋಗಸಂಗ್ರಹಃ
|| ೬೧ ||

ಯ ಏತಾಂ ಭಿಕ್ಷುಣಾ ಗೀತಾಂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠಾಂ ಸಮಾಹಿತಃ |
ಧಾರಯನ್ ಶ್ರಾವಯನ್ ಶೃಣ್ವನ್ ದ್ವಂದ್ವೈರ್ವಾಭಿಭೂಯತೇ
|| ೬೨ ||

ಉದ್ಭವನೇ ! ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಾದರೋ ಅವನ ಚಿತ್ತದ ಭ್ರಮೆಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಈ ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚ ಮತ್ತು ಇದರೊಳಗಿನ ಮಿತ್ರ, ಉದಾಸೀನ, ಶತ್ರು ಈ ಭೇದಗಳು ಅಜ್ಞಾನ ಕಲ್ಪಿತವಾಗಿವೆ. || ೬೦ || ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಭವನೇ ! ನಿನ್ನ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯಗೊಳಿಸು ಹಾಗೂ ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿಯೆಲ್ಲವನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೋ. ಮತ್ತೆ ನನ್ನಲ್ಲೇ ನಿತ್ಯ ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿ ಜಡು, ಸಾಕು. ಎಲ್ಲ ಯೋಗಸಾಧನೆಯ ಸಾರ-ಸಂಗ್ರಹ ಇದೇ ಆಗಿದೆ. || ೬೧ || ಈ ಭಿಕ್ಷು (ಸಂನ್ಯಾಸಿಯ) ಗೀತೆಯು ಮೂರ್ತಿಮಂತ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ನಿಷ್ಠೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಕೇಳಿ, ಹೇಳಿ, ಧಾರಣೆಮಾಡುವವನು ಎಂದೂ ದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಗೆ ವಶನಾಗಲಾರನು. || ೬೨ ||

ಇಪ್ಪತ್ತಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨೩ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧೇ ತ್ರಯೋವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨೩ ||

ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗ

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಅಥ ತೇ ಸಂಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಸಾಂಖ್ಯಂ ಪೂರ್ವೈರ್ವಿನಿಶ್ಚಿತಮ್ |
ಯದ್ವಿಜ್ಞಾಯ ಪುಮಾನ್ಸದ್ಯೋ ಜಹ್ಯಾದ್ವೈ ಕಲ್ಪಿಕಂ ಭ್ರಮಮ್
|| ೧ ||

ಆಸೀಜ್ಞಾನಮಥೋ ಹೃಥ್ ಏಕಮೇವಾವಿಕಲ್ಪಿತಮ್ |
ಯದಾ ವಿವೇಕನಿಪುಣಾ ಆದೌ ಕೃತಯುಗೇಽಯುಗೇ
|| ೨ ||

ತನ್ಮಾಯಾಫಲರೂಪೇಣ ಕೇವಲಂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಿತಮ್ |
ವಾಙ್ಮನೋಽಗೋಚರಂ ಸತ್ಯಂ ದ್ವಿಧಾ ಸಮಭವದ್ಭೂತಮ್
|| ೩ ||

ತಯೋರೇಕತರೋ ಹೃಥ್ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಸೋಭಯಾತ್ಮಿಕಾ |
ಜ್ಞಾನಂ ತನ್ಮತಮೋ ಭಾವಃ ಪುರುಷಃ ಸೋಽಭಿಧೀಯತೇ
|| ೪ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಭವನೇ ! ಈಗ ನಿನಗೆ ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ಹಿಂದಿನಕಾಲದ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಋಷಿ-ಮುನಿಗಳು ಇದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವರು. ಜೀವಿಯು ಇದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ, ಅವನು ವೈಕಲ್ಪಿಕ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ತತ್ಕಾಲವೇ ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಡುವನು. ಒಂದು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಏನೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಅವನ ಅರಿವಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. || ೧ || ಕಲ್ಪದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಯುಗವೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಜ್ಞಾನ-ಜ್ಞೇಯ (ವಸ್ತುಪದಾರ್ಥ) ಹೀಗೆ ಯಾವ ಭೇದವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವವು ಅವಿಭಾಜಿತವಾಗಿತ್ತು. ಬಳಿಕ ಕೃತಯುಗವು ಬಂದಾಗ ವಿವೇಕ ನಿಪುಣರಾದ ಜನರು ಬಂದರು. ಆಗ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮದೃಷ್ಟಿಯೇ ಇತ್ತು. ಅವರು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಅಭೇದರೂಪವಾಗಿ ಒರ್ವ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. || ೨ || ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ ವಿಕಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲ; ಅದು ಕೇವಲ - ಅದ್ವಿತೀಯ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮನಸ್ಸು ವಾಣಿಯ ಗತಿಯು ಅದರಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆ ಬ್ರಹ್ಮತ್ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪೀ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಮಾಯೆ ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತ ಜೀವಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ - ದೃಶ್ಯ ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಾನ ರೂಪದಲ್ಲಿ - ಎರಡು ಭಾಗವಾಗಿ ವಿಭಕ್ತನಂತೇ ಆದನು. || ೩ || ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾರಣದ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿತು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾರಣರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಉಭಯಾತ್ಮಕಿಯಾಯಿತು. ಎರಡನೆಯ ವಸ್ತುವು ಬೇತನ ಜೀವಾತ್ಮಾ

ತಮೋ ರಜಃ ಸತ್ತ್ವಮಿತಿ ಪ್ರಕೃತೇರಭವನ್ಗುಣಾಃ |
ಮಯಾ ಪ್ರಕ್ಷೋಭ್ಯಮಾಣಾಯಾಃ ಪುರುಷಾನುಮತೇನ ಚ
|| ೫ ||

ತೇಭ್ಯಃ ಸಮಭವತ್ಸೂತ್ರಂ ಮಹಾನೂತ್ಯೇಣ ಸಂಯುತಃ |
ತತೋ ವಿಶುರ್ವತೋ ಚಾತೋಽಹಂಕಾರೋ ಯೋ ವಿಮೋಹನಃ
|| ೬ ||

ವೈಕಾರಿಕಸ್ತೈಜಸತ್ತ್ವ ತಾಮಸತ್ತ್ವೇತ್ಯಹಂ ತ್ರಿವೃತ್ |
ತನ್ಮಾತ್ರೇಂದ್ರಿಯಮನಸಾಂ ಕಾರಣಂ ಚಿದಚಿನ್ಮಯಃ
|| ೭ ||

ಅರ್ಥಸ್ತನ್ಮಾತ್ರಿಕಾಜ್ಜಜ್ಞೇ ತಾಮಸಾದಿಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ |
ತೈಜಸಾದ್ದೇವತಾ ಆಸನ್ನೇಕಾದಶ ಚ ವೈಕೃತಾತ್
|| ೮ ||

ಮಯಾ ಸಂಚೋದಿತಾ ಭಾವಾಃ ಸರ್ವೇ ಸಂಹತ್ಯಕಾರಿಣಃ |
ಅಂಡಮುತ್ಪಾದಯಾಮಾಸುರ್ಮಮಾಯತನಮುತ್ಪಮಮ್
|| ೯ ||

ತಸ್ಮಿನ್ನಹಂ ಸಮಭವಮಂಡೇ ಸಲಿಲಸಂಸ್ಥಿತೌ |
ಮಮ ನಾಭ್ಯಾಮಭೂತ್ಪದ್ಮಂ ವಿಶ್ವಾಖ್ಯಂ ತತ್ರ ಚಾತ್ಮಭೂಃ
|| ೧೦ ||

ಸೋಽಸೃಜತ್ತಪಸಾ ಯುಕ್ತೋ ರಜಸಾ ಮದನುಗ್ರಹಾತ್ |
ಲೋಕಾನಸ್ತಪಾಲಾನ್ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ ಭೂರ್ಭುವಃಸ್ವರಿತಿ ತ್ರಿಧಾ
|| ೧೧ ||

ದೇವಾನಾಮೋಕ ಆಸೀತ್ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಚ ಭುವಃ ಪದಮ್ |
ಮರ್ತ್ಯಾದೀನಾಂ ಚ ಭೂಲೋಕಃ ಸಿದ್ಧಾಂತಾಂ ತ್ರಿತಯಾತ್ಪರಮ್
|| ೧೨ ||

ಅಧೋಽಸುರಾಣಾಂ ನಾಗಾನಾಂ ಭೂಮೇರೋರೋಽಸೃಜತ್ಪ್ರಭುಃ |
ತ್ರಿಲೋಕ್ಯಾಂ ಗತಯಃ ಸರ್ವಾಃ ಕರ್ಮಣಾಂ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮನಾಮ್
|| ೧೩ ||

ಯೋಗಸ್ಯ ತಪಸಶ್ಚೈವ ನ್ಯಾಸಸ್ಯ ಗತಯೋಽಮಲಾಃ |
ಮಹರ್ಜನಸ್ತಪಃ ಸತ್ಯಂ ಭಕ್ತಿಯೋಗಸ್ಯ ಮದ್ಗತಿಃ
|| ೧೪ ||

ಅದು ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾಗಿದ್ದು ಅವನನ್ನು ಪುರುಷನೆಂದು ಹೇಳು
ತ್ತಾರೆ || ೪ || ಉದ್ಭವನೇ! ನಾನೇ ಜೀವಿಗಳ ಶುಭ-ಅಶುಭ
ಕರ್ಮಗಳನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಕ್ಷುಬ್ಧಗೊಳಿಸಿದೆ. ಆಗ
ಅದರಿಂದ ಸತ್ತ್ವ, ರಜ, ತಮ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳು ಪ್ರಕಟ
ವಾದುವು || ೫ || ಅವುಗಳಿಂದ ಕ್ರಿಯಾ-ಶಕ್ತಿಪ್ರಧಾನ ಸೂತ್ರ
ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಪ್ರಧಾನ ಮಹತ್ತ್ವ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಅವೆರಡೂ
ಪರಸ್ಪರ ಕೂಡಿಕೊಂಡೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಮಹತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಕಾರ
ಉಂಟಾದಾಗ ಅಹಂಕಾರ ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು. ಈ ಅಹಂಕಾರವೇ
ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಕೆಡೆಹುವಂತಹುದು || ೬ ||
ಆ ಅಹಂಕಾರವು ಸಾತ್ತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸ ಎಂಬ ಮೂರು
ಪ್ರಕಾರದಿಂದಿದೆ. ಅಹಂಕಾರವೇ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಗಳು, ಇಂದ್ರಿಯ
ಗಳು, ಮನಸ್ಸು ಇವುಗಳ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅದು ಜಡ-ಚೇತನ
ಉಭಯಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಅಹಂಕಾರವು ಕಾರ್ಯವೂ, ಕಾರಣವೂ
ಆಗಿದೆ || ೭ || ತಾಮಸ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಗಳು
ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಂದ ಪಂಚಭೂತಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ರಾಜಸ
ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮತ್ತು ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಅಹಂಕಾರ
ದಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ಯ ಹನ್ನೊಂದು ದೇವತೆಗಳು
ಪ್ರಕಟಗೊಂಡವು || ೮ || ಇವೆಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳು ನನ್ನ ಪ್ರೇರಣೆ
ಯಿಂದ ಒಂದಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಸೇರಿಕೊಂಡವು. ಇವುಗಳೇ ಈ
ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡರೂಪಿ ಅಂಡವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಿದವು. ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವು
ನನ್ನ ಉತ್ತಮ ನಿವಾಸವಾಗಿದೆ || ೯ || ಈ ಅಂಡವು ನೀರಿನಲ್ಲಿ
ಸ್ಥಿತವಾದಾಗ ನಾನೇ ನಾರಾಯಣರೂಪದಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ವಿರಾಜ
ಮಾನನಾದೆ. ನನ್ನ ನಾಭಿಯಿಂದ ವಿಶ್ವಕಮಲದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು.
ಅದರ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಆವಿರ್ಭಾವ ವಾಯಿತು || ೧೦ || ವಿಶ್ವ
ಸ್ರಷ್ಟಾ ಬ್ರಹ್ಮನು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದನು. ಅನಂತರ ನನ್ನ
ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಪಡೆದು, ರಜೋಗುಣದ ಮೂಲಕ ಭೂಃ,
ಭುವಃ, ಸ್ವಃ, ಅರ್ಥಾತ್ - ಪೃಥ್ವಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷ, ಸ್ವರ್ಗ ಈ ಮೂರು
ಲೋಕಗಳ ಹಾಗೂ ಇವುಗಳ ಲೋಕಪಾಲಕರನ್ನು ರಚಿಸಿ
ದನು || ೧೧ || ದೇವತೆಗಳ ನಿವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವರ್ಲೋಕವನ್ನೂ,
ಭೂತ-ಪ್ರೇತಾದಿಗಳಿಗಾಗಿ ಭುವರ್ಲೋಕ (ಅಂತರಿಕ್ಷ)ವನ್ನೂ,
ಮನುಷ್ಯಾದಿಗಳಿಗಾಗಿ ಭೂರ್ಲೋಕ (ಪೃಥಿವಿ)ಯನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ
ದನು. ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳ ಮೇಲೆ ಮಹರ್ಲೋಕ, ತಪೋ
ಲೋಕ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಸಿದ್ಧರ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನಗಳಾದವು || ೧೨ ||
ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಆಸುರ ಮತ್ತು
ನಾಗಗಳಿಗಾಗಿ ಪೃಥ್ವಿಯ ಕೆಳಗೆ ಆತಲ, ವಿತಲ, ಸುತಲ ಮುಂತಾದ
ಏಳು ಪಾತಾಳಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಸ್ವರ್ಗ, ಮರ್ತ್ಯ, ಅಂತರಿಕ್ಷ
ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಿಕ ಕರ್ಮಗಳನುಸಾರ
ವಿವಿಧಗತಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ || ೧೩ || ಯೋಗ, ತಪಸ್ಸು,
ಸಂನ್ಯಾಸದ ಮೂಲಕ ಮಹರ್ಲೋಕ, ಜನೋಲೋಕ, ತಪೋ
ಲೋಕ ಮತ್ತು ಸತ್ಯಲೋಕರೂಪಿ ಉತ್ತಮ ಗತಿಯು ದೊರೆಯು
ತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಭಕ್ತಿಯೋಗದಿಂದ ನನ್ನ ಪರಮಧಾಮವು ದೊರೆ
ಯುತ್ತದೆ || ೧೪ ||

ಮಯಾ ಕಾಲಾತ್ಮನಾ ಧಾತ್ರಾ ಕರ್ಮಯುಕ್ತಮಿದಂ ಜಗತ್ |
ಗುಣಪ್ರವಾಹ ಏತಸ್ಮಿನ್ನನ್ಯಜ್ಞತಿ ನಿಮಜ್ಞತಿ || ೧೫ ||

ಅಣುಬೃಹತ್ ಕೃತಃ ಸ್ವೂಲೋ ಯೋ ಯೋ ಭಾವಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧತಿ |
ಸರ್ವೋಽಪ್ಪು ಭಯಸಂಯುಕ್ತಃ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ಪುರುಷೇಣ ಚ || ೧೬ ||

ಯಸ್ತು ಯಸ್ಯಾದಿರಂತಶ್ಚ ಸ ವೈ ಮಧ್ಯಂ ಚ ತಸ್ಯ ಸನ್ |
ವಿಕಾರೋ ವ್ಯವಹಾರಾರ್ಥೋ ಯಥಾ ತೈಜಸಪಾರ್ಥಿವಾಃ || ೧೭ ||

ಯದುಪಾದಾಯ ಪೂರ್ವಸ್ತು ಭಾವೋ ವಿಕುರುತೇಽಪರಮ್ |
ಆದಿರಂತೋ ಯದಾ ಯಸ್ಯ ತತ್ಸತ್ಯಮಭಿಧೀಯತೇ || ೧೮ ||

ಪ್ರಕೃತಿಹೃತ್ ಸ್ವೋಪಾದಾನಮಾಧಾರಃ ಪುರುಷಃ ಪರಃ |
ಸತೋಽಭಿವ್ಯಂಜಕಃ ಕಾಲೋ ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ತಿ ತಯಂ ತ್ವಹಮ್ || ೧೯ ||

ಸರ್ಗಃ ಪ್ರವರ್ತತೇ ತಾವತ್ ಪೌರ್ವಾಪರ್ಯೇಣ ನಿತ್ಯತಃ |
ಮಹಾನುಣವಿಸರ್ಗಾರ್ಥಃ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತೋ ಯಾವದೀಕ್ಷಣಮ್ || ೨೦ ||

ವಿರಾಣ್ಯಯಾಽಽಸಾದ್ಯಮಾನೋ ಲೋಕಕಲ್ಪವಿಕಲ್ಪಕಃ |
ಪಂಚತ್ವಾಯ ವಿತೇಷಾಯ ಕಲ್ಪತೇ ಭುವನ್ಯೈಃ ಸಹ || ೨೧ ||

ಅನ್ನೇ ಪ್ರಲೀಯತೇ ಮರ್ತ್ಯಮನ್ಯಂ ಧಾನಾಸು ಲೀಯತೇ |
ಧಾನಾ ಭೂಮೌ ಪ್ರಲೀಯಂತೇ ಭೂಮಿರ್ಗಂಧೇ ಪ್ರಲೀಯತೇ || ೨೨ ||

ಅಪ್ಪು ಪ್ರಲೀಯತೇ ಗಂಧ ಆಪಶ್ಚ ಸ್ವಗುಣೇ ರಸೇ |
ಲೀಯತೇ ಜ್ಯೋತಿಷಿ ರಸೋ ಜ್ಯೋತೀ ರೂಪೇ ಪ್ರಲೀಯತೇ || ೨೩ ||

ರೂಪಂ ವಾಯೌ ಸ ಚ ಸ್ಪರ್ಶೇ ಲೀಯತೇ ಸೋಽಪಿ ಚಾಂಬರೇ |
ಅಂಬರಂ ಶಬ್ದತನ್ಮಾತ್ರ ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಸ್ಪರ್ಶೋನಿಷು || ೨೪ ||

ಈ ಇಡೀ ಜಗತ್ತು ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ನಾನೇ ಕಾಲರೂಪದಿಂದ ಕರ್ಮಗಳನುಸಾರ ಅವುಗಳ ಫಲದ ವಿಧಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಈ ಗುಣಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಜೀವಿಯು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮುಳುಗುತ್ತಾನೆ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ - ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅಧೋಗತಿಯಾದರೆ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವನಿಗೆ ಪುಣ್ಯವಶದಿಂದ ಉಚ್ಚಗತಿಯು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. || ೧೫ || ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದು-ದೊಡ್ಡದು, ತೆಳ್ಳನೆಯ ದಪ್ಪನೆಯ, ಎಷ್ಟು ಪದಾರ್ಥಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಕೃತಿ-ಪುರುಷರ ಸಂಯೋಗದಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. || ೧೬ ||

ಆದಿ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವುದೇ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ; ಅದೇ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ವಿಕಾರವಾದರೋ ಕೇವಲ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಕಲ್ಪನೆಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಕಂಕಣ-ಕುಂಡಲಗಳು ಚಿನ್ನದ ವಿಕಾರಗಳು. ಮಡಿಕೆ-ಕುಡಿಕೆ ಮಣ್ಣಿನ ವಿಕಾರಗಳು. ಮೊದಲು ಚಿನ್ನ ಮತ್ತು ಮಣ್ಣೇ ಆಗಿದ್ದವು. ಕೊನೆಗೂ ಚಿನ್ನ-ಮಣ್ಣು ಆಗಿಯೇ ಉಳಿಯುವವು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಡುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಚಿನ್ನ, ಮಣ್ಣೇ ಆಗಿದೆ. ಪೂರ್ವಾರ್ತ ಕಾರಣ (ಮಹತ್ತತ್ವಾದಿ)ವೂ ಯಾವ ಪರಮ ಕಾರಣವನ್ನು ಉಪಾದಾನವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅಪರ (ಅಹಂ ಕಾರಾದಿ) ಕಾರ್ಯ-ವರ್ಗವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತದೆಯೋ ಅದೇ ಅವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪರಮಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ತಾತ್ಪರ್ಯ - ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವುದೋ ಅದೇ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. || ೧೭-೧೮ || ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಉಪಾದಾನ ಕಾರಣ ಪ್ರಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಆಧಾರ ಪುರುಷ (ಜೀವಾತ್ಮಾ) ಆಗಿದ್ದಾನೆ, ಇದನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುವವನು ಕಾಲವಾಗಿದೆ. ಈ ತ್ರಿವಿಧಕೆ ವಸ್ತುತಃ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ ಆ ಶುದ್ಧಬ್ರಹ್ಮನು ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. || ೧೯ || ಪರಮಾತ್ಮನ ಈಕ್ಷಣ ಶಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವರೆಗೆ, ಅವನ ಪಾಲನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಇರುವವರೆಗೆ, ಜೀವಿಗಳ ಕರ್ಮಭೋಗಗಳಿಗಾಗಿ ಕಾರಣವು - ಕಾರ್ಯರೂಪದಿಂದ ಅಥವಾ ಪಿತಾ-ಪುತ್ರಾದಿರೂಪದಿಂದ ಈ ಸೃಷ್ಟಿಕೃತವು ನಿರಂತರ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ. || ೨೦ || ಈ ವಿರಾಟವೇ ವಿವಿಧ ಲೋಕಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರದ ಲೀಲಾಭೂಮಿಯಾಗಿದೆ. ನಾನು ಪ್ರಳಯದ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿದಾಗ, ಕಾಲರೂಪದಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆಗ ಇದು ಭವನಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. || ೨೧ || ಅದರ ಲೀನವಾಗುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಹೀಗಿದೆ - ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರವು ಅನ್ನದಲ್ಲಿ, ಅನ್ನವು ಬೀಜದಲ್ಲಿ, ಬೀಜವು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಭೂಮಿಯು ಗಂಧ ತನ್ಮಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. || ೨೨ || ಗಂಧವು ಜಲದಲ್ಲಿ, ಜಲವು ತನ್ನ ಗುಣ ರಸದಲ್ಲಿ, ರಸವು ತೇಜದಲ್ಲಿ, ತೇಜವು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. || ೨೩ || ರೂಪವು ವಾಯುವಿನಲ್ಲಿ, ವಾಯು ಸ್ಪರ್ಶದಲ್ಲಿ, ಸ್ಪರ್ಶ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ, ಆಕಾಶವು ಶಬ್ದ ತನ್ಮಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಕಾರಣ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕೊನೆಗೆ ರಾಜಸ ಅಹಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. || ೨೪ ||

ಯೋನಿವೈಕಾರಿಕೇ ಸೌಮ್ಯ ಲೀಯತೇ ಮನಸೀಶ್ವರೇ |
ಶಬ್ದೋ ಭೂತಾದಿಮಪ್ಯೇತಿ ಭೂತಾದಿರ್ಮಹತಿ ಪ್ರಭುಃ
|| ೨೫ ||

ಸ ಲೀಯತೇ ಮಹಾನ್ನೇಷು ಗುಣೇಷು ಗುಣವತ್ತಮಃ |
ತೇಽವ್ಯಕ್ತೇ ಸಂಪ್ರಲೀಯಂತೇ ತತ್ಕಾಲೇ ಲೀಯತೇಽವ್ಯಯೇ
|| ೨೬ ||

ಕಾಲೋ ಮಾಯಾಮಯೇ ಜೀವೇ ಜೀವ ಆತ್ಮನಿ ಮಯ್ಯುಚೇ |
ಆತ್ಮಾ ಕೇವಲ ಆತ್ಮಸ್ಯೋ ವಿಕಲ್ಪಾಪಾಯಲಕ್ಷಣಃ
|| ೨೭ ||

ಏವಮನ್ವೀಕ್ಷಮಾಣಸ್ಯ ಕಥಂ ವೈಕಲ್ಪಿಕೋ ಭ್ರಮಃ |
ಮನಸೋ ಹೃದಿ ತಿಷ್ಠೇತ ವ್ಯೋಮ್ನಿ ವಾರ್ತೋದಯೇ ತಮಃ
|| ೨೮ ||

ಏಷ ಸಾಂಖ್ಯ ವಿಧಿಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಸಂಶಯಗ್ರಂಥಿ ಭೇದನಃ |
ಪ್ರತಿಯೋಮಾನುಲೋಮಾಭ್ಯಾಂ ಪರಾವರದೃಶಾ ಮಯಾ
|| ೨೯ ||

ಸೌಮ್ಯನೇ! ರಾಜಸ ಅಹಂಕಾರವು ತನ್ನ ನಿಯಂತಾ ಸಾತ್ವಿಕ ಅಹಂಕಾರರೂಪಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಬ್ದವನ್ನಾಶ್ರಯ ಪಂಚಭೂತಗಳ ಕಾರಣ ತಾಮಸ ಅಹಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಇಡೀ ಜಗತ್ತನ್ನು ಮೋಹಿತಗೊಳಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾದ ತ್ರಿವಿಧ ಅಹಂಕಾರವು ಮಹತ್ವತ್ವದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುತ್ತದೆ. || ೨೫ || ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಪ್ರಧಾನ ಮಹತ್ವತ್ವವು ತನ್ನ ಕಾರಣ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುತ್ತದೆ. ಗುಣಗಳು ಅವ್ಯಕ್ತ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕೃತಿಯು ತನ್ನ ಪ್ರೇರಕ ಅವಿನಾಶಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. || ೨೬ || ಕಾಲವು ಮಾಯಾಮಯ (ವಿದ್ಯಾ ಮಯ) ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಜೀವನು ಅಜನ್ಮಾ ಆತ್ಮನಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆತ್ಮವು ಯಾವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಲೀನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಉಪಾಧಿರಹಿತ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲೇ ಸ್ಥಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವನು ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಲಯದ ಅಧಿಷ್ಠಾನ ಮತ್ತು ಅವಧಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. || ೨೭ || ಉದ್ಭವನೇ! ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಿವೇಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವವನ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಪಂಚದ ಭ್ರಮೆ ಎಂದಿಗೂ ಆಗಲಾರದು. ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಅದರ ಸ್ಮೂರ್ತಿ ಉಂಟಾದರೂ ಅದು ಹೆಚ್ಚು ಸಮಯದವರೆಗೆ ಹೇಗೆ ನಿಲ್ಲ ಬಲ್ಲದು? ಸೂರ್ಯೋದಯವಾದ ಬಳಿಕವೂ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅಂಧ ಕಾರವು ಇರಬಲ್ಲದೇ? || ೨೮ || ಎಲೈ ಉದ್ಭವನೇ! ನಾನು ಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾರಣ ಇವೆರಡರ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ನಿನಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಳಯದ ಮತ್ತು ಪ್ರಳಯದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿವರೆಗಿನ ಸಾಂಖ್ಯವಿಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಹೇಳಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಸಂದೇಹದ ಗ್ರಂಥಿಯು ಬಿಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟು, ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. || ೨೯ ||

ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨೪ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧೇ ಚತುರ್ವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨೪ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಮೂರೂ ಗುಣವೃತ್ತಿಗಳ ನಿರೂಪಣೆ

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಗುಣಾನಾಮಸಮಿಶ್ರಾಣಾಂ ಪುಮಾನ್ ಯೇನ ಯಥಾ ಭವೇತ್ |
ತನ್ಮೇ ಪುರುಷವರ್ಯೋದಮುಪಧಾರಯ ತಂಸತಃ
|| ೧ ||

ಶಮೋ ದಮಸ್ತಿತಿಕ್ಷೇಕ್ಷಾ ತಪಃ ಸತ್ಯಂ ದಯಾ ಸ್ಥಿತಿಃ |
ತುಷ್ಟಿಶ್ಚಾಗೋಽಸ್ತು ಹಾ ಶ್ರದ್ಧಾಹ್ರೀರ್ದರ್ಶನಾದಿಃ ಸ್ವನಿರ್ವೃತಿಃ
|| ೨ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ಪುರುಷಪುಂಗವ ಉದ್ಭವನೇ! ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರ-ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಗುಣಗಳು ಪ್ರಕಾಶಬೀರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸ್ವಭಾವ ದಲ್ಲಿಯೂ ಭೇದಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಯಾವ ಗುಣದಿಂದ ಯಾವ-ಯಾವ ಸ್ವಭಾವಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಈಗ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ ಕೇಳು. || ೧ || ಶಮ (ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಯಮ), ದಮ (ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ), ತಿತಿಕ್ಷಾ (ಸಹಿಷ್ಣುತೆ), ವಿವೇಕ, ತಪಸ್ಸು, ಸತ್ಯ, ದಯೆ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂತೋಷ, ತ್ಯಾಗ, ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತು ಅನಿಚ್ಛೆ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಲಜ್ಜೆ (ವಾಪಮಾಡು

ಕಾಮ ಈಹಾ ಮದಸ್ಪಷ್ಟಾ ಸ್ತಂಭ ಆಶೀರ್ಭದಾ ಸುಖಮ್ |
ಮದೋತ್ಸಾಹೋ ಯತಃ ಪ್ರೀತಿರ್ಹಾಸ್ಯಂ ವೀರ್ಯಂ ಬಲೋದ್ಯಮಃ
|| ೩ ||

ಕ್ರೋಧೋ ಲೋಭೋಽನ್ಯತಂ ಹಿಂಸಾ ಯಾಚ್ಛಾ ದಂಭಃ ಕ್ಲಮಃ ಕಲಿಃ |
ಶೋಕಮೋಹೌ ವಿಷಾದಾತಿರ್ ನಿವ್ರಾಽಽಶಾ ಭೀರನುದ್ಯಮಃ
|| ೪ ||

ಸತ್ತ್ವ ಸ್ವ ರಜಸತ್ತ್ವತಾಸ್ತಮಸತ್ತ್ವಾನುಪೂರ್ವತಃ |
ವೃತ್ತಯೋ ವರ್ಣತಪ್ರಾಯಾಃ ಸನ್ನಿಪಾತಮಥೋ ಶೃಣು
|| ೫ ||

ಸನ್ನಿಪಾತಸ್ತವಮಿತಿ ಮಮೇತ್ಯುದ್ಧವ ಯಾ ಮತಿಃ |
ವ್ಯವಹಾರಃ ಸನ್ನಿಪಾತೋ ಮನೋಮಾತ್ರೇಂದ್ರಿಯಾಸುಭಿಃ
|| ೬ ||

ಧರ್ಮೇ ಚಾರ್ಥೇ ಚ ಕಾಮೇ ಚ ಯದಾಸೌ ಪರಿನಿಷ್ಠಿತಃ |
ಗುಣಾನಾಂ ಸನ್ನಿಕರ್ಷೋಽಯಂ ಶ್ರದ್ಧಾರತಿಥನಾವಹಃ
|| ೭ ||

ಪ್ರವೃತ್ತಿಲಕ್ಷಣೇ ನಿಷ್ಠಾ ಪುಮಾನ್ಯರ್ಹಿ ಗೃಹಾಶ್ರಮೇ |
ಸ್ವಧರ್ಮೇ ಚಾನುತಿಷ್ಠೇತ ಗುಣಾನಾಂ ಸಮಿತಿರ್ಹಿ ಸಾ
|| ೮ ||

ಪುರುಷಂ ಸತ್ತ್ವಸಂಯುಕ್ತಮನುಮೀಯಾಚ್ಛಮಾದಿಭಿಃ |
ಕಾಮಾದಿಭಿಃ ರಜೋಯುಕ್ತಂ ಕ್ರೋಧಾದ್ವೈಸ್ತಮಸಾ ಯುತಮ್
|| ೯ ||

ಯದಾ ಭಜತಿ ಮಾಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ನಿರಪೇಕ್ಷಃ ಸ್ವಕರ್ಮಭಿಃ |
ತಂ ಸತ್ತ್ವಪ್ರಕೃತಿಂ ವಿದ್ಯಾತ್ಪುರುಷಂ ಸ್ತ್ರಿಯಮೇವ ವಾ
|| ೧೦ ||

ಯದಾ ಅಶಿಷ ಆಶಾಸ್ಯ ಮಾಂ ಭಜೇತ ಸ್ವಕರ್ಮಭಿಃ |
ತಂ ರಜಃಪ್ರಕೃತಿಂ ವಿದ್ಯಾದ್ವಿಂಸಾಮಾಶಾಸ್ಯ ತಾಮಸಮ್
|| ೧೧ ||

ಸತ್ತ್ವಂ ರಜಸ್ತಮ ಇತಿ ಗುಣಾ ಜೀವಸ್ಯ ನೈವ ಮೇ |
ಚಿತ್ತಜಾ ಯೈಸ್ತು ಭೂತಾನಾಂ ಸಜ್ಜಮಾನೋ ನಿಬದ್ಧತೇ
|| ೧೨ ||

ವೃದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸಂಕೋಚ), ಆತ್ಮರತಿ, ದಾನ, ವಿನಯ, ಸರಳತೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಸತ್ತ್ವಗುಣದ ವೃತ್ತಿಗಳು. || ೨ || ಇಚ್ಛೆ, ಪ್ರಯತ್ನ ಮದ, ತೃಷ್ಣೆ (ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿರುವುದು) ಗರ್ವ, ಧನಕ್ಕಾಗಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಭೇದಬುದ್ಧಿ ವಿಷಯಭೋಗ, ಯುದ್ಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮದಜನಿತ ಉತ್ಸಾಹ, ತನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ, ಹಾಸ್ಯ, ಪರಾಕ್ರಮ, ಹಠದಿಂದ ಉದ್ಯೋಗಮಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ - ಇವು ರಜೋಗುಣದ ವೃತ್ತಿಗಳು. || ೩ || ಕ್ರೋಧ (ಆಸಹಿಷ್ಣುತೆ), ಲೋಭ, ಸುಳ್ಳುಹೇಳುವುದು, ಹಿಂಸೆ, ಯಾಚನೆ, ದಂಭಾಚಾರ, ಶ್ರಮ, ಕಲಹ, ಶೋಕ, ಮೋಹ, ವಿಷಾದ, ದೀನತೆ, ನಿದ್ರೆ, ಆಸೆ, ಭಯ, ಆಕರ್ಮಣ್ಯತೆ - ಇವು ತಮೋಗುಣದ ವೃತ್ತಿಗಳು. || ೪ || ಈ ಕ್ರಮದಿಂದ ಸತ್ತ್ವಗುಣ, ರಜೋಗುಣ, ತಮೋಗುಣ ಇವುಗಳು ಅಧಿಕಾಂಶವಿರುವ ವೃತ್ತಿಗಳ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವೆನು. ಈಗ ಅವುಗಳ ಬೆರಕೆಯಿಂದ ಆಗುವ ವೃತ್ತಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳು. || ೫ || ಉದ್ವವನೇ! ಮೂರೂ ಗುಣಗಳ ಮಿಶ್ರಣದಿಂದಲೇ 'ನಾನು' ಮತ್ತು 'ನನ್ನದು' ಎಂಬ ಬುದ್ಧಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸು, ಶಬ್ದಾದಿ ವಿಷಯಗಳು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಗಳು ಇವುಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ವೃತ್ತಿಗಳ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸಾತ್ತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸ ಮೂರೂ ಗುಣಗಳ ಮಿಶ್ರಣದಿಂದಲೇ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. || ೬ || ಮನುಷ್ಯನು ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮರೂಪೀ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ತೊಡಗಿದಾಗ, ಅವನಿಗೆ ಮೂರೂ ಗುಣಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಸತ್ತ್ವಗುಣದಿಂದ ಶ್ರದ್ಧೆ, ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಆಸಕ್ತಿ, ತಮೋಗುಣದಿಂದ ಧನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೂ ಕೂಡ ಗುಣಗಳ ಮಿಶ್ರಣವೇ ಆಗಿದೆ. || ೭ || ಮನುಷ್ಯನು ಸಕಾಮ ಕರ್ಮದ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಅಥವಾ ಅವನು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆ ಇರಿಸುತ್ತಾ ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವಾಗಲೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಮೂರೂ ಗುಣಗಳ ಸಮಿಶ್ರಣವಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. || ೮ ||

ಮಾನಸಿಕ ಶಾಂತಿ, ಜೀವೇಂದ್ರಿಯತೆ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಸತ್ತ್ವಗುಣೇ ಮನುಷ್ಯನ, ಕಾಮನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ರಜೋಗುಣ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕ್ರೋಧ, ಹಿಂಸೆ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ತಮೋಗುಣಯ ಪರಿಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. || ೯ || ಪುರುಷರಿರಲೇ, ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿರಲೇ ಅವರು ನಿಷ್ಕಾಮರಾಗಿ ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯ ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಕರ್ಮಗಳ ಮೂಲಕ ನನ್ನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವರನ್ನು ಸತ್ತ್ವಗುಣಿಗಳು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. || ೧೦ || ಸಕಾಮಭಾವದಿಂದ ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳ ಮೂಲಕ ನನ್ನ ಭಜನೆ-ಪೂಜೆ ಮಾಡುವವನು ರಜೋಗುಣಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಶತ್ರುವಿನ ಮೃತ್ಯುಗಾಗಿ, ಹಿಂಸಾಯುಕ್ತ ನನ್ನ ಭಜನೆ-ಪೂಜೆ ಮಾಡುವವನು ತಮೋಗುಣಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. || ೧೧ || ಸತ್ತ್ವ, ರಜ, ತಮ ಈ ಮೂರೂ ಗುಣಗಳು ಜೀವಿಯದಾಗಿವೆ. ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ನನ್ನವುಗಳಲ್ಲ, ಇವು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಈ ಗುಣಗಳ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಶರೀರ, ಧನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿ ಜೀವಿಯು ಸ್ವಯಂ ಬಂಧಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. || ೧೨ ||

ಯದೇತರ್ಥಂ ಜಯೇತ್ಸ್ವಂ ಭಾಸ್ವರಂ ವಿಶದಂ ಶಿವಮ್ |
ತದಾ ಸುಖೇನ ಯುಚ್ಯೇತ ಧರ್ಮಜ್ಞಾನಾದಿಭಿಃ ಪುಮಾನ್

|| ೧೩ ||

ಯದಾ ಜಯೇತ್ತಮಃ ಸತ್ತ್ವಂ ರಜಃ ಸಂಗಂ ಭಿದಾ ಚಲಮ್ |
ತದಾ ದುಃಖೇನ ಯುಚ್ಯೇತ ಕರ್ಮಣಾ ಯಶಸಾ ಶ್ರಿಯಾ

|| ೧೪ ||

ಯದಾ ಜಯೇದ್ರಜಃ ಸತ್ತ್ವಂ ತಮೋ ಮೂಢಂ ಲಯಂ ಜಡಮ್ |
ಯುಚ್ಯೇತ ಶೋಕಮೋಹಾಭ್ಯಾಂ ನಿದ್ರಯಾ ಹಿಂಸಯಾಽಶಯಾ

|| ೧೫ ||

ಯದಾ ಚಿತ್ತಂ ಪ್ರಸಿದೇತ ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಚ ನಿರ್ವೃತ್ತಿಃ |
ದೇಹೇಽಭಯಂ ಮನೋಽಸಂಗಂ ತತ್ತ್ವಂ ವಿದ್ಧಿ ಮತ್ಪದಮ್

|| ೧೬ ||

ವಿಕುರ್ವನ್ ಶ್ರಿಯಯಾ ಚಾಧೀರನಿರ್ವೃತ್ತಿಶ್ಚ ಚೇತಸಾಮ್ |
ಗಾತ್ರಾಸ್ವಾಸ್ತ್ಯಂ ಮನೋ ಭ್ರಾಂತಂ ರಜ ಏತೈರ್ನಿಶಾಮಯ

|| ೧೭ ||

ಸೀದಚ್ಚಿತ್ತಂ ವಿಲೀಯೇತ ಚೇತಸೋ ಗ್ರಹಣೇಽಕ್ಷಮಮ್ |
ಮನೋ ನಷ್ಟಂ ತಮೋ ಗ್ಲಾನಿಸ್ತಮಸ್ತದುಪಧಾರಯ

|| ೧೮ ||

ಏಥಮಾನೇ ಗುಣೇ ಸತ್ತ್ವೇ ದೇವಾನಾಂ ಬಲಮೇಧತೇ |
ಅಸುರಾಣಾಂ ಚ ರಜಸಿ ತಮಸ್ಕುದ್ಧವ ರಕ್ಷಸಾಮ್

|| ೧೯ ||

ಸತ್ತ್ವಾಜ್ಞಾಗರಣಂ ವಿದ್ಯಾದ್ರಜಸಾ ಸ್ವಪ್ನಮಾದಿಶೇತ್ |
ಪ್ರಸ್ಯಾಪಂ ತಮಸಾ ಜಂತೋಸ್ತುರೀಯಂ ತ್ರಿಪು ಸಂತತಮ್

|| ೨೦ ||

ಉಪರ್ಯುಪರಿ ಗಚ್ಛಂತಿ ಸತ್ತ್ವೇನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಜನಾಃ |
ತಮಸಾರ್ಥೋಽಥ ಅಮುಖ್ಯಾದ್ ರಜಸಾಂತರಚಾರಿಣಃ

|| ೨೧ ||

ಸತ್ತ್ವಗುಣವು ಪ್ರಕಾಶಕ, ನಿರ್ಮಲ ಮತ್ತು ಶಾಂತವಾಗಿದೆ. ಅದು ರಜೋಗುಣ, ತಮೋಗುಣಗಳನ್ನು ಅದುಮಿ ಬೆಳೆದಾಗ ಪುರುಷನು ಸುಖ, ಧರ್ಮ, ಜ್ಞಾನ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. || ೧೩ || ರಜೋಗುಣವು ಭೇದಬುದ್ಧಿಯ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಆಸಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅದರ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ. ತಮೋಗುಣ ಮತ್ತು ಸತ್ತ್ವಗುಣಗಳನ್ನು ಅದುಮಿ ರಜೋಗುಣವು ಬೆಳೆದಾಗ ಮನುಷ್ಯನು ದುಃಖ, ಕರ್ಮ, ಕೀರ್ತಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ (ಸಂಪತ್ತು) ಇವುಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನನಾಗುತ್ತಾನೆ. || ೧೪ || ತಮೋಗುಣದ ಸ್ವರೂಪವು ಅಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ. ಆಲಸ್ಯ, ಬುದ್ಧಿಯ ಮೂಢತೆ ಅದರ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ. ಆ ತಮೋಗುಣವು ಬೆಳೆದು ಸತ್ತ್ವಗುಣ ಮತ್ತು ರಜೋಗುಣಗಳನ್ನು ಅದುಮಿಬಿಡುತ್ತದೋ ಆಗ ಪ್ರಾಣಿಯು ಬಗೆ-ಬಗೆಯ ಆಸೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಶೋಕ-ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವನು, ಹಿಂಸಿಸಲು ಶೋಕಗುವನು. ಅಥವಾ ನಿದ್ರಾ-ಆಲಸ್ಯಕ್ಕೆ ವಶೀಭೂತನಾಗಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡೇ ಇರುವನು. || ೧೫ || ಚಿತ್ತವು ಪ್ರಸನ್ನವಾದಾಗ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಶಾಂತವಾದಾಗ, ದೇಹವು ನಿರ್ಭಯವಾದಾಗ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯು ಉಳಿಯದಿದ್ದಾಗ, ಸತ್ತ್ವಗುಣವು ವೃದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸತ್ತ್ವಗುಣವು ನನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸಾಧನೆ ಯಾಗಿದೆ. || ೧೬ || ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾ-ಮಾಡುತ್ತಾ ಜೀವಿಯ ಬುದ್ಧಿಯು ಚಂಚಲವಾದಾಗ; ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಅಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ, ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು ವಿಕಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದರೆ; ಮನಸ್ಸು ಭ್ರಾಂತವಾಗಿ, ಶರೀರವು ಆಸ್ವಸ್ಥವಾದಾಗ ರಜೋಗುಣದ ವೇಗವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. || ೧೭ || ಚಿತ್ತವು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ಶಬ್ದಾದಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರಿಯಲು ಅಸಮರ್ಥವಾದಾಗ ಮತ್ತು ಖಿನ್ನವಾಗಿ ಲೀನವಾಗತೊಡಗಿದಾಗ, ಮನಸ್ಸು ಬರಿದಾಗಿ, ಅಜ್ಞಾನ, ವಿಷಾದಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಾಗ, ತಮೋಗುಣವು ಹೆಚ್ಚಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. || ೧೮ ||

ಉದ್ಯವನೇ! ಸತ್ತ್ವಗುಣವು ವೃದ್ಧಿಯಾದಾಗ ದೇವತೆಗಳ, ರಜೋಗುಣ ಬೆಳೆದಾಗ ಅಸುರರ, ತಮೋಗುಣವು ಹೆಚ್ಚಿದಾಗ ರಾಕ್ಷಸರ ಬಲವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. (ವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಮಶಃ ಸತ್ತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳ ಹೆಚ್ಚಳ ಉಂಟಾದಾಗ ದೇವತ್ವ, ಅಸುರತ್ವ, ರಾಕ್ಷಸತ್ವ ಪ್ರಧಾನವಾದ ನಿವೃತ್ತಿ, ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಮೋಹದ ಪ್ರಧಾನತೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.) || ೧೯ || ಸತ್ತ್ವಗುಣದಿಂದ ಜಾಗ್ರತ್-ಅವಸ್ಥೆ, ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಸ್ವಪ್ನಾವಸ್ಥೆ, ತಮೋಗುಣದಿಂದ ಸುಷುಪ್ತಿ-ಅವಸ್ಥೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿಯೂ ತುರೀಯವು ಸಮಾನವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಆದೇ ಶುದ್ಧ, ಏಕರಸ ಆತ್ಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ. || ೨೦ || ವೇದಗಳ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸತ್ತ್ವಗುಣದ ಮೂಲಕ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಮೇಲಿನ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ತಮೋಗುಣದಿಂದ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳ ವರೆಗಿನ ಅಧೋಗತಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. || ೨೧ ||

ಸತ್ತ್ವೇ ಪ್ರಲೀನಾಃ ಸ್ವರ್ಯಾಂತಿ ನರಲೋಕಂ ರಾಜೋಲಯಾಃ |
ತಮೋಲಯಾಸ್ತು ನಿರಯಂ ಯಾಂತಿ ಮಾಮೇವ ನಿರ್ಗುಣಾಃ |

|| ೨೨ ||

ಮದರ್ಪಣಂ ನಿಷ್ಪಲಂ ವಾ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಂ ನಿಜಕರ್ಮ ತತ್ |
ರಾಜಸಂ ಫಲಸಂಕಲ್ಪಂ ಹಿಂಸಾಪ್ರಾಯಾದಿ ತಾಮಸಮ್ |

|| ೨೩ ||

ಕೈವಲ್ಯಂ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಂ ಜ್ಞಾನಂ ರಾಜೋ ವೈಕಲ್ಪಿಕಂ ಚ ಯತ್ |
ಪ್ರಾಕೃತಂ ತಾಮಸಂ ಜ್ಞಾನಂ ಮನ್ನಿಷ್ಠಂ ನಿರ್ಗುಣಂ ಸ್ವ ತಮ್ |

|| ೨೪ ||

ವನಂ ತು ಸಾತ್ತ್ವಿಕೋ ವಾಸೋ ಗ್ರಾಮೋ ರಾಜಸ ಉಚ್ಯತೇ |
ತಾಮಸಂ ದ್ಯೂತಸದನಂ ಮನ್ನಿಕೇತಂ ತು ನಿರ್ಗುಣಮ್ |

|| ೨೫ ||

ಸಾತ್ತ್ವಿಕಃ ಕಾರಕೋಽಸಂಗೀ ರಾಗಾಂಧೋ ರಾಜಸಃ ಸ್ಪೃತಃ |
ತಾಮಸಃ ಸ್ಮೃತಿವಿಭ್ರಷ್ಟೋ ನಿರ್ಗುಣೋ ಮದಪಾತ್ರಯಃ |

|| ೨೬ ||

ಸಾತ್ತ್ವಿಕಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕೇ ಶ್ರದ್ಧಾ ಕರ್ಮಶ್ರದ್ಧಾ ತು ರಾಜಸೀ |
ತಾಮಸ್ಯಧರ್ಮೇ ಯಾ ಶ್ರದ್ಧಾ ಮತ್ಸೇವಾಯಾಂ ತು ನಿರ್ಗುಣಾ |

|| ೨೭ ||

ಪಥ್ಯಂ ಪೂತಮನಾಯಸ್ತ ಮಾಹಾರ್ಯಂ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಂ ಸ್ವ ತಮ್ |
ರಾಜಸಂ ಚೇಂದ್ರಿಯಪ್ರೇಷ್ಯಂ ತಾಮಸಂ ಚಾರ್ತಿದಾಶುಚಿ |

|| ೨೮ ||

ಸಾತ್ತ್ವಿಕಂ ಸುಖಮಾತ್ಮೋತ್ಥಂ ವಿಷಯೋತ್ಥಂ ತು ರಾಜಸಮ್ |
ತಾಮಸಂ ಮೋಹದೈನ್ಯೋತ್ಥಂ ನಿರ್ಗುಣಂ ಮದಪಾತ್ರಯಮ್ |

|| ೨೯ ||

ದ್ರವ್ಯಂ ದೇಶಃ ಫಲಂ ಕಾಲೋ ಜ್ಞಾನಂ ಕರ್ಮ ಚ ಕಾರಕಃ |
ಶ್ರದ್ಧಾವಸ್ಥಾಽಽಕೃತಿನಿಷ್ಠಾ ತೈಗುಣ್ಯಃ ಸರ್ವ ಏವ ಹಿ |

|| ೩೦ ||

ಸತ್ತ್ವಗುಣವು, ವೃದ್ಧಿಯಾದಾಗ ಮೃತ್ಯು ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಅವನು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ರಾಜೋಗುಣವು ಹೆಚ್ಚಿದಾಗ ಮೃತ್ಯುವಾದರೆ ಅವನಿಗೆ ಮನುಷ್ಯಲೋಕ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ತಮೋಗುಣವು ಬೆಳೆದಾಗ ಸತ್ತರೆ ಅವನಿಗೆ ನರಕದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ತ್ರಿಗುಣಾತೀತ-ಜೀವನ್ಮುಕ್ತ ಪುರುಷನಿಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. || ೨೨ || ತನ್ನ ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಭಗವದರ್ಪಣ ಭಾವದಿಂದ ಅಥವಾ ನಿಷ್ಕಾಮಭಾವದಿಂದ ಮಾಡಿದಾಗ ಅದು ಸಾತ್ತ್ವಿಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಫಲದ ಕಾಮನೆ ಇದ್ದಾಗ ಅದು ರಾಜಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಸತಾಯಿಸುವ ಅಥವಾ ತೋರಿಕೆಯ ಭಾವವಿದ್ದರೆ ಅದು ತಾಮಸಿಕವಾಗುತ್ತದೆ. || ೨೩ || ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವು ಸಾತ್ತ್ವಿಕಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ. ತನ್ನನ್ನು ಕರ್ತಾ-ಭೋಕ್ತಾ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವ ಜ್ಞಾನವು ರಾಜಸವಾಗಿದೆ. ಏಕಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನೇ ಆತ್ಮನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ತಾಮಸಿಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಮೂರರಿಂದಲೂ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನ ಗುಣಾತೀತವಾಗಿದೆ. || ೨೪ || ಏಕಾಂತ ಪವಿತ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವುದು ಸಾತ್ತ್ವಿಕವಾಗಿದೆ. ಗೃಹಾಸಕ್ತಿ ಇರುವುದು ರಾಜಸವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಜೂಜು ಮದ್ಯಪಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗುವುದು ತಾಮಸಿಕವಾಗಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನನ್ನ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವುದು ನಿರ್ಗುಣ ನಿವಾಸವಾಗಿದೆ. || ೨೫ || ಅನಾಸಕ್ತಭಾವದಿಂದ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವವನು ಸಾತ್ತ್ವಿಕನು; ರಾಗಾಂಧನಾಗಿ ಕರ್ಮಮಾಡುವವನು ರಾಜಸಿಯು; ಪೂರ್ವಾಪರ ವಿಚಾರರಹಿತನಾಗಿ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವವನು ತಾಮಸಿಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೇವಲ ನನಗೆ ಶರಣಾಗಿ, ಅಹಂಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮಮಾಡುವವನು ನಿರ್ಗುಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ. || ೨೬ || ಆತ್ಮವಿಷಯಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಸಾತ್ತ್ವಿಕವಾಗಿದೆ, ಕರ್ಮವಿಷಯಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ರಾಜಸವಾಗಿದೆ. ಅಧರ್ಮದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ತಾಮಸವಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ಸೇವೆಯಲ್ಲೇ ಇರುವ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ನಿರ್ಗುಣವಾಗಿದೆ. || ೨೭ ||

ಆರೋಗ್ಯದಾಯಕ, ಪವಿತ್ರ ಮತ್ತು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ದೊರೆಯುವ ಭೋಜನವು ಸಾತ್ತ್ವಿಕವಾಗಿದೆ. ನಾಲಿಗೆಗೆ ರುಚಿಯಾದ, ಸ್ವಾದಿಷ್ಟದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆಹಾರವು ರಾಜಸವಾಗಿದೆ. ದುಃಖಮಯ, ಅವಿವಿಧ ಊಟವು ತಾಮಸವಾಗಿದೆ. || ೨೮ || ಅಂಕರ್ಮುಖಿತೆಯಿಂದ, ಆತ್ಮಚಿಂತನೆಯಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಸುಖವು ಸಾತ್ತ್ವಿಕವಾಗಿದೆ. ಬಹಿರ್ಮುಖಿತೆಯಿಂದ, ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಸಿಗುವ ಸುಖವು ರಾಜಸವಾಗಿದೆ. ಅಜ್ಞಾನ, ದೀನತೆಯಿಂದ ಆಗುವ ಸುಖವು ತಾಮಸವಾಗಿದೆ. ನನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಸುಖವು ಗುಣಾತೀತ, ಅಪ್ರಾಕೃತವಾಗಿದೆ. || ೨೯ ||

ಉದ್ವೇಗವೇ! ದ್ರವ್ಯ (ವಸ್ತು), ದೇಶ (ಸ್ಥಾನ), ಫಲ, ಕಾಲ, ಜ್ಞಾನ, ಕರ್ಮ, ಕರ್ತಾ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಅವಸ್ಥೆ, ದೇವ-ಮನುಷ್ಯ-ತೀರ್ಥಗಾದಿ ಶರೀರ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆ - ಇವೆಲ್ಲವೂ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕವೇ ಆಗಿವೆ. || ೩೦ || ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಯ

ಸರ್ವೇ ಗುಣಮಯಾ ಭಾವಾಃ ಪುರುಷಾವ್ಯಕ್ತಧಿಷ್ಠಿತಾಃ |
ದೃಷ್ಟಂ ಶ್ರುತಮನುಧ್ಯಾತಂ ಬುದ್ಧ್ವಾ ವಾ ಪುರುಷಾರ್ಷಭ
|| ೩೦ ||

ಏತಾಃ ಸಂಸ್ಕೃತಯಃ ಪುಂಸೋ ಗುಣಕರ್ಮನಿಬಂಧನಾಃ |
ಯೇನೇಮೇ ನಿರ್ಜಿತಾಃ ಸೌಮ್ಯ ಗುಣಾ ಜೀವೇನ ಚಿತ್ತಜಾಃ |
ಭಕ್ತಿಯೋಗೇನ ಮನ್ನಿಷ್ಠೋ ಮದ್ಭಾವಾಯ ಪ್ರಪದ್ಯತೇ
|| ೩೧ ||

ತಸ್ಯಾದ್ವೇಹಮಿಮಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಸಂಭವಮ್ |
ಗುಣಸಂಗಂ ವಿನಿರ್ಧೂಯ ಮಾಂ ಭಜಂತು ವಿಚಕ್ಷಣಾಃ
|| ೩೨ ||

ನಿಷ್ಕಂಗಳೋ ಮಾಂ ಭಜೇದ್ವಿದ್ವಾನ್ಪ್ರಮತ್ತೋ ಚಿತೇಂದ್ರಿಯಃ |
ರಜಸ್ತಮಶ್ಚಾಭಿಜಯೇತ್ಸ್ವ ಸಂಸೇವಯಾ ಮುನಿಃ
|| ೩೩ ||

ಸತ್ತ್ವಂ ಚಾಭಿಜಯೇದ್ಧುಕ್ತೋನೈರಪೇಕ್ಷೀಣ ಶಾಂತಧೀಃ |
ಸಂಪದ್ಯತೇ ಗುಣೈರ್ಮುಕ್ತೋ ಜೀವೋ ಜೀವಂ ವಿಹಾಯ ಮಾಮ್
|| ೩೪ ||

ಜೀವೋ ಜೀವವಿನಿರ್ಮುಕ್ತೋ ಗುಣೈಶ್ಚಾಶ್ರಯಸಂಭವೈಃ |
ಮಯೈವ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಪೂರ್ಣೋ ನ ಬಹಿರ್ನಾಂತರಶ್ಚರೇತ್
|| ೩೫ ||

ಆಶ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲ ಭಾವಗಳು ಗುಣಮಯವೇ ಆಗಿವೆ. ಅವು ದೇಹಾದರೆ ನೇತ್ರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಅನುಭವಿಸಿದುದಾಗಲೀ, ಅಥವಾ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಲೋಕ-ಲೋಕಾಂತರದ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಕೇಳಿದುದಾಗಲೀ, ಇಲ್ಲವೇ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಯೋಚಿಸಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿದುದಾಗಲೀ ಎಲ್ಲವೂ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕವೇ ಆಗಿವೆ. || ೩೦ || ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಯೋನಿಗಳು ಅಥವಾ ಗತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವನ ಗುಣ-ಕರ್ಮಗಳ ಅನುಸಾರವೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಎಲೈ ಸೌಮ್ಯ! ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳು ಚಿತ್ತದೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಜಯ ಸಾಧಿಸಿದ ಜೀವಿಯು ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಮೂಲಕ ನನ್ನಲ್ಲೇ ಸ್ಥಿತನಾಗಿ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. || ೩೧ || ಈ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವು ಬಹಳ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕಾರೂಪೀ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸಂಭವವಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇದನ್ನು ಪಡೆದ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಗುಣಗಳ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೊಡೆದು ನನ್ನನ್ನೇ ಭಜಿಸಬೇಕು. || ೩೨ || ವಿಚಾರಶೀಲ ಪುರುಷನು ತುಂಬಾ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಸತ್ತ್ವಗುಣದ ಸೇವನೆಯಿಂದ ರಜೋಗುಣ, ತಮೋಗುಣಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಆರಿತುಕೊಂಡು, ನನ್ನ ಭಜನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬೇಕು. ಆಸಕ್ತಿಯು ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಇರಬಾರದು. || ೩೩ || ಧ್ಯಾನಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಶಾಂತ ಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು, ನಿರಪೇಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಸತ್ತ್ವಗುಣದ ವಿಜಯ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದ ಜೀವಿಯು ತನ್ನ ಜೀವಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿಹೋಗುತ್ತಾನೆ. || ೩೪ || ಜೀವಭಾವದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದ ಜೀವಿಯು ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ, ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಏಕೀಭಾವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು, ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ಅವನಿಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. || ೩೫ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨೫ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧೇ ಪಂಚವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨೫ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಪುರೂರವನ ವೈರಾಗ್ಯೋಕ್ತಿ

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಮಲ್ಲಕ್ಷಣಮಿಮಂ ಕಾಯಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಮದ್ದರ್ಮ ಆಸ್ಥಿತಃ |

ಅನಂದಂ ಪರಮಾಮೃತಾನಮಾತ್ಮತ್ವಂ ಸಮುಪೈತಿ ಮಾಮ್

|| ೧ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ಎಲೈ ಉದ್ಧವನೇ! ಈ ಮನುಷ್ಯಶರೀರವು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪಜ್ಞಾನದ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಮುಖ್ಯಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಪಡೆದ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ನಿಜವಾದ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ನನ್ನ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡುವನೋ, ಅವನು ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾದ ಆನಂದಸ್ವರೂಪೀ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. || ೧ ||

ಗುಣಮಯ್ಯಾ ಜೀವಯೋನ್ಯಾ ವಿಮುಕ್ತೋ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠಯಾ |
ಗುಣೇಷು ಮಾಯಾಮಾತ್ರೇಷು ದೃಶ್ಯಮಾನೇಷ್ವವಸ್ತುತಃ |
ವರ್ತಮಾನೋಽಪಿ ನ ಪುಮಾನ್ ಯುಜ್ಯತೇಽವಸ್ತುಭಿರ್ಗುಣೈಃ
|| ೨ ||

ಸಂಗಂ ನ ಕುರ್ಯಾದಸತಾಂ ಶಿಶ್ನೋದರತೃಪಾಂ ಕ್ವಚಿತ್ |
ತಸ್ಯಾನುಗತಮಸ್ಯಂಧೇ ಪತತ್ಯಂಧಾನುಗಾಂಧವತ್
|| ೩ ||

ಐಲಃ ಸಮ್ರಾಡಿಮಾಂ ಗಾಥಾಮಗಾಯತ ಬೃಹಚ್ಚವಾಃ |
ಊರ್ವಶೀವಿರಹಾನ್ಮುಹ್ಯನ್ನಿರ್ವಿಣ್ಣಃ ಶೋಕಸಂಯಮೇ
|| ೪ ||

ತೃಕ್ತ್ವಾಽಽತ್ಮಾನಂ ಪ್ರಜಂತೀಂ ತಾಂ ನಗ್ನ ಉನ್ಮತ್ತವನ್ಮವಃ |
ವಿಲಪನ್ನನ್ನಗಾಜ್ಞಾಯೀ ಘೋರೇ ತಿಷ್ಠೇತಿ ಎಕ್ಲವಃ
|| ೫ ||

ಕಾಮಾನತೃಪ್ತೋಽನುಜುಷನ್ ಕ್ವಲ್ಲಕಾನ್ವರ್ಷಯಾಮಿನೀ |
ನ ವೇದ ಯಾಂತೀರ್ನಾಯಾಂತೀರುವರ್ಶ್ಯಾಕೃಷ್ಣಕೀತನಃ
|| ೬ ||

ಐಲ ಉವಾಚ

ಅಹೋ ಮೇ ಮೋಹವಿಸ್ತಾರಃ ಕಾಮಕಶ್ಮಲಚೇತಸಃ |
ದೇವ್ಯಾ ಗೃಹೀತಕಂಠಸ್ಯ ನಾಯುಃಖಂಡಾ ಇಮೇ ಸ್ಥಿತಾಃ
|| ೭ ||

ನಾಹಂ ವೇದಾಭಿನಿರ್ಮುಕ್ತಸೂರ್ಯೋ ವಾಘ್ನಿದಿಶೋಽಮಯಾ |
ಮುಷಿತೋ ವರ್ಷಪೂಗಾನಾಂ ಬತಾಹಾನಿ ಗತಾನ್ಮುತ
|| ೮ ||

ಜೀವಿಗಳ ಎಲ್ಲ ಯೋನಿಗಳು, ಎಲ್ಲ ಗತಿಗಳು ತ್ರಿಗುಣ ಮಯವಾಗಿವೆ. ಜೀವಿಯು ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠೆಯ ಮೂಲಕ ಅವುಗಳಿಂದ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಕಂಡುಬರುವ ಸತ್ತ್ವ ರಜ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿಲ್ಲ, ಮಾಯಾಮಾತ್ರ ವಾಗಿವೆ. ಜ್ಞಾನ ಉಂಟಾದ ಬಳಿಕ ಪುರುಷನು ಅವುಗಳ ನಡುವೆ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ, ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ಅವುಗಳಿಂದ ಬಂಧಿತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಆ ಗುಣಗಳ ವಾಸ್ತವಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. || ೨ || ವಿಷಯಗಳ ಸೇವನೆ ಮತ್ತು ಉದರ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲೇ ತೊಡಗಿರುವ ಆಸತ್ ಪುರುಷರ ಸಂಗವನ್ನು ಎಂದೂ ಮಾಡಬಾರದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇದರ ಕುರಿತು ಜನರು ಲಕ್ಷ್ಯವಿಡಬೇಕು; ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವವರಿಗೆ - 'ಕುರುಡನ ಆಸರೆಯಿಂದ ನಡೆಯುವ ಕುರುಡನಂತೆ' ದುರ್ದಶೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನಿಗಾದರೋ ಘೋರ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಲೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. || ೩ || ಉದ್ಧವನೇ! ಹಿಂದೆ ಪರಮ ಯಶಸ್ವೀ ಸಾಮ್ರಾಟ ಇಲಾನಂದನ ಪುರೂರವನು ಊರ್ವಶಿಯ ವಿರಹದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಾಕುಲನಾಗಿದ್ದನು. ಮತ್ತೆ ಶೋಕ ದೂರವಾದಾಗ ಅವನಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾದ ವೈರಾಗ್ಯವು ಉದಿಸಿತು. ಆಗ ಅವನು ಅನುಭವಸಿದ್ಧವಾದ ಈ ಗಾಢೆಯನ್ನು ಹಾಡಿದನು. || ೪ || ತನ್ನನ್ನು ಅಗಲಿ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಊರ್ವಶಿಯ ಹಿಂದೆ ರಾಜಾ ಪುರೂರವನು ವಿವಸ್ಥನಾಗಿ ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ವಿಹ್ವಲನಾಗಿ ಓಡುತ್ತಾ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ತೊಡಗಿದನು - 'ದೇವೀ! ನಿಷ್ಕುರ ಹೃದಯಳೇ! ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದರೂ ನಿಂತುಕೋ. ಓಡಿಹೋಗಬೇಡ. || ೫ || ಊರ್ವಶಿಯು ರಾಜನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆವಹರಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಅವಳೊಂದಿಗಿನ ಕಾಮೋಪಭೋಗದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯೇ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕ್ಷುದ್ರವಾದ ವಿಷಯಸೇವನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ರಾತ್ರಿಗಳು ಬಂದು ಹೋದುದರ ಅರಿವೇ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಮುಳುಗಿಹೋಗಿದ್ದನು. ಈಗ ಊರ್ವಶಿಯು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದಾಗ ವಿವೇಕ ಉಂಟಾಗಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಹೀಗೆ ಅಂದು ಕೊಂಡನು. || ೬ ||

ಪುರೂರವನು ಹೇಳಿದನು - ಅಯ್ಯೋ ಶಿವನೇ! ನನ್ನ ಮೂಢತೆಯನ್ನಾದರೂ ನೋಡಬಾರದೇ! ಕಾಮವಾಸನೆಯು ನನ್ನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಕಲುಷಿತಗೊಳಿಸಿತು! ಊರ್ವಶಿಯು ತನ್ನ ಬಾಹುಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಕತ್ತನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು, ಅದರಿಂದ ನಾನು ಆಯುಸ್ಸಿನ ಎಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡೆ! ಅಯ್ಯೋ! ವಿಷ್ಣುತಿಗೂ ಒಂದು ಮೇರೆ ಇರುತ್ತದೆಲ್ಲ! || ೭ || ಅಯ್ಯಯ್ಯೋ! ಇವಳು ನನ್ನನ್ನು ಬರಿದಾಗಿಸಿದಳು. ಸೂರ್ಯ ಹುಟ್ಟಿದನೋ, ಮುಳುಗಿದನೋ ಎಂಬುದನ್ನೂ ನಾನು ಅರಿಯದೆ ಹೋದೆ. ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ದಿನಗಳು ಸಂದುಹೋದುವು. ಆದರೆ ನನ್ನ ಅರಿವಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಎಂತಹ ದುಃಖದ ಮಾತಾಗಿದೆ ಇದು! || ೮ || ಅಯ್ಯೋ! ಅಶ್ವರ್ಯವೇ! ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು

ಆದೋ ಮೇ ಆತ್ಮಸಮ್ಮೋಹೋ ಯೇನಾತ್ಮಾಯೋಷಿತಾಂ ಕೃತಃ |
ಕ್ರೀಡಾಮೃಗಶ್ಚಕ್ರವರ್ತಿಃ ನರದೇವಶಿಖಾಮಣಿಃ

|| ೯ ||

ಸಪರಿಚ್ಛದಮಾತ್ಮಾನಂ ಹಿತ್ವಾ ತೃಣಮಿವೇಶ್ವರಮ್ |
ಯಾಂತೀಂ ಸ್ತ್ರಿಯಂ ಚಾನ್ವಗಮಂ ನಗ್ನ ಉನ್ಮತ್ತವದ್ರುದನ್

|| ೧೦ ||

ಕುತಸ್ತಸ್ಯಾನುಭಾವಃ ಸ್ವಾತೇಜ ಈಶತ್ವಮೇವ ವಾ |
ಯೋಽನ್ವಗಚ್ಛಂ ಸ್ತ್ರಿಯಂ ಯಾಂತೀಂ ಖಿರವತ್ಪಾದತಾಡಿಃ

|| ೧೧ ||

ಕಿಂ ವಿದ್ಯಯಾ ಕಿಂ ತಪಸಾ ಕಿಂ ತ್ಯಾಗೇನ ಶ್ರುತೇನ ವಾ |
ಕಿಂ ವಿವಿಕ್ತೇನ ಮೌನೇನ ಸ್ವೀಭಿರ್ಯಸ್ಯ ಮನೋ ಹೃತಮ್

|| ೧೨ ||

ಸ್ವಾರ್ಥಸ್ಯಾಕೋವಿದಂ ಧಿಜ್ಞಾಂ ಮೂರ್ಖಂ ಪಂಡಿತಮಾನಿನಮ್ |
ಯೋಽಹಮೀಶ್ವರತಾಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ

ಸ್ವೀಭಿರ್ಗೋಖಿರವಜ್ಜಿತಃ || ೧೩ ||

ಸೇವತೋ ವರ್ಷಪೂಗಾನ್ಮೇ ಉರ್ವಶ್ಯಾ ಅಧರಾಸವಮ್ |
ನ ತೃಪ್ಯತ್ಯಾತ್ಮಭೂಃ ಕಾಮೋ ವಹ್ನಿರಾಹುತಿಭಿರ್ಯಥಾ

|| ೧೪ ||

ಪುಂಶ್ಚಲ್ಯಾಪಹೃತಂ ಚಿತ್ರಂ ಕೋ ನೃಣ್ಯೋ ಮೋಚಿತುಂ ಪ್ರಭುಃ |
ಆತ್ಮಾರಾಮೇಶ್ವರಮೃತೇ ಭಗವಂತಮಧೋಕ್ಷಜಮ್

|| ೧೫ ||

ಬೋಧಿತಸ್ಯಾಪಿ ದೇವ್ಯಾ ಮೇ ಸೂಕ್ತವಾಕ್ಯೇನ ದುರ್ಮತೇಃ |
ಮನೋಗತೋ ಮಹಾಮೋಹೋ ನಾಪಯಾತ್ಯಜಿತಾತ್ಮನಃ

|| ೧೬ ||

ಕಿಮೇತಯಾ ನೋಽಪಕೃತಂ ರಜ್ಜ್ವಾ ಸರ್ಪಚೀತಸಃ |
ರಜ್ಜ್ವಸ್ತೂಪಾವಿದುಷೋ ಯೋಽಹಂ ಯದಾಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ

|| ೧೭ ||

ಕ್ವಾಯಂ ಮಲೀಮಸಃಕಾಯೋ ದೌರ್ಗಂಧ್ಯಾತ್ಮಾತ್ಮೋಽಶುಚಿಃ |

ಕ್ಷ ಗುಣಾಃ ಸೌಮನಸ್ಯಾದ್ಯಾ ಹೃದ್ಯಾಸೋಽವಿದ್ಯಯಾ ಕೃತಃ || ೧೮ ||

ಮೋಹ ಬೆಳೆದುಹೋಯಿತು. ಅವಳು ನರಶ್ರೇಷ್ಠ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶಿಖಾಮಣಿ ಸಾಮ್ರಾಟ ಪುರೂರವನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕ್ರೀಡಾಮೃಗ (ಅಟಕೆ)ವನ್ನಾಗಿಸಿಬಿಟ್ಟಳು. || ೯ || ನೋಡು! ನಾನು ಪ್ರಜೆಯನ್ನು ಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸುವಂತಹ ಸಾಮ್ರಾಟ ನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅವಳು ನನ್ನನ್ನು ಮತ್ತು ನನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹುಲ್ಲಿನ ಕಡ್ಡಿಯಂತೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಹೊರಟುಹೋದಳು. ನಾನು ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಬತ್ತಲೆಯಾಗಿ ಅಳುತ್ತಾ, ಗೋಳಾಡುತ್ತಾ ಅವಳ ಹಿಂದೆ ಓಡುತ್ತಿರುವೆನಲ್ಲ! ಅಯ್ಯೋ! ಇದೊಂದು ಜೀವನವೇ! || ೧೦ || ಹೆಣ್ಣು ಕತ್ತೆಯು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಒದೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಅದರ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೋಗುವ ಗಂಡುಕತ್ತೆಯಂತೆ ನಾನೂ ಈ ಹೆಂಗಸಿನ ಹಿಂದೆ ಓಡುತ್ತಿರುವೆನಲ್ಲ! ಮತ್ತೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ, ತೇಜ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿತ್ವ ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಇರಬಲ್ಲದು? || ೧೧ || ಯಾವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯು ಅಪಹರಿಸುತ್ತಾಳೋ ಅವನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ವಿದ್ಯೆ ಇದ್ದರೇನು ವ್ಯರ್ಥವೇ. ಅವನಿಗೆ ತಪಸ್ಸು, ತ್ಯಾಗ, ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸ ದಿಂದಲೂ ಯಾವುದೇ ಲಾಭವಿಲ್ಲ. ಅವನ ಏಕಾಂತವಾಸ, ಮೌನ ಇವುಗಳೂ ನಿಷ್ಫಲವೇ. || ೧೨ || ನನ್ನ ಲಾಭ-ಹಾನಿಯನ್ನೇ ಆರಿಯದ ನಾನು ನನ್ನನ್ನು ಬಹುದೊಡ್ಡ ಪಂಡಿತನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನಂತಹ ಮೂರ್ಖನಿಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ. ಅಯ್ಯೋ! ಶಿವನೇ! ನಾನು ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸಾಮ್ರಾಟನಾಗಿದ್ದರೂ ಕತ್ತೆ, ಎತ್ತುಗಳಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಯಳ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಹೋದೆನಲ್ಲ! || ೧೩ || ನಾನು ಆನೇಕ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಉರ್ವಶಿಯ ಅಧರಾಮೃತವನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಾ ಇದ್ದೆ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಕಾಮವಾಸನೆ ತೃಪ್ತವಾಗಲಿಲ್ಲ. ತುಪ್ಪದ ಆಹುತಿಯಿಂದ ಆಗ್ನಿಯು ತೃಪ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಕಾಮವು ತೃಪ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. || ೧೪ || ಆ ಕುಲಟಿಯು ನನ್ನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವಳು. ಅವಳ ಉರುಳಿನಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಿಡಿಸಲು ಆತ್ಮಾರಾಮನೂ, ಜೀವನ್ಮುಕ್ತರ ಸ್ವಾಮಿಯೂ ಆದ ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತ ಭಗವಂತನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾರಿ ದ್ದಾರೆ? || ೧೫ || ಉರ್ವಶಿಯಾದರೋ ನನಗೆ ವೈದಿಕ ಸೂಕ್ತ ದಿಂದ ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಆ ಭಯಂಕರ ಮೋಹವು ಅಳಿದುಹೋಗದಿದ್ದಾಗ, ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗಿತ್ತು. ನನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯ ಗಳೇ ನನ್ನ ಕೈಮೀರಿ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ನಾನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆ? || ೧೬ || ಹೆಗ್ಗವನ್ನು ಸರ್ಪವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅದರಲ್ಲಿ ಸರ್ಪದ ಕಲ್ಲನೆ ಮಾಡಿ, ದುಃಖಿತನಾದವನಿಗೆ, ಆ ಹೆಗ್ಗವು ಏನು ತಾನೇ ಮಾಡಬಲ್ಲದು? ಸ್ವತಃ ನಾನೇ ಅಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದ ಕಾರಣ ಅಪರಾಧಿ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. || ೧೭ || ದುರ್ಗಂಧದಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಲಿನವೂ, ಅಪವಿತ್ರವೂ ಆಗಿರುವ ಆ ದೇಹವೆಲ್ಲಿ? ಕೋಮಲತೆ, ಪವಿತ್ರತೆ, ಸುಗಂಧವೇ ಮುಂತಾದ ಪುಷ್ಪಗಳಂತಿರುವ ಗುಣವೆಲ್ಲಿ? ಆದರೆ ನಾನೇ ಅಜ್ಞಾನವಶನಾಗಿ ಕುರೂಪದಲ್ಲಿ ಸುಂದರತೆಯ ಆರೋಪಮಾಡಿದೆ, ಇದು ನನ್ನ ಮೂಢತೆಯೇ ಆಗಿದೆ. || ೧೮ || ಈ ಶರೀರವು ಜನ್ಮದಾತರಾದ

ಪಿತ್ರೋಃ ಕಿಂ ಸ್ವಂ ನು ಭಾರ್ಯಾಯಾಃ
 ಸ್ವಾಮಿನೋಽಗ್ನೇಃ ಶ್ವಗೃಧ್ರಯೋಃ |
 ಕಿಮಾತ್ಮನಃ ಕಿಂ ಸುಷ್ಯದಾಮಿತಿ
 ಯೋ ನಾವಪೀಯತೇ || ೧೯ ||

ತಸ್ಮಿನ್ ಕಲೇವರೇಽಮೇಧೇ ತುಚ್ಛಸಿಷ್ಠೇ ವಿಷಜ್ಞತೇ |
 ಅಹೋ ಸುಭದ್ರಂ ಸುನಸಂ ಸುಸ್ಥಿತಂ ಚ ಮುಖಂ ಸ್ತ್ರಿಯಃ
 || ೨೦ ||

ತಜ್ಞಾಂಸರುಧಿರಸ್ನಾಯುಮೇದೋಮಜ್ಞಾಸ್ಥಿಪಂಹತೌ |
 ವಿಜ್ಞಾತ್ರಪೂಯೇ ರಮತಾಂ ಕೃಮೀಣಾಂ ಕಿಯದಂತರಮ್
 || ೨೧ ||

ಅಥಾಪಿ ನೋಪಸಜ್ಜಿತ ಸ್ತ್ರೀಷು ಸ್ತ್ರೈಣೇಷು ಚಾರ್ಥವಿತ್ |
 ವಿಷಯೇಂದ್ರಿಯಸಂಯೋಗಾನ್ಮನಃ ಕುಬ್ಜತಿ ನಾನ್ಯಥಾ
 || ೨೨ ||

ಅದೃಷ್ಟಾದಶ್ಚುತಾದೃಷ್ಟಾನ್ ನ ಭಾವ ಉಪಚಾಯತೇ |
 ಅಸಂಪ್ರಯುಂಜತಃ ಪ್ರಾಣಾನ್ ಶಾಮ್ಯತಿ ಸ್ತಿಮಿತಂ ಮನಃ
 || ೨೩ ||

ತಸ್ಮಾತ್ ಸಂಗೋ ನ ಕರ್ತವ್ಯಃ
 ಸ್ತ್ರೀಷು ಸ್ತ್ರೈಣೇಷು ಚೇಂದ್ರಿಯೈಃ |
 ವಿದುಷಾಂ ಚಾಪ್ಯವಿಶ್ರಬ್ಧಃ
 ಪದ್ವರ್ಗಃ ಕಿಮು ಮಾದೃತಾಮ್ || ೨೪ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ವಿವಂ ಪ್ರಗಾಯನ್ ನೃಪದೇವದೇವಃ
 ಸ ಉರ್ವಶೀಲೋಕಮಥೋ ವಿಹಾಯ |
 ಆತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನ್ಯವಗಮ್ಯ ಮಾಂ ವೈ
 ಉಪಾರಮಜ್ಞಾನ್ವವಿಧೂತಮೋಹಃ || ೨೫ ||

ತತೋ ದುಸ್ಸಂಗ ಮುಕ್ತೃಜ್ಞ ಸತ್ತು ಸಜ್ಜಿತ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ |
 ಸಂತ ಏತಸ್ಯ ಚೈಂದಂತಿ ಮನೋವ್ಯಾಸಂಗಮುಕ್ತಿಭಿಃ
 || ೨೬ ||

ಸಂತೋಽನಪೇಕ್ಷಾ ಮಚ್ಛಿತ್ತಾಃ ಪ್ರಶಾಂತಾಃ ಸಮದರ್ಶಿನಃ |
 ನಿರ್ಮಮಾ ನಿರಹಂಕಾರಾ ನಿರ್ದ್ವಂದ್ವಾ ನಿಷ್ಪರಿಗ್ರಹಾಃ
 || ೨೭ ||

ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದೇ ? ವಿವಾಹಿತ ಪತ್ನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದೇ ?
 ಅನ್ನವನ್ನಿಟ್ಟು ಸಾಕಿದ ಒಡೆಯನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದೇ ? ಕೊನೆಗೆ ಬೆಂಕಿಗೆ
 ಸೇರಿದ್ದೇ ? ಸರಿ-ನಾಯಿಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದೇ ? ಇದನ್ನು ನನ್ನದೆಂದು
 ಹೇಳಲೇ ? ಸುಹೃದ್ ಸಂಬಂಧಿಗಳದ್ದೆಂದು ಹೇಳಲೇ ? ತುಂಬಾ
 ವಿಚಾರಮಾಡಿದಾಗ ಇದು ಯಾರದೂ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದೇ
 ನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. || ೧೯ || ಈ ಶರೀರವು ಖಂಡಿತವಾಗಿ
 ಅಪವಿತ್ರವಾಗಿದ್ದು ಸ್ವರೂಪತಃ ಶುಚ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಶರೀರದಲ್ಲಿ
 ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನಿರಿಸಿ 'ಆಹಾ ! ಈ ಸ್ತ್ರೀಯು ಮುಖ, ಮೂಗು, ನಗು
 ಎಷ್ಟು ಸುಂದರವಾಗಿದೆ' ಎಂದು ಹೇಳತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. || ೨೦ ||
 ಈ ಶರೀರವು ಚರ್ಮ, ಮಾಂಸ, ಮಜ್ಜೆ ರಕ್ತ, ಸ್ನಾಯು, ಮೇದಸ್ಸು
 ಎಲ್ಲುಬುಗಳ ರಾಶಿಯಾಗಿದೆ. ಮಲ-ಮೂತ್ರ, ಕೀವುಗಳಿಂದ
 ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಇದರಲ್ಲಿ ರಮಿಸಿದರೆ ಮಲ
 ಮೂತ್ರದ ಕ್ರಿಮಿಗಳಿಗೂ ಇವನಿಗೂ ಅಂತರವೇನಿದೆ ? || ೨೧ ||
 ಆದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಒಳತನ್ನ ಬಯಸುವ ವಿವೇಕಿ ಮನುಷ್ಯನು ಸ್ತ್ರೀಯರ
 ಹಾಗೂ ಸ್ತ್ರೀಲಂಪಟರ ಸಂಗವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಮಾಡಬಾರದು.
 ವಿಷಯ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದಲೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ
 ವಿಕಾರ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಬಿಟ್ಟು ವಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಯಾವ
 ಅವಕಾಶವೂ ಇಲ್ಲ. || ೨೨ || ಎಂದೂ ನೋಡದೆ, ಕೇಳದೆ ಇರುವ
 ವಸ್ತುವಿನ ಕುರಿತು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಕಾರ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ.
 ವಿಷಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯೋಗವು ಆಗದಂತೆ
 ನೋಡುವವನ ಮನಸ್ಸು ಶಾನಾಗಿ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ.
 ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾತು, ಕಿವಿ, ಮನಸ್ಸೇ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯ
 ಗಳಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರ, ಸ್ತ್ರೀಲಂಪಟರ ಸಂಗ ಎಂದೂ ಮಾಡಬಾರದು.
 ನನ್ನಂತಹ ಜನರ ಮಾತಾದರೂ ಏನು, ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸ
 ರಿಗೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ನಂಬಲರ್ಹ
 ವಾದುವುಗಳಲ್ಲ. || ೨೩-೨೪ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ಉದ್ವವನೇ ! ರಾಜ
 ರಾಜೇಶ್ವರ ಪುರೂರವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ಉದ್ವಾರಗಳು
 ಏಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಅವನು ಉರ್ವಶಿಯ ಕಡೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು
 ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಮುಖಗೊಳಿಸಿದನು. ಈಗ ಜ್ಞಾನೋದಯವಾದ
 ಕಾರಣ ಅವನ ಮೋಹವು ತೊಲಗಿತು. ಅವನು ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲೇ
 ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ ನನ್ನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಮಾಡಿಕೊಂಡನು ಹಾಗೂ
 ಶಾಂತಭಾವದಿಂದ ಸ್ಥಿತನಾದನು. || ೨೫ || ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಬುದ್ಧಿವಂತ
 ರಾದ ಮನುಷ್ಯರು ಪುರೂರವನಂತೆ ಕುಸಂಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸೆತ್ತುರು
 ಪರ ಸಂಗವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಸಂತ ಮಹಾತ್ಮರು ತಮ್ಮ ಸದುಪ
 ದೇಶದಿಂದ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.
 ಸಂತ ಪುರುಷರಿಗೆ ಎಂದೂ ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುವಿನ ಅಪೇಕ್ಷೆ
 ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಚಿತ್ತ ನನ್ನಲ್ಲೇ ತೊಡಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವರ
 ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯ ಆಗಾಧ ಸಮುದ್ರವೇ ಉಕ್ಕುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.
 ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಎಲ್ಲೆಡೆ, ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ಸಮರೂಪದಿಂದ
 ಸ್ಥಿತನಾದ ಭಗವಂತನನ್ನೇ ದರ್ಶಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಮಮತೆ,
 ಅಹಂಕಾರವು ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಚಳಿ-ಸೆಕೆ,
 ಸುಖ-ದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಏಕರಸವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ
 ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರತಿಗ್ರಹವನ್ನೂ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. || ೨೬-೨೭ ||

ತೇಷು ನಿತ್ಯಂ ಮಹಾಭಾಗ ಮಹಾಭಾಗೇಷು ಮತ್ಯಥಾಃ |
ಸಂಭವಂತಿ ಹಿತಾ ನೃಣಾಂ ಜುಷತಾಂ ಪ್ರಪುನಂತ್ಯಥಾಮ್ || ೨೮ ||

ತಾ ಯೇ ಶೃಣ್ವಂತಿ ಗಾಯಂತಿ ಹೃನುಮೋದಂತಿ ಚಾದೃತಾಃ |
ಮತ್ಪರಾಃ ಶ್ರದ್ಧಧಾನಾಶ್ಚ ಭಕ್ತಿಂ ವಿಂದಂತಿ ತೇ ಮಯಿ || ೨೯ ||

ಭಕ್ತಿಂ ಲಬ್ಧವತಃ ಸಾಧೋಃ ಕಿಮನ್ಯದವತಿಷ್ಯತೇ |
ಮಯ್ಯನಂತಗುಣೇ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾನಂದಾನುಭವಾತ್ಮನಿ || ೩೦ ||

ಯಥೋಪತ್ರಯಮಾಣಸ್ಯ ಭಗವಂತಂ ವಿಭಾವಸುಮ್ |
ಶೀತಂ ಭಯಂ ತಮೋಽಪ್ಯೇತಿ ಸಾಧೂನ್ಸಂಸೇವತಸ್ತಥಾ || ೩೧ ||

ನಿಮಜ್ಜೋನ್ಮಜ್ಜತಾಂ ಘೋರೇ ಭವಾಬ್ಧೌ ಪರಮಾಯನಮ್ |
ಸಂತೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿದಃ ಶಾಂತಾ ನೌರ್ದೃಢೇವಾಪ್ನು ಮಜ್ಜತಾಮ್ || ೩೨ ||

ಅನ್ಯಂ ಹಿ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಪ್ರಾಣ ಆರ್ತಾನಾಂ ಶರಣಂ ತ್ವಹಮ್ |
ಧರ್ಮೋ ವಿತ್ತಂ ನೃಣಾಂ ಪ್ರೇಷ್ಯ ಸಂತೋಽರ್ವಾಃ ಭಿಷ್ಣತೋಽರಣಮ್ || ೩೩ ||

ಸಂತೋ ದಿಶಂತಿ ಚಕ್ಷೂಂಷಿ ಬಹಿರರ್ಕಃ ಸಮುತ್ತಿತಃ |
ದೇವತಾ ಬಾಂಧವಾಃ ಸಂತಃ ಸಂತ ಆತ್ಮಾಹಮೇವ ಚ || ೩೪ ||

ವೈಶೇಷೇನ ಸಂತೋಽಪ್ಯೇವಮುರ್ವತ್ಯಾ ಲೋಕನಿಃಸ್ಪೃಹಃ |
ಮುಕ್ತಸಂಗೋ ಮಹೀಮೇತಾಮಾತ್ಮಾರಾಮತ್ವಚಾರ ಹ || ೩೫ ||

ಮಹಾ ಭಾಗ್ಯಶಾಲೀ ಉದ್ಭವನೇ ! ಸಂತರ ಸೌಭಾಗ್ಯದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಯಾರು ಹೊಗಳಬಲ್ಲರು ? ಅವರು ನಡೆಸುವ ನನ್ನ ಕಥೆಗಳು ಮನುಷ್ಯರಿಗಾಗಿ ಪರಮ ಹಿತಕರವಾಗಿವೆ. ಅವರನ್ನು ಸೇವಿಸುವವನ ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳು ತೊಳೆದುಹೋಗುತ್ತವೆ. || ೨೮ || ಯಾರು ಆದರ, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಲೀಲಾ-ಕಥೆಗಳನ್ನು ಶ್ರವಣ ಸುಶ್ರಾ, ಕೀರ್ತಿ ಸುಶ್ರಾ, ಅನುಮೋದಿಸುವರೋ ಅವರು ನನ್ನ ಪರಾಯಣರಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಅನನ್ಯ ಪ್ರೇಮಮಯ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. || ೨೯ || ಎಲೈ ಉದ್ಭವನೇ ! ನಾನೇ ಅನಂತ, ಅಚಿಂತ್ಯ ಕಲ್ಯಾಣಮಯ ಗುಣಗಳ ಆಶ್ರಯನಾಗಿರುವೆನು. ನಾನು ಕೇವಲ ಅನಂದಾನುಭವಸ್ವರೂಪಿ ಎಲ್ಲರ ಆತ್ಮಾ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿರುವೆನು. ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಯು ದೊರಕಿದವನೇ ಸಂತನಾಗಿಹೋದನು. ಈಗ ಅವನಿಗೆ ಪಡೆಯುವುದು ಯಾವುದೂ ಬಾಕಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. || ೩೦ || ಅಂತಹ ಸತ್ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಶರಣಾ ದವರ ಕರ್ಮಜಡತೆ, ಸಂಸಾರಭಯ, ಅಜ್ಞಾನ, ಮುಂತಾದವುಗಳು ಸರ್ವಥಾ ನಿವೃತ್ತವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದವನಿಗೆ ಭೇಯಾಗಲೀ, ಅಂಧಕಾರವಾಗಲಿ ಇವುಗಳ ದುಃಖವು ಆಗಬಲ್ಲದೇ ? || ೩೧ || ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದವನಿಗೆ ದೃಢವಾದ ನೌಕೆಯು ಆಶ್ರಯವಿರುವಂತೆ ಈ ಘೋರ ಸಂಸಾರ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದವರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವೇತ್ತರಾದ, ಶಾಂತ ಸಂತರೇ ಏಕಮಾತ್ರ ಪರಮಾತ್ರಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. || ೩೨ || ಅನ್ಯರಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರಾಣಗಳು ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುವಂತೆ, ದೀನ-ದುಃಖಿಗಳ ಪರಮ ರಕ್ಷಕನು ನಾನೇ ಆಗಿರುವಂತೆ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಏಕಮಾತ್ರ ಧರ್ಮವು ರಕ್ಷಕವಾಗಿರುವಂತೆ, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಭಯ ಭೀತರಾದವರಿಗೆ ಸಂತರೇ ಪರಮ ಧನ, ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ರಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. || ೩೩ || ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸಿ ಜನರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶ ಕೊಡುವಂತೆ, ಸಂತ ಪುರುಷರು ತನ್ನನ್ನು ಹಾಗೂ ಭಗವಂತನನ್ನು ಮೋಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಅಂತರ್ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಸಂತರು ಅನುಗ್ರಹಶೀಲ ದೇವತೆಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಂತರು ನನ್ನ ಸುಹೃದ್, ಹಿತೈಷಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಂತರೇ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮ ಆತ್ಮಾ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಚ್ಚೇನು ಹೇಳಲಿ ? ಸ್ವಯಂ ನಾನೇ ಸಂತರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಮಾನನಾಗಿದ್ದೇನೆ. || ೩೪ || ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಭವನೇ ! ಅತ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುತ್ತಲೇ ಇಲಾನಂದನ ಪುರೂರವನಿಗೆ ಉರ್ವಶಿಯ ಕಡೆಗಿನ ಸ್ವಹೆಯು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಎಲ್ಲ ಆಸಕ್ತಿಗಳು ಇಲ್ಲವಾದುವು. ಅವನು ಆತ್ಮಾರಾಮನಾಗಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಈ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸತೊಡಗಿದನು. || ೩೫ ||

ಇಷ್ಟತ್ತಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨೬ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧೇ ಪೃಥ್ವೀಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨೬ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಭಗವಂತನ ಪೂಜಾ ವಿಧಾನ ವರ್ಣನೆ

ಉದ್ಭವ ಉವಾಚ

ಕ್ರಿಯಾಯೋಗಂ ಸಮಾಚಕ್ಷ್ಯ ಭವದಾರಾಧನಂ ಪ್ರಭೋ |
ಯಸ್ಮಾತ್ತ್ವಾಂಯೇ ಯಥಾರ್ಚಂತಿ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ ಸಾತ್ತ್ವಿಕರ್ಷಭ

|| ೧ ||

ಏತದ್ವದಂತಿ ಮುನಯೋ ಮುಹುರ್ನಿಶ್ಚೇಯಸಂ ನೃಣಾಮ್ |
ನಾರದೋ ಭಗವಾನ್ ವ್ಯಾಸ ಆಚಾರ್ಯೋಽಂಗಿರಸಃ ಸುತಃ

|| ೨ ||

ನಿಸ್ಪೃತಂ ತೇ ಮುಖಾಂಭೋಚಾದ್ಯದಾಹ ಭಗವಾನಜಃ |
ಪುತ್ರೇಭ್ಯೋ ಭೃಗುಮುಖ್ಯೋಭ್ಯೋ ದೇವೈ ಚ ಭಗವಾನ್ ಭವಃ

|| ೩ ||

ಏತದ್ವೈ ಸರ್ವವರ್ಣಾನಾಮಾತ್ರಮಾಣಾಂ ಚ ಸಮೃತಮ್ |
ಶ್ರೇಯಸಾಮುತ್ತಮಂ ಮನೈ ಸ್ತ್ರಿತೂದ್ರಾಣಾಂ ಚ ಮಾನದ

|| ೪ ||

ಏತತ್ಕಮಲಪತ್ರಾಕ್ಷ ಕರ್ಮಬಂಧವಿಮೋಚನಮ್ |
ಭಕ್ತಾಯ ಚಾನುರಕ್ತಾಯ ಬ್ರೂಹಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರೇಶ್ವರ

|| ೫ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ನ ಹ್ಯಂತೋಽನಂತಪಾರಸ್ಯ ಕರ್ಮಕಾಂಡಸ್ಯ ಚೋದ್ಭವ |
ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಂ ವರ್ಣಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಯಥಾವದನುಪೂರ್ವತಃ

|| ೬ ||

ವೈದಿಕಸ್ತಾಂತ್ರಿಕೋ ಮಿಶ್ರ ಇತಿ ಮೇ ತ್ರಿವಿಧೋ ಮುಖಃ |
ತ್ರಯಾಣಾಮೀಶ್ವತೇನೈವ ವಿಧಿನಾ ಮಾಂ ಸಮರ್ಚಯೇತ್

|| ೭ ||

ಯದಾ ಸ್ವನಿಗಮೇನೋಕ್ತಂ ದ್ವಿಜತ್ವಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಪೂರುಷಃ |
ಯಥಾ ಯಜೇತ ಮಾಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ತನ್ನಿಮೋಢ ಮೇ

|| ೮ ||

ಅರ್ಚಾಯಾಂ ಸ್ತಂಧಿಲೇಽಗ್ನೌ ವಾ
ಸೂರ್ಯೇ ವಾಪ್ನು ಹೃದಿ ದ್ವಿಜೇ |

ದ್ರವ್ಯೇಣ ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತೋಽರ್ಚೇತ್
ಸ್ವಗುರುಂ ಮಾಮಮಾಯಯಾ || ೯ ||

ಉದ್ಭವನು ಕೇಳಿದನು - ಭಕ್ತವತ್ಸಲ ಕೃಷ್ಣಾ! ಯಾವ ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಗವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಭಕ್ತಜನರು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ, ಯಾವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ, ನಿನ್ನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ? ನೀನು ನಿನ್ನ ಆರಾಧನಾರೂಪವಾದ ಆ ಕ್ರಿಯಾಯೋಗವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಕೃಪೆಮಾಡು. || ೧ || ದೇವರ್ಷಿಗಳಾದ ನಾರದರು, ಭಗವಾನ್ ವೇದವ್ಯಾಸರು, ಆಚಾರ್ಯ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯರು ಮುಂತಾದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಬ್ರೂಹಿ-ಮುನಿಗಳು - 'ಕ್ರಿಯಾಯೋಗದ ಮೂಲಕ ನಿನ್ನ ಆರಾಧನೆಯು ಮನುಷ್ಯರ ಪರಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಸಾಧನೆಯಾಗಿದೆ' ಎಂದು ಪದೇ-ಪದೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. || ೨ || ಈ ಪೂಜಾವಿಧಾನವು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ನಿನ್ನ ಮುಖಾರವಿಂದದಿಂದಲೇ ಹೊರಟಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ನಿನ್ನಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಿ, ತನ್ನ ಪುತ್ರ ಭೃಗು ಮುಂತಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನು ತನ್ನ ಆರ್ಥಾಂಗಿನೀ ಭಗವತೀ ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದರು. || ೩ || ಮರ್ಯಾದಾರಕ್ಷಕ ಪ್ರಭೋ! ಈ ಪೂಜಾವದ್ಧತಿಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಮುಂತಾದ ವರ್ಣಗಳಿಗೆ, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ-ಗೃಹಸ್ಥ ಮುಂತಾದ ಆಶ್ರಮಿಗಳಿಗೆ ಪರಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾಗಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀ ತೂದ್ರಾದಿಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಇದು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠಸಾಧನ ಪದ್ಧತಿ ಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. || ೪ || ಕಮಲನಯನ ಶ್ಯಾಮಸುಂದರಾ! ನೀನು ಶಂಕರಾದಿ ಜಗದೀಶ್ವರರಿಗೂ ಈಶ್ವರ ನಾಗಿರುವೆ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಚರಣಗಳ ಪ್ರೇಮೀ ಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ದಯಮಾಡಿ ನನಗೆ ಕರ್ಮಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸುವ ಈ ವಿಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವವನಾಗು. || ೫ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು - ಎಲೈ ಉದ್ಭವನೇ! ಕರ್ಮಕಾಂಡವು ಸೀಮೆಯೇ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾಪರಕ್ರಮದಿಂದ ವರ್ಣಿಸು ವೆನು. || ೬ || ನನ್ನ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ, ತಾಂತ್ರಿಕ ಮತ್ತು ಮಿಶ್ರಿತ ಎಂಬ ಮೂರು ವಿಧಿಗಳಿವೆ. ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿನ ಯಾವ ವಿಧಿಯು ನನ್ನ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆಯೋ, ಅದೇ ವಿಧಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಬೇಕು. || ೭ || ಮೊದಲಿಗೆ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಾನುಸಾರವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ವಿಧಿಯಿಂದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಉಪನಯನ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಮೂಲಕ ದ್ವಿಜತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದು, ಮತ್ತೆ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಅವನು ಯಾವ ವಿಧಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ. || ೮ || ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ನಿಷ್ಕಪಟ ಭಾವದಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರತೀಕದಲ್ಲಾಗಲೀ, ವೇದಿಯ ಲ್ಲಾಗಲೀ, ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಾಗಲೀ, ನೀರಿನಲ್ಲಾಗಲೀ, ಹೃದಯದ ಲ್ಲಾಗಲೀ, ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲಾಗಲೀ ಆಶ್ಚಗುರು ವಾದ ನನ್ನನ್ನು ಆವಾಹನಮಾಡಿ ಆರಾಧನೆಮಾಡಬೇಕು. || ೯ ||

ಪೂರ್ವಂ ಸ್ನಾನಂ ಪ್ರಕುರ್ವೀತ ಧೌತದಂತೋಽಂಗಶುದ್ಧಯೇ |
ಉಭಯೈರಪಿ ಚ ಸ್ನಾನಂ ಮಂತ್ರೈರ್ಮೃದ್ ಗ್ರಹಣಾದಿನಾ || ೧೦ ||

ಸಂಧ್ಯೋಪಾಸ್ನಾದಿಕರ್ಮಾಣಿ ವೇದೇನಾಚೋದಿತಾನಿ ಮೇ |
ಪೂಜಾಂ ತೈಃ ಕಲ್ಪಯೇತ್ ಸಮ್ಯಕ್ ಸಂಕಲ್ಪ ಕರ್ಮಪಾವನೀಮ್ || ೧೧ ||

ಶೈಲೀ ದಾರುಮಯೀ ಲೌಹೀ ಲೇಪ್ಯಾ ಲೇಖ್ಯಾ ಚ ಸೈಕತೀ |
ಮನೋಮಯೀ ಮಣಿಮಯೀ ಪ್ರತಿಮಾಷ್ಟವಿಧಾ ಸ್ತುತಾ || ೧೨ ||

ಚಲಾಚಲೇತಿ ದ್ವಿವಿಧಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಜೀವಮಂದಿರಮ್ |
ಉದ್ವಾಸಾವಾಹನೇ ನ ಸ್ತಃ ಸ್ಥಿರಾಯಾಮುದ್ವಾಚರ್ಚನೇ || ೧೩ ||

ಅಸ್ಥಿರಾಯಾಂ ವಿಕಲ್ಪಃ ಸ್ಥಾತ್ಸ್ಥಂಧಿಲೇ ತು ಭವೇದ್ಧ್ವಯಮ್ |
ಸ್ಪೃಪನಂ ತ್ವಲೇಶ್ಯಾಯಾಮನ್ಯತ್ರ ಪರಿಮಾರ್ಜನಮ್ || ೧೪ ||

ದ್ರವೈಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರ್ಮದ್ಯಾಗಃ ಪ್ರತಿಮಾದಿಷ್ಟಮಾಯಿನಃ |
ಭಕ್ತಸ್ಯ ಚ ಯಥಾಲಬ್ಧೈರ್ಹೃದಿ ಭಾವೇನ ಚೈವ ಹಿ || ೧೫ ||

ಸ್ನಾನಾಲಂಕರಣಂ ಪ್ರೇಷ್ಯಮರ್ಚಾಯಾಮೇವ ತೂದ್ಧವ |
ಸ್ಥಂಧಿಲೇ ತತ್ತವಿನ್ಯಾಸೋ ವಹ್ನಾವಾಬ್ಯಷ್ಟತಂ ಹವಿಃ || ೧೬ ||

ಸೂರ್ಯೇ ಚಾಭ್ಯರ್ಹಣಂ ಪ್ರೇಷ್ಯಂ ಸಲಿಲೇ ಸಲಿಲಾದಿಭಿಃ |
ಶ್ರದ್ಧಯೋಪಾಹೃತಂ ಪ್ರೇಷ್ಯಂ ಭಕ್ತೇನ ಮಮ ವಾರ್ಯಪಿ || ೧೭ ||

ಉಪಾಸಕನಾದವನು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನುಜ್ಜಿಕೊಂಡು, ಶರೀರ ಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಮತ್ತೆ ವೈದಿಕ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕಗಳೆಂಬ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರದ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಮೃತ್ತಿಕಾಸ್ನಾನ ಮಾಡಬೇಕು. || ೧೦ || ಇದಾದ ಬಳಿಕ ವೇದೋಕ್ತ ಸಂಧ್ಯಾ ವಂದನಾದಿ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತರ ನನ್ನ ಆರಾಧನೆಗಾಗಿಯೇ ದೃಢವಾದ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಗೈದು, ವೈದಿಕ ಹಾಗೂ ತಾಂತ್ರಿಕವಿಧಿಗಳಿಂದ ಕರ್ಮಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಿಸುವಂತಹ ನನ್ನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. || ೧೧ || ನನ್ನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ (೧) ಕಲ್ಲಿನದು, (೨) ಮರದ್ದು (೩) ಧಾತುಗಳದ್ದು (೪) ಮಣ್ಣು- ಅಥವಾ ಗಂಧದ್ದು (೫) ಚಿತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆದುದು, (೬) ಮಳಲಿನದ್ದು (೭) ಮನೋಮಯ ಮತ್ತು (೮) ಮಣಿಮಯ - ಹೀಗೆ ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರಗಳಾಗಿವೆ. || ೧೨ || ಚಲ ಮತ್ತು ಅಚಲ ಭೇದದಿಂದ ಒಂದು ಮೂರ್ತಿಯು ಅಚಲವಾಗಿ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿದ್ದು ಇನ್ನೊಂದು ರಥೋತ್ಸವಾದಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ಸವಮೂರ್ತಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಗವಂತನಾದ ನನ್ನ ಸನ್ನಿಧಾನವಿರುತ್ತದೆ. ಉದ್ವವನೇ! ಅಚಲ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನ ಆವಾಹನ, ವಿಸರ್ಜನೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. || ೧೩ || ಚಲ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆವಾಹನ ಮಾಡುವುದೂ, ಮಾಡದಿರುವುದೂ ವಿಕಲ್ಪವಿದೆ. (ಚಲಮೂರ್ತಿಯಾದ ಸಾಲಿಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಆವಾಹನ-ವಿಸರ್ಜನೆಗಳಿಲ್ಲ) ಆದರೆ ಮಳಲಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಾದರೋ ಪ್ರತಿದಿನ ಆಹಾವನ-ವಿಸರ್ಜನೆಮಾಡಬೇಕು. ಮಣ್ಣಿನ, ಗಂಧದ, ಚಿತ್ರಪಟ ಮುಂತಾದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಸ್ನಾನಮಾಡಿಸದೆ, ಕೇವಲ ಪ್ರೋಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಆದರೆ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. || ೧೪ ||

ವಿಧಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಪೂಜಾಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಆದರೆ ನಿಷ್ಕಾಮಭಕ್ತನು ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರೆಯುವ (ಪತ್ರ, ಪುಷ್ಪ, ಜಲ, ಫಲ) ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಪೂಜೆ ಮಾಡಲಿ. ಅಥವಾ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಮಾನಸಿಕ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬಹುದು. || ೧೫ || ಎಲೈ ಉದ್ವವನೇ! ಸ್ನಾನ, ವಸ್ತ್ರ, ಆಭರಣಣಾದಿಗಳಾದರೋ ಕಲ್ಲಿನ ಅಥವಾ ಧಾತುವಿನ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಮಳಲಮಯ ಮೂರ್ತಿ ಅಥವಾ ಮಣ್ಣಿನ ವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದಿದ್ದರೆ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ತತ್ತ್ವನ್ಯಾಸಮಾಡಿ, ಪ್ರಧಾನ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಘೃತಮಿಶ್ರಿತ ಹವನ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ಆಹುತಿಗಳನ್ನಿತ್ತು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. || ೧೬ || ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ ನನ್ನ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾಡಲಾಗುವ ಪೂಜೆ-ಉಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಆರ್ಘ್ಯದಾನ ಮತ್ತು ಉಪಸ್ಥಾನ, ನಮಸ್ಕಾರವಿರಬೇಕು. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತರ್ಪಣಾದಿಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಯಾರಾದರೂ ನನ್ನ ಭಕ್ತನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ, ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೀರನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದರೂ ನಾನು ಅದನ್ನು ತುಂಬಾ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. || ೧೭ ||

ಭೂರ್ಯಪ್ಯಭಕ್ತೋಪಹೃತಂ ನ ಮೇ ತೋಷಾಯ ಕಲ್ಪತೇ |
ಗಂಧೋ ಧೂಪಃ ಸುಮನಸೋ ದೀಪೋಽನ್ನಾದ್ಯಂ ಚ ಕಿಂ ಪುನಃ

|| ೧೮ ||

ಕುಚಿಃ ಸಂವೃತಸಂಭಾರಃ ಪ್ರಾಗ್ಜ್ವಲೈಃ ಕಲ್ಪಿತಾಸನಃ |
ಆಸೀನಃ ಪ್ರಾಗುದಗ್ಧಾರ್ಕೀದರ್ಶಾಯಾಮಥ ಸಮ್ಪುಖಃ

|| ೧೯ ||

ಕೃತನ್ಯಾಸಃ ಕೃತನ್ಯಾಸಾಂ ಮದರ್ಚಾಂ ಪಾಣಿನಾಽಮೃಜೇತ್ |
ಕಲಶಂ ಪೋಕ್ಷಣೀಯಂ ಚ ಯಥಾವದುಪಸಾಧಯೇತ್

|| ೨೦ ||

ತದದ್ವಿದೇವಯಜನಂ ದ್ರವ್ಯಾಣ್ಯಾತ್ಮಾನಮೇವ ಚ |
ಪೋಕ್ಷ ಪಾತ್ರಾಣಿ ತ್ರೀಣ್ಯದ್ವಿತ್ಯೈಶ್ಚೈವೈಶ್ಚ ಸಾಧಯೇತ್

|| ೨೧ ||

ಪಾದ್ಯಾಘ್ನಾಚಮನೀಯಾರ್ಥಂ ತ್ರೀಣಿ ಪಾತ್ರಾಣಿ ದೈಶಿಕಃ |
ಹೃದಾ ಶೀರ್ಷಾರ್ಥ ಶಿಖಿಯಾ ಗಾಯತ್ರಾ ಚಾಭಿಮಂತ್ರಯೇತ್

|| ೨೨ ||

ಪಿಂಡೇ ವಾಯುಗ್ನಿ ಸಂಶುದ್ಧೇ ಹೃತದೃಷ್ಟಾಂ ಪಠಾಂ ಮಮ |
ಅಗ್ನೇಂ ಜೀವಕಲಾಂ ಧ್ಯಾಯೇನ್ನಾದಾಂತೇ ಸಿದ್ಧಭಾವಿತಾಮ್

|| ೨೩ ||

ತಯಾಽಽತ್ಯಭೂತಯಾ ಪಿಂಡೇ ವ್ಯಾಪ್ತೇ ಸಂಪೂಜ್ಯ ತನ್ಮಯಃ |
ಆವಾಹಾರ್ಯಾದಿಷು ಸ್ಥಾಪ್ಯನ್ಯಸ್ತಾಂಗಂ ಮಾಂ ಪ್ರಪೂಜಯೇತ್

|| ೨೪ ||

ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನು ನನಗೆ ಅನೇಕ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ನಿವೇದನೆ ಮಾಡಿದರೂ ಅದರಿಂದ ನಾನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಭಕ್ತನು ನನಗೆ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೀರನ್ನೇ ನಿವೇದನೆಗೈದರೂ ಅದರಿಂದ ನಾನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತೆ ಪುಷ್ಪ, ಧೂಪ, ದೀಪ, ನೈವೇದ್ಯ ಮುಂತಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರೆ ಅವನಿಗಾಗಿ ಹೇಳುವುದೇನಿದೆ ? || ೧೮ ||

ಉಪಾಸಕನು ಮೊದಲಿಗೆ ಪೂಜೆಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಅಣಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮತ್ತೆ ಪೂರ್ವಾಗ್ರವಾಗಿ ಆಸನಕ್ಕಾಗಿ ದರ್ಭೆಗಳನ್ನು ಹಾಸಿಕೊಂಡು, ಪೂರ್ವ ಅಥವಾ ಉತ್ತರದ ಕಡೆಗೆ ಮುಖ ಮಾಡಿ ಪವಿತ್ರತೆಯಿಂದ ಆ ದರ್ಭಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪ್ರತಿಮೆ ಆಚಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದರ ಎದುರಿನಲ್ಲೇ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಪೂಜೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು. || ೧೯ || ಮೊದಲಿಗೆ ವಿಧಿ ಪೂರ್ವಕ ಅಂಗನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಕರನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಬಳಿಕ ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರನ್ಯಾಸ (ತತ್ತ್ವನ್ಯಾಸ) ಮಾಡಬೇಕು. ದೇವರ ಮೇಲೆ ಹಿಂದೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದ ನಿರ್ಮಾಲ್ಯವನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ತೆಗೆದು, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒರೆಸಿಡಬೇಕು. ಮತ್ತೆ ತುಂಬಿದ ಕಲಶ, ಪೋಕ್ಷಣವಾತ್ರ, ಶಂಖ, ಗಂಟೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಗಂಧಾಕ್ಷತಗಳಿಂದ ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು. || ೨೦ || ಅನಂತರ ಪೋಕ್ಷಣವಾತ್ರೆಯ ನೀರಿನಿಂದ ಪೂಜಾದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ಪೋಕ್ಷಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪಾದ್ಯ, ಅರ್ಘ್ಯ, ಆಚಮನಗಳಿಗಾಗಿ ಮೂರು ಸಣ್ಣ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಪೋದಕವನ್ನು ತುಂಬಿ, ಪೂಜಾ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಸಂಸ್ಕರಿಸಬೇಕು. (ಪಾದ್ಯಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ - ಶ್ಯಾಮಾಕ, ದೂರ್ವ, ಕಮಲ, ವಿಷ್ಣುಕ್ರಾಂತ, ಗಂಧ, ತುಲಸೀದಳ ಇವುಗಳನ್ನೂ; ಅರ್ಘ್ಯಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ - ಗಂಧ, ಪುಷ್ಪ, ಅಕ್ಷತ, ಯವ, ಕುಶ, ಎಳ್ಳು, ಬಿಳಿಸಾವೆ, ಗರಿಕೆ ಇವುಗಳನ್ನೂ; ಆಚಮನ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ - ಜಾಜಿಹೂವು, ಲವಂಗ, ಕಂಕೋಲ ಇವುಗಳನ್ನೂ ಹಾಕಬೇಕು.) || ೨೧ || ಇದಾದ ಬಳಿಕ ಪೂಜಕನು ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೃದಯಮಂತ್ರ, ಶಿರೋಮಂತ್ರ, ಶಿಖಾಮಂತ್ರ ಇವುಗಳಿಂದ ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಈ ಮೂರೂ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರದಿಂದ ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಬೇಕು. || ೨೨ || ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಿಂದ ಪ್ರಾಣವಾಯುವನ್ನು ಮತ್ತು ಭಾವನೆಯ ಮೂಲಕ ಶರೀರಸ್ಥ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ, ಹೃದಯಕಮಲದಲ್ಲಿ ಪರಮಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದೀಪತಿತೆಯಂತಿರುವ ನನ್ನ ಜೀವಕಲೆಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಸಿದ್ಧ-ಋಷಿ ಮುನಿಗಳು ಓಂಕಾರದ ಆಕಾರ, ಉಕಾರ, ಮಕಾರ, ಬಿಂದು, ನಾದ - ಈ ಐದು ಕಲೆಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಜೀವಕಲೆಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. || ೨೩ || ಭಗವಂತನ ತೇಜೋಮಯ ಅಂಶವು ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿದೆ, ಆ ಜೀವಕಲೆಯು ಅತ್ಯಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಪೂಜಕನು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಅವನ ತೇಜದಿಂದ ಇಡೀ ಅಂತಃಕರಣ ಮತ್ತು ಶರೀರ ತುಂಬಿಹೋದಾಗ ಮಾನಸಿಕ ಉಪಚಾರಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ತದನಂತರ ತನ್ಮಯನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಆವಾಹಿಸಿ ಪ್ರತಿಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತೆ ಅಂಗನ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಮಂತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ನನ್ನ ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು. || ೨೪ ||

ಪಾದ್ಯೋಪಸ್ಥರ್ಶಾರ್ಹಣಾದೀನ್ ಉಪಪಾರಾನ್ ಪ್ರಕಲ್ಪಯೇತ್ |
ಧರ್ಮಾದಿಭಿಶ್ಚ ನವಭಿಃ ಕಲ್ಪಯಿತ್ವಾಽಽಸನಂ ಮಮ || ೨೫ ||

ಪದ್ಯಮಪ್ಪದಲಂ ತತ್ರ ಕರ್ಣಕಾಕೇಸರೋಜ್ವಲಮ್ |
ಉಭಾಭ್ಯಾಂ ವೇದತಂತ್ರಾಭ್ಯಾಂ ಮಹ್ಯಂ ತೂಭಯಸಿದ್ಧಯೇ || ೨೬ ||

ಸುದರ್ಶನಂ ಪಾಂಚಜನ್ಯಂ ಗದಾಸೀಪುಧನುರ್ಹಲಾನ್ |
ಮುಸಲಂ ಕೌಸ್ತುಭಂ ಮಾಲಾಂ ಶ್ರೀವತ್ಸಂ ಚಾನುಪೂಜಯೇತ್ || ೨೭ ||

ನಂದಂ ಸುನಂದಂ ಗರುಡಂ ಪ್ರಚಂಡಂ ಚಂಡಮೇವ ಚ |
ಮಹಾಬಲಂ ಬಲಂ ಚೈವ ಕುಮುದಂ ಕುಮುದೇಕ್ಷಣಮ್ || ೨೮ ||

ದುರ್ಗಾಂ ವಿನಾಯಕಂ ವ್ಯಾಸಂ ವಿಷ್ಣುಕ್ಷೇನಂ ಗುರುಸ್ಸದಾನ್ |
ಸ್ವೇ ಸ್ವೇ ಸ್ಥಾನೇ ತ್ವಭಿಮುಖಾನ್ ಪೂಜಯೇತ್ ಪ್ರೋಕ್ಷಣಾದಿಭಿಃ || ೨೯ ||

ಚಂದನೋಶೀರಕರ್ಪೂರಕುಂಕುಮಾಗುರುವಾಸಿತ್ಯೈಃ |
ಸಲಿಶೈಃ ಸ್ನಾಪಯೇನ್ಮಂತ್ರೈರ್ನಿತ್ಯದಾ ವಿಭವೇ ಸತಿ || ೩೦ ||

ಸ್ವರ್ಣಘರ್ಮಾನುವಾಕೇನ ಮಹಾಪುರುಷವಿದ್ಯಯಾ |
ಪೌರುಷೇಣಾಪಿ ಸೂಕ್ತೇನ ಸಾಮಭೀ ರಾಜನಾದಿಭಿಃ || ೩೧ ||

ವಸ್ಮೋಪವೀತಾಭರಣಪತ್ರಸ್ತಗ್ಗಂಧಲೇಪನೈಃ |
ಅಲಂಕುರ್ವೀತ ಸಪ್ರೇಮ ಮದ್ಯಕ್ತೋ ಮಾಂ ಯಥೋಚಿತಮ್ || ೩೨ ||

ಎಲೈ ಉದ್ಯವನೇ ! ನನ್ನ ಸಿಂಹಾಸನ (ಪೀಠ) ದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವೇ ಆದಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವಿಮಲಾ ಮೊದಲಾದ ನವಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಆವಾಹಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಪೀಠದ ನಾಲ್ಕೂ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ, ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯ ಈ ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುಗಳವೆ. ಅಧರ್ಮ, ಅಜ್ಞಾನ, ಅವೈರಾಗ್ಯ, ಅನೈಶ್ವರ್ಯ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ದಂಡಗಳವೆ. ಸತ್ತ್ವ, ರಜ, ತಮ ಎಂಬ ಮೂರು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪೀಠವಿದೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ವಿಮಲಾ, ಉತ್ಕರ್ಷಣೀ, ಜ್ಞಾನಾ, ಕ್ರಿಯಾ, ಯೋಗಾ, ಪ್ರಹ್ಲೀ, ಸತ್ಯಾ, ಈಶಾನಾ, ಅನುಗ್ರಹಾ ಎಂಬ ನವಶಕ್ತಿಗಳು ವಿರಾಜಮಾನ ವಾಗಿವೆ. ಆ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಪ್ಪದಳ ಕಮಲವಿದೆ. ಅದರ ಕರ್ಣಕಾ ಆತ್ಮಂತ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದ ಕೇಸರಗಳ ಪ್ರಭೆ ಅಲಂಕಿತವಾಗಿದೆ. ಆಸನದ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಭಾವನೆ ಮಾಡಿ, ಪಾದ್ಯ, ಅರ್ಘ್ಯ, ಆಚಮನ ಮುಂತಾದ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಭೋಗ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷದ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ವೈದಿಕ ಹಾಗೂ ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. || ೨೫-೨೬ ||

ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರ, ಪಾಂಚಜನ್ಯ ಶಂಖ ಕೌಮೋದಕೀ ಗದೆ, ಖಡ್ಗ ಬಾಣ, ಧನುಸ್ಸು ಹಲ, ಮುಸಲ ಎಂಬ ಎಂಟು ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಎಂಟು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿ, ವೈಜಯಂತೀಮಾಲೆ, ಶ್ರೀವತ್ಸಲಾಂಛನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದ ಯಥಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. || ೨೭ || ನಂದ, ಸುನಂದ, ಪ್ರಚಂಡ, ಚಂಡ, ಮಹಾಬಲ, ಬಲ, ಕುಮುದ, ಕುಮುದೇಕ್ಷಣ - ಈ ಎಂಟು ಮಂದಿ ನನ್ನ ಪಾರ್ಶ್ವದರನ್ನು ಎಂಟುದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಗರುಡನನ್ನು ಇದಿರುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಬಳಿಕ ದುರ್ಗೆ, ವಿನಾಯಕ, ವ್ಯಾಸ, ವಿಷ್ಣುಕ್ಷೇನರನ್ನು ನಾಲ್ಕೂ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗುರುವನ್ನು, ಪೂರ್ವಾದಿ ಎಂಟು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾದಿ ಆಪ್ತ ದಿಕ್ಪಾಲಕರನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಪ್ರೋಕ್ಷಣ, ಪಾದ್ಯ, ಅರ್ಘ್ಯಪ್ರದಾನಾದಿ ಕ್ರಮಗಳಿಂದ ಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು. || ೨೮-೨೯ ||

ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಯವನೇ ! ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ವೈಭವಗಳಿದ್ದರೆ ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ಚಂದನ, ಲಾವಂಚ, ಪಚ್ಚಕರ್ಪೂರ, ಕುಂಕುತೇಸರಿ, ಅಗರು ಮುಂತಾದ ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಸುವಾಸಿತ ಜಲದಿಂದ ನನಗೆ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಬೇಕು. 'ಸುವರ್ಣಂ ಘರ್ಮಾಂ ಪರಿವೇದ ವೇನಮ್' ಸ್ವರ್ಣ ಘರ್ಮಾನುವಾಕದಿಂದಲೂ, 'ಜಿತಂತೇ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷ' ಎಂಬ ಮಹಾಪುರುಷವಿದ್ಯೆಯಿಂದಲೂ, ಪುರುಷ ಸೂಕ್ತದಿಂದಲೂ, 'ಇಂದ್ರಂ ನ ರೋನೇ ಮಧಿತಾ ಪವಂತ' ಮುಂತಾದ ರಾಜನಾದಿ ಸಾಮಗಾನದಿಂದಲೂ ನನಗೆ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಬೇಕು. || ೩೦-೩೧ || ನನ್ನ ಭಕ್ತನು - ವಸ್ತ್ರ, ಯಜ್ಞೋಪವೀತ, ಆಭರಣ, ಪತ್ರ, ಪುಷ್ಪಮಾಲೆ, ಗಂಧ, ಚಂದನಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕ ಯಥಾವತ್ ನನ್ನನ್ನು ಶೃಂಗರಿಸಲಿ. || ೩೨ ||

ಪಾದ್ಯಮಾಚಮನೀಯಂ ಚ ಗಂಧಂ ಸುಮನೋಽಕ್ಷತಾನ್ |
ಧೂಪದೀಪೋಪಹಾರ್ಯಾಣಿ ದದ್ಯಾನ್ತೇ ಶ್ರದ್ಧಯಾರ್ಚಕಃ || ೩೩ ||

ಗುಡಪಾಯಸಪರ್ಪಿಣಿ ಶಮ್ಬುಲ್ಯಾಪೂಪಮೋದಕಾನ್ |
ಸಂಯಾವದಧಿಸೂಪಾಂಶ್ಚ ನೈವೇದ್ಯಂ ಸತಿ ಕಲ್ಪಯೇತ್ || ೩೪ ||

ಅಭ್ಯಂಗೋನ್ಮರ್ದನಾದರ್ಶದಂತಧಾವಾಭಿಷೇಚನಮ್ |
ಅನ್ನಾದ್ಯಗೀತನೃತ್ಯಾದಿ ಪರ್ವಣಿ ಸ್ಕುರುತಾಸ್ತಹಮ್ || ೩೫ ||

ವಿಧಿನಾ ವಿಹಿತೇ ಕುಂಡೇ ಮೇಖಲಾಗರ್ತವೇದಿಭಿಃ |
ಅಗ್ನಿಮಾಧಾಯ ಪರಿತಃ ಸಮೂಹೇತ್ಯಾಣನೋದಿತಮ್ || ೩೬ ||

ಪರಿಸ್ತೀರ್ಯಾಥ ಪರ್ಯುಕ್ತೇವನ್ವಾಧಾಯ ಯಥಾವಿಧಿ |
ಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯಾಽಽಪಾದ್ಯ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಪ್ರೋಕ್ಷ್ಯಾಗ್ನಿಭಾವಯೇತಮಾಮ್ || ೩೭ ||

ತಪ್ತಜಾಂಬೂನದಪ್ರಖ್ಯಂ ಶಂಖಚಕ್ರಗದಾಂಬುಜೈಃ |
ಲಸಚ್ಚತುರ್ಭುಜಂ ಶಾಂತಂ ಪದ್ಮಕಿಂಜಲ್ಯವಾಸಸಮ್ || ೩೮ ||

ಸ್ಫುರತ್ಪಿರೀಟಕಟಕಟಿಸೂತ್ರವರಾಂಗದಮ್ |
ಶ್ರೀವತ್ಸವಕ್ಷಸಂ ಭ್ರಾಜತ್ಯಸ್ತುಭಂ ವನಮಾಲಿನಮ್ || ೩೯ ||

ಧ್ಯಾಯನ್ನಭ್ಯರ್ಚ್ಯ ದಾರೂಣಿ ಹವಿಷಾಭಿಘೃತಾನಿ ಚ |
ಪ್ರಾಸ್ಯಾಜ್ಯಭಾಗಾವಾಘಾರೌ ದತ್ತಾಚಾಜ್ಯಪ್ಪತಂ ಹವಿಃ || ೪೦ ||

ಬುಹುಯಾನ್ಮೂಲಮಂತ್ರೇಣ ಪೋಡತರ್ಹಾವದಾನತಃ |
ಧರ್ಮಾದಿಭ್ಯೋ ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ ಮಂತ್ರೈಃ ಸ್ವಪ್ಪಕ್ರತಂ ಬುಧಃ || ೪೧ ||

ಪೂಜಕನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಪಾದ್ಯ, ಆಚಮನ, ಚಂದನ, ಪುಷ್ಪ, ಅಕ್ಷತೆ, ಧೂಪ, ದೀಪ, ಮುಂತಾದ ಉಪಹಾರಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಲಿ. || ೩೩ || ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬೆಲ್ಲ-ಪಾಯಸ, ತುಪ್ಪ, ಚಕ್ಕುಲಿ, ಅಪೂಪ (ವಡೆ), ಎರೆಯಪ್ಪ, ಅತಿರಸ, ಸಿಹಿಕಡಬು, ಲಾಡು, ಮೊಸರು, ತೊವ್ವೆ ಮೊದಲಾದ ನಾನಾ ವ್ಯಂಜನಗಳನ್ನು ನೈವೇದ್ಯಮಾಡಲಿ. || ೩೪ || ನನ್ನ ಶ್ರೀವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ದಂತಧಾವನ, ಎಣ್ಣೆಮುಚ್ಚನ, ಅಂಗಗಳನ್ನು ಒತ್ತುವಿಕೆ, ಪಂಚಾಮೃತಾಭಿಷೇಕ, ಸುಗಂಧದ್ರವ್ಯಗಳ ಲೇಪನಮಾಡಿ, ಅಲಂಕಾರ, ಕನ್ನಡಿಸೇವೆ, ಅನ್ನಭಕ್ಷ್ಯಗಳ ನೈವೇದ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯವೂ ಮಾಡಬೇಕು. ನೃತ್ಯ-ಗೀತಾದಿ ಸೇವೆಯನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ಮಾಡಬಹುದು, ಸೌಕರ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪರ್ವದಿವಸಗಳಲ್ಲಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಜೊತೆಗೆ ಭಗವನ್ನಾಮ ಸಂಕೀರ್ತನೆ, ಹರಿಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು. || ೩೫ ||

ಉದ್ವವನೇ ! ಪೂಜಕನು ತನ್ನ ಗೃಹ್ಯೋಕ್ತವಿಧಿಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಮೇಖಲೇ, ಗರ್ತ, ವೇದಿ ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ, ಪ್ರಜ್ವಲನಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಸುತ್ತಲೂ ಕೈಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಿ ಅದನ್ನು ಪರಿಸಮೂಹನ ಮಾಡಬೇಕು. || ೩೬ || ಬಳಿಕ ಹೋಮಕುಂಡದ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಸ್ತರಣವನ್ನು ಹಾಸಿ, ಪ್ರೋಕ್ಷಣಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜಲದಿಂದ ಸುತ್ತಲೂ ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಿ, ಸ್ವಗೃಹ್ಯೋಕ್ತವಿಧಿಯಿಂದ, ಸಮಿತ್ ಪ್ರಕ್ಷೇಪಾದಿ ವಿಧಿಯಿಂದ ಅನ್ನಾಧಾನ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅಗ್ನಿಗೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಹೋಮಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪ್ರೋಕ್ಷಣೇವಾತ್ರೆಯ ಜಲದಿಂದ ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಆ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. || ೩೭ || ಪುಟಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದ ಭಂಗಾರದ ಹೊಂಬಣ್ಣದಿಂದ ಬೆಳಗುವ ಶರೀರದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ, ಶಂಖ, ಚಕ್ರ, ಗದೆ, ಪದ್ಮ ಇವುಗಳಿಂದ ಸಮಲಂಕೃತವಾದ ನಾಲ್ಕು ಭುಜಗಳಿಂದ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾದ, ಶಾಂತವಾದ ಮುಖ ಭಾವದಿಂದಿರುವ, ಕಮಲದ ಕೇಸರದಂತೆ ನವುರಾಗಿರುವ ಪೀತಾಂಬರವನ್ನು ಉಟ್ಟಿರುವ, ಕಿರೀಟ, ಕಂಕಣ, ಕಟಿಸೂತ್ರ, ಭುಜಕೀರ್ತಿಗಳಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ, ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವತ್ಸಲಾಂಛನವನ್ನೂ, ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿಯನ್ನೂ ವನಮಾಲೆಯನ್ನೂ ಧರಿಸಿರುವ, ನನ್ನ ದಿವ್ಯ ಮಂಗಳ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. || ೩೮-೩೯ || ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಈ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಒಣಗಿದ ಸಮಿಧೆಗಳನ್ನು ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿ ಆಹುತಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಆಜ್ಯ ಭಾಗ ಮತ್ತು ಆಘಾರವೆಂಬ ಎರಡು ಆಹುತಿಗಳಿಂದ ಹವನ ಮಾಡಬೇಕು. ಬಳಿಕ ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿ ಬೇರೆ ಹವನ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. || ೪೦ || ಇದಾದ ಬಳಿಕ ತನ್ನ ಇಷ್ಟಮಂತ್ರದಿಂದ ಅಥವಾ 'ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ' ಈ ಅಷ್ಟಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರದಿಂದ, ಮತ್ತು ಪುರುಷಸೂಕ್ತದ ಹದಿನಾರು ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಹವನ ಮಾಡಬೇಕು. ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದವನು ಧರ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಆಹುತಿಯನ್ನು ನೀಡಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಪ್ಪಕ್ರತ ಆಹುತಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. || ೪೧ ||

ಅಭ್ಯರ್ಚ್ಯಾಥ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ಪಾರ್ಷದೇಭ್ಯೋ ಬಲಿಂ ಹರೇತ್ |
ಮೂಲಮಂತ್ರಂ ಜಪೇದ್ಭಕ್ತಃ ಸ್ಮರನ್ನಾರಾಯಣಾತ್ಮಕಮ್ || ೪೨ ||

ದತ್ತಾತ್ರೇಯಚಮನಮುಚ್ಯೇಷಂ ವಿಷ್ಣುಕ್ಷೇನಾಯ ಕಲ್ಪಯೇತ್ |
ಮುಖವಾಸಂ ಸುರಭಿಮತ್ತಾಂಬೂಲಾದ್ಯಮಘಾರ್ಹಯೇತ್ || ೪೩ ||

ಉಪಗಾಯನ್ಸ್ತುಣನ್ ಸೃತ್ಯನ್ ಕರ್ಮಾಣ್ಯಭಿನಯನ್ ಮಮ |
ಮತ್ಕಥಾಃ ಶ್ರಾವಯನ್ ಶೃಣ್ವನ್ ಮುಹೂರ್ತಂ ಕ್ಷಣಕೋ ಭವೇತ್ || ೪೪ ||

ಸ್ವಪ್ನೇರುಚ್ಯಾವಚೈಃ ಸ್ತೋತ್ರೈಃ ಪೌರಾಣೈಃ ಪ್ರಾಕೃತೈರಪಿ |
ಸ್ತುತ್ವಾ ಪ್ರಸೀದ ಭಗವನ್ನಿತಿ ವಂದೇತ ದಂಡವತ್ || ೪೫ ||

ಶಿರೋ ಮತ್ಪಾದಯೋಃ ಕೃತ್ವಾ ಬಾಹುಭ್ಯಾಂ ಚ ಪರಪ್ಪರಮ್ |
ಪ್ರಪನ್ನಂ ಪಾಹಿ ಮಾಮೀಶ ಭೀತಂ ಮೃತ್ಯುಗ್ರಹಾರ್ಣವಾತ್ || ೪೬ ||

ಇತಿ ಶೇಷಾಂ ಮಯಾ ದತ್ತಾಂ ಶಿರಸ್ಸಾಧಾಯ ಸಾದರಮ್ |
ಉದ್ವಾಸಯೇಚ್ಛೇದುದ್ವಾಸ್ಯಂ ಜ್ಯೋತಿರ್ಜ್ಯೋತಿಷಿ ತತ್ಪುನಃ || ೪೭ ||

ಅರ್ಚಾದಿಫು ಯದಾ ಯತ್ರ ಶ್ರದ್ಧಾ ಮಾಂ ತತ್ರ ಚಾರ್ಚಯೇತ್ |
ಸರ್ವಭೂತೇಷ್ವಾತ್ಮನಿ ಚ ಸರ್ವಾತ್ಮಾಹಮವಸ್ಥಿತಃ || ೪೮ ||

ಹೀಗೆ ಆಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಆಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಸ್ಥಿತನಾದ ಭಗವಂತನ ಪೂಜೆಮಾಡಿ, ಅವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕು. ನಂದ, ಸುನಂದ ಮುಂತಾದ ಪಾರ್ಷದರಿಗೆ ಎಂಟೂದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹವನಾಂಗ ಪಾಯಸಬಲಿಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಬಳಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತು ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಿ ಭಗವಾನ್ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪ ಮೂಲಮಂತ್ರ 'ಓಂ ನಮೋ ನಾರಾಯಣಾಯ' ಇದರ ಜಪಮಾಡಬೇಕು. || ೪೨ || ಇದಾದ ನಂತರ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಹಸ್ತಪ್ರಕ್ಷಾಲನ, ಮುಖಪ್ರಕ್ಷಾಲನ, ಆಚಮನ ವನ್ನು ನೀಡಿ, ಅವನ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ವಿಷ್ಣುಕ್ಷೇನನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಬಳಿಕ ತನ್ನ ಇಷ್ಟದೇವರಿಗೆ ಮುಖವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಸುಗಂಧಿತ ತಾಂಬೂಲ ವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ, ಮಂತ್ರಪುಷ್ಪವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಬೇಕು. || ೪೩ || ನನ್ನ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ, ಅವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಬೇಕು. ನನ್ನ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಆಭಿನಯದ ಮೂಲಕ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಪ್ರೇಮೋನ್ಮತ್ತ ನಾಗಿ ನರ್ತಿಸಬೇಕು. ನನ್ನ ಲೀಲಾ-ಕಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ವತಃ ಕೇಳುತ್ತಾ, ಇತರರಿಗೂ ಹೇಳಬೇಕು. ಆನಂದಪರವಶನಾಗಿ ಹೀಗೆ ನನ್ನ ಶ್ರೀವಿಗ್ರಹದಲ್ಲೇ ತನ್ಮಯನಾಗಿ ಮುಹೂರ್ತಕಾಲವನ್ನು ಕ್ಷಣದಂತೆ ಕಳೆಯಬೇಕು. || ೪೪ || ಪ್ರಾಚೀನ ಋಷಿ-ಮುನಿಗಳಿಂದ ರಚಿಸ ಲಟ್ಟ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತ ಭಕ್ತರಿಂದ ಹಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಚಿಕ್ಕ-ದೊಡ್ಡ ಸ್ತೋತ್ರ ಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ, 'ಭಗವಂತಾ ! ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು, ನನಗೆ ನಿನ್ನ ಕೃಪಾಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಕರುಣಿಸು' ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸ ಬೇಕು. ಬಳಿಕ ದಂಡವತ್ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡ ಬೇಕು. || ೪೫ || ಅರ್ಚಕನು ತನ್ನ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ನನ್ನ ಪಾದಗಳ ಮೇಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ಬಲಗೈಯಿಂದ ನನ್ನ ಬಲಕಾಲನ್ನು, ಎಡಗೈ ಯಿಂದ ಎಡಕಾಲನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು - 'ಭಗವಂತಾ ! ಈ ಸಂಸಾರಸಾಗರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮುಳುಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಮೃತ್ಯುರೂಪಿ ಗ್ರಹವು ನನ್ನ ಬೆನ್ನುಬಿದ್ದಿದೆ, ನಾನು ಭಯಗೊಂಡು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಓ ಪ್ರಭುವೇ ! ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡು' ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. || ೪೬ || ಹೀಗೆ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ, ನನಗೆ ಸಮರ್ಪಿತವಾದ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆ ಯನ್ನು ನಾನೇ ಕೈಯಾರೆ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಸಾದವೆಂದು ತಿಳಿದು ಕಣ್ಣಿ ಗೊತ್ತಿಗೊಂಡು, ತಲೆಯಮೇಲೆ ಹೊತ್ತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ವಿಸರ್ಜನೆ ಮಾಡಬೇಕಿದ್ದರೆ, ಶ್ರೀವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿರುವ ದಿವ್ಯಜ್ಯೋತಿಯು ಹೊರ ಬರುತ್ತಿರುವುದೆಂದೂ ತನ್ನ (ಭಕ್ತನ) ವ್ಯತ್ಯಮಲದಲ್ಲಿರುವ ಜ್ಯೋತಿ ಯೊಡನೆ ಲೀನವಾಗುತ್ತಿರುವುದೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು, ವಿಸರ್ಜನ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. || ೪೭ || ಉದ್ವವನೇ ! ನನ್ನ ಅರ್ಚನೆಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಹಲವಾರು ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರತಿಮೆ ಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ಪೂಜೆಮಾಡಲು ಶ್ರದ್ಧೆ ಉಂಟಾಗುವುದೋ ಅಗಲೇ ಆ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಅರ್ಚಿಸಬೇಕು. ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸರ್ವಾತ್ಮನಾದ ನಾನು ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿ ಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವದಾ ನೆಲೆಸಿರುತ್ತೇನೆ. || ೪೮ ||

ಏವಂ ಕ್ರಿಯಾಯೋಗಪಞ್ಚೈಃ ಪುಮಾನ್ ವೈದಿಕತಾಂತ್ರಿಕೈಃ |
ಆರ್ಚನುಭಯತಃ ಸಿದ್ಧಿಂ ಮತ್ತೋ ವಿಂದತ್ಯಭೀಷಿತಾಮ್

|| ೪೯ ||

ಮದರ್ಚಾಂ ಸಂಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ ಮಂದಿರಂ ಕಾರಯೇದ್ವಿಧಮ್ |
ಪುಷ್ಪೋದ್ಯಾನಾನಿ ರಮ್ಯಾಣಿ ಪೂಜಾಯಾತ್ರೋತ್ಸವಾತ್ರಿತಾನ್

|| ೫೦ ||

ಪೂಜಾದೀನಾಂ ಪ್ರವಾಹಾರ್ಥಂ ಮಹಾಪರ್ವಸ್ವರ್ಣಾನ್ವಹಮ್ |
ಕ್ಷೇತ್ರಾಪಣಪುರಗ್ರಾಮಾನ್ ದತ್ತಾ ಮತ್ಸಾರ್ಪಿತಾಮಿಯಾತ್

|| ೫೧ ||

ಪ್ರತಿಷ್ಠಯಾ ಸಾರ್ವಭೌಮಂ ಸದೃಶಾ ಭುವನತ್ರಯಮ್ |
ಪೂಜಾದಿನಾ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ತ್ರಿಭಿರ್ಮತ್ಸಾಮ್ಯತಾಮಿಯಾತ್

|| ೫೨ ||

ಮಾಮೇವ ನೈರಪೇಕ್ಷೇಣ ಭಕ್ತಿಯೋಗೇನ ವಿಂದತಿ |
ಭಕ್ತಿಯೋಗಂ ಸ ಲಭತೇ ಏವಂ ಯಃ ಪೂಜಯೇತ ಮಾಮ್

|| ೫೩ ||

ಯಃ ಸ್ವದತ್ತಾಂ ಪರೈರ್ದತ್ತಾಂ ಹರೇತ ಸುರವಿಪ್ರಯೋಃ |
ವೃತ್ತಿಂ ಸ ಜಾಯತೇ ವಿದುರ್ಗರ್ವಾಣಾಮಯುತಾಯುತಮ್

|| ೫೪ ||

ಕರ್ತುಶ್ಚ ಸಾರಥೇರ್ಹೇತೋರನುಮೋದಿತುರೇವ ಚ |
ಕರ್ಮಣಾಂ ಭಾಗಿನಃ ಪ್ರೇತ್ಯ ಭೂಯೋ ಭೂಯಸಿ ತತ್ಪಲಮ್

|| ೫೫ ||

ಎಲೈ ಉದ್ಭವಾ! ಈ ಪ್ರಕಾರ ವೈದಿಕ, ತಾಂತ್ರಿಕ ಕ್ರಿಯಾ ಯೋಗದ ಮೂಲಕ ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನು ಈ ಲೋಕ ಮತ್ತು ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ನನ್ನಿಂದ ಅಭೀಷ್ಟವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. || ೪೯ || ಉಪಾಸಕನು ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಸುಂದರ, ಸುದೃಢವಾದ ಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಲಿ. ಸುತ್ತಲೂ ರಮ್ಯವಾದ ಉದ್ಯಾನ ವನಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಿ. ನಿತ್ಯಪೂಜೆ, ನಿತ್ಯೋತ್ಸವ, ರಥೋತ್ಸವಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡಲಿ. || ೫೦ || ನನ್ನ ನಿತ್ಯಪೂಜೆ, ಪರ್ವ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಪೂಜೆ, ನಿತ್ಯೋತ್ಸವ-ರಥೋತ್ಸವಗಳು ಅವಿ ಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಶ್ರೀಮಂತರಾದ ಭಕ್ತರು ಹೊಲ-ಗದ್ದೆಗಳನ್ನೂ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮ-ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಉಂಬಳಿಯಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಸಮಾನ ವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವು ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ದೊರೆಯು ತ್ತದೆ. || ೫೧ || ನನ್ನ ವಿಗ್ರಹ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯಿಂದ ಪೃಥ್ವಿಯ ವಿಕಚ್ಛತ್ರ ರಾಜ್ಯ, ಮಂದಿರ, ನಿರ್ಮಾಣದಿಂದ ತೈಲೋಕ್ಯದ ರಾಜ್ಯ, ಪೂಜಾದಿಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ ಮತ್ತು ಮೂರನ್ನೂ ಮಾಡಿದಾಗ ನನ್ನ ಸಾರೂಪ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಳ್ಳುವನು. || ೫೨ || ನಿಷ್ಕಾಮಭಾವದಿಂದ ನನ್ನ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಯೋಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ನಿರಪೇಕ್ಷ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಅವನು ಸ್ವಯಂ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. || ೫೩ || ದೇವ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ಉಂಬಳಿಯನ್ನಾಗಲೀ, ಇತರರು ಕೊಟ್ಟ ಉಂಬಳಿಯನ್ನಾಗಲೀ ಅಪಹರಿಸುವವನು ಕೋಟ್ಯಂತರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಅಮೇಧ್ಯ ದಲ್ಲಿನ ಕ್ರಿಮಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. || ೫೪ || ಇಂತಹ ಪಾಪಿಷ್ಠವಾದ, ಹೇಯವಾದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವವರು, ಪ್ರೇರಕರೂ, ಅನುಮೋದಕರೂ ಇವರಿಗೂ ಇದೇ ವಿಧವಾದ ದುಷ್ಟಲವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇವರ ಕೈವಾಡ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಫಲವೂ ಹೆಚ್ಚೇ ಸಿಗುತ್ತದೆ. || ೫೫ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨೭ ||

ಅತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧೇ ಸಪ್ತವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨೭ ||

ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಪರಮಾರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆ

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಪರಸ್ಪರ್ಶಾವಕರ್ಮಾಣಿ ನ ಪ್ರಶಂಸೇನ್ನ ಗರ್ಹಯೇತ್ |

ವಿಶ್ವಮೇಕಾತ್ಮಕಂ ಪತ್ಯನ್ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ಪುರುಷೇಣ ಚ

|| ೧ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - ಉದ್ಭವನೇ! ಬೇರೆ ಯವರ ಸ್ಪರ್ಶಾವದ ಅಥವಾ ಅವರ ಕರ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆ ಎಂದೂ ಮಾಡಬಾರದು. ಅವರನ್ನು ಹೊಗಳುವುದಾಗಲೀ, ತೆಗಳಿ ವುದಾಗಲೀ ಮಾಡಬಾರದು. ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಆತ್ಮನು ಒಳಗೆ-ಹೊರಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಕೃತಿ-ಪುರುಷರಿಂದ ಉಂಟಾದ ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಆತ್ಮನಸತ್ತೆಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. || ೧ ||

ಪರಸ್ಪಭಾವಕರ್ಮಾಣಿ ಯಃ ಪ್ರಶಂಸತಿ ನಿಂದತಿ |
ಸ ಆಶು ಭ್ರಷ್ಟತೇ ಸ್ವಾರ್ಥಾದಾತ್ಮಭಿನಿವೇಶತಃ || ೨ ||

ತೈಜಸೇ ನಿದ್ರಯಾಽಽಪನೇ ಪಿಂಡಸ್ಯೋ ನಪ್ಪಚೇತನಃ |
ಮಾಯಾಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಮೃತ್ಯುಂ ವಾ ತದ್ವಾನ್ಮಾರ್ಥದೃಶ್ ಪುಮಾನ್ || ೩ ||

ಕಿಂ ಭದ್ರಂ ಕಿಮಭದ್ರಂ ವಾ ದ್ವೈತಸ್ಯಾವಸ್ತುನಃ ಕಿಯತ್ |
ವಾಚೋದಿತಂ ತದನ್ಯತಂ ಮನಸಾ ಧ್ಯಾತಮೇವ ಚ || ೪ ||

ಭಾಯಾಪ್ರತ್ಯಾಹ್ವಯಾಭಾಸಾ ಹೃಸಂತೋಽಪ್ಯರ್ಥಕಾರಿಣಃ |
ಏವಂ ದೇಹಾದಯೋ ಭಾವಾ ಯಚ್ಛತ್ಯಾಮೃತ್ಯುತೋ ಭಯಮ್ || ೫ ||

ಆತ್ಮೈವ ತದಿದಂ ವಿಶ್ವಂ ಸೃಜತೇ ಸೃಜತಿ ಪ್ರಭುಃ |
ತ್ರಾಯತೇ ತ್ರಾತಿ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ ಹ್ರಿಯತೇ ಹರತಿಶ್ವರಃ || ೬ ||

ತಸ್ಮಾನ್ನತ್ಯಾತ್ಮನೋಽನ್ಯಸ್ಮಾದನ್ಯೋ ಭಾವೋ ನಿರೂಪಿತಃ |
ನಿರೂಪಿತೇಯಂ ತ್ರಿವಿಧಾ ನಿರ್ಮೂಲಾ ಭಾತಿರಾತ್ಮನಿ |
ಇದಂ ಗುಣಮಯಂ ವಿದ್ವಿತ್ತಿವಿಧಂ ಮಾಯಯಾ ಕೃತಮ್ || ೭ ||

ಏತದ್ವಿದ್ವಾನ್ ಮದುದಿತಂ ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಸೈಪುಣಮ್ |
ನ ನಿಂದತಿ ನ ಚ ಸ್ತೌತಿ ಲೋಕೇ ಚರತಿ ಸೂರ್ಯವತ್ || ೮ ||

ಬೇರೆಯವರ ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ಕರ್ಮದ ನಿಂದೆ-ಸ್ತುತಿ ಮಾಡುವ
ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಬೇಗನೇ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಆಗ್ರಹವಿರಿಸಿ, ತನ್ನ ಉನ್ನತಿಯ
ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಪತಿಸುವನು. || ೨ || ನಿದ್ರಾವಸ್ಥೆ
ಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮಲಗಿಬಿಡುತ್ತವೆ. ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ
ಜೀವಿಯು ಆಗ ಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ನಿದ್ರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ
ಎಂದಾದರೂ ಈ ಮನುಷ್ಯನು ಮಾಯೆ (ಸ್ವಪ್ನ)ಯನ್ನು
ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಅಥವಾ ಸುಷುಪ್ತಿ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಢನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ
ಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಜಾಗೃತ್ ಅವಸ್ಥೆ
ಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾನೆ
ಮತ್ತು ನೋಡುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಮಿಥ್ಯೆಯೇ
ಆಗಿದೆ. ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಏಕಮಾತ್ರ ಪರಮಾತ್ಮತತ್ವವೇ ಆಗಿದೆ. || ೩ ||
ಯಥಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲದ ವಸ್ತುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಏನು
ಒಳ್ಳೆಯದು ಹೇಳಬಹುದು, ಏನು ಕೆಟ್ಟದಂದು ಹೇಳಬಹುದು ?
ಇದೆಲ್ಲವೂ ಕೇವಲ ವಾಣಿಯ ವಿಲಾಸಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ
ಮಿಥ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಈ ಅಸತ್ ಪದಾರ್ಥ
ಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವುದೂ ವ್ಯರ್ಥವೇ ಆಗಿದೆ. || ೪ || ಛಾಯೆ,
ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ ಮತ್ತು ಆಭಾಸ ಇವು ಮೂರೂ ನಿಜವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ
ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿಯೇ ಮಾಡುತ್ತವೆ.
(ಛಾಯೆ (ನೆರಳು)ಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು
ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯಾದರೆ
'ಇದೇನಾಯಿತು ?' ಎಂದು ಗಾಬರಿಗೊಳ್ಳುವನು. ಹಗ್ಗದಲ್ಲಿ
ಸರ್ಪದ ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಭಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ
ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇವು ಮೂರೂ ಮಿಥ್ಯೆಯಾಗಿದೆ.)
ಹೀಗೆಯೇ ದೇಹಾದಿ ಪದಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮಿಥ್ಯೆಯೇ ಆಗಿವೆ.
ಆದರೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸಾಯುವವರೆಗೆ ಭಯ, ದುಃಖಗಳಾ
ದರೂ ಕೊಡುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತವೆ. || ೫ || ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವದ ಆತ್ಮ
ನಾದರೂ ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಆತ್ಮನೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಆಗಿ ತನ್ನಿಂದಲೇ
ತನ್ನನ್ನು (ವಿಶ್ವವಾಗಿ) ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಆ ಸ್ವಯಂ ವಿಷ್ಣು
ರೂಪದಿಂದ ತನ್ನನ್ನೇ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ
ರುದ್ರರೂಪದಿಂದ ತನ್ನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸೆಲ್ಲವು ವಿಶ್ವವನ್ನು ಸಂಹಾರ
ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. || ೬ || ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವ
ವಸ್ತುವೂ ಕೂಡ ಇರುವುದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮನಿಂದ ಭಿನ್ನ
ವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾವ ಕಂಡುಬರುವುದರ ಯಾವ ಕಾರಣವೂ
ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲದೆಯೇ ಯಾವುದು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರ
ದಿಂದ ಭಾಸಮಾನವಾಗುತ್ತದೋ ಅದನ್ನು ನೀನು ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಿಕಾ
ಮಾಯೆಯ ಕಾರ್ಯವೆಂದೇ ತಿಳಿ. || ೭ || ಉದ್ಭವನೇ ! ಜ್ಞಾನ-
ವಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಉಪದೇಶವನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿರು
ವೆನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ವಿದ್ವಾಂಸನು ಯಾರನ್ನೂ ನಿಂದಿಸು
ವುದಿಲ್ಲ, ಸ್ತುತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷನು ಸೂರ್ಯ
ನಂತೆ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಹರಡುತ್ತಾ ವಿಚರಿಸು
ತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. || ೮ || ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ, ಅನುಮಾನ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣಾನುಮಾನೇನ ನಿಗಮೇನಾತ್ಮ ಸಂವಿದಾ |
ಆದ್ಯಂತವದಸಚ್ಚಾತ್ವಾ ನಿಪ್ಸಂಗೋ ವಿಚರೇದಿಹ || ೯ ||

ಉದ್ಭವ ಉಪಾಚ

ನೈವಾತ್ಮನೋ ನ ದೇಹಸ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿದ್ರವ್ಯದೃಶ್ಯಯೋಃ |
ಅನಾತ್ಮಸ್ವದೃಶೋರಿತ ಕಸ್ಯ ಸ್ಯಾದುಪಲಬ್ಧತೇ || ೧೦ ||

ಆತ್ಮಾವ್ಯಯೋಽಗುಣಃ ಶುದ್ಧಃ ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿರನಾವೃತಃ |
ಅಗ್ನಿವದ್ಧಾರುವದಚಿದೇಹಃ ಕಸ್ಯೇಹ ಸಂಸ್ಕೃತಿಃ || ೧೧ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುಪಾಚ

ಯಾವದ್ಧೇಹೇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರಾಣೈರಾತ್ಮನಃ ಸಂನಿಕರ್ಷಣಮ್ |
ಸಂಸಾರಃ ಫಲವಾಂಸ್ತಾವದಪಾರ್ಥೋಽಪ್ಯವಿವೇಕಿನಃ || ೧೨ ||

ಅರ್ಥೇ ಹ್ಯವಿದ್ಯಮಾನೇಽಪಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿನಃ ನಿವರ್ತತೇ |
ಧ್ಯಾಯತೋ ವಿಷಯಾನಸ್ಯ ಸ್ಪಷ್ಟೇಽನರ್ಥಾಗಮೋ ಯಥಾ || ೧೩ ||

ಯಥಾ ಹ್ಯಪ್ರತಿಬುದ್ಧಸ್ಯ ಪ್ರಸ್ಥಾಪೋ ಬಹ್ವನರ್ಥಭೃತ್ |
ಸ ಏವ ಪ್ರತಿಬುದ್ಧಸ್ಯ ನ ವೈ ಮೋಹಾಯ ಕಲ್ಪತೇ || ೧೪ ||

ಶೋಕಹರ್ಷಭಯಕ್ರೋಧಲೋಭಮೋಹಸ್ವಹಾದಯಃ |
ಅಹಂಕಾರಸ್ಯ ದೃಶ್ಯಂತೇ ಜನ್ಮಮೃತ್ಯುಶ್ಚ ನಾತ್ಮನಃ || ೧೫ ||

ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣಮನೋಽಭಿಮಾನೋ
ಜೀವೋಽಂತರಾತ್ಮಾ ಗುಣಕರ್ಮಮೂರ್ತಿಃ |
ಸೂತ್ರಂ ಮಹಾನಿತ್ಯುರುಧೇವ ಗೀತಃ
ಸಂಸಾರ ಅಧಾವತಿ ಕಾಲತಂತ್ರಃ || ೧೬ ||

ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಮಹಾಪುರುಷರ ವಚನಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಾನುಭೂತಿಯಿಂದ - 'ಕಂಡುಬರುವ ಆಸಕ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆದಿ-ಅಂತ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅರ್ಥಾತ್ ನಾಶವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ' ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೋ. ಅದರಿಂದ ಅನಾಸಕ್ತನಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ವಿಚರಿಸುತ್ತಿರು. || ೯ ||

ಉದ್ಭವನು ಕೇಳಿದನು - ಭಗವಂತಾ! ಆತ್ಮನು ದ್ರವ್ಯ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದು, ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶವಾಗಿದ್ದಾನೆ ಅವನು ಏನನ್ನೂ ಮಾಡು ವುದಿಲ್ಲ. ದೇಹವೂ ಕೂಡ ದೃಶ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಜಡವಾದ್ದರಿಂದ ಅದೂ ಕೂಡ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಮಾಡಲಾರದು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿ (ಹುಟ್ಟು-ಸಾವು) ಯಾರಿಗಾಗುತ್ತದೆ? || ೧೦ || ಆತ್ಮನು ಅವಿನಾಶಿ, ನಿರ್ಗುಣ, ಶುದ್ಧ, ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿ ಮತ್ತು ಒಳ-ಹೊರಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿದ್ದು, ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಜ್ಯೋತಿ ಮಯವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಶರೀರವು ಕಾಷ್ಠದಂತೆ ಅಚೇತನ ವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯುವಿನಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುವವನು ಯಾರು? || ೧೧ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು - ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಭವನೇ! ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಪ್ರಾಣಗಳೊಂದಿಗೆ ಆತ್ಮನ ಸಂಬಂಧವಿರುವ ತನಕ ಆಜ್ಞಾನಿಗೆ ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಅಸತ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಸತ್ಯದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. || ೧೨ || ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ಅನರ್ಥಗಳು ಆಗದಿದ್ದರೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ಅವನು ದುಃಖಿಯೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಾಗ ಅವೆಲ್ಲ ಅನರ್ಥಗಳು ದೂರ ವಾಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಜಾಗೃತದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷಯಗಳು ಮಿಥ್ಯೆಯೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಆ ವಿಷಯಗಳ ನಿರಂತರ ಚೇತನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದ ರಿಂದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುವುದು ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. || ೧೩ || ಮನುಷ್ಯನು ಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಇರುವಾಗ, ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರವಾಗುವ ಮೊದಲು ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ವಿಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಾಗ ಸ್ವಪ್ನದ ವಿಷತ್ತುಗಳಾಗಲೀ, ಅವುಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಮೋಹವೇ ಮುಂತಾದ ವಿಹಾರಗಳಾಗಲೀ, ಇರುವುದಿಲ್ಲ. || ೧೪ ||

ಉದ್ಭವನೇ! ಇದೇ ರೀತಿ ನಾನು ನನ್ನದು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಇರುವವರೆಗೆ ಶೋಕ, ಹರ್ಷ, ಭಯ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹ, ಸ್ವಹೆ ಮುಂತಾದ ಭಾವಗಳು ಹಾಗೂ ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯುವಿನ ದುಃಖ ಜೀವನಿಗೆ ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ದೇಹಾಭಿಮಾನ ದಿಂದಲೇ ಇವೆಯೇ ಹೊರತು ಆತ್ಮನಿಗೆ ಇದರೊಂದಿಗೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. || ೧೫ || ಎಲೈ ಉದ್ಭವನೇ! ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯ ಗಳು, ಪ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾದ ಆತ್ಮನೇ ಗುಣ ಹಾಗೂ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಉಂಟಾದ ಲಿಂಗಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅಹಂಭಾವಪಟ್ಟಾಗ ಅವನೇ ಜೀವನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅವನು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪ ದಿಂದ ಎಮುಖನಾಗಿ, ಜಡ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಂತೆ, ಮಮತೆ ಗೈದು ಬದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ಕಾಲದ ಮೂಲಕ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ. ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಾದರೋ ಈ ಜೀವಿಯು ಸೂಕ್ಷ್ಮಾತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಆತ್ಮನದೇ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಆತ್ಮನನ್ನು ಸೂತ್ರಾತ್ಮಾ ಮಹತ್ತ್ವತ್ವ ಹಾಗೂ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. || ೧೬ || ಈ ಅಹಂಕಾರವೇ

ಅಮೂಲಮೇತದ್ವಹುರೂಪರೂಪಿತಂ
ಮನೋ ವಚಃ ಪ್ರಾಣಶರೀರಕರ್ಮ ।

ಜ್ಞಾನಾಸಿನೋಪಾಸನಯಾ ಶಿತೇನ-
ಚೈತ್ಯಾ ಮುನಿರ್ಗಾಂ ವಿಚರತ್ಯತ್ಯಕ್ಷಃ ॥ ೧೭ ॥

ಜ್ಞಾನಂ ವಿವೇಕೋ ನಿಗಮಸ್ತಪಶ್ಚ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೈತಿಹ್ಯಮಥಾನುಮಾನಮ್ ।

ಆದ್ಯಂತಯೋರಸ್ಯ ಯದೇವ ಕೇವಲಂ
ಕಾಲಶ್ಚ ಹೇತುಶ್ಚ ತದೇವ ಮಧ್ಯೇ ॥ ೧೮ ॥

ಯಥಾ ಹಿರಣ್ಯಂ ಸ್ವಕ್ಷತಂ ಪುರಸ್ತಾತ್
ಪಶ್ಚಾಚ್ಚ ಸರ್ವಸ್ಯ ಹಿರಣ್ಮಯಸ್ಯ ।

ತದೇವ ಮಧ್ಯೇ ವ್ಯವಹಾರ್ಯಮಾಣಂ
ನಾನಾಪದೇಶೈರಹಮಸ್ಯ ತದ್ವತ್ ॥ ೧೯ ॥

ವಿಜ್ಞಾನಮೇತತ್ತ್ರಿಯವಸ್ತುಮಂಗ
ಗುಣತ್ರಯಂ ಕಾರಣಕಾರ್ಯಕರ್ತೃ ।

ಸಮನ್ವಯೇನ ವ್ಯತಿರೇಕತಶ್ಚ
ಯೇನೈವ ತುರ್ಯೇಣ ತದೇವ ಸತ್ಯಮ್ ॥ ೨೦ ॥

ಮನ, ವಾಣೀ, ಪ್ರಾಣ, ಶರೀರ ಮತ್ತು ಕರ್ಮ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಮೂಲವು ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಜೀವಿಯು ಸ್ವಯಂ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಂಭಾವ ಮಾಡಿದಕಾರಣ ಬದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಮುಕ್ತ ನಾಗಲು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದ ಶೃಷ್ಟಾರಹಿತನಾಗಿ, ಉಪಾಸನೆಯ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನರೂಪಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಿದ್ದರಿಂದ ಅತ್ಯನನ್ನು ಬಂಧಿಸುವ ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ಸಮೂಲವಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿ, ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮನನಮಾಡುತ್ತಾ, ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ವಿಚರಿಸುವುದೇ ಉಪಾಯ ವಾಗಿದೆ. ॥ ೧೭ ॥ ಆತ್ಮ-ಅನಾತ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿವೇಕವು ಉಂಟಾದಾಗ ದ್ವೈತದ ಆಸ್ತಿತ್ವವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಹೃದಯವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣದಿಂದ, ಮಹಾವುರುಷರ ವಚನಗಳಿಂದ, ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಮತ್ತು ಅನುಮಾನ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಒಂದೇ ಆತ್ಮತ್ವವನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬೇಕು. ಅವನೇ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಆದಿ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವನು. ನಡುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅವನೇ ಇದ್ದಾನೆ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕು. ಅವನನ್ನೇ ಕಾಲನೆಂದೂ ಹೇತು ಎಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಒರ್ವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಸರ್ವತ್ರ ನೋಡಬೇಕು. ॥ ೧೮ ॥

ಉದ್ಭವನೇ! ಚಿನ್ನದಿಂದ ಕಂಕಣ, ಕುಂಡಲಾದಿ ಅನೇಕ ಆಭರಣಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಒಡವೆಗಳು ಆಗದಿದ್ದಾಗಲೂ ಅದು ಚಿನ್ನವೇ ಇತ್ತು. ಒಡವೆಗಳು ಕರಗಿ ಇಲ್ಲವಾದಾಗಲೂ ಚಿನ್ನವೇ ಆಗಿ ಉಳಿಯುವುದು. ನಡುವಿನಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಂಕಣ-ಕುಂಡಲಾದಿ ಅನೇಕ ಹೆಸರುಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗಲೂ ಅದು ಚಿನ್ನವೇ ಆಗಿದೆ. ಸರಿಯಾಗಿ ಹಾಗೆಯೇ ಜಗತ್ತಿನ ಆದಿ, ಅಂತ್ಯ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಾನೇ ಇದ್ದೇನೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನಾನೇ ಸತ್ಯ ತತ್ವನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ॥ ೧೯ ॥ ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಭವನೇ! ಈ ವಿಶ್ವವು ಜಾಗ್ರತ್, ಸ್ವಪ್ನ, ಸುಷುಪ್ತಿ ಎಂಬ ಮೂರು ಅವಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಸತ್ತ್ವ, ರಜ, ತಮ ಹೀಗೆ ಮೂರುಗುಣಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮ (ಇಂದ್ರಿಯಗಳು - ಕರಣ), ಅಧಿಭೂತ (ವೃದ್ಧಿ ಆದಿಕಾರ್ಯ), ಅಧಿದೈವ (ಕರ್ತಾ) ಈ ರೀತಿಯ ಮೂರು ಭೇದಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ತ್ರಿವಿಧತೆಯಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಈ ಜಗತ್ತು ಅಧಿಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸತ್ತೆ ಇರುವ ಕಾರಣವೇ ಸತ್ಯದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅನ್ವಯರೂಪದಿಂದ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಅನುಸ್ಮೃತನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ವ್ಯತಿರೇಕ ರೂಪದಿಂದ ಆರ್ಥಾತ್ ನೇತಿ-ನೇತಿಯ ಮೂಲಕ ಇವೆಲ್ಲದನ್ನು ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಏಕಮಾತ್ರ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಶೇಷವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯವನಿಂದಲೇ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಇದೆ, ಆದೇ ಸತ್ಯತತ್ವವಾಗಿದೆ. ಆ ತುರೀಯ ತತ್ವದ ಜ್ಞಾನ ಉಂಟಾದಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ತ್ರಿವಿಧತೆ ಮುಗಿದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ॥ ೨೦ ॥ ಮೊದಲೂ

ನ ಯತ್ ಪುರಸ್ತಾದುತ ಯನ್ನ ಪಶ್ಯಾ-
 ನೃದ್ಧೇ ಚ ತನ್ನ ವ್ಯಪದೇಶಮಾತ್ರಮ್ |
 ಭೂತಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ ಚ ಪರೇಣ ಯದ್ಯತ್
 ತದೇವ ತತ್ತ್ವಾದಿತಿ ಮೇ ಮನೀಷಾ || ೨೦ ||

ಅವಿದ್ಯಮಾನೋಽಪ್ಯವಭಾಸತೇ ಯೋ
 ವೈಕಾರಿಕೋ ರಾಜಸಸರ್ಗ ಏಷಃ |
 ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿರತೋ ವಿಭಾತಿ
 ಬ್ರಹ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಾತ್ಮವಿಕಾರಚಿತ್ರಮ್ || ೨೧ ||

ಏವಂ ಸ್ಪೃಟಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿವೇಕಹೇತುಭಿಃ
 ಪರಾಪವಾದೇನ ವಿಶಾರದೇನ |
 ಭಿತ್ತಾನ್ವತತ್ವಸಂದೇಹಮುಪಾರಮೇತ
 ಸ್ವಾನಂದತುಷ್ಟೋಽಖಿಲಕಾಮುಕೇಭ್ಯಃ || ೨೨ ||

ನಾತ್ಮಾ ವಪುಃ ಪಾರ್ಥಿವಮಿಂದ್ರಿಯಾಣಿ
 ದೇವಾ ಹ್ಯಸುರ್ವಾಯುಜಲಂ ಕುತಾಶಃ |
 ಮನೋಽನ್ನಮಾತ್ರಂ ಧಿಷಣಾ ಚ ಸತ್ತ್ವ-
 ಮಹಂಕೃತಿಃ ಖಂ ಕ್ಷಿತಿರರ್ಥಸಾಮ್ಯಮ್ || ೨೩ ||

ಸಮಾಹಿತೈಃ ಕಃ ಕರಣೈರ್ಗುಣಾತ್ಮಭಿ-
 ಗುಣೋ ಭವೇನ್ನತುಽವಿಕ್ತಧಾಮ್ನಃ |
 ವಿಕೃಷ್ಟಮಾಣೈರುತ ಕಿಂ ನು ದೂಷಣಂ
 ಘನೈರುಪೇತ್ಯರ್ವಿಗತ್ಯ ರವೇಃ ಕಿಮ್ || ೨೪ ||

ಯಥಾ ನಭೋ ವಾಯುನಲಾಂಬುಭೂಗುಣೈ-
 ಗ್ಗತಾಗತ್ಯರ್ವರ್ತುಗುಣೈರ್ನ ಸಜ್ಜತೇ |
 ತಥಾಕ್ಷರಂ ಸತ್ತ್ವರಜಸ್ತಮೋಮಲೈ-
 ರಹಂಮತೇಃ ಸಂಸ್ಕೃತಿಹೇತುಭಿಃ ಪರಮ್ || ೨೫ ||

ಇಲ್ಲದುದು, ನಂತರವೂ ಇಲ್ಲವಾಗುವ ಈ ಜಗತ್ತು ನಡು
 ವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ; ಇದು ಕೇವಲ ವಾಣಿಯ ವಿಲಾಸವಾಗಿದೆ.
 ಇದರಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವವಾದರೋ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಒಳ-ಹೊರಗೆ ಓತ
 ಪ್ರೋತವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಂದಲೇ ಭೂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದರ ಉತ್ಪತ್ತಿ
 ಯಾಗಿತ್ತು, ಇದರ ವ್ಯವಹಾರವೂ ಅವನಿಂದಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಈ
 ಪ್ರಕಾರ ಸಮಸ್ತ ವ್ಯವಹಾರವೂ ಅವನ ಮೂಲಕವೇ ಅವನಲ್ಲೇ
 ಆಗುತ್ತಿವೆ. ಅದೇ ಪರಮಾರ್ಥ ಸತ್ತೆಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದೇ ನನ್ನ
 ದೃಢನಿಶ್ಚಯವಾಗಿದೆ. || ೨೦ || ಈ ವಿಕಾರಮಯ ರಾಜಸ
 ಸೃಷ್ಟಿಯು ಇಲ್ಲದೆಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶ
 ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ವಿಷಯ, ಮನಸ್ಸು
 ಪಂಚಭೂತಾದಿ ಚಿತ್ರ-ವಿಚಿತ್ರ ಎಷ್ಟು ನಾಮರೂಪಗಳಿವೆಯೋ,
 ಅವುಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. || ೨೧ ||
 ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿಕಾರ ಮಾಡುವವರು ಎಲ್ಲ ಶ್ರವಣ, ಮನನ, ನಿಧಿ
 ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಸ್ವಾನುಭೂತಿ ಸಾಧನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಕೌಶಲ್ಯದಿಂದ
 ಬೇರೆ ವಸ್ತುವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರಾಕರಣಮಾಡಿ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿ
 ಗುರುದೇವರ ಉಪದೇಶದ ಮೂಲಕ ಆತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
 ದೃಢನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು
 ತ್ಯಜಿಸಿ, ಉಪರಾಮನಾಗಬೇಕು, ಆತ್ಮಾನಂದದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗ
 ಬೇಕು. || ೨೨ || ಈ ಪಾರ್ಥಿವ ಶರೀರವು ಆತ್ಮನಲ್ಲ, ಹೀಗೆಯೇ
 ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದೇವತೆಗಳು, ಪ್ರಾಣ, ವಾಯು, ಜಲ, ಅಗ್ನಿ, ಮನ
 ಇವು ಯಾವುವೂ ಆತ್ಮನಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಇವುಗಳ ಧಾರಣೆ
 ಪ್ರೋಷಣೆಯು ಶರೀರದಂತೆ ಅನ್ಯದಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧಿ,
 ಚಿತ್ತ, ಅಹಂಕಾರ, ಆಕಾಶ, ಸೃಷ್ಟಿ, ಶಬ್ದಾದಿ ವಿಷಯಗಳು ಮತ್ತು
 ಗುಣಗಳ ಸಾಮ್ಯವಸ್ಥೆಯಾದ ಈ ಪ್ರಕೃತಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಆತ್ಮನಲ್ಲ
 (ಹೀಗೆ ಅನಾತ್ಮವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನೇತಿ-ನೇತಿ ವಚನಗಳಿಂದ ನಿರಾಕರಣ
 ಮಾಡಬೇಕು) || ೨೩ || ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಧವನೇ! ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ
 ಮೋಡಗಳು ಬರುತ್ತವೆ, ಹೋಗುತ್ತವೆ, ಅದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ
 ಏನು ಹಾನಿಯಿದೆ? ಹಾಗೆಯೇ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನ ಚೆನ್ನಾಗಿ
 ಉಂಟಾದವನ ಮುಂದೆ ಮೂರೂ ಗುಣಗಳ ವೇಗ ಬರಲಿ,
 ಹೋಗಲಿ, ಅವನಿಗೆ ಅದರಿಂದ ಯಾವುದೇ ಹಾನಿ-ಲಾಭವಿಲ್ಲ.
 ಅವು ಅವನ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಲಾರವು.
 ಏಕೆಂದರೆ ಅವನಾದರೋ ತನ್ನ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ದೃಢನಿಶ್ಚಯವೂರ್ವಕ
 ಆಚಲಸ್ಥಿತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. || ೨೪ || ಆಕಾಶವನ್ನು ಗಾಳಿಯು
 ಒಣಗಿಸಲಾರದು, ಬೆಂಕಿ ಸುಡಲಾರದು, ನೀರು ತೋಯಿಸ
 ಲಾರದು, ಧೂಳು-ಹೊಗೆ ಮಲಿನವಾಗಿಸದು, ಮಿಶ್ರಣಗಳ ಗುಣ
 ಸಕೆ-ಚಳಿ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿಸಲಾರದು.
 ಏಕೆಂದರೆ ಇವೆಲ್ಲವು ಬಂದುಹೋಗುವ ಕ್ಷಣಿಕ ಭಾವಗಳಾಗಿವೆ.
 ಆಕಾಶವು ಇವೆಲ್ಲದರ ಅಧಿಷ್ಠಾನವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸತ್ತ್ವಗುಣ,
 ರಜೋಗುಣ, ತಮೋಗುಣಗಳ ವೃತ್ತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹಾಗೂ ಕರ್ಮ
 ಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವಿನಾಶಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಲಾರವು. ಅವನಾದರೋ
 ಇವುಗಳಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ಅತೀತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರ
 ಪಡುವ ಜೀವಿಯೇ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಆಲೆಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. || ೨೫ ||

ತಥಾಪಿ ಸಂಗಃ ಪರಿವರ್ಜನೀಯೋ
ಗುಣೇಷು ಮಾಯಾರಚಿತೇಷು ತಾವತ್ |
ಮದ್ಭಕ್ತಿಯೋಗೇನ ದೃಢೇನ ಯಾವದ್
ರಜೋ ನಿರಸ್ಯೇತ ಮನಃ ಕಷಾಯಃ || ೨೭ ||

ಯಥಾಽಽಮಯೋಽಸಾಧುಚಿತ್ತಿತೋ ನೃಣಾಂ
ಪುನಃ ಪುನಃ ಸಂತುದತಿ ಪ್ರರೋಹನ್ |
ಏವಂ ಮನೋಽಪಕ್ವಕಷಾಯಕರ್ಮ
ಕುಯೋಗಿನಂ ವಿದ್ಧತಿ ಸರ್ವಸಂಗಮ್ || ೨೮ ||

ಕುಯೋಗಿನೋ ಯೇ ವಿಹಿತಾಂತರಾಯೈ-
ರ್ಮನುಷ್ಯಭೂತೈಸ್ತ್ರಿಧರೋಪಸೃಷ್ಟೈಃ |
ತೇ ಪ್ರಾಕ್ತನಾಭ್ಯಾಸಬಲೇನ ಭೂಯೋ
ಯುಂಜಂತಿ ಯೋಗಂ ನ ತು ಕರ್ಮತಂತ್ರಮ್ || ೨೯ ||

ಕರೋತಿ ಕರ್ಮ ಕ್ರಿಯತೇ ಚ ಜಂತುಃ
ಕೇನಾಪ್ಯಸೌ ಚೋದಿತ ಅನಿಪಾತಾತ್ |
ನ ತತ್ರ ವಿದ್ವಾನ್ವಕ್ತೃತೌ ಸ್ತಿತೋಽಪಿ
ನಿವೃತ್ತತೃಷ್ಣಃ ಸ್ವಸುಖಾನುಭೂತ್ಯಾ || ೩೦ ||

ತಿಷ್ಠಂತಮಾಸೀನಮುತ ಪ್ರಜಂತಂ
ತಯಾನಮುಕ್ಲಂತಮದಂತಮನ್ನಮ್ |
ಸ್ವಭಾವಮನ್ಯತ್ಕಿಮಪೀಹಮಾನ-
ಮಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮಸ್ವಮತೀರ್ನ ವೇದ || ೩೧ ||

ಯದಿ ಸ್ವ ಪಶ್ಯತ್ಯಸದಿಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಂ
ನಾನಾನುಮಾನೇನ ವಿರುದ್ಧಮಸ್ಯತ್ |
ನ ಮನ್ಯತೇ ವಸ್ತುತಯಾ ಮನೀಷೀ
ಸ್ವಾಪ್ನಂ ಯಥೋತ್ತಮ ತಿರೋದಧಾನಮ್ || ೩೨ ||

ಉದ್ಯವನೇ! ಹೀಗಾದರೂ ಕೂಡ ನನ್ನ ಸುದೃಢ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಮನಸ್ಸಿನ ರಜೋಗುಣರೂಪೀ ಮಲವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೊರಟುಹೋಗುವವರೆಗೆ, ಈ ಮಾಯಾನಿರ್ಮಿತಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳ ಸಂಗವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕು. || ೨೭ || ಉದ್ಯವನೇ! ಚೆನ್ನಾಗಿ ಚಿಕ್ಕಿತ್ ಮಾಡದಿದ್ದಾಗ ರೋಗವು ಸಮೂಲವಾಗಿ ನಾಶವಾಗದೆ, ಅದು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಉದ್ರೇಕಗೊಂಡು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಸತಾಯಿಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮನಸ್ಸಿನ ವಾಸನೆಗಳು ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಅಳಿದುಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅದು ಪತ್ನೀ-ಪುತ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಕ್ತವಾಗಿದೆಯೋ, ಇಂತಹ ಅರ್ಥಾಂಬರ್ಥ ಯೋಗಿಗೆ ಈ ಕರ್ಮ-ವಾಸನೆಗಳು ಪೀಡಿಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತವೆ. || ೨೮ || ದೇವತೆಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಅಥವಾ ಯಾರೇ ಮನುಷ್ಯನು ಒಡ್ಡಿದ ವಿಷ್ಣುಗಳಿಂದ ಕೆದಾಚಿತ್ ಯೋಗಿಯು ಯೋಗಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಹೋದರೆ, ಅವನು ಪೂರ್ವಾಭ್ಯಾಸದ ಕಾರಣ ಪುನಃ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲೇ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಕರ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. || ೨೯ || ಉದ್ಯವನೇ! ಬೇವಿಯು ಸಂಸ್ಕಾರಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಸಾಯುವವರೆಗೆ ಕರ್ಮದಲ್ಲೇ ತೊಡಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟ-ಅನಿಷ್ಟ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನಿರಿಸಿ ಹರ್ಷ-ವಿಷಾದ ಮುಂತಾದ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ತತ್ತ್ವದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಮಾಡಿಕೊಂಡವನು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದರೂ, ಪೂರ್ವ ಸಂಸ್ಕಾರಾನುಸಾರ ಅವನಿಂದ ಕರ್ಮಗಳು ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಹರ್ಷ-ಶೋಕಾದಿ ವಿಕಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಆನಂದಸ್ವರೂಪೀ ಆತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಅವನ ಸಂಸಾರಸಂಬಂಧೀ ಎಲ್ಲ ಆಸೆ-ತೃಷ್ಣೆಗಳು ಮೊದಲೇ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದವು. || ೩೦ || ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾದವನಿಗೆ - ತನ್ನ ಶರೀರ ನಿಂತಿದೆಯೋ, ಕುಳಿತಿದೆಯೋ, ನಡೆಯುತ್ತಿದೆಯೋ, ಮಲಗಿದೆಯೋ, ಮಲ-ಮೂತ್ರ ವಿಸರ್ಜಿಸುತ್ತಿದೆಯೋ, ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಿದೆಯೋ, ಅಥವಾ ಯಾವುದಾದರೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಕರ್ಮಮಾಡುತ್ತಿದೆಯೋ ಎಂಬುದರ ಅರಿವು ಕೂಡ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವನ ವೃತ್ತಿಗಳಾದರೋ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಕಾರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. || ೩೧ || ಜ್ಞಾನೀ ಪುರುಷನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆಸತ್ತಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿವಿಧ ಬಾಹ್ಯವಿಷಯಗಳು ಬಂದರೂ ಕೂಡ ಅವನು ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಆತ್ಮನಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಆತ್ಮನಿಗಿಂತ ಬೇರೆ ಸತ್ತೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ, ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ, ಸ್ವಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಅವುಗಳ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸತ್ತ್ವ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎದ್ದಮೇಲೆ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಮತ್ತು ಎಚ್ಚರವಾದಾಗ ತಿರೋಹಿತವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಜ್ಞಾನೀ ಪುರುಷನೂ ಕೂಡ ತನ್ನಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. || ೩೨ ||

ಪೂರ್ವಂ ಗೃಹೀತಂ ಗುಣಕರ್ಮಚಿತ್ರ-
ಮಜ್ಞಾನಮಾತ್ಮನೈವಿವಿಕ್ತಮಂಗ
ನಿವರ್ತತೇ ತತ್ಪುನರೀಕ್ಷಯೈವ
ನ ಗೃಹ್ಯತೇ ನಾಪಿ ವಿಸೃಜ್ಯ ಆತ್ಮಾ || ೩೩ ||

ಯಥಾ ಹಿ ಭಾನೋರುದಯೋ ನೃಚಕ್ಷುಷಾಂ
ತಮೋ ನಿಹನ್ಯಾನ್ ತು ಸದ್ವಿಧತ್ತೇ |
ಏವಂ ಸಮೀಕ್ಷಾ ನಿಪುಣಾ ಸತೀ ಮೇ
ಹನ್ಯಾತ್ತಮಿಸ್ತ್ರಂ ಪುರುಷಸ್ಯ ಬುದ್ಧೀಃ || ೩೪ ||

ಏಷ ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿರಜೋಽಪ್ರಮೇಯೋ
ಮಹಾನುಭೂತಿಃ ಸಕಲಾನುಭೂತಿಃ |
ಏಕೋಽದ್ವಿತೀಯೋ ವಚಸಾಂ ವಿರಾಮೇ
ಯೇನೇಷಿತಾ ವಾಗಸವತ್ಪರಂತಿ || ೩೫ ||

ಏತಾವಾನಾತ್ಮಸಂಮೋಹೋ ಯದ್ವಿಕಲ್ಪಸ್ತು ಕೇವಲೇ |
ಆತ್ಮನ್ಮತೇ ಸ್ವಮಾತ್ಮಾನಮವಲಂಬೋ ನ ಯಸ್ಯ ಹಿ
|| ೩೬ ||

ಯನ್ನಾಮಾಕೃತಿಭಿರ್ಗ್ರಾಹ್ಯಂ ಪಂಚವರ್ಣಮಬಾಧಿತಮ್ |
ವೃಥೇನಾಪ್ಯರ್ಥವಾದೋಽಯಂ ದ್ವಯಂ ಪಂಡಿತಮಾನಿನಾಮ್
|| ೩೭ ||

ಯೋಗಿನೋಽಪಕ್ವಯೋಗಸ್ಯ ಯುಂಜತಃ ಕಾಯ ಉತ್ತಿಷ್ಠೈಃ |
ಉಪಸರ್ಗೈರ್ವಿಹಸ್ಯೇತ ತತ್ರಾಯಂ ವಿಹಿತೋ ವಿಧಿಃ
|| ೩೮ ||

ಯೋಗಧಾರಣಯಾ ಕಾಂಕ್ಷಿದಾಸನ್ನೆರ್ಧಾರಣಾನ್ನಿತ್ಯೈಃ |
ತಪೋಮಂತ್ರೌಷಧೈಃ ಕಾಂಕ್ಷಿದುಪಸರ್ಗಾನ್ನಿದರ್ಪಹೇತ್
|| ೩೯ ||

ಕಾಂಕ್ಷಿನ್ಯಮಾನುಷ್ಯಾನೇನ ನಾಮಸಂಕೀರ್ತನಾದಿಭಿಃ |
ಯೋಗೇಶ್ವರಾನುವೃತ್ತ್ಯಾ ವಾ ಹನ್ಯಾದಶುಭದಾನ್ಯನೈಃ
|| ೪೦ ||

ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಧವನೇ! ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಗುಣ, ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಪದಾರ್ಥ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಅಜ್ಞಾನದ ಕಾರಣ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಆತ್ಮನಿಂದ ಬೇರೆ ಯಲ್ಲವೆಂದು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅವುಗಳ ನಶ್ವರತೆಯ ಅರಿವು ಉಂಟಾದಾಗ, ಹಾಗೂ ಆ ಭ್ರಮೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿವೃತ್ತಿ ಆಗಿಹೋದಾಗ, ಅವನ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಏಕಮಾತ್ರ ಆತ್ಮತ್ವವೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅವನು ಸ್ವತಃ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸುವುದು, ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಏನು ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. || ೩೩ || ಸೂರ್ಯನು ಉದಿಸಿದಾಗ ಮನುಷ್ಯರ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ದೂರಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಯಾವುದೇ ಹೊಸತನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ರೀತಿ ನನ್ನ ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನವಾದ ಮನುಷ್ಯನ ಬುದ್ಧಿಯ ಅಜ್ಞಾನ ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ. || ೩೪ || ಈ ಆತ್ಮನು ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿ, ಅಜನ್ಯಾ, ಅಪ್ರಮೇಯಸ್ವರೂಪಿ, ಮಹಾನುಭೂತಿ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಅನುಭೂತಿಗಳು ಅದರಲ್ಲೇ ಆಗುತ್ತವೆ. ಈ ಆತ್ಮನು ಏಕನಾಗಿದ್ದು, ಅದ್ವಿತೀಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ವಾಣಿಯ ವಿರಾಮವಾದಮೇಲೆ ಏಕ ಮಾತ್ರ ಅವನೇ ಉಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಗಳು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಮಾಡುತ್ತವೆ. || ೩೫ ||

ಉದ್ಧವನೇ! ಅದ್ವಿತೀಯ ಅವಿಂಶ ಆತ್ಮತ್ವದಲ್ಲಿ ಭೇದ ಭ್ರಮೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಅಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ. ಜೀವಿಯು ಪ್ರಕೃತಿ ಯೊಂದಿಗೆ ಆಹಂಭಾವವಿರಿಸಿಯೇ ಭೇದವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಭ್ರಮೆಯ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸತ್ತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವು ಕಂಡುಬಂದರೆ ಆತ್ಮನ ಅಧಿಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ಆತ್ಮನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. || ೩೬ || ಅನೇಕರು ತಮ್ಮನ್ನು ಪಂಡಿತರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಪಾಸ್ತವವಾಗಿ ಪಂಡಿತರಲ್ಲ ಇಂತಹ ಜನರು ನಾಮ-ರೂಪ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲಾಗುವ ಈ ಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಕ ದ್ವೈತ ಜಗತ್ತು ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದು ಅವರ ಶಬ್ದಾಡಂಬರಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ. || ೩೭ ||

ಉದ್ಧವನೇ! ಯೋಗಸಾಧನೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗುವ ಮೊದಲೇ ಯಾರಾದರೂ ಸಾಧಕನ ಶರೀರವು ರೋಗಾದಿ ಉಪದ್ರವಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತವಾದರೆ ಅವನು ಈ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು. || ೩೮ || ಸೆಕೆ-ಚಳಿ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಚಂದ್ರ-ಸೂರ್ಯರನ್ನು ಧಾರಣೆಯ ಮೂಲಕ, ವಾತಾದಿ ರೋಗಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಆದಿಯೋಗ ಧಾರಣಾಯುಕ್ತ ಆಸನಗಳ ಮೂಲಕ, ಗ್ರಹ-ಸರ್ಪಾದಿಕ್ರೂತ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ತಪಸ್ಸು, ತಂತ್ರ ಹಾಗೂ ಔಷಧಿಗಳ ಮೂಲಕ ನಾಶಮಾಡಿಬಿಡಬೇಕು. || ೩೯ || ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಾದಿ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಚಿಂತನೆ, ನಾಮಸಂಕೀರ್ತನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ನಾಶಮಾಡಬೇಕು. ಪತನದತ್ತ ಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ದಂಭ-ಮದ ಮುಂತಾದ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಮಹಾಪುರುಷರ ಸೇವೆಯಿಂದ ದೂರಗೊಳಿಸಬೇಕು. || ೪೦ ||

ಕೇಚಿದ್ವೇಹಮಿಮಂ ಧೀರಾಃ ಸುಕಲ್ಪಂ ವಯಸಿ ಸ್ವರಮ್ |
ವಿಧಾಯ ವಿವಿಧೋಪಾಯೈರಥ ಯುಂಜಂತಿ ಸಿದ್ಧಯೇ || ೪೧ ||

ನಹಿ ತತ್ಪುಲಾದೃತ್ಯಂ ತದಾಯಾಸೋ ಹೃಪಾರ್ಥಕಃ |
ಅಂತವತ್ತ್ವಾಚ್ಛ್ರೀರಸ್ಯ ಫಲಸ್ಯೇವ ವನಸ್ಪತೇಃ || ೪೨ ||

ಯೋಗಂ ನಿಷೇವತೋ ನಿತ್ಯಂ ಕಾಯಶ್ಚೇತ್ಯಲ್ಪತಾಮಿಯಾತ್ |
ತಚ್ಚಿದ್ಧ್ಯಾನ್ ಮತಿಮಾನ್ ಯೋಗಮುತ್ಸೃಜ್ಯ ಮತ್ಪರಃ || ೪೩ ||

ಯೋಗೇಕರ್ಯಾಮಿಮಾಂ ಯೋಗೀ ವಿಚರನ್ಮದಪಾತ್ರಯಃ |
ನಾಂತರಾಯೈರ್ವಿಹಸ್ಯೇತ ನಿಸ್ಪೃಹಃ ಸ್ವಸುಖಾನುಭೂಃ || ೪೪ ||

ಕೆಲ-ಕೆಲವು ಮನಸ್ಸೇ ಯೋಗಿಗಳು ಎವಿಧ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಈ ಶರೀರವನ್ನು ಸುದೃಢ ಮತ್ತು ತರುಣವಾಗಿಯೇ ಸ್ವರಗೊಳಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಅಣಮಾದಿ ಸಿದ್ಧಿಗಳಿಗಾಗಿ ಯೋಗಸಾಧನೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದವರು ಇಂತಹ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದಾದರೋ ಒಂದು ವ್ಯರ್ಥ ಪ್ರಯಾಸವೇ ಆಗಿದೆ. ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಫಲದಂತೆಯೇ ಈ ಶರೀರದ ನಾಶವು ಅವಶ್ಯಂಭಾವಿಯಾಗಿದೆ. || ೪೧-೪೨ || ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಬಹಳ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ನಿರಂತರ, ಅದರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಯೋಗಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಶರೀರವು ಸುದೃಢವೂ ಆಗಬಹುದು. ಆಗಲೂ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದವರು ತಮ್ಮ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅದರಲ್ಲೇ ಸಂತೋಷಪಡಬಾರದು. ಅವರಾದರೋ ಸದಾಕಾಲವೂ ನನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿಯೇ ತೊಡಗಿರಬೇಕು. || ೪೩ || ನನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ನನ್ನಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಯೋಗಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಯಾವುದೇ ವಿಘ್ನಗಳು ಕೆದರಿಸಲಾರವು. ಅವನ ಕಾಮನೆಗಳೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅವನು ಆತ್ಮಾನಂದದ ಅನುಭೂತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗುತ್ತಾನೆ. || ೪೪ ||

ಇಪ್ರತ್ಯಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨೮ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ವಿಕಾದತ ಸ್ತಂಭೇ ಅಷ್ಟಾವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨೮ ||

ಇಪ್ರತ್ಯಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಭಾಗವತಧರ್ಮಗಳ ನಿರೂಪಣೆ ಮತ್ತು ಉದ್ಧವನು ಬದರಿಕಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋದುದು

ಉದ್ಧವ ಉವಾಚ

ಸುದುಶ್ಚರಾಮಿಮಾಂ ಮನ್ಯೇ ಯೋಗೇಕರ್ಯಾಮನಾತ್ಮನಃ |
ಯಥಾಂಜಸಾ ಪುಮಾನ್ ಸಿದ್ಧ್ಯೇತ್ ತನ್ಮೇ ಬ್ರೂಹ್ಯಂಜಸಾಚ್ಯುತ || ೧ ||

ಪ್ರಾಯಶಃ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷ ಯುಂಜಂತೋ ಯೋಗಿನೋ ಮನಃ |
ವಿಷೀದಂತ್ಯಸಮಾಧಾನಾನ್ ಮನೋನಿಗ್ರಹಕರ್ತೃತಾಃ || ೨ ||

ಉದ್ಧವನು ಕೇಳಿದನು - ಅಚ್ಯುತಾ! ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದವನಿಗೆ ನೀನು ಆರುಹಿದ ಈ ಯೋಗ ಸಾಧನೆಯು ಬಹಳ ಕಠಿಣವೆಂದೇ ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಈಗ ನೀನು - ಮನುಷ್ಯನು ಆಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಪರಮಪದವನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತಹ ಸರಳ-ಸುಲಭ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವವನಾಗು. || ೧ || ಕಮಲನಯನಾ! ನಿನ್ನನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಯೋಗಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಏಕಾಗ್ರಮಾಡಲು ತೊಡಗಿದಾಗ, ಅವರು ಪದೇ-ಪದೇ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರೂ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಶಪಡಿಸಲು ಸಫಲರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಗೋತು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದ ಕಾರಣ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಇದು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದೇ ಇದೆ. ಇಂತಹ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಲು ಯಾವ ಉಪಾಯವಿದೆ? ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಕೃಪೆ ಮಾಡಬೇಕು. || ೨ || ಓ ಕಮಲನಯನಾ! ಓ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಾ! ನಿನ್ನ ಚರಣ

ಅಥಾತ ಆನಂದದುಘಂ ಪದಾಂಬುಜಂ
ಹಂಸಾಃ ತ್ರಯೀರನ್ನರವಿಂದಲೋಚನ |
ಸುಖಂ ನು ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ಯೋಗಕರ್ಮಭಿ-
ಸ್ವಸ್ಥಾಯಯಾಮೀ ವಿಹತಾ ನ ಮಾನಿನಃ || ೩ ||

ಕಿಂ ಚಿತ್ರಮಚ್ಯುತ ತವೈತದಶೇಷಬಂಧೋ
ದಾಸೇಷ್ವನನ್ಯ ಶರಣೇಷು ಯದಾತ್ಮಸಾತ್ತ್ವಮ್ |
ಯೋಽರೋಚಯತ್ಸಹಮೃಗೈಃ ಸ್ವಯಮೀಶ್ವರಾಣಾಂ
ಶ್ರೀಮತ್ಪಿರೀಟಿತಪೀಡಿತಪಾದಪೀಠಃ || ೪ ||

ತಂ ತ್ವಾಖಿಲಾತ್ಮದಯಿತೇಶ್ವರಮಾಶ್ರಿತಾನಾಂ
ಸರ್ವಾರ್ಥದಂ ಸ್ವಕೃತವಿದ್ವಿಸೃಜೇತ ಕೋ ನು |
ಕೋವಾ ಭಜೇತ್ಪಿಮಸಿ ವಿಶ್ವತಯೇಽನು ಭೂತ್ಯೈ
ಕಿಂ ವಾ ಭವೇನ್ನ ತವ ಪಾದರಚೋಜುಷಾಂ ನಃ || ೫ ||

ನೈವೋಪಯಂತ್ಯಪಚಿತಿಂ ಕವಯಸ್ತವೇಶ
ಬ್ರಹ್ಮಾಯುಷಾಪಿ ಕೃತಮೃದ್ವಮುದಃ ಸ್ಮರಂತಃ |
ಯೋಽಂತರ್ಬಹಿಸ್ತನುಭೃತಾಮಕುಭಂ ವಿಧುನ್ವ-
ನ್ನಾಚಾರ್ಯಚೈತ್ಯವಪುಷಾ ಸ್ವಗತಿಂ ವ್ಯನಕ್ತಿ || ೬ ||

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಇತ್ಯುದ್ಧವೇನಾತ್ಮನುರಕ್ತಚೇತಸಾ
ಪೃಷ್ಠೋ ಜಗತ್ಕ್ರೀಡನಕಃ ಸ್ವಪ್ತಕಿಭಿಃ |
ಗೃಹೀತಮೂರ್ತಿತ್ರಯ ಈಶ್ವರೇಶ್ವರೋ
ಜಗಾದ ಸಪ್ರೇಮ ಮನೋಹರಸ್ಮಿತಃ || ೭ ||

ಕಮಲಗಳು ಆನಂದವನ್ನು ವರ್ಷಿಸುವಂತಹವುಗಳು. ನಿನ್ನ ಅನನ್ಯ ಪ್ರೇಮೀ ಭಕ್ತರು ಆನಂದದಿಂದ ಈ ಚರಣಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮಣ್ಣುಗೂಡಿದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಜನರು ಯೋಗ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಇವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. || ೩ || ಓ ಅಚ್ಯುತಾ ! ನೀನು ಸರ್ವಜಗತ್ತಿನ ಹಿತ್ಯೈಷಿ ಸುಹೃದನಾಗಿರುವೆ. ನೀನು ನಿನ್ನ ಅನನ್ಯ ಶರಣಾಗತ ಭಕ್ತರನ್ನು ಆತ್ಮಸಾತ್ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವೆ. ಅವರಿಗೆ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವೆ. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆಂದರೆ - ತೊಂಡರಿಗೆ ತೊಂಡನಾಗುವೆ. (ಬಲಿಯ ಭಕ್ತಿಗೊಲಿದು ಅವನ ದ್ವಾರಪಾಲನಾದೆ, ನರಸಿಂಹ ಮಹತಾಗೆ ನೀನು ಏನೇನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ? ಇತ್ಯಾದಿ) ನೀನು ಎಲ್ಲ ಲೋಕ ಪಾಲರ ಆಧೀಶ್ವರನಾಗಿರುವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಲೋಕೇಶ್ವರರು ಸದಾ ಕಾಲ ನಿನಗೆ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ನಿನ್ನ ಚರಣಕಮಲಗಳನ್ನಿಡುವ ಪೀಠಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಕಿರೀಟಾಗ್ರದಿಂದ ಶ್ರದ್ಧಾ ಪ್ರೇಮಸಹಿತ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟು ಮಹಿಮಾಯುಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ ನೀನು ರಾಮಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪರವಶನಾಗಿ ವಾನರರೊಂದಿಗೆ ಮಿತ್ರತೆಯಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಿದೆ. ಇದೇನೋ ನಿನಗಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಮಾತಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ನಿನಗಾದರೋ ಭಕ್ತಿಯೇ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. || ೪ || ಓ ಸ್ವಾಮಿ ! ನೀನು ಎಲ್ಲರ ಪ್ರಿಯಕಮ ಪ್ರಭು ಮತ್ತು ಆತ್ಮಾ ಆಗಿರುವೆ. ನೀನು ನಿನ್ನ ಅನನ್ಯ ಶರಣಾಗತರಿಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವೆ. ನೀನು ನಿನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗಾಗಿ ಏನೇನು ಅದ್ಭುತಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿರುವೆಯೋ, ಅವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವವರು ಯಾವುದೇ ಭೌತಿಕ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಯಾರು ನಿನ್ನ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವರು ? ಏಕೆಂದರೆ, ಈ ಭೌತಿಕ ಸುಖಗಳಾದರೋ ನಿನ್ನ ವಿಶ್ವತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಡಹುವಂತಹವುಗಳು. ನಾವಾದರೋ ನಿನ್ನ ಚರಣಕಮಲ ರಜದ ಅನನ್ಯ ಉಪಾಸಕರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮಗಾಗಿ ದುರ್ಲಭವೇನಿದೆ ? || ೫ || ಓ ಜಗದೀಶಾ ! ನೀನು ಮಾಡಿರುವ ಉಪಕಾರಗಳೂ ಪದೇ-ಪದೇ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಈ ದೇವದುರ್ಲಭವಾದ ಮನುಷ್ಯತರೀವು ಕೇವಲ ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೇ ದೊರೆತಿದೆ. ನಿನ್ನ ಈ ಅಪಾರ ಅನುಕಂಪವನ್ನು ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ನೆನೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾನಂದದ ನೆರೆಯೇ ಬರುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯು ಉಹಿಸಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಷ್ಟು ಅಪಾರವಾಗಿದೆ. ಒಂದೊಮ್ಮೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಆಯುಷ್ಯ ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ನಾವು ನಿನ್ನ ಉಪಕಾರದ ಋಣವನ್ನು ತೀರಿಸಲಾರೆವು. ಮನುಷ್ಯನ ಹೊರಗೆ-ಒಳಗೆ ಇರುವ ಆಶುಭಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನಗೊಳಿಸಲು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಸದ್ಗುರುರೂಪದಿಂದ ನೀನೇ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವೆ. ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಅಂತರಾತ್ಮರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಕಟನಾಗಿ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ನೀನೇ ಕಳೆಯುವೆ. || ೬ ||

ಶ್ರೀಶುಕಯೋಗಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ ! ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನೇ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಾದ ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾ ವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರ

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಹಂತ ತೇ ಕಥಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಮಮ ಧರ್ಮಾನ್ ಸುಮಂಗಲಾನ್ |
ಯಾನ್ ಭದ್ರಯೋಽಚಿದ್ಭರ್ತೃಣಾಂ ವೃತ್ತಂ ಜಯತಿ ದುರ್ಜಯಮ್ |
|| ೮ ||

ಕುರ್ಯಾತ್ ಸರ್ವಾಣಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಮದರ್ಥಂ ಶನಕೈಃ ಸ್ಮರಣ್ |
ಮಯ್ಯರ್ಪಿತಮನಶ್ಚಿತ್ತೋ ಮದ್ಭರ್ಮಾತ್ಮಮನೋರತಿಃ |
|| ೯ ||

ದೇಶಾನ್ತುಕ್ಯಾನಾಶ್ರಯೇತ ಮದ್ಭಕ್ತೈಃ ಸಾಧುಭಿಃ ಶ್ರಿತಾನ್ |
ದೇವಾಸುರಮನುಷ್ಯೇಷು ಮದ್ಭಕ್ತಾಚರಿತಾನಿ ಚ |
|| ೧೦ ||

ಪೃಥಕ್ ಸತ್ರೇಣ ವಾ ಮಹ್ಯಂ ಪರ್ವಯಾತ್ರಾಮಹೋತ್ಸವಾನ್ |
ಕಾರಯೇದ್ಗೀತನೃತ್ಯಾದ್ಯೈರ್ಮಹಾರಾಜವಿಭೂತಿಭಿಃ |
|| ೧೧ ||

ಮಾಮೇವ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಬಹಿರಂತರಪಾವೃತಮ್ |
ಈಕ್ಷೇತಾತ್ಮನಿ ಚಾತ್ಮಾನಂ ಯಥಾ ಖಮಮಲಾಶಯಃ |
|| ೧೨ ||

ಇತಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಮದ್ಭಾವೇನ ಮಹಾದ್ಭುತೇ |
ಸಭಾಜಯನ್ಮನ್ಯಮಾನೋ ಜ್ಞಾನಂ ಕೇವಲಮಾಶ್ರಿತಃ |
|| ೧೩ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಪುಲ್ಕಸೇ ಸ್ತೇನೇ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯೇಽರ್ಕೇ ಸ್ಥುಲಿಂಗಕೇ |
ಅಕ್ರೂರೇ ಕ್ರೂರಕೇ ಚೈವ ಸಮದೃಕ್ ಪಂಡಿತೋ ಮತಃ |
|| ೧೪ ||

ನರೇಷ್ಟಭೀಕ್ಷಂ ಮದ್ಭಾವಂ ಪುಂಸೋ ಭಾವಯತೋಽಚರಾತ್ |
ಸರ್ಧಾಸೂಯಾತಿರಸ್ಕಾರಾಃ ಸಾಹಂಕಾರಾ ವಿಯುಂಠಿ ಹಿ |
|| ೧೫ ||

ವಿಸೃಜ್ಯ ಸ್ಥಯಮಾನಾನ್ ಸ್ನಾನ್ ದೃಶಂ ಪ್ರೀಡಾಂ ಚ ದೈಹಿಕೇಮ್ |
ಪ್ರಣಮೇದ್ವಂದವದ್ರೂಮಾವಾಶ್ಚಚಾಂಡಾಲಗೋಖಿರಮ್ |
|| ೧೬ ||

ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಜಗತ್ತು ಅವನ ಅಟ (ಲೀಲೆ) ಯಾಗಿದೆ. ಉದ್ಭವನು ಅನುರಾಗತುಂಬಿದ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಹೀಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅವನು ಮಂದ-ಮಂದವಾಗಿ ಮುಗುಳ್ಳು ಬಹು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹೇಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು - || ೭ ||

ಶ್ರೀಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದನು - ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಭವನೇ! ನಿನ್ನ ಅನುರಾಗತುಂಬಿದ ವಾಣಿಯಿಂದ ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಆನಂದ ವಾಯಿತು. ನಾನು ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಮಂಗಳಮಯ ಭಾಗವತಧರ್ಮ ಗಳನ್ನು ಅರುಹುವೆನು. ಇವನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸಿದ ಮನುಷ್ಯನು ಸಂಸಾರರೂಪೀ ದುರ್ಜಯ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಆಯಾಸ ವಿಲ್ಲದೆ ಗೆಲ್ಲಬಲ್ಲನು. || ೮ || ಉದ್ಭವನೇ! ನನ್ನ ಭಕ್ತನು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನನಗಾಗಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಅವನು ಮಾಡುತ್ತಿರು ವಾಗ ನನ್ನ ಸ್ಮರಣೆಯ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಬೇಕು. ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸು-ಚಿತ್ತಗಳು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿತ ವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವನ ಮನ ಆತ್ಮಗಳು ನನ್ನ ಧರ್ಮದಲ್ಲೇ ರಮಿಸಿ ಹೋಗುವವು. || ೯ || ನನ್ನ ಸಾಧುಭಕ್ತರು ವಾಸಿಸಿದ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಬೇಕು. ನನ್ನ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತರಾದ ದೇವತೆಗಳು, ಅಸುರರು, ಮನುಷ್ಯರು ಆಚರಿಸಿದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸ ಬೇಕು. || ೧೦ || ಪರ್ವದಿನಗಳಲ್ಲಿ (ರಾಮನವಮಿ, ಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮಿ) ಎಲ್ಲರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಅಥವಾ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಮಹಾರಾಜೋಚಿತ ವೈಭವದಿಂದ ನೃತ್ಯ, ಗಾಯನ, ವಾದ್ಯ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು. || ೧೧ || ಶುದ್ಧಾಂತಃಕರಣರಾದವರು ಆಕಾಶದಂತೆ ಒಳ-ಹೊರಗೆ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಮತ್ತು ನಿರಾವರಣ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ನನ್ನನ್ನೇ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ನೋಡಬೇಕು. || ೧೨ || ನಿರ್ಮಲ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಉದ್ಭವನೇ! ಯಾವ ಸಾಧಕನು ಕೇವಲ ಈ ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣ-ಪದಾರ್ಥ ಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ದರ್ಶಿಸುತ್ತಾನೋ, ಅವನು ನನ್ನದೇ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವುಗಳನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೋ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಚಾಂಡಾಲನಲ್ಲಿ, ಕಳ್ಳ ಹಾಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ, ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಬೆಂಕಿಯ ಕಿಡಿಯಲ್ಲಿ, ಕೃಷಾಳು ಹಾಗೂ ಕ್ರೂರನಲ್ಲಿ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಾನದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇರಿಸುತ್ತಾನೋ, ಅವನೇ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. || ೧೩-೧೪ || ಹೀಗೆ ನಿರಂತರ ಎಲ್ಲ ನರ-ನಾರಿಯರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಭಾವನೆಯನ್ನೇ ಇರಿಸಿದಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲೇ ಸಾಧಕನ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಸ್ಪರ್ಧೆ, ಈರ್ಷ್ಯೆ, ಕಿರಸ್ಕಾರ, ಅಹಂಕಾರ ಮುಂತಾದ ದೋಷಗಳು ದೂರವಾಗುತ್ತವೆ. || ೧೫ || ತನ್ನ ಜನರೇ ಅಪಹಾಸ್ಯಮಾಡಿದರೂ ಅದನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಬಾರದು. ಲೋಕ-ಲಜ್ಜೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾಯಿ, ಚಾಂಡಾಲ, ಹಸು, ಕತ್ತ ಹಾಗೂ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ದೈಹಿಕದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತೊರೆದು ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ಓರ್ವ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡ ಬೇಕು. || ೧೬ || ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಭಾವನೆ-

ಯಾವತ್ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ಮದ್ಭಾವೋ ನೋಪಚಾಯತೇ |
ತಾವದೇವಮುಪಾಸೀತ ವಾಚ್ಛಿನಃಕಾಯವೃತ್ತಿಭಿಃ || ೧೭ ||

ಸರ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮಕಂ ತಸ್ಯ ವಿದ್ಯಯಾವಿರತಿತ್ವಮನೀಷಯಾ |
ಪರಿಪತ್ಯನ್ಮಪರಮೇತರ್ವತೋ ಮುಕ್ತಸಂಶಯಃ || ೧೮ ||

ಅಯಂ ಹಿ ಸರ್ವಕಲ್ಪಾನಾಂ ಸದ್ವೀಚೀನೋ ಮತೋ ಮಮ |
ಮದ್ಭಾವಃ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಮನೋವಾಕ್ಯಾಯವೃತ್ತಿಭಿಃ || ೧೯ ||

ನ ಹ್ಯಂಗೋಪಕ್ರಮೇ ಧ್ವಂಸೋ ಮದ್ಧರ್ಮಸ್ಯೋದ್ಭವಾಣ್ವಪಿ |
ಮಯಾ ವ್ಯವಸಿತಃ ಸಮ್ಯಜ್ ನಿರ್ಗುಣತ್ವಾದ್ವಿನಾಶಃ || ೨೦ ||

ಯೋ ಯೋ ಮಯಿ ಪರೇ ಧರ್ಮಃ ಕಲ್ಪತೇ ನಿಷ್ಕಲಾಯ ಚೇತ್ |
ತವಾಯಾಸೋ ನಿರರ್ಥಃ ಸ್ಯಾದ್ ಭಯಾದೇರಿವ ಸತ್ತಮ || ೨೧ ||

ಏಷಾ ಬುದ್ಧಿಮತಾಂ ಬುದ್ಧಿರ್ಮನೀಷಾ ಚ ಮನೀಷಿಕಾಮ್ |
ಯತ್ಸತ್ಯಮನ್ಯತೇನೇಹ ಮರ್ತ್ಯೇನಾಪ್ನೋತಿ ಮಾಮೃತಮ್ || ೨೨ ||

ಏಷ ತೇಽಭಿಹಿತಃ ಕೃತ್ಸೋ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಸ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಃ |
ಸಮಾಸವ್ಯಾಸವಿಧಿನಾ ದೇವಾನಾಮಪಿ ದುರ್ಗಮಃ || ೨೩ ||

ಅಭೀಕ್ಷಶ್ಚೇ ಗದಿತಂ ಜ್ಞಾನಂ ವಿಸ್ವಜ್ಞಯುಕ್ತಿಮತ್ |
ಏತದ್ವಿಜ್ಞಾಯ ಮುಚ್ಯೇತ ಪುರುಷೋ ನಷ್ಟಸಂಶಯಃ || ೨೪ ||

ಸುವಿವಿಕ್ತಂ ತವ ಪ್ರಶ್ನಂ ಮಯೈತದಪಿ ಧಾರಯೇತ್ |
ಸನಾತನಂ ಬ್ರಹ್ಮಗುಹ್ಯಂ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಧಿಗಚ್ಛತಿ || ೨೫ ||

ಯ ಏತನ್ಯಮ ಭಕ್ತೇಷು ಸಂಪ್ರದದ್ಯಾತ್ಸುಪುಷ್ಕಲಮ್ |
ತಸ್ಯಾಹಂ ಬ್ರಹ್ಮದಾಯಸ್ಯ ದದಾಮ್ಯಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ || ೨೬ ||

ಯ ಏತತ್ಸಮಧೀಯೀತ ಪವಿತ್ರಂ ಪರಮಂ ಶುಚಿ |
ಸ ಪೂಯೀತಾಪರಹರ್ಮಾಂ ಜ್ಞಾನದೀಪೇನ ದರ್ಶಯನ್ || ೨೭ ||

ಭಗವದ್ಭಾವನೇ ಉಂಟಾಗುವ ತನಕ ಈ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ವಾಣೀ, ಶರೀರದ ಎಲ್ಲ ಸಂಕಲ್ಪ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳ ಮೂಲಕ ನನ್ನ ಉಪಾಸನೆಮಾಡುತ್ತಾ ಇರಬೇಕು. || ೧೭ || ಉದ್ಭವನೇ! ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸರ್ವತ್ರ ಆತ್ಮಬುದ್ಧಿ-ಬ್ರಹ್ಮಬುದ್ಧಿಯ ಆಭಾಸ ಮಾಡಿದಾಗ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಜ್ಞಾನ ವುಂಟಾಗಿ ಎಲ್ಲವೂ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಕಂಡುಬರಲು ತೊಡಗು ತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ದೃಷ್ಟಿ ಉಂಟಾದಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ಸಂಶಯಗಳು ತಾನಾಗಿಯೇ ನಿವೃತ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಅವನು ನನ್ನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಪಡೆದು ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ ಉಪರಾಮನಾಗುತ್ತಾನೆ. || ೧೮ || ನನ್ನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸಾಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿ-ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಮನ-ವಾಣಿ-ಶರೀರದ ಸಮಸ್ತ ವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನೇ ಭಾವಿಸುವುದೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಧನೆಯಾಗಿದೆ. || ೧೯ || ಉದ್ಭವನೇ! ಇದೇ ನನ್ನ ಭಾಗವತಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಮತ್ತೆ ಯಾವುದೇ ವಿಘ್ನಭಾಧೆಗಳಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಅಂತರ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಧರ್ಮವು ನಿಷ್ಕಾಮವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಇದು ನಿರ್ಗುಣವಾದ್ದರಿಂದ ಸರ್ವೋತ್ತಮವೆಂದು ಸ್ವತಃ ನಾನೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವೆನು. || ೨೦ || ಈ ಧರ್ಮದ ಸಾಧಕನು ಭಯ-ತೋಕಾದಿ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಆಳುವುದು, ಬಡಬಡಿಸುವುದು, ಓಡುವುದು ಮುಂತಾದ ನಿರರ್ಥಕ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ, ನಿಷ್ಕಾಮ ಭಾವದಿಂದ ನನಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದರೆ, ಅವುಗಳು ಕೂಡ ನನಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಕಾರಣ ಧರ್ಮಗಳಾಗುವಷ್ಟು ಈ ಭಾಗವತ ಧರ್ಮವು ಸರಳ ಸಾಧನೆಯಾಗಿದೆ. || ೨೧ || ವಿನಾಶಿಯೂ, ಅಸತ್ಯವೂ ಆದ ಈ ಶರೀರದ ಮೂಲಕವೇ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪನೂ, ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪನೂ ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಬುದ್ಧಿವಂತ ರಲ್ಲಿರುವ ವಿವೇಕ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಜ್ಞಾನಿಗಳ ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ. || ೨೨ || ಉದ್ಭವನೇ! ಸಮಸ್ತ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯ ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವೆನು. ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಕಠಿಣ ವಾಗಿದೆ. || ೨೩ || ನಾನು ಪದೇ-ಪದೇ ವರ್ಣಿಸಿದ ಸುಸ್ಪಷ್ಟ - ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ಜ್ಞಾನದ ಮರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವವನ ಹೃದಯದ ಸಂಶಯಗ್ರಂಥಿಗಳು ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನವಾಗಿ, ಅವನು ಮುಕ್ತ ನಾಗುತ್ತಾನೆ. || ೨೪ || ನಾನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸಿದೆ. ನಮ್ಮ ಈ ಪ್ರಶೋತ್ತರವನ್ನು ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನು ವೇದಗಳ ಪರಮರಹಸ್ಯವಾದ ಸನಾತನ ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. || ೨೫ || ನನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಇದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸು ವವನಿಗೆ, ಆ ಜ್ಞಾನದಾತ್ಮವಿಗೆ ನಾನು ಪ್ರಸನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಅವನನ್ನು ಅತ್ಯಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ ಸುತ್ತೇನೆ. || ೨೬ || ಎಲೈ ಉದ್ಭವನೇ! ನಿನ್ನ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಈ ಸಂವಾದವು ಸ್ವಯಂ ಪರಮ ಪವಿತ್ರವೇ ಆಗಿದೆ, ಬೇರೆಯವರನ್ನೂ ಪವಿತ್ರವಾಗಿಸುವಂತಹುದು. ಪ್ರತಿದಿನವು ಇದನ್ನು ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡುವವನು, ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವವನು ಈ ಜ್ಞಾನದೀಪದ ಮೂಲಕ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ನನ್ನ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಪವಿತ್ರನಾಗಿ ಹೋಗುವನು. || ೨೭ ||

ಯ ಏತತ್ಪ್ರದ್ಯಯಾ ನಿತ್ಯಮವ್ಯಗ್ರಃ ತೃಣಯಾನ್ನರಃ |
ಮಯಿ ಭಕ್ತಿಂ ಪರಾಂ ಕುರ್ವನ್ಯಮರ್ಭಿರ್ನ ಸ ಬದ್ಧತೇ

|| ೨೮ ||

ಅಪ್ಪದ್ಧವ ತ್ವಯಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಖೇ ಸಮವಧಾರಿತಮ್ |
ಅಪಿ ತೇ ವಿಗತೋ ಮೋಹಃ ಶೋಕಶ್ಚಾಪೌ ಮನೋಭವಃ

|| ೨೯ ||

ನೈತತ್ತ್ವಯಾ ದಾಂಭಿಕಾಯ ನಾಸ್ತಿಕಾಯ ಶತಾಯ ಚ |
ಅಶುಶ್ರೂಷೋರಭಕ್ತಾಯ ದುರ್ವಿನೀತಾಯ ದೀಯತಾಮ್

|| ೩೦ ||

ಏತೈರ್ದೋಷೈರ್ವಿಹೀನಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾಯ ಪ್ರಿಯಾಯ ಚ |
ಸಾಧವೇ ಕುಚಯೇ ಬ್ರೂಯಾದ್ ಭಕ್ತಿಃ ಸ್ಯಾಚ್ಛೂದ್ರಯೋಷಿತಾಮ್

|| ೩೧ ||

ನೈತದ್ವಿಜ್ಞಾಯ ಜಿಜ್ಞಾಸೋಚ್ಛಾತವ್ಯಮವಶಿಷ್ಯತೇ |
ಪೀತ್ವಾ ಪೀಯೂಷಮಮೃತಂ ಪಾತವ್ಯಂ ನಾವಶಿಷ್ಯತೇ

|| ೩೨ ||

ಜ್ಞಾನೇ ಕರ್ಮಣ ಯೋಗೇ ಚ ವಾರ್ತಾಯಾಂ ದಂಡಧಾರಣೇ |
ಯಾವಾಸರ್ಥೋ ನೃಣಾಂ ತಾತ ತಾವಾಂಸ್ತೇಽಹಂ ಚತುರ್ವಿಧಃ

|| ೩೩ ||

ಮರ್ತ್ಯೋ ಯದಾ ತ್ವಕ್ಸಮಸ್ತಕರ್ಮಾ
ನಿವೇದಿತಾತ್ಮಾ ವಿಚಿಕೀರ್ಷಿತೋ ಮೇ |

ತದಾಮೃತತ್ವಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯಮಾನೋ
ಮಯಾಽಽತ್ಮಭೂಯಾಯ ಚ ಕಲ್ಪತೇ ವೈ || ೩೪ ||

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಸ ಏವಮಾದರ್ಶಿತಯೋಗಮಾರ್ಗ
ಸ್ತಮೋತ್ತಮಶ್ಲೋಕವಚೋ ನಿಶಮ್ಯ |

ಬದ್ಧಾಂಜಲಿಃ ಪ್ರೀತ್ಯುಪರುದ್ಧಕಂಠೋ
ನ ಕಿಂಚಿದೂಚೇಽಪ್ರಪರಿಪ್ಲುತಾಕ್ಷಃ || ೩೫ ||

ವಿಷ್ಣುಃ ಚಿತ್ರಂ ಪ್ರಣಯಾವಘೂರ್ಣಂ
ಧೈರ್ಯೇಣ ರಾಜನ್ಯಹು ಮನ್ಯಮಾನಃ |

ಕೃತಾಂಜಲಿಃ ಪ್ರಾಪ ಯದುಪ್ರವೀರಂ
ಶೀರ್ಷ್ಣಾ ಸ್ಪೃಶಂಸ್ತಚ್ಚರಣಾರವಿಂದಮ್ || ೩೬ ||

ಉದ್ಧವ ಉವಾಚ

ವಿದ್ರಾವಿತೋ ಮೋಹಮಹಾಂಧಕಾರೋ
ಯ ಆತ್ರಿತೋ ಮೇ ತವ ಸಂನಿಧಾನಾತ್ |

ವಿಭಾವಸೋಃ ಕಿಂ ನು ಸಮೀಪಗತ್ಯ
ಶೀತಂ ತಮೋ ಭಃ ಪ್ರಭವಂತ್ಯಚಾದ್ಯ || ೩೭ ||

ಇದನ್ನು ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ, ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೇಳುವವನಿಗೆ ನನ್ನ ಪದಾಭಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ, ಅವನು ಕರ್ಮಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವನು. || ೨೮ || ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರಾ! ನೀನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆಯಲ್ಲ? ನಿನ್ನ ಚಿತ್ತದ ಮೋಹ ಹಾಗೂ ಶೋಕವಾದರೋ ದೂರವಾಯಿತಲ್ಲ? || ೨೯ || ನೀನು ಇದನ್ನು ದಾಂಭಿಕ, ನಾಸ್ತಿಕ, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದ ಭಕ್ತಿಹೀನ, ಉದ್ವಿಗ್ನ ಇಂತಹ ಜನರಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಹೇಳಬಾರದು. || ೩೦ || ಈ ದೋಷಗಳಿಂದ ರಹಿತನೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಭಕ್ತನೂ, ಪ್ರೇಮಿಯೂ, ಸಾಧು ಸ್ವಭಾವನೂ, ಶುದ್ಧ ಚರಿತ್ರನೂ ಅವರಿಗೆ ಈ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಶೂದ್ರರು, ಸ್ತ್ರೀಯರು, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನಿಡುವವರಾದರೆ ಅವರಿಗೂ ಇದನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಬೇಕು. || ೩೧ || ದಿವ್ಯ ಅಮೃತಪಾನ ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಏನನ್ನೂ ಕುಡಿಯುವುದೂ ಬಾಕಿ ಇರದಂತೆ, ಇದನ್ನು ಆರಿತುಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಜಿಜ್ಞಾಸುವಿಗೆ ಬೇರೆ ಏನನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವುದು ಬಾಕಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. || ೩೨ || ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಧವನೇ! ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಜ್ಞಾನ, ಕರ್ಮ, ಯೋಗ, ವಾಣಿಜ್ಯ, ದಂಡನೀತಿ ಇವುಗಳಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷ, ಧರ್ಮ, ಕಾಮ, ಅರ್ಥರೂಪೀ ಫಲಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ನಿಸ್ಸಂತಹ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಆ ನಾಲ್ಕು ವಿಧದ ಫಲವೂ ನಾನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. || ೩೩ || ಮನುಷ್ಯನು ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸಿ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ ಶರಣಾದಾಗ, ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯಾಕಲಾಪಗಳನ್ನು ನನಗಾಗಿಯೇ ಮಾಡಿದಾಗ, ಅವನ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಆಗುತ್ತವೆ. ಅವನು ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರಿಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ನಾನೂ ಕೂಡ ಅವನಿಗಾಗಿ ಏನೇನು ಮಾಡಲಿ ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತೇನೆ. ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನು ಮಾಡಲು ನನಗೆ ಪ್ರಬಲ ಉತ್ಕಂಠೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ನನ್ನ ಭಕ್ತನು ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು, ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. || ೩೪ ||

ಶ್ರೀಕುಕಯೋಗಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಈಗ ಉದ್ಧವನು ಯೋಗಮಾರ್ಗದ ಪೂರ್ಣ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡನು. ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿತು. ಪ್ರೇಮೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಕಂಠ ಉಮ್ಮಳಿಸಿತು. ವಾಣಿಯಿಂದ ಏನನ್ನೂ ಮಾತನಾಡಲಾರದೆ ಮೌನವಾಗಿ ಕೈ ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತುಕೊಂಡನು. || ೩೫ || ಅವನ ಚಿತ್ತವು ಪ್ರೇಮಪರವಶವಾಗಿ ವಿಹ್ವಲವಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ತಡೆದುಕೊಂಡು, ತನ್ನನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯೆಂದು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ, ಯದುವಂಶ ಶಿರೋಮಣಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಶಿರವನ್ನಿಟ್ಟು ವಂದಿಸಿಕೊಂಡನು ಹಾಗೂ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. || ೩೬ ||

ಉದ್ಧವನು ಹೇಳಿದನು - ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಆದಿಯಾದವನೇ! ನಾನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದ ಮಹಾನ್ ಮೋಹದೂಷಿ ಅಂಧಕಾರವು ನಿನ್ನ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ದೂರವಾಯಿತು. ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಅದು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಓಡಿಹೋಯಿತು. ಬೆಂಕಿಯು ಬಳಿ ಸಾರಿದವನಿಗೆ ಚಳಿ, ಅಂಧಕಾರ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಭಯವು ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲದೇನು? || ೩೭ ||

ಪ್ರತ್ಯರ್ಪಿತೋ ಮೇ ಭವತಾನುಕಂಪಿನಾ
 ಭೃತ್ಯಾಯ ವಿಜ್ಞಾನಮಯಃ ಪ್ರದೀಪಃ |
 ಹಿತ್ವಾ ಕೃತಜ್ಞಸ್ತವ ಪಾದಮೂಲಂ
 ಕೋಽನ್ಯತಮೀಯಾಚ್ಛರಣಂ ತದ್ವೀಯಮ್ || ೩೮ ||

ವೃಕ್ಷತ್ರ ಮೇ ಸುದೃಢಃ ಸ್ನೇಹಪಾಶೋ
 ದಾಶಾರ್ಹವೃಷ್ಟ್ಯಂಧಕಸಾತ್ವತೇಷು |
 ಪ್ರಸಾರಿತಃ ಸೃಷ್ಟಿವಿವೃದ್ಧಯೇ ತಯಾ
 ಸ್ವಮಾಯಯಾ ಹ್ಯಾತ್ಮಸುಬೋಧಹೇತಿನಾ || ೩೯ ||

ನಮೋಽಸ್ಮುತೇ ಮಹಾಯೋಗಿನ್ ಪ್ರಪನ್ನಮನುಶಾಧಿ ಮಾಮ್ |
 ಯಥಾ ತ್ವಚ್ಚರಣಾಂಭೋಚೇ ರತಿಃ ಸ್ಯಾದನಪಾಯಿನೀ
 || ೪೦ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಗಚ್ಛೋದ್ವವ ಮಯಾಽಽದಿಷ್ಟೋ
 ಬದರ್ಯಾಖ್ಯಂ ಮಮಾತ್ರಮಮ್ |
 ತತ್ರ ಮತ್ಪಾದತೀರ್ಥೋದೇ
 ಸ್ನಾನೋಪಸ್ಪರ್ಶನೈಃ ಶುಚಿಃ || ೪೧ ||

ಈಕ್ಷಯಾಲಕನಂದಾಯಾ ವಿಧೂತಾಶೇಷಕಲ್ಮಷಃ |
 ವಸಾನೋ ವಲ್ಕಲಾನ್ಯಂಗ ವನ್ಯಭುಕ್ ಸುಖನಿಸ್ಪೃಹಃ
 || ೪೨ ||

ತಿತಿಪ್ಸುರ್ವ್ಯಂಧಮಾತ್ರಾಣಾಂ ಸುಶೀಲಃ ಸಂಯತೇಂದ್ರಿಯಃ |
 ಶಾಂತಃ ಸಮಾಹಿತಧಿಯಾ ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಸಂಯುತಃ
 || ೪೩ ||

ಮತ್ತೋಽನುಶಿಕ್ಷಿತಂ ಯತ್ತೇ ವಿವಿಕ್ತಮನುಭಾವಯನ್ |
 ಮಯ್ಯಾವೇಶಿತವಾಕ್ಚಿತ್ತೋ ಮದ್ದರ್ಮನಿರತೋ ಭವ |
 ಅತಿವ್ರದ್ಯ ಗತೀಶ್ಚಿತ್ತೋ ಮಾಮೇಷ್ಯಸಿ ತತಃ ಪರಮ್
 || ೪೪ ||

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಸ ವಿವಮುಕ್ತೋ ಹರಿಮೇಧಸೋದ್ಭವಃ
 ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ ತಂ ಪರಿಸೃತ್ಯ ಪಾದಯೋಃ |
 ತಿರೋ ನಿಧಾಯಾಶ್ರುಕಲಾಭಿರಾದ್ರ್ಯಧೀ-
 ನ್ಯೃಷಿಂಚದದ್ವಂದ್ವಪರೋಽಪ್ಯಪಕ್ರಮೇ || ೪೫ ||

ಭಗವಂತಾ ! ನೀನು ದಯಾರ್ಥನಾಗಿ ಸೇವಕನಾದ ನನಗೆ ವಿಜ್ಞಾನರೂಪೀ ದೀಪದ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಪ್ರದಾನಮಾಡಿದೆ. ನೀನು ನನ್ನಮೇಲೆ ಮಹಾನ್ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ವರ್ಷಿಸಿದೆ. ನಿನ್ನ ಉಪಕಾರಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಮಹಾನ್ ಕೃಪೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದವನು ಮತ್ತೆ ನಿನ್ನ ಈ ಚರಣಕಮಲಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಶರಣಾಗುವವನು ಯಾರು ತಾನೇ ಇರುವನು ? || ೩೮ || ನೀನೇ ನಿನ್ನ ಮೋಹರೂಪೀ ಮಾಯೆಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಮೊದಲು ತನ್ನ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲು ದಾಶಾರ್ಹ, ವೃಷ್ಟಿ, ಅಂಧಕ, ಸಾತ್ವತವಂತೀ ಯಾದವರೊಂದಿಗೆ ಸುದೃಢವಾದ ಸ್ನೇಹಪಾಶದಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ್ದೆ ಇಂದು ನೀನೇ ಆತ್ಮಬೋಧದ ಹರಿತವಾದ ಖಡ್ಗದಿಂದ ನನ್ನ ಆ ಬಂಧನವನ್ನು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವೆ || ೩೯ || ಮಹಾಯೋಗೀಶ್ವರಾ ! ನಿನಗೆ ನನ್ನ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು. ಈಗ ನೀನು ನಿನ್ನ ಚರಣಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ ಆನನ್ಯ ಭಕ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಕೃಪೆ ಮಾಡಿ ಶರಣಾಗತನಾದ ನನಗೆ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ದಯೆವಾಲಿಸು. || ೪೦ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು - ಉದ್ಭವನೇ ! ಈಗ ನೀನು ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಬದರಿಕಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗು. ಅದು ನನ್ನದೇ ಆಶ್ರಮವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಚರಣಕಮಲಗಳನ್ನು ತೊಳೆದ ಗಂಗಾಜಲವನ್ನು ಸ್ನಾನ-ಪಾನಾದಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸೇವಿಸುತ್ತಾ ನೀನು ಪವಿತ್ರನಾಗು. || ೪೧ || ಅಲಕನಂದೆಯ ದರ್ಶನಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗುವವು. ಪ್ರಿಯ ಉದ್ಭವನೇ ! ಅಲ್ಲಿ ನೀನು ವಲ್ಕಲವನ್ನುಟ್ಟು, ಕಾಡಿನ ಕಂದ-ಮೂಲ-ಫಲಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾ, ಯಾವುದೇ ಭೋಗದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನಿಡದೆ ನಿಶ್ಚಿಹ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ನೀನೇ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಆನಂದವಾಗಿರು. || ೪೨ || ಚಳಿ-ಸೆಕೆ, ಸುಖ-ದುಃಖ, ಏನೆಲ್ಲ ಇದಿರಾಗುತ್ತದೋ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಮನಾಗಿದ್ದು ಸಹಿಸು. ಸ್ವಭಾವವು ಸೌಮ್ಯವಾಗಿರಲಿ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವಶದಲ್ಲಿರಲಿ. ಚಿತ್ತವು ಶಾಂತವಾಗಿದ್ದು ಬುದ್ಧಿಸಮಾಹಿತವಾಗಿರಲಿ. ನೀನು ಸ್ವಯಂ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರು. || ೪೩ || ನಾನು ನಿನಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರು. ನಿನ್ನ ವಾಣಿ ಮತ್ತು ಚಿತ್ತವನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ತೊಡಗಿಸಿಡಬೇಕು. ನಾನು ಹೇಳಿದ ಭಾಗವತಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ನಿರತನಾಗಿರು. ಕೊನೆಗೆ ನೀನು ತ್ರಿಗುಣ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸಂಬಂಧವಿರಿಸುವ ಗತಿಗಳನ್ನು ದಾಟಿ, ಅದರಿಂದ ಆಚೆಗಿರುವ ನನ್ನ ಪರಮಾರ್ಥಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಹೋಗುವೆ. || ೪೪ ||

ಶ್ರೀಶುಕಯೋಗಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಪರಿಣಿತನೇ ! ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಪಂಚದ ಭೇದ-ಭ್ರಮೆಗಳನ್ನು ಛಿನ್ನ-ಭಿನ್ನವಾಗಿಸುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸ್ವತಃ ಉದ್ಭವನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಉಪದೇಶಮಾಡಿದಾಗ, ಅವನು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಮಾಡಿ, ಅವನ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಶಿರವನ್ನಿಟ್ಟನು. ಉದ್ಭವನು ಸಂಯೋಗ-ವಿಯೋಗದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಮೀರಿದ್ದನು. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವನು ಭಗವಂತನ

ಸುದುಸ್ಯಜಸ್ನೇಹವಿಯೋಗಕಾತರೋ
ನ ಶಕ್ನುವಂಸ್ತಂ ಪರಿಹಾತುಮಾತುರಃ |
ಕೃಚ್ಛ್ರಂ ಯಯೌ ಮೂರ್ಧನಿ ಭರ್ತೃಪಾದುಕೇ
ಬಿಭ್ರನ್ನಮಸ್ಯತ್ಯ ಯಯೌ ಪುನಃ ಪುನಃ || ೪೬ ||

ತತಸ್ತಮಂತರ್ಹೃದಿ ಸಂನಿವೇಶ್ಯ
ಗತೋ ಮಹಾಭಾಗವತೋ ವಿಶಾಲಾಮ್ |
ಯಥೋಪದಿಷ್ಠಾಂ ಜಗದೇಕಬಂಧುನಾ
ತಪಃ ಸಮಾಸ್ಥಾಯ ಹರೇರಗಾದ್ಗತಿಮ್ || ೪೭ ||

ಯ ಏತದಾನಂದ ಸಮುದ್ರಸಂಭೃತಂ
ಜ್ಞಾನಾಮೃತಂ ಭಾಗವತಾಯ ಭಾಷಿತಮ್ |
ಕೃಷ್ಣೇನ ಯೋಗೇಶ್ವರಸೇವಿತಾಂಘ್ರಿಕಾ
ಸಚ್ಚಿದ್ರೂಪಾಽಸೇವ್ಯ ಜಗದ್ವಿಮುಚ್ಯತೇ || ೪೮ ||

ಭವಭಯಮಪಹಂತುಂ ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಪಾರಂ
ನಿಗಮಕೃದುಪಜಹ್ರೇ ಭೃಂಗವದ್ವೇದಪಾರಮ್ |
ಅಮೃತಮುದಧಿತಶ್ಚಾಪಾಯಯದ್ ಭೃತ್ಯವರ್ಗಾನ್
ಪುರುಷಮೃತಭಮಾದ್ಯಂ ಕೃಷ್ಣಪಂಜ್ಜಂ ನತೋಽಸ್ಮಿ
|| ೪೯ ||

ಇವತ್ತಾಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨೯ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧೇ ಏಕೋನತ್ರಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨೯ ||

ಮೂವತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಯದುಕುಲದ ಸಂಹಾರ

ರಾಜೋವಾಚ

ತತೋ ಮಹಾಭಾಗವತ ಉದ್ಭವೇ ನಿರ್ಗತೇ ವನಮ್ |
ದ್ವಾರವತ್ಕಾಂ ಕಿಮಕರೋದ್ಭವಾನ್ ಭೂತಭಾವನಃ
|| ೧ ||

ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗಿದ್ದನು. ಮತ್ತೆ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡು
ವಾಗ ಅವನ ಚಿತ್ತವು ಪ್ರೇಮಾವೇಶದಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೋಗಿತ್ತು.
ಅವನು ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಹರಿಯುವ ಪ್ರೇಮಾಶ್ರುಗಳಿಂದ ಭಗವಂತನ
ಚರಣಕಮಲಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಬಿಟ್ಟನು. || ೪೫ || ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ!
ಉದ್ಭವನು ಭಗವಂತನ ಚರಣಕಮಲಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೂರ
ಹೋಗಲು ಬಯಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಭಗವಂತನ ಆಜ್ಞೆಯೇ
ಹಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಕಾತರನಾಗಿ ಬಹು
ಕಷ್ಟದಿಂದ ಹೋಗಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಹೊರಡುವಾಗ ಅವನು
ಭಗವಂತನ ಚರಣಪಾದುಕೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಶಿರದಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು,
ಪದೇ - ಪದೇ ವಂದಿಸುತ್ತಾ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋದನು. || ೪೬ ||
ಭಗವಂತನ ಪರಮಪ್ರೇಮಿ ಉದ್ಭವನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅವನ
ದಿವ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಬದರಿಕಾಶ್ರಮವನ್ನು ತಲುಪಿ
ದನು. ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ತಪೋಮಯ ಜೀವನವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಾ,
ಜಗತ್ತಿನ ವಿಕರ್ಮಾತ್ಮ ಹಿತ್ಯೇಷಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಉಪದೇಶದಂತೆ,
ಅವನ ಸ್ವರೂಪಭೂತ ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. || ೪೭ ||
ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರನೇ ಆದಿ ಯೋಗೇಶ್ವರರೂ ಕೂಡ ಸಚ್ಚಿದ್ರಾ
ನಂದಸ್ವರೂಪಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚರಣಗಳ ಸೇವೆ
ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವನು ಸ್ವತಃ ತನ್ನ ಶ್ರೀಮುಖದಿಂದ ಪರಮಪ್ರೇಮಿ
ಭಕ್ತ ಉದ್ಭವನಿಗಾಗಿ ಈ ಜ್ಞಾನಾಮೃತವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದನು.
ಇದು ಜ್ಞಾನಾಮೃತರೂಪಿ ಮಹಾಸಾಗರದ ಸಾರವಾಗಿದೆ.
ಶ್ರದ್ಧೆಯೊಂದಿಗೆ ಇದನ್ನು ಸೇವಿಸುವವನು ಮುಕ್ತನಾಗಿಯೇ
ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಸಂಗದಿಂದ ಇಡೀ ಜಗತ್ತು ಮುಕ್ತವಾಗಿ
ಹೋಗುತ್ತದೆ. || ೪೮ || ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಭ್ರಮರವು ವಿಭಿನ್ನ
ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಸಾರವಾದ ಮಧುವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವಂತೆ, ಸ್ವಯಂ
ವೇದಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುವ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಭಕ್ತರನ್ನು
ಸಂಸಾರಸಾಗರದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲು ಈ ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನದ
ಸಾರವನ್ನು ಅಮೃತರೂಪಿ ಸಾಗರದಿಂದ ತೆಗೆದು ತನ್ನ ಸೇವಕರಿ
ಗಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಇಂತಹ ಆ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಪುರುಷೋತ್ತಮ
ನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಅದಿನಾರಾಯಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಹಾಗೂ
ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿನ ಮೂಲಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ನಾನು
ಪದೇ-ಪದೇ ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ. || ೪೯ ||

ಪರೀಕ್ಷಿತರಾಜನು ಕೇಳಿದನು - ಪೂಜ್ಯರೇ! ಮಹಾಭಾಗವತ
ಉದ್ಭವನು ಬದರಿಕಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದ ಬಳಿಕ ಸಮಸ್ತ
ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದ್ವಾರಕೆಯಲ್ಲಿ
ಯಾವ-ಯಾವ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು ? || ೧ ||

ಬ್ರಹ್ಮತಾಪೋಪಸಂಸೃಷ್ಟೇ ಸ್ವಕುಲೇ ಯಾದವರ್ಷಭಃ |
ಪ್ರೇಯಸೀಂ ಸರ್ವನೇತ್ರಾಣಾಂ ತನುಂ ಸ ಕಥಮತ್ಯಜತ್ || ೨ ||

ಪ್ರತ್ಯಾಕ್ರಷ್ಟಂ ನಯನಮಬಲಾ ಯತ್ರ ಲಗ್ನಂ ನ ಶೇಕುಃ |
ಕರ್ಣಾವಿಷ್ಟಂ ನ ಸರತಿ ತತೋ ಯತ್ಸತಾಮಾತ್ಮಲಗ್ನಮ್ |
ಯಚ್ಚೇರ್ವಾಚಾಂ ಜನಯತಿ ರತಿಂ ಕಿಂ ನು ಮಾನಂ ಕವೀನಾಂ
ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಚಿಕ್ಷೋರ್ಯುಧಿ ರಥಗತಂ ಯಚ್ಚತಾಸ್ತಮ್ನಮೀಯುಃ || ೩ ||

ಯಜಿರುವಾಚ

ದಿವಿ ಭುವ್ಯಂತರಿಕ್ಷೇ ಚ ಮಹೋತ್ಪಾತಾನ್ ಸಮುತ್ಥಿತಾನ್ |
ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸೀನಾನುಧರ್ಮಾಯಾಂ
ಕೃಷ್ಣಃ ಪ್ರಾಹ ಯದೂನಿದಮ್ || ೪ ||

ಏತೇ ಘೋರಾ ಮಹೋತ್ಪಾತಾ
ದ್ವಾರ್ವತ್ಯಾಂ ಯಮಕೇತವಃ |
ಮುಹೂರ್ತಮಪಿ ನ ಸ್ಥೇಯ-
ಮತ್ರ ನೋ ಯದುಪುಂಗವಾಃ || ೫ ||

ಸ್ತ್ರಿಯೋ ಬಾಲಾಶ್ಚ ವೃದ್ಧಾಶ್ಚ ಶಂಖೋದ್ಧಾರಂ ಪ್ರಜನ್ತಿತಃ |
ವಯಂ ಪ್ರಭಾಸಂ ಯಾಸ್ಯಾಮೋ ಯತ್ರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರಸ್ವತೀ || ೬ ||

ತತ್ರಾಭಿಷಿಚ್ಯ ಶುಚಯ ಉಪೋಷ್ಯ ಸುಸಮಾಹಿತಾಃ |
ದೇವತಾಃ ಪೂಜಯಿಷ್ಯಾಮಃ ಸ್ವಪನಾಲೇಪನಾರ್ಹಣೈಃ || ೭ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಂಸು ಮಹಾಭಾಗಾನ್ಯತ್ಯರ್ಥಯನಾ ವಯಮ್ |
ಗೋಭೂಹಿರಣ್ಯವಾಸೋಭಿರ್ಗಜಾಶ್ವರಥವೇಶ್ವಭಿಃ || ೮ ||

ವಿಧಿರೇಷ ಹೃರಿಷ್ವಘ್ನೋ ಮಂಗಲಾಯನಮುತ್ತಮಮ್ |
ದೇವದ್ವಿಜಗವಾಂ ಪೂಜಾ ಭೂತೇಷು ಪರಮೋ ಭವಃ || ೯ ||

ಸ್ವಾಮಿ ! ಯದುವಂಶ ಶಿರೋಮಣಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಕುಲವು ಶಾಪಗ್ರಸ್ತವಾದಾಗ ಸಮಸ್ತರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ 'ಆನಂದಕರ ವಾಗಿದ್ದ ತನ್ನ ದಿವ್ಯ ಶ್ರೀವಿಗ್ರಹದ ಲೀಲೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದನು ? || ೨ || ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಂಗನೆಯರ ಕಣ್ಣುಗಳು ಒಮ್ಮೆ ನೆಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವನ್ನು ಕೀಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವರು ಅಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು, ಅಷ್ಟೊಂದು ಸುಂದರವಾಗಿತ್ತು ಆ ಶ್ರೀವಿಗ್ರಹ. ಭಕ್ತರು, ರುಕ್ಮಿಣೀ, ಯಜ್ಞಪ್ರತೀಯರು (ಭಾಗ ೧೦/೨೩/೨೩) ಮುಂತಾದವರು ಕಿವಿಗಳ ಮೂಲಕ ಭಗವಂತನ ಆ ದಿವ್ಯರೂಪ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಆ ರೂಪಮಾಧುರಿಯು ಅವರ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ವಿಸ್ತೃತವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಭಗವಂತನ ಆದೇ ಶ್ರೀವಿಗ್ರಹದ ಶೋಭೆಯ ಕುರಿತು ಕವಿಗಳು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ-ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ ಅವರಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯೇ ಆಗದಷ್ಟು ಅದರಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗ ಬೆಳೆದುಹೋಯಿತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅದರಿಂದ ಆ ಕವಿಗಳೂ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದರು. ಅರ್ಜುನನ ರಥದಲ್ಲಿ ಸಾರಥಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅದೇ ರೂಪಮಾಧುರಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ-ನೋಡುತ್ತಾ ಮಹಾಭಾರತಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದವರು ಅವನ ಸಾರೂಪ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಭಗವಂತನ ಅಂತಹ ಆ ಮುಗ್ಧಮನೋಹರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅವನು ಹೇಗೆ ತ್ಯಜಿಸಿದನು. || ೩ ||

ಶ್ರೀಶುಕಯೋಗಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನೇ ! ಆಕಾಶ, ವೃಥಿವಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಉತ್ಪಾತ-ಅಪಶಕುನಗಳು ಆಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸುಧರ್ಮಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಸ್ಥಿತ ಎಲ್ಲ ಯದುವಂಶೀಯರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು - || ೪ || ಶ್ರೇಷ್ಠ ಯದುವಂಶೀಯರೇ ! ದ್ವಾರಕೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಭಯಂಕರ ಉತ್ಪಾತಗಳು ನಡೆಯುವುದನ್ನು ನೀವೆಲ್ಲ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ಇವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಯಮರಾಜನ ದ್ವಜದಂತೆ ನಮ್ಮ ಮಹಾನ್ ಅನಿಷ್ಟದ ಸೂಚಕಗಳಾಗಿವೆ. ಇನ್ನು ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತವೂ ನಿಲ್ಲಬಾರದು. || ೫ || ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಮಕ್ಕಳು, ಮುದುಕರು ಇಲ್ಲಿಂದ ಶಂಖೋದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋಗಲಿ. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಭಾಸಕ್ಕೆತ್ತಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ. ಅಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿಯು ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆಗೆ ಹರಿದು ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ನೀವೆಲ್ಲರೂ ತಿಳಿದಿದ್ದೀರಿ. || ೬ || ಅಲ್ಲಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಪವಿತ್ರರಾಗಿ ಉಪವಾಸ ಮಾಡುವೆವು. ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮತ್ತು ಚಂದನಾದಿ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸೋಣ. || ೭ || ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನ ಮಾಡಿಸಿದ ಬಳಿಕ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಗೋ, ಭೂಮಿ, ಸ್ವರ್ಣ, ವಸ್ತ್ರ, ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ರಥ, ಮನೆಯೇ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ದಾನಮಾಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸುವೆವು. || ೮ || ಈ ವಿಧಿಯು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಆಮಂಗಳವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂತಹುದು ಮತ್ತು ಪರಮ ಮಂಗಲದ ಜನನಿಯಾಗಿದೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠ ಯದುವಂಶೀಯರೇ ! ದೇವತೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಗೋವು ಇವುಗಳ ಪೂಜೆಯೇ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಜನ್ಮದ ಪರಮ ಲಾಭವಾಗಿದೆ. || ೯ ||

ಅತಿ ಸರ್ವೇ ಸಮಾಕರ್ಣ್ಯ ಯದುವ್ಯದ್ಧಾ ಮಧುದ್ವಿಷಃ |
ತಥೇತಿ ನೌಭಿರುತ್ತೀರ್ಯ ಪ್ರಭಾಸಂ ಪ್ರಯಯೂ ರಥೈಃ
|| ೧೦ ||

ತಸ್ತಿಸ್ತಗವತಾಽಽದಿಷ್ಟಂ ಯದುದೇವೇನ ಯಾದವಾಃ |
ಚಕ್ರುಃ ಪರಮಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಸರ್ವಶ್ರೇಯೋಪಬೃಂಹಿತಮ್
|| ೧೧ ||

ತತಸ್ತಸ್ಮಿನ್ಮಹಾಪಾನಂ ಪಪ್ತುರ್ಮೈರೇಯಕಂ ಮಧು |
ದಿಷ್ಟವಿಭ್ರಂಶಿತಧಿಯೋ ಯದ್ವೈರ್ಭೃತ್ಯತೇ ಮತಿಃ
|| ೧೨ ||

ಮಹಾಪಾನಾಭಿಮತ್ತಾನಾಂ ವೀರಾಣಾಂ ದೃಷ್ಟಚೇತಸಾಮ್ |
ಕೃಷ್ಣಮಾಯಾವಿಮೂಢಾನಾಂ ಸಂಘರ್ಷಃ ಸುಮಹಾನಭೂತ್
|| ೧೩ ||

ಯುಯುಧುಃ ಕ್ರೋಧಸಂರಬ್ಧಾ ವೇಲಾಯಾಮಾತತಾಯಿನಃ |
ಧನುರ್ಭಿರಸಿಂಭಿರ್ಭಲ್ಲೈರ್ಗದಾಭಿಷ್ಟೋಮರಕ್ಷಿಭಿಃ
|| ೧೪ ||

ಪತತ್ಪತಾಕೈ ರಥಕುಂಜರಾದಿಭಿಃ
ಖರೋಷ್ಠಗೋಭಿರ್ಮಹಿಷೈರ್ನರೈರಪಿ |
ಮಿಥಃ ಸಮೇತ್ಯಾಶ್ವತರೈಃ ಸುದುರ್ಮದಾ
ನ್ಯಹನ್ಯರೈರ್ದದ್ಧಿವ ದ್ವಿಪಾ ವನೇ || ೧೫ ||

ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಸಾಂಬೌ ಯುಧಿ ರೂಢಮತ್ಸರಾ-
ವಕ್ತ್ರೂರಭೋಜಾವನಿರುದ್ಧಪಾತ್ಯಕೇ |
ಸುಭದ್ರಸಂಗ್ರಾಮಜಿತೌ ಸುದಾರುಣೌ
ಗದೌ ಸುಮಿತ್ರಾಸುರಥೌ ಸಮೀಯತುಃ || ೧೬ ||

ಅನ್ಯೇ ಚ ಯೇ ವೈ ನಿಶತೋಲ್ಬುಕಾದಯಃ
ಸಹಸ್ರಚಿಚ್ಛತಜಿದ್ರಾಢುಮುಖ್ಯಾಃ |
ಅನ್ಯೋನ್ಯಮಾಸಾದ್ಯ ಮದಾಂಧಕಾರಿತಾ
ಜಘ್ನುರ್ಮುಕುಂದೇನ ವಿಮೋಹಿತಾ ಭೃಶಮ್ || ೧೭ ||

ದಾಶಾರ್ಹವೃಷ್ಟಂಧಕಭೋಜಸಾತ್ವತಾ
ಮಧ್ವರ್ಜುರ್ದಾ ಮಾಧುರಶೂರಸೇನಾಃ |
ವಿಸರ್ಜನಾಃ ಕುಕುರಾಃ ಕುಂತಯಿಶ್ಚ
ಮಿಥಸ್ತತಸ್ತೇಽಥ ವಿಸೃಜ್ಯ ಸೌಹೃದಮ್ || ೧೮ ||

ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ | ಎಲ್ಲ ವೃದ್ಧ ಯದುವಂಶೀಯರು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ 'ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅದನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿದರು. ಕೂಡಲೇ ನಾವೆಗಳಿಂದ ಸಮುದ್ರ ವನ್ನು ದಾಟಿ ರಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾಸಕ್ಕೆತ್ತಿದ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. || ೧೦ || ಅಲ್ಲಿಗೆ ತಲುಪಿ ಯಾದವರು ಯದುವಂಶ ಶಿರೋಮಣಿ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆದೇಶಾನುಸಾರ ಬಹು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಶಾಂತಿಪಾಠಾದಿಗಳನ್ನು ಗೈದು, ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಮಂಗಳ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. || ೧೧ || ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಅವರೇನೋ ಮಾಡಿದರು, ಅವರೇ ದೈವವು ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿತ್ತು. - ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಮೈರೇಯಕವೆಂಬ ಮದಿರೆ ಯನ್ನು ಪಾನಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಅದರ ಮತ್ತಿನಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯು ಭ್ರಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಕುಡಿಯುವಾಗ ಸಿಹಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಅದರ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಸರ್ವನಾಶ ಮಾಡುವಂತಹುದು. || ೧೨ || ಆ ತೀವ್ರವಾದ ಮದಿರಾಪಾನದಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಉನ್ಮತ್ತರಾದರು. ಅವರು ಗರ್ವದಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಜಗಳ ಕಾಯಲು ತೊಡಗಿದರು. ನಿಜವಾಗಿಯಾದರೋ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮೂಢರಾಗಿದ್ದರು. || ೧೩ || ಆಗ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡು ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಅಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದರು. ಧನುಷ್ಯ ಬಾಣ, ಖಡ್ಗ ಈಟಿ, ಗದೆ, ತೋಮರ, ಋಷ್ಮಿ ಮುಂತಾದ ಅಸ್ತ್ರ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲೆ ಸಮುದ್ರತಟದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಅಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದರು. || ೧೪ || ಮದೋನ್ಮತ್ತರಾದ ಯದುವಂಶೀಯರು ಅನೆ, ಕುದುರೆ, ಕತ್ತೆ, ಒಂಟೆ, ಹೆಸರಕತ್ತೆ, ಎತ್ತು, ಕೋಣ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರನ್ನೇ ವಾಹನವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಘಾತಿಸಿಕೊಳಿಸಿದರು. ಅವನ ಕಾಲಿಗೆ ಕಾಡಾನೆಗಳು ಒಂದು ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ದಂಶದಿಂದ ತಿವಿಯುವಂತೆ ಇತ್ತು ಎಲ್ಲ ವಾಹನಗಳ ಮೇಲೆ ಧ್ವಜಗಳು ಹಾರಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಕಾಲಾಳುಗಳೂ ಪರಸ್ಪರ ಕಾದುತ್ತಿದ್ದರು. || ೧೫ || ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನು ಸಾಂಬನೊಂದಿಗೆ, ಅಕ್ರೂರನು ಭೋಜನೊಂದಿಗೆ, ಅನಿರುದ್ಧನು-ಸಾತ್ಯಕಿಂಶೊಂದಿಗೆ, ಸುಭದ್ರನು ಸಂಗ್ರಾಮಜಿತನೊಂದಿಗೆ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ತಮ್ಮ ಗದನು ಅದೇ ಹೆಸರಿನ ಅವರ ಪುತ್ರನೊಂದಿಗೆ, ಸುಮಿತ್ರನು ಸುರಥ ನೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಭಯಂಕರ ಯೋಧರಾಗಿದ್ದರು. ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ನಾಶ ಮಾಡಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. || ೧೬ || ಇವರಲ್ಲದೆ ನಿಶತ್, ಉಲ್ಬುಖಿ, ಸಹಸ್ರಜಿತ್, ಶತಜಿತ್, ಭಾನು ಮುಂತಾದ ಯಾದ ವರೂ ಪರಸ್ಪರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಅವರು ಅತ್ಯಂತ ಮೋಹಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಇತ್ತ ಮದಿರೆಯ ಮತ್ತಿನಿಂದ ಅವರು ಕುರುಡಾಗಿದ್ದರು. || ೧೭ || ದಾಶಾರ್ಹ, ವೃಷ್ಟಿ ಅಂಧಕ, ಭೋಜ, ಸಾತ್ವತ, ಮಧು, ಅರ್ಜುನ, ಮಾಧುರ, ಶೂರಸೇನ, ವಿಸರ್ಜನ, ಕುಕುರ, ಕುಂಶಿ ಮುಂತಾದ ವಂಶಜರು ಸೌಹಾರ್ದ, ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮರೆತು ಪರಸ್ಪರ ಕಡಿದಾಡಲು ತೊಡಗಿದರು. || ೧೮ ||

ಪುತ್ರಾ ಅಯುದ್ಧನ್ ಸಿತ್ಯಭಿಭ್ರಾತ್ಯಭಿಶ್ಚ
 ಸ್ಪ್ರಿಯದೌಹಿತ್ರಪಿತೃವ್ಯಮಾತುಲೈಃ |
 ಮಿತ್ರಾಣಿ ಮಿತ್ರೈಃ ಸುಹೃದಃ ಸುಹೃದ್ವಿ-
 ಜ್ಞಾತೀಂಸ್ತ್ವಹನ್ ಜ್ಞಾತಯ ಏವ ಮೂಢಾಃ || ೧೯ ||

ಶರೇಷು ಕ್ಷೀಯಮಾಣೇಷು ಭಜ್ಯಮಾನೇಷು ಧನ್ವಷು |
 ಶಸ್ತ್ರೇಷು ಕ್ಷೀಯಮಾಣೇಷು ಮುಷ್ಪಿಭಿರ್ಜಹ್ನುರೇರಕಾಃ || ೨೦ ||

ತಾ ವಜ್ರಕಲ್ಪಾಪ್ಯಭವನ್ವರಿಘಾ ಮುಷ್ಪಿನಾ ಭೃತಾಃ |
 ಜಘ್ನುರ್ವಿಷ್ಣುಃ ಕೃಷ್ಣೇನ ವಾಯುರ್ಮಾಣಾಸ್ತು ತಂ ಚ ತೇ || ೨೧ ||

ಪ್ರತ್ಯನೀಕಂ ಮನ್ಯಮಾನಾ ಬಲಭದ್ರಂ ಚ ಮೋಹಿತಾಃ |
 ಹಂತುಂ ಕೃತಧಿಯೋ ರಾಜನ್ಯಾಪನ್ನಾ ಆತತಾಯಿನಃ || ೨೨ ||

ಅಥ ತಾವಪಿ ಸಂಕ್ರುದ್ಧಾಪುದ್ಯಮ್ಯ ಕುರುನಂದನ |
 ಏರಕಾಮುಷ್ಪಪರಿಘೌ ಚರಂತೌ ಜಘ್ನುತುರ್ಯುಧಿ || ೨೩ ||

ಬ್ರಹ್ಮಶಾಪೋಪಸೃಷ್ಟಾನ್ಯಾಂ ಕೃಷ್ಣಮಾಯಾವೃತಾತ್ಮನಾಮ್ |
 ಸ್ಪರ್ಧಾಕ್ರೋಧಃ ಕ್ಷಯಂ ನಿನ್ಯೇ ವೈಣವೋಽಗ್ನಿರ್ಯಥಾ ವನಮ್ || ೨೪ ||

ಏವಂ ನಷ್ಟೇಷು ಸರ್ವೇಷು ಕುಲೇಷು ಸ್ವೇಷು ಕೇಶವಃ |
 ಅವತಾರಿತೋ ಭುವೋ ಭಾರ ಇತಿ ಮೇನೇಽವಶೇಷಿತಃ || ೨೫ ||

ರಾಮಃ ಸಮುದ್ರದೇಲಾಯಾಂ ಯೋಗಮಾಸ್ತಾಯ ಪೌರುಷಮ್ |
 ತತ್ಕಾಜ ಲೋಕಂ ಮಾನುಷ್ಯಂ ಸಂಯೋಜ್ಯಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಿ || ೨೬ ||

ರಾಮನಿರ್ಯಾಣಮಾಲೋಕ್ಯ ಭಗವಾನ್ ದೇವಕೀಸುತಃ |
 ನಿಷ್ಕಾದ ಧರೋಪಸ್ಥೇ ತೂಷ್ಣೀಮಾಸಾದ್ಯ ಪಿಪ್ಪಲಮ್ || ೨೭ ||

ಬಿಭ್ರಚ್ಚತುರ್ಭುಜಂ ರೂಪಂ ಭ್ರಾಜಿಷ್ಣು ಪ್ರಭಯಾ ಸ್ವಯಾ |
 ದಿತೋ ವಿತಿಮಿರಾಃ ಕುರ್ವನ್ವಿಧೂಮ ಇವ ಪಾವಕಃ || ೨೮ ||

ಶ್ರೀವತ್ಸಾಂಕಂ ಘನಶ್ಯಾಮಂ ತಪ್ತಹಾಟಕವರ್ಚಸಮ್ |
 ಕೌಶೇಯಾಂಬರಯುಗ್ಮೇನ ಪರಿವೀತಂ ಸುಮಂಗಲಮ್ || ೨೯ ||

ಮೂಢತೆಯಿಂದ ಮಗನು ತಂದೆಯ, ಸಹೋದರ ಸೋದರನ, ಅಳಿಯ ಮಾವನ, ಮೊಮ್ಮಗ ಅಜ್ಜನ, ಮಿತ್ರನು ಮಿತ್ರನ, ಸುಹೃದ್ ಸುಹೃದನ, ಸೋದರಳಿಯ ಸೋದರಮಾವನ ಹಾಗೂ ಒಂದೇ ಗೋತ್ರದವರು ಪರಸ್ಪರ ರಕ್ತಹರಿಸತೊಡಗಿದರು. || ೧೯ ||

ಕೊನೆಗೆ ಅವರ ಬಾಣಗಳು ಮುಗಿದಾಗ, ಧನುಸ್ಸುಗಳು ಮುರಿದಾಗ, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ನಷ್ಟ-ಭ್ರಷ್ಟವಾದಾಗ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಕೈಗಳಿಂದ ಸಮುದ್ರತಟದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಏರಕಾ ಎಂಬ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಕೀಳಲು ತೊಡಗಿದರು. ಆ ಹುಲ್ಲು ಯುಷ್ಮಿಗಳ ಶಾಪದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಒನಕೆಯ ಚೂರ್ಣದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿತ್ತು. || ೨೦ || ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ಆ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಅವರು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಅದು ಪರಿಫದಂತೆ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾಯಿತು. ಆಗ ಅವರು ರೋಷಾವಿಷ್ಟರಾಗಿ ಆ ಹುಲ್ಲಿನಿಂದಲೇ ವಿಷಕ್ಷಿಯರನ್ನು ಪ್ರಹರಿತೊಡಗಿದರು. ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅವರನ್ನು ತಡೆದರೂ ಅವರು ಅವನನ್ನು ಮತ್ತು ಬಲರಾಮನನ್ನು ತಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿದರು. ಆ ಆತತಾಯಿಗಳು ಕೃಷ್ಣ ಬಲರಾಮರನ್ನೇ ಹೊಡೆಯುವಷ್ಟು ಅವರ ಬುದ್ಧಿ ಮೂಢವಾಗಿತ್ತು. || ೨೧-೨೨ || ಕುರುನಂದನಾ! ಈಗ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಬಲರಾಮರೂ ಕ್ರೋಧಗೊಂಡು ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ-ಇತ್ಯ ಹೋಗುತ್ತಾ ಏರಕಾರೂಪೀ ಪರಿಫವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲತೊಡಗಿದರು. || ೨೩ || ಬಿದಿರಿನ ಫರ್ಷಣೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಬೆಂಕಿಯು ಬಿದಿರಮೇಳೆಯನ್ನೇ ಸುಡುವಂತೆ, ಬ್ರಹ್ಮಶಾಪದಿಂದ ಗ್ರಸ್ತರಾದ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮೋಹಿತರಾದ ಯದುವಂಶೀಯರ ಸ್ಪರ್ಧಾಮೂಲಕ ಕ್ರೋಧವೇ ಅವರನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. || ೨೪ || ಸಮಸ್ತ ಯದುವಂಶೀಯರ ಸಂಹಾರವಾಗಿ ಹೋದುದನ್ನು ನೋಡಿ 'ಈಗ ಅಳಿದುಳಿದ ಪೃಥ್ವಿಯ ಭಾರವೂ ತಗ್ಗಿ ಹೋಯಿತು' ಎಂದು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಬಲರಾಮದೇವರು ಸಮುದ್ರತಟದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡು ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಚಿಂತನೆಮಾಡುತ್ತಾ ತನ್ನ ಆತ್ಮನನ್ನು ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಗೊಳಿಸಿದನು ಹಾಗೂ ಈ ಭೂ ಲೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಹೋದನು. || ೨೫ || ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣ ಬಲರಾಮನು ಪರಮಪದದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾದನು ಎಂದು ನೋಡಿದಾಗ, ಅವನೂ ಕೂಡ ಒಂದು ಅರಳಿ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಹೋಗಿ ಮೌನಧರಿಸಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆಯೇ ಕುಳಿತು ಬಿಟ್ಟನು. || ೨೬ || ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಆಗ ತನ್ನ ಅಂಗಕಾಂತಿಯಿಂದ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನ ಚತುರ್ಭುಜರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದನು ಮತ್ತು ಧೂಮರಹಿತ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. || ೨೭ || ವರ್ಷಾಕಾಲದ ಮೇಘದಂತೆ ಶ್ಯಾಮಲ ಶರೀರದಿಂದ ಕಾದ ಚಿನ್ನದಂತೆ ಜ್ಯೋತಿಯು ಹೊರಸೂಸುತ್ತಿತ್ತು. ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವತ್ಸಲಾಂಛನ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನು ರೇಷ್ಮೆ ಪೀತಾಂಬರದ ಧೋತಿ ಮತ್ತು ಶಲ್ಯವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದನು. ಅವನ ಆ ಸ್ವರೂಪವು ಶುಂಬಾ ಮಂಗಳಮಯವಾಗಿತ್ತು. || ೨೯ ||

ಸುಂದರಸ್ಮಿತವಕ್ತಾಬ್ಜಂ ನೀಲಕುಂತಲಮಂಡಿತಮ್ |
ಪುಂಡರೀಕಾಭಿರಾಮಾಕ್ಷಂ ಸ್ಫುರಸ್ಥಕರುಂಡಲಮ್ || ೩೦ ||

ಕಟಿಸೂತ್ರಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಕಿರೀಟಕಟಕಾಂಗದೈಃ |
ಹಾರನೂಪುರಮುದ್ರಾಭಿಃ ಕೌಸ್ತುಭೇನ ವಿರಾಚಿತಮ್ || ೩೧ ||

ವನಮಾಲಾಪರೀತಾಂಗಂ ಮೂರ್ತಿಮದ್ವಿರ್ನಿಜಾಯುಧೈಃ |
ಕೃತ್ವೋರೌ ದಕ್ಷಿಣೇ ಪಾದಮಾಸೀನಂ ಪಂಕಜಾರುಣಮ್ || ೩೨ ||

ಮುಸಲಾವಶೇಷಾಯಃಖಂಡಕೃತೇಷುರ್ಬುಬ್ಧಕೋ ಜರಾ |
ಮೃಗಾಸ್ಯಾಕಾರಂ ತಚ್ಚರಣಂ ವಿವ್ಯಾಧ ಮೃಗಶಂಕಯಾ || ೩೩ ||

ಚತುರ್ಭುಜಂ ತಂ ಪುರುಷಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸ ಕೃತಕಿಲ್ಬಿಷಃ |
ಭೀತಃ ಪಪಾತ ಶಿರಸಾ ಪಾದಯೋರಸುರದ್ವಿಷಃ || ೩೪ ||

ಅಜಾನತಾ ಕೃತಮಿದಂ ಪಾಪೇನ ಮಧುಸೂದನ |
ಕ್ಷಂತುಮರ್ಹಸಿ ಪಾಪಸ್ಯ ಉತ್ತಮಶ್ಲೋಕ ಮೇಽನಘ || ೩೫ ||

ಯಸ್ಯಾನುಸ್ಮರಣಂ ನೃಣಾಮಜ್ಞಾನಧ್ವಾಂತನಾಶನಮ್ |
ವದಂತಿ ತಸ್ಯ ತೇ ವಿಷ್ಣೋ ಮಯಾಸಾಧು ಕೃತಂ ಪ್ರಭೋ || ೩೬ ||

ತನ್ಮಾಽಽಶು ಜಹಿ ವೈಕುಂಠ ಪಾಪಾಽನಂ ಮೃಗಲುಬ್ಧಕಮ್ |
ಯಥಾ ಪುನರಹಂ ತ್ವೇವಂ ನ ಕುರ್ಯಾಂ ಸದತಿಕ್ರಮಮ್ || ೩೭ ||

ಯಸ್ಯಾತ್ಮಯೋಗರಚಿತಂ ನ ವಿದುರ್ವಿಲಿಂಚೋ
ದುದ್ರಾದಯೋಽಸ್ಯ ತನಯಾಃ ಪತಯೋ ಗಿರಾಂಯೇ |
ತ್ವನ್ಮಾಯಯಾ ಪಿಹಿತದೃಷ್ಟಿಂ ಮಿತದಂಜಃ
ಕಿಂ ತಸ್ಯ ತೇ ಪಯಮಸದ್ಗತಯೋ ಗೃಣೇಮಃ || ೩೮ ||

ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ಹಾಸ್ಯ, ಕಪೋಲಗಳಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪಾದ ಮುಂಗುರುಳು ಲಾಸ್ಯವಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವನ ನೇತ್ರಗಳು ಕಮಲದಂತೆ ಸುಂದರ ಹಾಗೂ ಸುಕುಮಾರವಾಗಿದ್ದವು. ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಕರಾ ಕೃತಿಯ ಕುಂಡಲಗಳು ಓಲಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಅವನು ಬಹಳ ಅಂದವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. || ೩೦ || ಸೊಂಟದಲ್ಲಿ ಉಡಿದಾರದಿಂದಲೂ, ಹೆಗಲಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞೋಪವೀತದಿಂದಲೂ, ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಿರೀಟದಿಂದಲೂ, ಕರಕಂಕಣಗಳಿಂದಲೂ, ತೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಜೂ-ಬಂದಿಗಳಿಂದಲೂ, ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹಾರಗಳಿಂದಲೂ, ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ನೂಪೂರಗಳಿಂದಲೂ, ಬೆರಳುಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಗುರ ಗಳಿಂದಲೂ, ಕತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿಯಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸು ತ್ತಿದ್ದನು. || ೩೧ || ಮಂಡಿಯವರೆಗೆ ವನ ಮಾಲೆಯು ಓಲಾಡು ತ್ತತ್ತು. ಶಂಖ, ಚಕ್ರ, ಗದೆ ಮುಂತಾದ ಆಯುಧಗಳು ಮೂರ್ತಿ ವತ್ತಾಗಿ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಗ ಭಗವಂತನು ಬಲ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಎಡ ಕಾಲನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಅವನ ಅಂಗಾಲುಗಳು ಕಂಪಾದ ಕಮಲದಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. || ೩೨ ||

ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಜರಾ ಎಂಬ ವ್ಯಾಧನು ಉಳಿದಿದ್ದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಒನಕೆಯ ತುಂಡನ್ನು ತನ್ನ ಬಾಣದ ಅಲುಗನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ದೂರದಿಂದ ಭಗವಂತನ ಕಂಪಾದ ಪಾದ ಪದ್ಮವು ಜಿಂಕೆಯ ಮುಖದಂತೆ ಕಂಡುಬಂತು. ಅವನು ಅದನ್ನು ನಿಜವಾದ ಮೃಗವೆಂದೇ ತಿಳಿದು ಅದೇ ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. || ೩೩ || ಮೃಗವನ್ನರಸುತ್ತಾ ಅವನು ಬಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ ನೋಡಿ ದನು - ಅರೇ! ಇವನಾದರೋ ಚತುರ್ಭುಜ ಸ್ವಯಂ ಭಗವಂತ ನಾಗಿದ್ದಾನಲ್ಲ! ಈಗಲಾದರೋ ಅವರಾಧ ನಡೆದು ಹೋಯಿತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತಾ, ಅಸುರರನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಹೊರಳಾಡುತ್ತಾ ಕ್ಷಮೆಕೇಳಿ ತೊಡಗಿದನು. || ೩೪ || ಬೇಡನು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು ಓ ಮಧುಸೂದನಾ! ನಾನು ತಿಳಿಯದೆ ಈ ಪಾಪ ಮಾಡಿರುವೆನು. ನಿಜವಾಗಿ ನಾನು ದೊಡ್ಡ ಪಾಪಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅದರೆ ನೀನು ಪರಮ ಯಶಸ್ವೀ ಮತ್ತು ನಿರ್ವಿಕಾರನಾಗಿರುವೆ. ನೀನು ದಯಮಾಡಿ ನನ್ನ ಅಪಾರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು. || ೩೫ || ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ ಸರ್ವಶಕ್ತಿ ವಂತನಾದ ಪ್ರಭುವೇ! ನಿನ್ನ ಸ್ಮರಣಮಾತ್ರದಿಂದ ಮನುಷ್ಯರ ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಮಹಾತ್ಮರು ಹೇಳು ತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಸ್ವಯಂ ನಿನಗೇ ಅನಿಷ್ಟಮಾಡಿದೆ ಇದು ತುಂಬಾ ದುಃಖದ ಮಾತಾಗಿದೆ. || ೩೬ || ವೈಕುಂಠನಾಥಾ! ನಾನು ನಿರಪ ರಾಧಿಯಾದ ಜಿಂಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಂತಹ ಮಹಾಪಾಪಿಯಾಗಿ ದ್ದೇನೆ. ನೀನು ಈಗಲೇ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡು. ಏಕೆಂದರೆ, ಸತ್ತು ಹೋದರೆ ನಾನು ಎಂದೂ ನಿನ್ನಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷನಿಗೆ ಅಪರಾಧ ಮಾಡಲಾರೆನು. || ೩೭ || ನಿನ್ನ ಯೋಗಮಾಯೆಯಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಈ ವಿಶ್ವದ ಕುರಿತು ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿಗಳೂ ಹಾಗೂ ವಾಣಿಯ ಅಧಿಷ್ಠಾತಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಮುಂತಾದವರೂ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾರರು. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯು ನಿನ್ನ ಮಾಯೆ ಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿದೆ. ಮತ್ತೆ ನಾವಾದರೋ ಪಾಪಯೋನಿ ಗಳು. ಅದರ ಕುರಿತು ಏನು ವರ್ಣನೆ ಬಲ್ಲವು ? || ೩೮ ||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಮಾ ಭೈರ್ವರೇ ತ್ವಮುತ್ಪಿಷ್ಯ ಕಾಮ ಏಷ ಕೃತೋ ಹಿ ಮೇ |
ಯಾಹಿ ತ್ವಂ ಮದನುಚ್ಛಾತಃ ಸ್ವರ್ಗಂ ಸುಕೃತಿನಾಂ ಪದಮ್

|| ೩೯ ||

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಉವಾಚ

ಇತ್ಯಾದಿಷ್ಟೋ ಭಗವತಾ ಕೃಷ್ಣೇನೇಚ್ಛಾಶರೀರಿಣಾ |
ತ್ರಿಃ ಪರಿಕ್ರಮ್ಯ ತಂ ನತ್ವಾ ವಿಮಾನೇನ ದಿವಂ ಯಯೌ

|| ೪೦ ||

ದಾರುಕಃ ಕೃಷ್ಣಪದವೀಮನ್ವಿಚ್ಛನ್ನಧಿಗಮ್ಯ ತಾಮ್ |
ವಾಯುಂ ತುಲಸಿಕಾಮೋದಮಾಘ್ರಾಯಾಭಿಮುಖಂ ಯಯೌ

|| ೪೧ ||

ತಂ ತತ್ರ ತಿಗ್ಮದ್ಯುಭರಾಯುದೈರ್ವೃತಂ
ಹೃತ್ಪತ್ನಮೂಲೇ ಕೃತಕೇತನಂ ಪತಿಮ್ |

ಸ್ನೇಹಪುತಾತ್ಮಾ ನಿಪಪಾತ ಪಾದಯೋಃ
ರಥಾದವಪ್ಲುತ್ಯ ಸಹಾಷ್ಪಲೋಚನಃ || ೪೨ ||

ಅಪಶ್ಯತ್ಸಪ್ತಚಕ್ಷುರಣಾಂಬುಜಂ ಪ್ರಭೋ
ದೃಷ್ಟಿ ಪ್ರನಷ್ಟಾ ತಮಸಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟಾ |
ದಿತೋ ನ ಜಾನೇ ನ ಲಭೇ ಚ ಶಾಂತಿಂ

ಯಥಾ ನಿಶಾಂಯಾಮುಡುಪೇ ಪ್ರನಷ್ಟೇ || ೪೩ ||

ಇತಿ ಬ್ರುವತಿ ಸೂತೇ ವೈ ರಥೋ ಗರುಡಲಾಂಭನಃ |
ಖಮುತ್ಪಪಾತ ರಾಜೇಂದ್ರ ಸಾಶ್ವಧ್ವಜ ಉದೀಕ್ಷತಃ

|| ೪೪ ||

ತಮನ್ವಗಚ್ಛನ್ ದಿವ್ಯಾನಿ ವಿಷ್ಣುಪ್ರಹರಣಾನಿ ಚ |
ತೇನಾತಿವಿಸ್ಮಿತಾತ್ಮಾನಂ ಸೂತಮಾಹ ಜನಾರ್ದನಃ

|| ೪೫ ||

ಗಚ್ಛ ದ್ವಾರವತೀಂ ಸೂತ ಜ್ಞಾತೀನಾಂ ನಿಧನಂ ಮಿಥಃ |
ಸಂಕರ್ಷಣಸ್ಯ ನಿಯೋಗಂ ಬಂಧುಭ್ಯೋ ಬ್ರೂಹಿ ಮದ್ದಶಾಮ್

|| ೪೬ ||

ದ್ವಾರಕಾಯಾಂ ಚ ನ ಸ್ತೇಯಂ ಭವದ್ವಿಶ್ವ ಸ್ವಬಂಧುಭಿಃ |
ಮಯಾ ತ್ಯಕ್ತಾಂ ಯದುಪುರೀಂ ಸಮುದ್ರಃ ಪ್ಲಾವಯಿಷ್ಯತಿ

|| ೪೭ ||

ಸ್ಥಂ ಸ್ಥಂ ಪರಿಗ್ರಹಂ ಸರ್ವೇ ಆದಾಯ ವಿತರೌ ಚ ನಃ |
ಅರ್ಜುನೇನಾವಿತಾಃ ಸರ್ವೇ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥಂ ಗಮಿಷ್ಯಥ

|| ೪೮ ||

ತ್ವಂ ತು ಮದ್ದರ್ಮಮಾಸ್ಥಾಯ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠ ಉಪೇಕ್ಷಕಃ |
ಮನ್ಮಾಯಾರಚನಾಮೇತಾಂ ವಿಚ್ಛಾಯೋಪಶಮಂ ವ್ರಜ

|| ೪೯ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದನು - ಜರಾವ್ಯಾಧಿನೇ! ಹೆದರ ಬೇಡ, ಮೇಲೇಳು. ನೀನು ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದುದನ್ನೇ ಮಾಡಿರುವೆ. ನನ್ನ ಅಜ್ಞೆಯಿಂದ ನೀನು ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರಿಗೆ ದೊರಕು ವಂತಹ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ವಾಸಿಸು. || ೩೯ ||

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದನು. ಅವನು ಜರಾವ್ಯಾಧಿನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವನು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಮೂರು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಬಂದು, ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ವಿಮಾನವನ್ನು ಹತ್ತಿ ದಿವ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು. || ೪೦ || ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸಾರಥಿ ದಾರುಕನು ಅವನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ, ಅವನು ಧರಿಸಿದ ತುಲಸೀಮಾಲೆಯ ಪರಿಮಳದ ಓಘವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು. || ೪೧ || ದಾರುಕನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದನು - ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರಳಿಮರದ ಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತಿರುವನು. ಸಹಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆಯುಧಗಳು ಮೂರ್ತಿಮಂತರಾಗಿ ಅವನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿವೆ. ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ದಾರುಕನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮದ ನೆರೆಯೇ ಬಂದಂ ತಾಯಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಅಶ್ರುಗಳು ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಹರಿದವು. ರಥದಿಂದ ಹಾರಿ ಭಗವಂತನ ಚರಣದಲ್ಲಿ ಕುಸಿದು ಬಿದ್ದನು. || ೪೨ || ದಾರುಕನು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ - ಸ್ವಾಮಿ! ರಾತ್ರಿ ಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನು ಮರೆಯಾದಾಗ ದಿಕ್ಕುಗಳ ಅರಿವು ಆಗದೆ, ಅಂಧಕಾರದಿಂದ ಏನೂ ಕಾಣದಂತೆಯೇ ನಿನ್ನ ಈ ಚರಣ ಕಮಲಗಳನ್ನು ನೋಡದೆ ನನಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆಯೇ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ನನಗೆ ದಿಕ್ಕುಗಳ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. || ೪೩ || ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ದಾರುಕನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅವನ ಇದರಿಲ್ಲೇ ಭಗವಂತನ ಗುರುಡ ದ್ವಜ ರಥವು, ಪತಾಕೆ, ಕುದುರೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಹೋಯಿತು. || ೪೪ || ಆದರ ಬೆನ್ನಲ್ಲೇ ಭಗವಂತನ ದಿವ್ಯ ಆಯುಧಗಳೂ ಹೊರಟುಹೋದವು. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ದಾರುಕನಿಗೆ ಅಶ್ಚರ್ಯದ ಸೀಮೆಯೇ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಭಗವಂತನು ಅವನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದನು. || ೪೫ || ದಾರುಕನೇ! ಈಗ ನೀನು ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹೊರಟುಹೋಗು. ಅಲ್ಲಿ ಯದವಂತೀಯರ ವಾರಸ್ಪರಿಕ ಸಂಹಾರ, ಅಣ್ಣ ಬಲರಾಮನ ಪರಮಗತಿ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಸ್ವಧಾಮಗಮನದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಹೇಳು. || ೪೬ || ಈಗ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನಿಮ್ಮ-ನಿಮ್ಮ ಪರಿವಾರಗಳೊಂದಿಗೆ ದ್ವಾರಕೆ ಯಲ್ಲಿ ಇರಬಾರದು. ನಾನು ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಸಮುದ್ರವು ಆ ನಗರಿಯನ್ನು ಮುಳುಗಿಸಿಬಿಡುತ್ತದೆ. || ೪೭ || ಎಲ್ಲ ಜನರು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಧನ-ಸಂಪತ್ತು, ಕುಟುಂಬಸಹಿತ, ನನ್ನ ತಂದೆ-ತಾಯಿ ಯರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಅರ್ಜುನನ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಿ. || ೪೮ || ದಾರುಕನೇ! ನೀನು ನನ್ನ ಮೂಲಕ ಉಪದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಭಾಗವತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸು. ಜ್ಞಾನ ನಿಷ್ಠನಾಗಿ, ಎಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ನಿರಪೇಕ್ಷನಾಗು. ಈ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನನ್ನ ಮಾಯೆಯ ರಚನೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಶಾಂತನಾಗು. || ೪೯ ||

ಇಹುಕ್ತಸಂ ಪರಿಕ್ರಮ್ಯ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ಪುನಃ ಪುನಃ |
ಪ್ತವಾನ್ ಶಿಷ್ಟೋಪಾಧಾಯ ದುರ್ಮನಾಃ ಪ್ರಯಯೌ ಪುನಿಮ್ |
|| ೫೦ ||

ಭಗವಂತನ ಈ ಆದೇಶವನ್ನು ಪಡೆದು ದಾರುಕನು
ಭಗವಂತನಿಗೆ ವ್ಯವಕ್ಷಿಕೆಮಾಡಿ, ಅವನ ಚರಣಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ
ಶಿರಸ್ಸನ್ನಿಟ್ಟು ಪದೇ-ಪದೇ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಅನಂತರ ಖಿನ್ನವಾದ
ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. || ೫೦ ||

ಮೂವತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೩೦ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ವಿಕಾಶಶ್ಚ ಸ್ತಂಭೇ ತ್ರಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೩೦ ||

ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಶ್ರೀಭಗವಂತನ ಸ್ವಧಾಮಗಮನ

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಅಥ ತತ್ರಾಗಮದ್ಭಕ್ತ್ಯಾ ಭವಾನ್ಯಾ ಚ ಸಮಂ ಭವಃ |
ಮಹೇಂದ್ರಪ್ರಮುಖಾ ದೇವಾ ಮುನಯಃ ಸಪ್ರಚೇಶ್ವರಾಃ |
|| ೧ ||

ಪಿತರಃ ಸಿದ್ಧಗಂಧರ್ವಾ ವಿದ್ಯಾಧರಮಹೋರಗಾಃ |
ಚಾರಣಾ ಯಕ್ಷರಕ್ಷಾಂಸಿ ಕಿನ್ನರಾಪ್ಸರಸೋ ದ್ವಿಜಾಃ |
|| ೨ ||

ದ್ರಷ್ಟುಕಾಮಾ ಭಗವತೋ ನಿಯೋಗಂ ಪರಮೋತ್ಸುಕಾಃ |
ಗಾಯಂತಶ್ಚ ಗೃಣಂತಶ್ಚ ಶೌರೇಃ ಕರ್ಮಾಣಿ ಜನ್ಮ ಚ |
|| ೩ ||

ವವೃಷುಃ ಪುಷ್ಪವರ್ಷಾಣಿ ವಿಮಾನಾವಲಿಭರ್ನಭಃ |
ಕುರ್ವಂತಃ ಸಂಕುಲಂ ರಾಜನ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಪರಮಯಾ ಯುತಾಃ |
|| ೪ ||

ಭಗವಾನ್ವಿತಾಮಹಂ ವೀಕ್ಷ್ಯ ವಿಭೂತೀರಾತ್ಮನೋ ವಿಭುಃ |
ಸಂಯೋಜ್ಯಾತ್ಮನಿ ಚಾತ್ಮಾನಂ ಪದ್ಮನೇತ್ರೇ ನೃಮೀಲಯತ್ |
|| ೫ ||

ಲೋಕಾಭಿರಾಮಾಂ ಸ್ತನುಂ ಧಾರಣಾಭ್ಯಾಸಮಂಗಲಮ್ |
ಯೋಗಧಾರಣಯೋಽಽಗ್ನೇಯ್ಯಾಽದಗ್ನ್ಯಾ ಧಾಮಾವಿಶತ್ಸಕ್ರಮ್ |
|| ೬ ||

ದಿವಿ ದುಂದುಭಯೋ ನೇದುಃ ಪೇತುಃ ಸುಮನಸಶ್ಚ ಪಾತ್ |
ಸತ್ಯಂ ಧರ್ಮೋ ದೃತಿರ್ಭೂಮೇಃ ಕೀರ್ತಿಃ ಶ್ರೀಶ್ಚಾನುತಂ ಯಯುಃ |
|| ೭ ||

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಪರೀಕ್ಷಿತರಾಜನೇ !
ದಾರುಕನು ಹೊರಟುಹೋದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಶಿವ
ಪಾರ್ವತಿಯರು, ಇಂದ್ರಾದಿಲೋಕಪಾಲರು, ಮರಿಣಿ ಆದಿ
ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳು, ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಋಷಿ-ಮುನಿಗಳು, ಸಿದ್ಧರು,
ಪಿತೃಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು, ವಿದ್ಯಾಧರರು, ನಾಗರು, ಚಾರಣರು,
ಯಕ್ಷ-ರಾಕ್ಷಸರು, ಕಿನ್ನರರು ; ಅಪ್ಸರೆಯರು, ಗರುಡ ಆದಿ ಪಕ್ಷಿಗಳು
ಹಾಗೂ ಮೈತ್ರೇಯರೇ ಆದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ
ಪರಮಧಾಮ ಪ್ರಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೋಡಲು ತುಂಬಾ ಉತ್ಸುಕೆ
ಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ
ಜನ್ಮ ಮತ್ತು ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ, ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ
ವಿಮಾನಗಳಿಂದ ಆಕಾಶವಿಡೀ ತುಂಬಿಹೋಗಿತ್ತು. ಅವರು
ತುಂಬುಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಗವಂತನ ಮೇಲೆ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿ ಮಾಡು
ತ್ತಿದ್ದರು. || ೧-೪ ||

ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನದೇ ವಿಭೂತಿಸ್ವರೂಪ
ಲೋಕಪಿತಾಮಹ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಮತ್ತು ಬೇರೆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು
ಋಷಿ-ಮುನೀಶ್ವರರನ್ನು ನೋಡಿ ತನ್ನ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿ,
ಕಮಲದಂತಿರುವ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡನು. || ೫ ||

ಭಗವಂತನ ಮಂಗಲಮಯ ಶ್ರೀವಿಗ್ರಹವು ಉಪಾಸಕರಿಗಾಗಿ
ಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನದ ಪರಮ ಮಂಗಲಮಯ ಆಶ್ರಯ
ವಾಗಿದೆ. ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳ ಆಶ್ರಯವೂ ಆಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಅವು
ಗಳಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನು ಪ್ರದಾನಮಾಡುವುದಾಗಿದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಭಗ
ವಂತನು ತನ್ನ ಆ ಮಂಗಲಮಯ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಯೋಗ
ಧಾರಣೆಯ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಸುಡದೆಯೇ ಸಶರೀರವಾಗಿ ತನ್ನ
ಧಾಮಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು. || ೬ || ಆಗ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೇವ ದುಂದು
ಭಿಗಳು ಮೊಳಗಿದವು. ಆಕಾಶದಿಂದ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿ ಆಗತೊಡಗಿತು.
ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ ! ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಹಿಂದೆ-ಹಿಂದೆಯೇ ಭೂಮಿ
ಯಿಂದ ಸತ್ಯ, ಧರ್ಮ, ದೃತಿ, ಕೀರ್ತಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀದೇವಿ ಹೊರಟು
ಹೋದರು. || ೭ ||

ದೇವಾದಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಮುಖ್ಯಾ ನ ವಿಶಂತಂ ಸ್ವಧಾಮನಿ |
ಅವಿಚ್ಛಾತಗತಿಂ ಕೃಷ್ಣಂ ದದೃಶುಶ್ಚಾತಿವಿಸ್ಥಿತಾಃ || ೮ ||

ಸೌದಾಮನ್ಯಾ ಯಥಾಽಽಕಾಶೇ ಯಾಂತ್ಯಾ ಹಿತ್ವಾಭ್ರಮಂಡಲಮ್ |
ಗತೀರ್ನ ಲಕ್ಷ್ಮತೇ ಮರ್ತ್ಯೈಸ್ತಥಾ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ದೈವತೈಃ || ೯ ||

ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಯಸ್ತೇ ತು ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಯೋಗಗತಿಂ ಹರೇಃ |
ವಿಸ್ಥಿತಾಸ್ತಾಂ ಪ್ರಶಂಸಂತಃ ಸ್ವಂ ಸ್ವಂ ಲೋಕಂ ಯಯುಸ್ತದಾ || ೧೦ ||

ರಾಜನ್ ಪರಸ್ಯ ತನುಭೃಜ್ಜನನಾಪ್ಯಯೇಹಾ
ಮಾಯಾವಿಡಂಬನಮವೇಹಿ ಯಥಾ ನಟಸ್ಯ |

ಸೃಷ್ಟ್ವಾಽಽತ್ಮನೇದಮನುವಿತ್ಯ ವಿಹೃತ್ಯ ಚಾಂತೇ
ಸಂಹೃತ್ಯ ಚಾತ್ಮಮಹಿಮೋಪರತಃ ಸ ಆಪ್ತೇ || ೧೧ ||

ಮರ್ತ್ಯೇನಯೋ ಗುರುಸುತಂ ಯಮಲೋಕನೀತಂ
ತ್ವಾಂ ಚಾನಯಚ್ಛರಣಾದಃ ಪರಮಾಸ್ತ ದಗ್ಧಮ್ |

ಜಿಗ್ಮೇಽಂತಕಾಂತಕಮಪೀಶಮಸಾವನೀಶಃ
ಕಿಂ ಸ್ವಾಘನೇ ಸ್ವರನಯನ್ಮೈಗಯುಂ ಸದೇಹಮ್ || ೧೨ ||

ತಥಾಪ್ಯ ಶೇಷಸ್ಥಿತಿಸಂಭವಾಪ್ಯಯೇ-
ಷ್ವನನ್ಯಹೇತುರ್ಯದತೇಷತಕ್ರಿದೃಕ್ |

ನೈಚ್ಛತ್ಯಣೇತುಂ ವಪುರತ್ರ ಶೇಷಿತಂ
ಮರ್ತ್ಯೇನ ಕಿಂ ಸ್ವಸ್ಥಗತಿಂ ಪ್ರದರ್ಶಯನ್ || ೧೩ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಗತಿಯು ಮನ, ವಚನಗಳಿಗೆ ಅತೀತವಾಗಿದೆ. ಆದರಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ಧಾಮಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಾಗ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಅದನ್ನು ನೋಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಘಟನೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಭಾರೀ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. || ೮ || ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚು ಮೋಡಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಕೂಡಲೇ ಆಕಾಶದಲ್ಲೇ ವಿಲೀನವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನಿಂದಲೂ ನೋಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸ್ವಧಾಮಗಮನದ ಲೀಲೆಯನ್ನು ನೋಡಲು ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ದೇವತೆಗಳು ಋಷಿಗಳು ಮುನಿಗಳು ಯಾರಿಂದಲೂ ನೋಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ. || ೯ || ಬ್ರಹ್ಮ, ಭಗವಾನ್ ಶಂಕರ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳು ಭಗವಂತನ ಈ ಪರಮರೋಗಮಯ ಗತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬಹು ವಿಸ್ಮಯಗೊಂಡು ಅವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ತೆರಳಿದರು. || ೧೦ || ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ನಟನಾದವನು ಅನೇಕ ವಿಧದ ಭೂಮಿಕೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದರೂ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಲೇಪನಾಗಿಯೇ ಇರುವಂತೆ ಭಗವಂತನು ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಅವತರಿಸುವುದು, ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನು ತಿರೋಹಿತಗೊಳಿಸುವುದು, ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು, ಇದೆಲ್ಲವೂ ಅವನ ಮಾಯಾವಿಲಾಸ ಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ - ಅಭಿನಯಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಅವನು ಸ್ವತಃ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ಸಂಹಾರ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಗೈದು ಎಲ್ಲದರಿಂದಲೂ ಉಪರತನಾಗಿ ತನ್ನ ಆನಂತ ಮಹಿಮಾಮಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲೇ ಸ್ಥಿತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. || ೧೧ || ಪ್ರಿಯ ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯಮಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಗುರುಪುತ್ರರನ್ನು ಮರ್ತ್ಯಶರೀರದಿಂದಲೇ ತಂದನು. ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತದಿಂದ ನಿನ್ನ ಶರೀರವು ಸುಟ್ಟುಹೋದಾಗ ಅದನ್ನು ಅವನು ಜೀವಂತವಾಗಿಸಿದನು. ಅವನು ಕಾಲಕ್ಕೂ ಮಹಾಕಾಲನಾದ ಶಂಕರನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನು. ಜರಾವ್ಯಾಧನು ಇಷ್ಟೊಂದು ಭಯಂಕರವಾದ ಅಪರಾಧಮಾಡಿದರೂ, ಅವನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಸಶರೀರದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಹಾಗಿರುವಾಗ ಸರ್ವಸಮರ್ಥ ಪ್ರಭು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲಾರನೇನು? ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಇರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನಿದೆ? || ೧೨ || ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರಗಳ ನಿರವೇಕ್ಷ ಕಾರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸಮಸ್ತ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವಂತಹವನು. ಹಾಗಿರುವಾಗ ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ಇರಿಸುವುದು ಅವನಿಗೆ ಅಶಕ್ಯವಾಗಿತ್ತೆ? ಭಗವಂತನು ಸಮಸ್ತ ಯಾದವರ ಸಂಹಾರವಾದ ಒಳಕೆ ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಚ್ಛಿಸಲಿಲ್ಲ. (ಇಷ್ಟೊಂದು ವಿಶಾಲ ದ್ವಾರಕೆಯ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದ ಕಡೆಗೆ ಪೂರ್ಣ ಅನಾಸಕ್ತನಾಗಿ ತನ್ನ ದಿವ್ಯಧಾಮಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದನು.) ಮನುಷ್ಯಶರೀರದ ಮೂಲಕ ಯೋಗಿಯು ಹೇಗೆ ದಿವ್ಯಧಾಮದ ಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಬೇಕು? ಈ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ

ಯ ಏತಾಂ ಪ್ರಾತರುತ್ಥಾಯ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ಪದವೀಂ ಪರಾಮ್ |
ಪ್ರಯತಃ ಕೀರ್ತಯೇದ್ಧ್ವಾ ತಾಮೇವಾಪ್ನೋತ್ಕನುಕ್ರಮಾಮ್ || ೧೪ ||

ದಾರುಕೋ ದ್ವಾರಕಾಮೇತ್ಯ ವಸುದೇವೋಗ್ರಸೇನಯೋಃ |
ಪತಿತ್ವಾ ಚರಣಾವಸ್ಥೈರ್ನೃಪಿಂಚಿತ್ಯಪ್ಲವಿಚ್ಯುತಃ || ೧೫ ||

ಕಥಯಾಮಾಸ ನಿಧನಂ ವೃಷ್ಟೀನಾಂ ಕೃತ್ಯತೋ ಸೃಪ |
ತಚ್ಚುತ್ಕೋದ್ವಿಗ್ನಹೃದಯಾ ಜನಾಃ ಶೋಕವಿಮೂರ್ಛಿತಾಃ || ೧೬ ||

ತತ್ರ ಸ್ಮ ತ್ವರಿತಾ ಜಗ್ತುಃ ಕೃಷ್ಣವಿಶ್ಲೇಷವಿಹ್ವಲಾಃ |
ವ್ಯಸವಃ ಶೇರತೇ ಯತ್ರ ಜ್ಞಾತಯೋ ಘ್ನಂತ ಆನನಮ್ || ೧೭ ||

ದೇವಕೀ ರೋಹಿಣೀ ಚೈವ ವಸುದೇವಸ್ತಥಾ ಸುತೌ |
ಕೃಷ್ಣರಾಮಾವಪಶ್ಯಂತಃ ಶೋಕಾರ್ತಾ ವಿಜಹುಃ ಸ್ಮೃತಿಮ್ || ೧೮ ||

ಪ್ರಾಣಾಂಶ್ಚ ವಿಜಹುಸ್ತತ್ರ ಭಗವದ್ವಿರಹಾತುರಾಃ |
ಉಪಗುಹ್ಯ ಪತೀಂಸ್ತಾತ ಚಿತಾಮಾರುರುಹುಃ ಸ್ವಿಯಃ || ೧೯ ||

ರಾಮಪತ್ನೃಶ್ಚ ತದ್ವೇಹಮುಪಗುಹ್ಯಾಗ್ನಿ ಮಾವಿಶನ್ |
ವಸುದೇವಪತ್ನಸ್ತದ್ಗಾತ್ರಂ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಾದೀನ್ವರೇಃ ಸ್ನುಷಾಃ |
ಕೃಷ್ಣಪತ್ನೋಽಪಿ ತನ್ನಗ್ನಿಂ ರುಕ್ಮಿಣ್ಯಾದ್ವಾಸ್ತದಾತಿಶಾಃ || ೨೦ ||

ಅರ್ಜುನಃ ಪ್ರೇಯಸಃ ಸಖ್ಯಃ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ವಿರಹಾತುರಃ |
ಆತ್ಮಾನಂ ಸಾಂತರ್ವಯಾಮಾಸ ಕೃಷ್ಣಗೀತ್ಯೈಃ ಸದುಕ್ತಿಭಿಃ || ೨೧ ||

ಬಂಧೂನಾಂ ನಪ್ತಗೋತ್ರಾಣಾಮರ್ಜುನಃ ಸಾಂಪರಾಯಿಕಮ್ |
ಹತಾನಾಂ ಕಾರಯಾಮಾಸ ಯಥಾವದನುಪೂರ್ವತಃ || ೨೨ ||

ದ್ವಾರಕಾಂ ಪರಿಣಾತೃಕ್ತಾಂ ಸಮುದ್ರೋಽಪ್ಪಾವಯತ್ ಕ್ಷಣಾತ್ |
ವರ್ಜಯಿತ್ವಾ ಮಹಾರಾಜ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದಾಲಯಮ್ || ೨೩ ||

ಭಗವಂತನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿರಬಹುದೇ ? ಅರ್ಥಾತ್ ಯೋಗಿಯು ಸಿದ್ಧಿಗಳ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಾಗೂ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ರಮಮಾಣನಾಗಲು ಇಚ್ಛಿಸಬಾರದು. ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನಾಸಕ್ತನಾಗಿ ತನ್ನ ದಿವ್ಯಧಾಮ (ಪರಮಪದ)ದ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು. || ೧೩ || ಪ್ರಾತಃ ಕಾಲ ಎದ್ದು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪರಮಧಾಮಗಮನದ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ, ಭಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಕೀರ್ತಿಸುವವನಿಗೆ ಭಗವಂತ ಆ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಪರಮಪದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. || ೧೪ ||

ಇತ್ತ ದಾರುಕನು ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಿರಹದಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲ ನಾಗಿ ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಬಂದನು ಮತ್ತು ವಸುದೇವನ ಹಾಗೂ ಉಗ್ರ ಸೇನನ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು, ಅವನ್ನು ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದ ತೊಳೆ ದನು. || ೧೫ || ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ ! ಅವನು ತನ್ನನ್ನು ಸಾವರಿಸಿಕೊಂಡು ಯದುವಂತೀಯರ ವಿನಾಶದ ಎಲ್ಲಾ ವಿವರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಜನರು ತುಂಬಾ ದುಃಖಿತರಾದರು ಮತ್ತು ಶೋಕ ದಿಂದ ಮೂರ್ಛಿತರಾದರು. || ೧೬ || ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ವಿಹ್ವಲರಾಗಿ ಆ ಜನರು ತಲೆಚಿಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಅವರ ಬಂಧು-ಬಾಂಧವರು ನಿಷ್ಕಾರಾಗಿ ಬಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಕೂಡಲೇ ತಲುಪಿದರು. || ೧೭ ||

ದೇವಕಿ, ರೋಹಿಣೀ ಮತ್ತು ವಸುದೇವನು ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯ ಪುತ್ರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ-ಬಲರಾಮರನ್ನು ಕಾಣದೆ ಶೋಕದಿಂದ ಪೀಡಿತರಾಗಿ ಎಚ್ಚರತಪ್ಪಿದರು. || ೧೮ || ಅವರು ಭಗವದ್ವಿರಹದಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲ ರಾಗಿ ಅಲ್ಲೇ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟರು. ಸ್ವಿಯರು ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳ ಶವಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಅವನ್ನು ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಒತ್ತಿಕೊಂಡು, ಅವರೊಂದಿಗೆ ಚಿತೆಯನ್ನೇರಿ ಭಸ್ಮವಾಗಿ ಹೋದರು. || ೧೯ || ಬಲರಾಮನ ಪತ್ನಿಯರು, ಅವನ ಶರೀರ ವನ್ನು ವಸುದೇವನ ಪತ್ನಿಯರು ಅವನ ಶವವನ್ನು ಭಗವಂತನ ಸೊಸೆಯರು ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳ ಶವದೊಂದಿಗೆ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದರು. ರುಕ್ಮಿಣಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪಟ್ಟ ಮಹಿಷಿಯರು ಜಗತ್ತಿನ ಯ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದರು. || ೨೦ ||

ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ ! ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ಪರಮ ಪ್ರಿಯತಮನೂ, ಸಖನೂ ಆದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಿರಹದಿಂದ ಮೊದಲಿಗಿನೋ ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಾಕುಲನಾದನು. ಮತ್ತೆ ಅವನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಗೀತೋಕ್ತ ಸದುಪದೇಶಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ ದನು. || ೨೧ || ಯದುವಂತದ ಮೃತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆ ಕೊಡಲು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಜುನನೇ ಕ್ರಮವಾಗಿ, ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಿಸಿದನು. || ೨೨ || ಮಹಾರಾಜನೇ ! ಭಗವಂತನು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಸಮುದ್ರವು ಏಕಮಾತ್ರ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಂದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ದ್ವಾರಕೆಯನ್ನು ಮುಳುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. || ೨೩ ||

ನಿತ್ಯಂ ಸಂನಿಹಿತಸ್ತತ್ರ ಭಗವಾನ್ ಮಧುಸೂದನಃ |
ಸ್ತುತಾಶೇಷಾತುಭಹರಂ ಸರ್ವಮಂಗಲಮಂಗಲಮ್ || ೨೪ ||

ಸ್ವಿಬಾಲವೃದ್ಧಾನಾದಾಯ ಹತಶೇಷಾನ್ ಧನಂಜಯಃ |
ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥಂ ಸಮಾವೇಶ್ಯ ವಜ್ರಂ ತತ್ರಾಭ್ಯಷೇಚಯತ್ || ೨೫ ||

ಶ್ರುತ್ವಾ ಸುಹೃದ್ವಧಂ ರಾಜನ್ಮರ್ಜುನಾತ್ತೇ ಪಿತಾಮಹಾಃ |
ತ್ವಾಂ ತು ವಂಶಧರಂ ಕೃತ್ವಾ ಜಗ್ತುಃ ಸರ್ವೇ ಮಹಾಪಥಮ್ || ೨೬ ||

ಯ ಏತದ್ವೇವದೇವಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋಃ ಕರ್ಮಾಣಿ ಜನ್ಮ ಚ |
ಕೀರ್ತಯೇಚ್ಛದ್ವಯಾ ಮರ್ತ್ಯಃ ಸರ್ವಪಾಪೈಃ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ || ೨೭ ||

ಇತ್ಯಂ ಹರೇರ್ಭಗವತೋ ರುಚಿರಾವತಾರ-
ವೀರ್ಯಾಣಿ ಬಾಲಚರಿತಾನಿ ಚ ಪಂತಮಾನಿ |
ಅನ್ಯತ್ರ ಚೇಹ ಚ ಶ್ರುತಾನಿ ಗೃಣನ್ಮನುಷ್ಯೋ
ಭಕ್ತಿಂ ಪರಾಂ ಪರಮಹಂಸಗತೌ ಲಭೇತ || ೨೮ ||

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಸದಾ-ಸರ್ವದಾ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಆ ಸ್ಥಾನದ ಸ್ಮರಣಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ಪಾಪ ತಾಪಗಳು ನಾಶವಾಗಿ, ಎಲ್ಲ ಮಂಗಲಗಳಿಗೂ ಮಂಗಲ ಉಂಟಾಗುವುದು. || ೨೪ || ಪ್ರಿಯ ಪರಿಣಿತನೇ! ಒಂಡ ದಾನಾದಿಗಳ ಬಳಿಕ ಅಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ಸ್ವೀಯರೂ, ಬಾಲಕರು, ವೃದ್ಧರೇ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅರ್ಜುನನು ಇಂದ್ರ ಪ್ರಸ್ಥಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಯಥಾಯೋಗ್ಯ ವಸತಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿ ಮಥುರೆಯಲ್ಲಿ ಅನಿರುದ್ಧನ ಪುತ್ರ ವಜ್ರನಾಭನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದನು. || ೨೫ || ರಾಜನೇ! ನಿನ್ನ ಪಿತಾಮಹನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಮೊದಲಾದ ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಯದುಪಂತೀಯರ ಸಂಹಾರವಾಯಿತು ಎಂಬುದು ಅರ್ಜುನನಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಿತು. ಆಗ ಅವರು ತನ್ನ ವಂಶಧರ ನಿನ್ನನ್ನು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಗೈದು ಹಿಮಾಲಯದ ವೀರಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. || ೨೬ ||

ನಾನು ನಿನಗೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಆರಾಧ್ಯನಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಜನ್ಮಲೀಲೆ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಇದನ್ನು ಕೀರ್ತಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನು ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. || ೨೭ || ಪರಿಣಿತನೇ! ಈ ಪ್ರಕಾರ ಭಕ್ತಭಯಹಾರಿ ನಿಖಿಲ ಸೌಂದರ್ಯ-ಮಾಧುರ್ಯ ನಿಧಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಚಂದ್ರನ ಅವತಾರ ಸಂಬಂಧಿ ರುಚಿರ ಪರಾಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಈ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಬೇರೆ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತ ಪರಮಾನಂದಮಯ ಬಾಲಲೀಲೆ, ಕೈಶೋರಲೀಲೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಸಂಕೀರ್ತನೆ ಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪರಮಹಂಸ ಮುನೀಂದ್ರರ ಅಂತಿಮ ಪ್ರಾಪ್ತವ್ಯವಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪರಾಭಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. || ೨೮ ||

ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೩೦ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧೇ ಏಕತ್ರಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೩೧ ||

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಸ್ಕಂಧವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಯಿತು.

ಹರಿಃಓಂ ತತ್ಸತ್ - ಹರಿಃಓಂ ತತ್ಸತ್

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಮಹಾಪುರಾಣಮ್

ದ್ವಾದಶಃ ಸ್ಕಂಧಃ

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಕಲಿಯುಗದ ರಾಜವಂಶಗಳ ವರ್ಣನೆ

ರಾಜೋವಾಚ

ಸ್ವಧಾಮಾನುಗತೇ ಕೃಷ್ಣೇ ಯದುವಂಶವಿಭೂಷಣೇ |
ಕಸ್ಯ ವಂಶೋಽಭವತ್ತ್ವಾ ಮೇತದಾಚಕ್ಷ್ಮಮೇ ಮುನೇ

॥ ೧ ॥

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಯೋಽಂತ್ಯಃ ಪುರಂಜಯೋ ನಾಮ ಭಾವ್ಯೋ ಬಾರ್ಹದ್ರಥೋ ನೃಪ |
ತಸ್ಯಾಮಾತ್ಮಸ್ತು ಶುನಕೋ ಹತ್ವಾ ಸ್ವಾಮಿನಮಾತ್ಮಜಮ್

॥ ೨ ॥

ಪ್ರದ್ಯೋತಸಂಜ್ಞಂ ರಾಜಾನಂ ಕರ್ತಾ ಯತ್ಪಾಲಕಃ ಸುತಃ |
ವಿಶಾಖಯೂಪಸ್ತತ್ಪುತ್ರೋ ಭವಿತಾ ರಾಜಕಸ್ತತಃ

॥ ೩ ॥

ನಂದಿವರ್ಧನಸ್ತತ್ಪುತ್ರಃ ಪಂಚ ಪ್ರದ್ಯೋತನಾ ಇಮೇ |
ಅಷ್ಟತ್ರಿಂಶೋತ್ತರಶತಂ ಭೋಕ್ಷ್ಯಂತಿ ಪೃಥಿವೀಂ ನೃಪಾಃ

॥ ೪ ॥

ಶಿಶುನಾಗಸ್ತತೋ ಭಾವ್ಯಃ ಕಾಕವರ್ಣಸ್ತು ತತ್ಪುತ್ರಃ |
ಕ್ಷೇಮಧರ್ಮಾ ತಸ್ಯ ಸುತಃ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಃ ಕ್ಷೇಮಧರ್ಮಜಃ

॥ ೫ ॥

ವಿಧಿಸಾರಃ ಸುತಸ್ತಸ್ಯಾಜಾತಶತ್ರುರ್ಭವಿಷ್ಯತಿ |
ದರ್ಭಕಸ್ತತ್ಪುತ್ರೋ ಭಾವೀ ದರ್ಭಕಸ್ಯಾಜಯಃ ಸ್ಮೃತಃ

॥ ೬ ॥

ನಂದಿವರ್ಧನ ಆಜೇಯೋ ಮಹಾನಂದಿಃ ಸುತಸ್ತತಃ |
ಶಿಶುನಾಗಾ ದಶೈವೈತೇ ಪಷ್ಕುತರಶತತ್ರಯಮ್

॥ ೭ ॥

ಸಮಾ ಭೋಕ್ಷ್ಯಂತಿ ಪೃಥಿವೀಂ ಕುರುಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಲೌ ನೃಪಾಃ |
ಮಹಾನಂದಿಸುತೋ ರಾಜನ್ ಶೂದ್ರೀಗರ್ಭೋದ್ರವೋ ಬಲೀ

॥ ೮ ॥

ಮಹಾಪದ್ಮಪತಿಃ ಕಪ್ಪಿನ್ನಂದಃ ಕ್ಷತ್ರವಿನಾಶಕೃತ್ |
ತತೋ ನೃಪಾ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಶೂದ್ರಪ್ರಾಯಾಸ್ತಧಾರ್ಮಿಕಾಃ

॥ ೯ ॥

ಪರೀಕ್ಷಿದ್ರಾಜನು ಕೇಳಿದನು - ಮಹಾಮುನಿಗಳೇ! ಯದು ವಂಶ ಶಿರೋಮಣಿಯಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸ್ವಧಾಮಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ ಬಳಿಕ ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ರಾಜವಂಶದವರು ರಾಜ್ಯವಾಳಿದರು? ಈಗ ಯಾರು ಆಳುತ್ತಿರುವರು? ತಾವು ದಯಮಾಡಿ ತಿಳಿಸಿರಿ. ॥ ೧ ॥

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಪ್ರಿಯ ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಜರಾಸಂಧನ ತಂದೆಯಾದ ಬೃಹದ್ರಥನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಪುರಂಜಯ ಅಥವಾ ರಿಪುಂಜಯ ಎನ್ನುವವನು ಕಡೆಯ ರಾಜನಾಗುವನು ಎಂದು ನಾನು ಹಿಂದೆ ಒಂಭತ್ತನೇ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದೆ. ಅವನಿಗೆ ಶುನಕನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯಾಗುವನು. ಅವನು ತನ್ನ ಒಡೆಯನನ್ನು ಕೊಂದು ತನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಪ್ರದ್ಯೋತನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕೂರಿಸುವನು. ಪ್ರದ್ಯೋತನಿಗೆ ಪಾಲಕನೆಂಬ ಪುತ್ರನೂ, ಪಾಲಕನಿಗೆ ವಿಶಾಖ ಯೂಪನೂ, ವಿಶಾಖಯೂಪನಿಗೆ ರಾಜಕ ಹಾಗೂ ರಾಜಕನಿಗೆ ನಂದಿವರ್ಧನನೆಂಬ ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟುವನು. ಪ್ರದ್ಯೋತವಂಶದಲ್ಲಿ ಇವರೇ ಐದು ಮಂದಿ ರಾಜರಾಗುವರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರದ್ಯೋತ ರಿಂದೇ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಇವರು ನೂರು ಮೂವತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಧರೆಯ ರಾಜತ್ವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವರು. ॥ ೨-೪ ॥

ಅನಂತರ ಶಿಶುನಾಗನೆಂಬುವನು ರಾಜನಾಗುವನು. ಅವನ ಪುತ್ರನು ಕಾಕವರ್ಣ, ಅವನಿಗೆ ಕ್ಷೇಮಧರ್ಮನೆಂಬ ಪುತ್ರನೂ, ಅವನಿಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನೆಂಬ ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟುವನು. ॥ ೫ ॥ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನಿಗೆ ವಿಧಿಸಾರನೂ, ಅವನಿಗೆ ಅಜಾತಶತ್ರುವೂ, ಅಜಾತಶತ್ರುವಿಗೆ ದರ್ಭಕನೂ, ಅವನಿಗೆ ಅಜಯನೆಂಬ ಪುತ್ರ ಜನಿಸುವನು. ॥ ೬ ॥ ಅಜಯನಿಂದ ನಂದಿವರ್ಧನನೂ, ಅವನಿಂದ ಮಹಾನಂದಿಯು ಹುಟ್ಟುವನು. ಈ ಶಿಶುನಾಗವಂಶದಲ್ಲಿ ಈ ಹತ್ತು ರಾಜರು ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನೂರ ಅರವತ್ತು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಭೂಮಿ ಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳುವರು. ಮಹಾನಂದಿಯ ಶೂದ್ರಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ನಂದನೆಂಬ ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟುವನು. ಈ ಮಹಾಬಲಿಷ್ಠನಾದ ನಂದನು ಮಹಾಪದ್ಮನೆಂಬ ನಿಧಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗುವನು. ಅದ ರಿಂದ ಜನರು ಇವನಿಗೆ 'ಮಹಾಪದ್ಮ' ಎಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಈತನು ಕಪ್ಪಿಯರಾಜರ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾಗುವನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಿನ ರಾಜರು ಪ್ರಾಯಶಃ ಶೂದ್ರರೂ, ಅಧಾರ್ಮಿಕರೇ ಆಗುವರು. ॥ ೭-೯ ॥

ಸ ಏಕಚಕ್ರಾಂ ಪೃಥಿವೀಮನುಲ್ಲಂಘಿತಶಾಸನಃ |
ಶಾಸಿಷ್ಯತಿ ಮಹಾಪದ್ಮೋ ದ್ವಿತೀಯ ಇವ ಭಾರ್ಗವಃ |

|| ೧೦ ||

ತಸ್ಯ ಚಾಪೌ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಸುಮಾಲೃಪ್ರಮುಖಾಃ ಸುತಾಃ |
ಯ ಇಮಾಂ ಭೋಕ್ತೃಂತಿ ಮಹೀಂ ರಾಜಾನ್ ಸ್ಯ ಕಶಂ ಸಮಾಃ |

|| ೧೧ ||

ನವ ನಂದಾನ್ ದ್ವಿಜಃ ಕಶಿತ್ವಪನ್ನಾನುದ್ಧರಿಷ್ಯತಿ |
ತೇಷಾಮಭಾವೇ ಜಗತೀಂ ಮೌರ್ಯಾ ಭೋಕ್ತೃಂತಿ ವೈ ಕಲೌ |

|| ೧೨ ||

ಸ ಏವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಂ ವೈ ದಿಚೋ ರಾಜೇಽಭಿಷೇಕ್ಯತಿ |
ತತುತೋ ವಾರಿಸಾರಸ್ತು ತತತ್ವಾಶೋಕವರ್ಧನಃ |

|| ೧೩ ||

ಸುಯಶಾ ಭವಿತಾ ತಸ್ಯ ಸಂಗತಃ ಸುಯಶಸುತಃ |
ಶಾಲಿಶೂಕಸ್ತತಸ್ತಸ್ಯ ಸೋಮಶರ್ಮಾ ಭವಿಷ್ಯತಿ |

|| ೧೪ ||

ಶತಧನ್ವಾ ತತಸ್ತಸ್ಯ ಭವಿತಾ ತದ್ವ್ಯಹದ್ರಥಃ |
ಮೌರ್ಯಾ ಹೈತೇ ದಶ ನೃಪಾಃ ಸಪ್ತತ್ರಿಂಶತ್ಕೋತ್ತರಮ್ |

ಸಮಾ ಭೋಕ್ತೃಂತಿ ಪೃಥಿವೀಂ ಕಲೌ ಕುರುಕುಲೋದ್ವಹ |

|| ೧೫ ||

ಹತ್ವಾ ಬೃಹದ್ರಥಂ ಮೌರ್ಯಂ ತಸ್ಯ ಸೇನಾಪತಿಃ ಕಲೌ |
ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರಸ್ತು ಶುಂಗಾಹ್ವಃ ಸ್ವಯಂ ರಾಜ್ಯಂ ಕರಿಷ್ಯತಿ |
ಅಗ್ನಿಮಿತ್ರಸ್ತತಸ್ತಸ್ಮಾತ್ ಸುಜೈಷ್ಠೋಽಥ ಭವಿಷ್ಯತಿ |

|| ೧೬ ||

ವಸುಮಿತ್ರೋ ಭದ್ರಕಶ್ಚ ಪುಲಿಂದೋ ಭವಿತಾ ತತಃ |
ತತೋ ಘೋಷಃ ಸುತಸ್ತಸ್ಮಾದ್ವಸುಮಿತ್ರೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ |

|| ೧೭ ||

ತತೋ ಭಾಗವತ್ಸಸ್ಮಾದ್ವೇವಭೂತಿರಿತಿ ಶ್ರುತಃ |
ಶುಂಗಾ ದಶೈತೇ ಭೋಕ್ತೃಂತಿ ಭೂಮಿಂ ವರ್ಷಶತಾಧಿಕಮ್ |

|| ೧೮ ||

ತತಃ ಕಣ್ವಾನಿಯಂ ಭೂಮಿಯಾಸ್ಯತ್ಕಲ್ಪಗುಣಾನ್ವಪ |
ಶುಂಗಂ ಹತ್ವಾ ದೇವಭೂತಿಂ ಕಣ್ವೋಽಮಾತ್ಯಸ್ತು ಕಾಮಿನಮ್ |

|| ೧೯ ||

ಸ್ವಯಂ ಕರಿಷ್ಯತೇ ರಾಜ್ಯಂ ವಸುದೇವೋ ಮಹಾಮತಿಃ |
ತಸ್ಯ ಪುತ್ರಸ್ತು ಭೂಮಿತ್ರಸ್ತಸ್ಯ ನಾರಾಯಣಃ ಸುತಃ |

ನಾರಾಯಣಸ್ಯ ಭವಿತಾ ಸುಶರ್ಮಾ ನಾಮ ವಿಪ್ರತಃ |

|| ೨೦ ||

ಮಹಾಪದ್ಮನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಏಕಚಕ್ರಾಧಿಪತಿಯಾಗುವನು. ಅವನ ಶಾಸನವನ್ನು ಯಾರೂ ಮೀರಲಾರರು. ಕೃತ್ತಿಯರ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಇವನು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪರಶುರಾಮನೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. || ೧೦ || ಇವನಿಗೆ ಸುಮಾಲೃಕರೇ ಮೊದಲಾದ ಎಂಟು ಮಂದಿ ಪುತ್ರರಾಗುವರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ರಾಜರಾಗಿ ನೂರುವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವರು. || ೧೧ || ಕೌಟಿಲ್ಯವಾತ್ಸಾಯನ ಅಥವಾ ಚಾಣಕ್ಯನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತ ನಂದ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಮಾಲೃಕರೇ ಮುಂತಾದ ಎಂಟು ಪುತ್ರರನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವನು. ಅವರು ಅಳಿದುಹೋದಮೇಲೆ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಮೌರ್ಯವಂಶದ ರಾಜರು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಆಳುವರು. || ೧೨ || ಚಾಣಕ್ಯನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮೌರ್ಯನನ್ನು ರಾಜನಾಗಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡುವನು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಪುತ್ರ ವಾರಿಸಾರನಾಗುವನು ಮತ್ತು ವಾರಿಸಾರನಿಗೆ ಅಶೋಕ ವರ್ಧನನು ಜನಿಸುವನು. || ೧೩ || ಅಶೋಕವರ್ಧನನಿಗೆ ಸುಯಶನೆಂಬ ಪುತ್ರನಾಗುವನು. ಅವನಿಗೆ ಸಂಗತ, ಸಂಗತನಿಗೆ ಶಾಲಿಶೂಕ ಮತ್ತು ಶಾಲಿಶೂಕನಿಗೆ ಸೋಮಶರ್ಮಾ ಆಗುವನು. || ೧೪ || ಸೋಮಶರ್ಮನಿಗೆ ಶತಧನ್ವಾ, ಶತಧನ್ವನಿಗೆ ಬೃಹದ್ರಥ ಪುತ್ರನಾಗುವನು. ಕುರುವಂಶ ವಿಭೂಷಿತ ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಮೌರ್ಯವಂಶದ ಈ ಹತ್ತು ಮಂದಿ* ರಾಜರು ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಒಂದುನೂರ ಮೂವತ್ತೇಳು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುವರು. ಬೃಹದ್ರಥನಿಗೆ ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರಶುಂಗನೆಂಬುವನು ಸೇನಾಪತಿ. ಅವನು ತನ್ನ ಒಡೆಯನನ್ನು ಕೊಂದು ತಾನೇ ರಾಜನಾಗುವನು. ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನಿಗೆ ಅಗ್ನಿಮಿತ್ರ ಹಾಗೂ ಅಗ್ನಿಮಿತ್ರನಿಗೆ ಸುಜೈಷ್ಠನಾಗುವನು. || ೧೫-೧೬ || ಸುಜೈಷ್ಠನಿಗೆ ವಸುಮಿತ್ರ, ವಸುಮಿತ್ರನಿಗೆ ಭದ್ರಕ ಮತ್ತು ಭದ್ರಕನಿಗೆ ಪುಲಿಂದ, ಪುಲಿಂದನಿಗೆ ಘೋಷ, ಘೋಷನಿಗೆ ವಜ್ರಮಿತ್ರನು ಮಗನಾಗುವನು. || ೧೭ || ವಜ್ರಮಿತ್ರನಿಗೆ ಭಾಗವತ, ಭಾಗವತನ ಪುತ್ರ ದೇವಭೂತಿ ಎಂಬುವನು. ಶುಂಗವಂಶದ ಈ ಹತ್ತುಮಂದಿ ರಾಜರು ನೂರಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವರು. || ೧೮ ||

ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಶುಂಗವಂಶೀಯರಾಜರ ತರುವಾಯ ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಣ್ವವಂಶೀಯ ರಾಜರು ಆಳುವರು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ರಾಜರಿಗಿಂತ ಗುಣಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪರಾಗುವರು. ಶುಂಗವಂಶದ ಕೊನೆಯ ರಾಜನಾದ ದೇವಭೂತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ವಿಷಯಲಂಪುನಾಗುವನು. ಅವನನ್ನು ಕೊಂದು ಮಹಾಮತಿಯಾದ ಮಂತ್ರಿ ಕಣ್ವವಂಶೀಯ ವಸುದೇವನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ಆ ವಸುದೇವನಿಗೆ ಭೂಮಿತ್ರನೂ, ಭೂಮಿತ್ರನಿಗೆ ನಾರಾಯಣನೆಂಬುವನೂ, ಅವನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಸುಶರ್ಮಾ ಎಂಬ ಪುತ್ರನಾಗುವನು. || ೧೯-೨೦ || ಕಣ್ವವಂಶದ ಈ ನಾಲ್ವರು

* ಮೌರ್ಯರಾಜರ ಸಂಖ್ಯೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಒಂಬತ್ತೇ ಆಗುವುದು. ಆದರೆ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಂದ ಐದನೆಯವನಾದ ವತರಥ ಎಂಬ ಮೌರ್ಯವಂಶೀರಾಜನ ಉಲ್ಲೇಖ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅವನನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಹತ್ತುಮಂದಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಕಾಣ್ಣಾಯನಾ ಇಮೇ ಭೂಮಿಂ ಚತ್ವಾರಿಂಶಚ್ಚ ಪಂಚ ಚ |
ಶತಾನಿ ತ್ರೀಣಿ ಭೋಕ್ತೃಂತಿ ವರ್ಷಾಣಾಂ ಚ ಕಲೌ ಯುಗೇ || ೨೦ ||

ಹತ್ವಾ ಕಾಣ್ಣ ಸುಶರ್ಮಾಣಂ ತದ್ಭ್ರತೋ ವೃಷಲೋ ಬಲೀ |
ಗಾಂ ಭೋಕ್ತೃತ್ಯಂಧ್ರ ಜಾತೀಯಃ ಕಂಚಿತ್ಕಾಲಮಸತ್ತಮಃ || ೨೧ ||

ಕೃಷ್ಣನಾಮಾಥ ತದ್ಭ್ರತಾ ಭವಿತಾ ಪೃಥಿವೀಪತಿಃ |
ಶ್ರೀಶಾಂತಕರ್ಣಸ್ತುತಃ ಪೌರ್ಣಮಾಸಸ್ತು ತತುತಃ || ೨೨ ||

ಲಂಬೋದರಸ್ತು ತತುತಸ್ತಸ್ಯಾಚ್ಚಿಬಿಲಕೋ ನೃಪಃ |
ಮೇಘಸ್ವಾತಿಶ್ಚಿಬಿಲಕಾದಟಮಾನಸ್ತು ತಸ್ಯ ಚ || ೨೩ ||

ಅನಿಷ್ಠಕರ್ಮಾ ಹಾಲೇಯಸ್ತಲಕಸ್ತಸ್ಯ ಚಾತ್ಮಜಃ |
ಪುರೀಷಭೀರುಸ್ತಪ್ತಸ್ತತೋ ರಾಜಾ ಸುನಂದನಃ || ೨೪ ||

ಚಕೋರೋ ಬಹವೋ ಯತ್ರ ಶಿವಸ್ವಾತಿರರಿಂದಮಃ |
ತಸ್ಯಾಪಿ ಗೋಮತಿಪುತ್ರಃ ಪುರೀಮಾನ್ಯನಿತಾ ತತಃ || ೨೫ ||

ಮೇದಃಶಿರಾಃ ಶಿವಸ್ಯಂಧೋ ಯಜ್ಞಪ್ರೀತ್ಯುತ್ಪತ್ತತಃ |
ವಿಜಯಸ್ತುತೋ ಭಾವ್ಯಶ್ಚಂದ್ರವಿಜ್ಞಃ ಸಲೋಮಧಿಃ || ೨೬ ||

ಏತೇ ತ್ರಿಂಶನ್ಮಪತಯಶ್ಚತ್ವಾರ್ಯಬೃಹತಾನಿ ಚ |
ಷಟ್ಪಂಚಾಶಚ್ಚ ಪೃಥಿವೀಂ ಭೋಕ್ತೃಂತಿ ಕುರುನಂದನ || ೨೭ ||

ಸಪ್ತಾಭೀರಾ ಆವಭೃತ್ಯಾ ದಶ ಗರ್ದಭಿನೋ ನೃಪಾಃ |
ಕಂಕಾಃ ಪೋಡಶ ಭೂಪಾಲಾ ಭವಿಷ್ಯಂತ್ಯತಿಲೋಲುಪಾಃ || ೨೮ ||

ತತೋಽಷ್ಟೌ ಯವನಾ ಭಾವ್ಯಾಶ್ಚತುರ್ದಶ ತುರುಷ್ಕಾಃ |
ಭೂಯೋ ದಶ ಗುರುಂಡಾಶ್ಚ ಮೌನಾ ಏಕಾದಶೈವ ತು || ೨೯ ||

ಏತೇ ಭೋಕ್ತೃಂತಿ ಪೃಥಿವೀಂ ದಶವರ್ಷಶತಾನಿ ಚ |
ನವಾಧಿಕಾಂ ಚ ನವತಿಂ ಮೌನಾ ಏಕಾದಶ ಕ್ಷಿತಿಮ್ || ೩೦ ||

ಭೋಕ್ತೃಂತ್ಯಬೃಹತಾನ್ಯಂಗ ತ್ರೀಣಿ ತೈಃ ಸಂಸ್ತುತೇ ತತಃ |
ಕಿಲಕಿಲಾಯಾಂ ನೃಪತಯೋ ಭೂತನಂದೋಽಥ ವಂಗಿರಿಃ || ೩೧ ||

ಶಿಶುನಂದಿಶ್ಚ ತದ್ ಭ್ರಾತಾ ಯಶೋನಂದಿಃ ಪ್ರವೀರಕಃ |
ಇತ್ಯೇತೇ ವೈ ವರ್ಷಶತಂ ಭವಿಷ್ಯಂತ್ಯಧಿಕಾನಿ ಷಟ್ || ೩೨ ||

ತೇಷಾಂ ತ್ರಯೋದಶ ಸುತಾ ಭವಿತಾರಶ್ಚ ಬಾಹ್ಲಿಕಾಃ |
ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರೋಽಥ ರಾಜನ್ಯೋ ದುರ್ಮಿತ್ರೋಽಸ್ಯ ತಪೈವ ಚ || ೩೩ ||

ಕಾಣ್ಣಾಯನರೆಂದು ಖ್ಯಾತರಾಗಿ ಕಲಿಯುಗದ ಮೂನ್ನೂರ ನಲವತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಆಳುವರು. || ೨೦ ||
ಪ್ರಿಯ ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಕಣ್ಣವಂತೀ ಸುಶರ್ಮನಿಗೆ ಬಲಿ ಎಂಬ ಶೂದ್ರ ಸೇವಕನಿರುವನು. ಅವನು ಆಂಧ್ರಜಾತಿಯವನಾಗಿದ್ದು ಬಹಳ ದುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನು ಸುಶರ್ಮನನ್ನು ಕೊಂದು ಕೆಲವು ಕಾಲ ತಾನೇ ರಾಜನಾಗುವನು. || ೨೧ || ಅನಂತರ ಅವನ ತಮ್ಮ ಕೃಷ್ಣ ನೆಂಬುವನು ರಾಜನಾಗುವನು. ಕೃಷ್ಣನ ಪುತ್ರ ಶ್ರೀಶಾಂತಕರ್ಣನು. ಅವನಿಗೆ ಪೌರ್ಣಮಾಸ ಪುತ್ರನಾಗುವನು. || ೨೨ || ಪೌರ್ಣಮಾಸ ನಿಗೆ ಲಂಬೋದರ, ಲಂಬೋದರನಿಗೆ ಚಿಬಿಲಕ, ಚಿಬಿಲಕನಿಗೆ ಮೇಘಸ್ವಾತಿ, ಮೇಘಸ್ವಾತಿಯಿಂದ ಅಟಮಾನೂ, ಅವನಿಗೆ ಅನಿಷ್ಠಕರ್ಮನೂ, ಅನಿಷ್ಠಕರ್ಮನಿಂದ ಹಾಲೇಯ, ಅವನಿಂದ ತಲಕ, ತಲಕನಿಂದ ಪುರೀಷಭೀರು, ಪುರೀಷಭೀರುವಿಗೆ ರಾಜಾಸು ನಂದನು ಪುತ್ರನಾಗುವನು. || ೨೩-೨೪ || ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಸುನಂದ ನಿಗೆ ಚಕೋರ, ಚಕೋರನಿಗೆ ಎಂಟು ಮಂದಿ ಪುತ್ರರಾಗುವರು. ಅವರು 'ಬಹು' ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವರು. ಇವರೆಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಕಿರಿಯವ ನಾದ ಆತ್ಯಂತ ವೀರನೂ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ದಮನ ಮಾಡುವವನೂ ಆದ ಶಿವಸ್ವಾತಿಗೆ ಗೋಮತಿಪುತ್ರನೆಂಬುವನೂ, ಅವನಿಗೆ ಪುರೀಮಂತ ಎಂಬ ಪುತ್ರನಾಗುವನು. || ೨೫ || ಪುರೀಮಂತನಿಗೆ ಮೇದಶ್ಚಿರ, ಮೇದಶ್ಚಿರನಿಗೆ ಶಿವಸ್ಯಂಧನೂ, ಶಿವಸ್ಯಂಧನಿಗೆ ಯಜ್ಞಪ್ರೀಯು, ಅವನಿಗೆ ವಿಜಯನೂ, ವಿಜಯನಿಗೆ ಚಂದ್ರವಿಜ್ಞ ಮತ್ತು ಸಲೋಮಧಿ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರಾಗುವರು. || ೨೬ || ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಈ ಮೂವತ್ತುಮಂದಿ ರಾಜರು ನಾಲ್ಕುನೂರು ಐವತ್ತಾರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಪೃಥಿವಿಯ ಅಳ್ಳಿಕೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವರು. || ೨೭ ||

ಇವರ ನಂತರ ಅವಭೃತಿನಗರದ ಏಳು ಮಂದಿ ಆಭೀರ ರಾಜರೂ, ಹತ್ತುಮಂದಿ ಗರ್ದಭರಾಜರೂ, ಹದಿನಾರು ಕಂಕ ರೆಂಬರಾಜರೂ ಭೂಮಿಯನ್ನಾಳುವರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕಡು ಲೋಭಿಗಳಾಗುವರು. || ೨೮ || ಇವರಾದ ಮೇಲೆ ಎಂಟುಮಂದಿ ಯವನರೂ, ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ತುರ್ಕರೂ ರಾಜ್ಯವಾಳುವರು. ಮತ್ತೆ ಹತ್ತು ಮಂದಿ ಗುರುಂಡರೂ, ಹನ್ನೊಂದು ಮಂದಿ ಮೌನರೂ ನರಪತಿಗಳಾಗುವರು. || ೨೯ || ಮೌನರಲ್ಲದೆ ಇವ ರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದು ಸಾವಿರದ ಶೂಂಭತ್ತೊಂಭತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ಭೂಮಿಯನ್ನಾಳುವರು. ಹನ್ನೊಂದು ಮಂದಿ ಮೌನರು ಮುನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಪೃಥಿವಿಯನ್ನು ಆಳುವರು. ಇವರ ಅಳ್ಳಿಕೆಯು ಮುಗಿದುಹೋದಾಗ ಕಿಲಕಿಲಾ ಎಂಬ ನಗರದಲ್ಲಿ ಭೂತನಂದನೆಂಬ ರಾಜನಾಗುವನು. ಭೂತನಂದನನಿಗೆ ವಂಗಿ ರನೂ, ಅವನ ಸೋದರರಾದ ಶಿಶುನಂದಿ ಹಾಗೂ ಯಶೋನಂದಿ ಮತ್ತು ಪ್ರವೀರಕ ಇವರು ಒಂದು ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯವಾಳುವರು. || ೩೦-೩೨ || ಇವರಿಗೆ ಹದಿಮೂರು ಮಂದಿ ಪುತ್ರರಾಗುವರು. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಬಾಹ್ಲಿಕರೆಂದು ಹೆಸರು. ಇವರ ನಂತರ ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನೆಂಬ ಕ್ಷತ್ರಿಯನೂ ಮತ್ತು ಅವನ ಪುತ್ರನಾದ ದುರ್ಮಿತ್ರನೂ ರಾಜರಾಗುವರು. || ೩೩ ||

ವಿಕಾಶಾ ಇಮೇ ಭೂಪಾಃ ಸಪ್ತಾಂಧ್ರಾಃ ಸಪ್ತ ಕೋಸಲಾಃ |
ವಿದೂರಪತಯೋ ಭಾವ್ಯಾ ನಿಷಧಾಸ್ತತ ವಿವ ಹಿ || ೩.೫ ||

ಮಾಗಧಾನಾಂ ತು ಭವಿತಾ ವಿಶ್ವಸೂರ್ಜಿಃ ಪುರಂಜಯಃ |
ಕರಿಷ್ಯತ್ಯಪರೋ ವರ್ಣಾನ್ತುಲಿಂದ ಯದುಮದ್ರಕಾನ್ || ೩.೬ ||

ಪ್ರಜಾಶ್ಚಾಬ್ರಹ್ಮಭೂಯಿಷ್ಯಾಃ ಸ್ವಾಪಯಿಷ್ಯತಿ ದುರ್ಮತಿಃ |
ವೀರ್ಯವಾನ್ ಕೃತ್ಯಮುತ್ಸಾದ್ಯ ಪದ್ಯವತ್ಯಾಂ ಸ ವೈ ಪುರಿ |
ಅನುಗಂಗಾಮಾಪ್ರಯಾಗಂ ಗುಪ್ತಾಂ ಭೋಕ್ಷ್ಯತಿ ಮೇದಿನೀಮ್ || ೩.೭ ||

ಸೌರಾಷ್ಟ್ರವಂತ್ಯಾಭೀರಾಶ್ಚ ಶೂರಾ ಅರ್ಬುದಮಾಲವಾಃ |
ವ್ರಾತ್ಯಾ ದ್ವಿಜಾ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಶೂದ್ರಪ್ರಾಯಾ ಜನಾಧಿಪಾಃ || ೩.೮ ||

ಸಿಂಧೋಲ್ಪಟಂ ಚಂದ್ರಭಾಗಾಂ ಕೌಂತೀಂ ಕಾಶ್ಮೀರಮಂಡಲಮ್ |
ಭೋಕ್ಷ್ಯಂತಿ ಶೂದ್ರಾ ವ್ರಾತ್ಯಾದ್ಯಾ ಮ್ಲೇಚ್ಛಾಶ್ಚಾಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸಃ || ೩.೯ ||

ತುಲ್ಯಕಾಲಾ ಇಮೇ ರಾಜಸ್ಥೇಚ್ಛಪ್ರಾಯಾಶ್ಚ ಭೂಭೃತಃ |
ವಿತೇಽಧರ್ಮಾನ್ಯತಪರಾಃ ಫಲ್ಗುದಾಸ್ತೀಪ್ರಮನ್ಯವಃ || ೪.೦ ||

ಸ್ವಿಬಾಲಗೋದ್ವಿಜಘ್ನಾಶ್ಚ ಪರದಾರಧನಾದೃತಾಃ |
ಉದಿತಾಸ್ತಮಿತಪ್ರಾಯಾ ಅಲ್ಪಸತ್ತ್ವಾಲ್ಪಕಾಯುಷಃ || ೪.೧ ||

ಅಸಂಸ್ಕೃತಾಃ ಕ್ರಿಯಾಹೀನಾ ರಜಸಾ ತಮಸಾಽಽವೃತಾಃ |
ಪ್ರಜಾಸ್ತೇ ಭಕ್ಷಯಿಷ್ಯಂತಿ ಮ್ಲೇಚ್ಛಾ ರಾಜನ್ಯರೂಪಿಣಃ || ೪.೨ ||

ತನ್ನಾಥಾಸ್ತೇ ಜನಪದಾಸ್ತಚ್ಛೀಲಾಚಾರವಾದಿನಃ |
ಅನ್ಯೋನ್ಯತೋ ರಾಜಭಿಶ್ಚ ಕ್ಷಯಂ ಯಾಸ್ಯಂತಿ ಪೀಡಿತಾಃ || ೪.೩ ||

ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಬಾಹ್ಯರೂಪದ ರಾಜರು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಏಳು ಮಂದಿ ಅಂಧ್ರ ದೇಶದ, ಏಳು ಮಂದಿ ಕೋಸಲದೇಶದ, ಕೆಲವರು ವಿದೂರ ಭೂಮಿಗೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ನಿಷಧದೇಶಕ್ಕೆ ಶಾಸಕರಾಗುವರು. || ೩.೫ ||

ಅನಂತರ ವಿಶ್ವಸೂರ್ಜಿ ಎಂಬುವನು ಮಗಧ ದೇಶಕ್ಕೆ ರಾಜ ನಾಗುವನು. ಇವನು ಹಿಂದಿನ ಪುರಂಜಯನಲ್ಲದೆ ಎರಡನೇ ಪುರಂಜಯನೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವನು. ಇವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಆದ ಉಚ್ಚವರ್ಣಿಯರನ್ನು ಪುಲಿಂದ, ಯದು, ಮದ್ರ ಮುಂತಾದ ಮೈಚ್ಛಸದೃಶರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನು. || ೩.೬ || ಇವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕೃತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ ಇವರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಿ ಶೂದ್ರಪ್ರಾಯ ಜನರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಂತಹ ದುಷ್ಕೃದ್ವಿದ್ಯೆಯಾಗುವನು. ಇವನು ಬಲ-ವಿಕ್ರಮ ದಿಂದ ಕೃತ್ರಿಯರನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಗೊಳಿಸಿ, ಪದ್ಮಾವತಿ ಪುರವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹರಿದ್ವಾರದಿಂದ ಪ್ರಯಾಗದ ವರೆಗಿನ ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಆಳುವನು. || ೩.೭ ||

ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಕಲಿಯುಗವು ಬಂದು ಹೋದಾಗಲೆಲ್ಲ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ, ಅವಂತಿ, ಅಭೀರ, ಶೂರ, ಅರ್ಬುದ ಮತ್ತು ಮಾಲವ ದೇಶಗಳ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಂಸ್ಕಾರಶೂನ್ಯರಾಗುವರು ಹಾಗೂ ರಾಜರು ಶೂದ್ರ ರಂತಾಗುವರು. || ೩.೮ || ಸಿಂಧುನದಿಯ ತೀರ, ಚಂದ್ರಭಾಗಾ ನದಿಯ ದಡದ ಪ್ರದೇಶ, ಕೌಂತಿ ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಮಂಡಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶೂದ್ರರಂತೆ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮತೇಜದಿಂದ ರಹಿತರಾಗಿ ಹೆಸರಿಗಿಟ್ಟೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಮತ್ತು ಮ್ಲೇಚ್ಛರೂ ರಾಜ್ಯ ವನ್ನಾಳುವರು. || ೩.೯ ||

ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಇವರೆಲ್ಲ ರಾಜರೂ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮ್ಲೇಚ್ಛರಂತಾಗುವರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ವಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ-ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಕಾಲ ನಡೆಸುವರು. ಅಧರ್ಮ-ಅಸತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದು ಅಲ್ಪವಾದ ದಾನಕೊಡುವವರಾಗುವರು. ಸಣ್ಣ-ಪುಟ್ಟ ಮಾತುಗಳಿಗೂ ಸಿಚ್ಛಿನಿಂದ ಉರಿದು ಬೀಳುವರು. || ೪.೦ || ದುಷ್ಕರಾದ ಇವರು ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಮಕ್ಕಳು, ಗೋವು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಇವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಸರಿಯಲಾರರು. ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಹಣ, ಪಂಡಿರನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸದಾ ಉತ್ಸುಕರಾಗಿರು ವರು. ಇವರು ಬೇಗ-ಬೇಗನೆ ಹುಟ್ಟಿ-ಸಾಯುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಇವರಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯೂ ಕಡಿಮೆ, ಆಯುಸ್ಸೂ ಕಡಿಮೆ. || ೪.೧ || ಇವರು ರಜೋಗುಣ-ತಮೋಗುಣಗಳಿಂದ ಕುರುಡಾಗಿ ಸಂಸ್ಕಾರ ಹೀನರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಕರ್ತವ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತೊರೆಯುವರು. ರಾಜವೇಷದಲ್ಲಿ ಮ್ಲೇಚ್ಛರೇ ಆಗಿದ್ದು, ಪ್ರಜೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆನ್ನು ಹೀರು ವರು. || ೪.೨ || ಇಂತಹ ಜನರ ಶಾಸನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಅಂತಹದೇ ಸ್ವಭಾವ, ಆಚರಣೆ ಮತ್ತು ಮಾತುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗುವುವು. ರಾಜರೆನಿಸಿದವರು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಶೋಷಣೆ ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ ತಾವೂ ಪರಸ್ಪರ ಹಿಂಸಕರಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ನಾಶವಾಗುವರು. || ೪.೩ ||

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೧ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಪುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ದ್ವಾದಶ ಸ್ಕಂಧೇ ಪ್ರಥಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೧ ||

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಕಲಿಯುಗದ ಧರ್ಮಗಳು

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ತತಶ್ಚಾನುದಿನಂ ಧರ್ಮಃ ಸತ್ಯಂ ಶೌಚಂ ಕ್ಷಮಾ ದಯಾ |
ಕಾಲೇನ ಬಲಿನಾ ರಾಜನ್ ನಂಕ್ಷ್ಯತ್ಯಾಯುರ್ಬಲಂ ಸ್ತುತಿಃ

|| ೧ ||

ವಿತ್ತಮೇವ ಕಲೌ ನೃಣಾಂ ಜನ್ಮಾಚಾರಗುಣೋದಯಃ |
ಧರ್ಮನ್ಯಾಯವ್ಯವಸ್ಥಾಯಾಂ ಕಾರಣಂ ಬಲಮೇವ ಹಿ

|| ೨ ||

ದಾಂಪತ್ಯೇಽಭಿರುಚಿರ್ಹೇತುರ್ಮಾಯೈವ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕೇ |
ಸ್ತ್ರೀತ್ವೇ ಪುಂಸ್ತ್ವೇ ಚ ಹಿ ರತಿರ್ವಿಪ್ರತ್ಯೇ ಸೂತ್ರಮೇವ ಹಿ

|| ೩ ||

ಲಿಂಗಮೇವಾಶ್ರಮಖ್ಯಾತಾವನ್ನೋನ್ಯಾಪತ್ತಿಕಾರಣಮ್ |
ಅವೃತ್ತ್ಯಾನ್ಯಾಯದೌರ್ಬಲ್ಯಂ ಪಾಂಡಿತ್ಯೇ ಚಾಪಲಂ ವಚಃ

|| ೪ ||

ಅಸಾಧ್ಯತ್ಯವಾಸಾಧುತ್ವೇ ಸಾಧುತ್ವೇ ದಂಭ ಏವ ತು |
ಸ್ವೀಕಾರ ಏವ ಚೋದ್ವಾಹೇ ಸ್ನಾನಮೇವ ಪ್ರಸಾಧನಮ್

|| ೫ ||

ದೂರೇ ವಾರ್ಯಯನಂ ತೀರ್ಥಂ ಲಾವಣ್ಯಂ ಕೇಶಧಾರಣಮ್ |
ಉದರಂಭರತಾ ಸ್ವಾರ್ಥಃ ಸತ್ಯತ್ವೇ ಧಾಷ್ಟ್ಯಮೇವ ಹಿ

|| ೬ ||

ದಾಕ್ಷ್ಯಂ ಕುಟುಂಬಭರಣಂ ಯತೋಽರ್ಥೇ ಧರ್ಮಸೇವನಮ್ |
ವಿವಂ ಪ್ರಜಾಭಿರ್ದುಷ್ಪಾಭಿರಾಕೀರ್ಣೇ ಕ್ಷಿತಿಮಂಡಲೇ

|| ೭ ||

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಎಲೈ ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ ! ಕಾಲವು ತುಂಬಾ ಬಲಶಾಲಿಯಾದುದು. ಕಲಿಯುಗವು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಕ್ರಮೇಣ ಧರ್ಮ, ಸತ್ಯ, ಪವಿತ್ರತೆ, ಕ್ಷಮೆ, ದಯೆ, ಜನರ ಆಯುಸ್ಸು ಬಲ ಮತ್ತು ಸ್ಮರಣಶಕ್ತಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಬೋಪ ಹೊಂದುತ್ತಾ ಹೋಗುವವು. || ೧ || ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಹಣವಿರುವವನನ್ನೇ ಜನರು ಕುಲೀನ, ಸದಾಚಾರಿ, ಸದ್ಗುಣಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು. ಬಲಿಷ್ಠವನಾದವನೇ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತನಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. || ೨ || ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕುಲ-ಶೀಲ-ಯೋಗ್ಯತೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಬೆಲೆ ಕೊಡದೆ ಯುವಕ-ಯುವತಿಯರು ಪರಸ್ಪರ ಅಭಿರುಚಿಯಿಂದಲೇ ಸಂಬಂಧಗಳು ಏರ್ಪಡುವವು. ಭಲ-ಕಪಟಗಳೇ ವ್ಯವಹಾರ ನಿಪುಣತೆ ಎನಿಸುವುದು. ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ ಗುಣಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಶೀಲ-ಸಂಯಮಗಳಿರದೆ ರತಿಕೌಶಲವೇ ಇರುವುದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪರಿಚಯವು ಗುಣ-ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಆಗದೆ ಕೇವಲ ಜನಿವಾರದಿಂದಲೇ ಆಗುವುದು. || ೩ || ಬಟ್ಟೆ, ದಂಡ, ಕೆಮ್ಮಂಡಲು ಇವುಗಳೇ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆ, ಸಂನ್ಯಾಸವೇ ಮೊದಲಾದ ಆಶ್ರಮಗಳ ಗುರುತಾಗುವುದು. ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದೇ ಬೇರೊಂದು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶದ ಸ್ವರೂಪವಾಗುವುದು. ಲಂಚ-ಕೊಡಲು, ಹಣವನ್ನು ಖರ್ಚುಮಾಡಲು ಅಸಮರ್ಥನಾದವನಿಗೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ನ್ಯಾಯ ಸಿಗಲಾರದು. ನಡೆ-ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದವನೇ ದೊಡ್ಡ ವಂಡಿತನೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುವುದು. || ೪ || ಬಡವನಾಗುವುದೇ ಅಸಾಧುತೆಯ-ದೋಷಿಯಾಗುವ ಗುರುತಾಗಬಹುದು. ದಾಂಭಿಕತೆ-ಪಾಖಂಡತೆ ಹೆಚ್ಚು ತೋರುವವನೇ ದೊಡ್ಡ ಸಾಧುವೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು. ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಪರಸ್ಪರ ಒಪ್ಪಿಗೆಯೇ ಸಾಕಾದೀತು. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವಿಧಿ-ವಿಧಾನದ ಸಂಸ್ಕಾರಾದಿಗಳ ಯಾವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಬೇಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೂದಲನ್ನು ಬಾಚಿ ಸ್ವಚ್ಛನಾದ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ತೊಡುವುದೇ ಸ್ನಾನವೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು. || ೫ || ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಕುಂಡವನ್ನೇ ತೀರ್ಥವೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು. ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಂಗೆ-ಗೋಮತಿ, ತಂದೆ-ತಾಯಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸುವರು. ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ದ-ಉದ್ದ ಕೂದಲು ಬೆಳೆಸುವುದೇ ಶರೀರದ ಸೌಂದರ್ಯ ಚಿಹ್ನೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು. ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಪುರುಷಾರ್ಥವೆಂದಾದೀತು. ಎಷ್ಟು ಉದ್ವಿಗತನಿಂದ ಮಾತನಾಡುವನೋ ಅಷ್ಟೇ ದೊಡ್ಡ ಸತ್ಯಸಂಧನೆನಿಸುವನು. || ೬ || ತನ್ನ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಸಾಕುವುದೇ ಮನುಷ್ಯನ ಯೋಗ್ಯತೆ-ಚತುರತೆಯ ದೊಡ್ಡ ಲಕ್ಷಣವಾಗುವುದು. ಕೀರ್ತಿಗಾಗಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಲಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಇಡೀ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟರು ತುಂಬಿಹೋದಾಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ,

ಬ್ರಹ್ಮವಿಟ್ ಕೃತೃಶೂದ್ರಾಣಾಂ ಯೋ ಬಲೀ ಭವಿತಾ ನೃಪಃ |
ಪ್ರಜಾ ಹಿ ಲುಬ್ಧೈ ರಾಜಸೈರ್ನಿರ್ಘೋಷೈರ್ದಸ್ಯುಧರ್ಮಭಿಃ || ೮ ||

ಅಚ್ಚಿನ್ನದಾರದ್ರವಿಣಾ ಯಾಸ್ಯಂತಿ ಗಿರಿಕಾನನಮ್ |
ತಾಕಮೂಲಾಮಿಷಕೌದ್ರಫಲಫುಷ್ಪಾಪ್ಪಿಘೋಷನಾಃ || ೯ ||

ಅನಾವೃಷ್ಟ್ಯಾ ವಿನಂಕ್ತ್ಯಂತಿ ದುರ್ಭಿಕ್ಷಕರಪೀಡಿತಾಃ |
ಶೀತವಾತಾತಪಪ್ರಾವೃಡ್ಧಿಮೈರನ್ಯೋನ್ಯತಃ ಪ್ರಜಾಃ || ೧೦ ||

ಕುತ್ಸಡ್ಭ್ಯಾಂ ವ್ಯಾಧಿಭಿಶ್ಚೈವ ಸಂತಪ್ಸ್ವಂತೇ ಚ ಚಿಂತಯಾ |
ಶ್ರಿಂಶದ್ವಿಂಶತಿವರ್ಷಾಗಣಿ ಪರಮಾಯುಃ ಕಲೌ ನೃಣಾಮ್ || ೧೧ ||

ಕ್ಷೀಯಮಾಣೇಷು ದೇಹೇಷು ದೇಹಿನಾಂ ಕಲಿದೋಷತಃ |
ವರ್ಣಾಶ್ರಮವತಾಂ ಧರ್ಮೇ ನಷ್ಟೇ ವೇದಪಥೇ ನೃಣಾಮ್ || ೧೨ ||

ಪಾಖಂಡಪ್ರಚುರೇ ಧರ್ಮೇ ದಸ್ಯುಪ್ರಾಯೇಷು ರಾಜಸು |
ಚೌರ್ಯಾಸೃತವೃಥಾಹಿಂಸಾನಾನಾವೃತ್ತಿಷು ವೈ ನೃಪು || ೧೩ ||

ಶೂದ್ರಪ್ರಾಯೇಷು ವರ್ಣೇಷುಚ್ಛಾಗ್ರಾಪ್ರಾಯಾಸು ಧೇನುಷು |
ಗೃಹಪ್ರಾಯೇಷಾಶ್ರಮೇಷು ಯೌನಪ್ರಾಯೇಷು ಬಂಧುಷು || ೧೪ ||

ಅಣುಪ್ರಾಯಾಸ್ಪೋಷಧೀಷು ತಮೀಪ್ರಾಯೇಷು ಸ್ವಾಮಿಷು |
ವಿದ್ಯುತ್ಪ್ರಾಯೇಷು ಮೇಘೇಷು ಶೂನ್ಯಪ್ರಾಯೇಷು ಸದೃಷು || ೧೫ ||

ಇತ್ಯಂ ಕಲೌ ಗತಪ್ರಾಯೇ ಜನೇ ತು ಖರಧರ್ಮಿಣಿ |
ಧರ್ಮತ್ರಾಣಾಯ ಸತ್ತ್ವಸ ಭಗವಾನವತರಿಷ್ಯತಿ || ೧೬ ||

ಕೃತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬಲಶಾಲಿಯಾದವನೇ ರಾಜನಾಗುವನು. ಆಗಿನ ರಾಜರು ನೀಚರೂ, ನಿರ್ದಯರೂ, ಕ್ರೂರಿಗಳೂ ಕಡುರೋಧಿಗಳೂ, ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತು ಲೂಟಿ ದರೋಡೆ ಮಾಡುವವರಾಗುವರು. ಇವರು ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಣ ಹೆಂಡಿರನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುವರು. ಇವರಿಗೆ ಹೆದರಿದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಬೆಟ್ಟ ಕಾಡುಗಳಿಗೆ ಓಡಿ ಹೋಗುವರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಯು ಗೆಡ್ಡೆ-ಗೆಣಸು, ಮಾಂಸ, ಜೇನು, ಹಣ್ಣು, ಹೂವು, ಬೀಜ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ತಿಂದುಕೊಂಡು ಹೊಟ್ಟೆಹೊರೆಯುವರು. || ೮-೯ || ಮಳೆಯೇ ಬಾರದೆ ಕ್ಷಾಮ ತಲೆದೋರಿತು. ಆಗಲೂ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಕಂದಾಯ ಹೇರಲಾಗುವುದು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮೈಸುಡುವ ಸೆಕೆ ಉಂಟಾದೀತು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಾಣಾಂತಕವಾದ ಜಲಪ್ರವಾಹ ಬಂದೀತು. ಇಂತಹ ಉತ್ಕಾಶಗಳಿಂದ, ಪರಸ್ಪರ ಸಂಘರ್ಷದಿಂದ ಪ್ರಜೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಪೀಡಿತವಾಗಿ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು. || ೧೦ || ಜನರು ಹಸಿವು-ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟು ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಚಿಂತೆಗಳಿಂದ ದುಃಖಿತರಾಗಿ, ನಾನಾ ರೋಗಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುವರು. ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರ ಪರಮಾಯುಸ್ಸು ಕೇವಲ ಇಪ್ಪತ್ತು ಅಥವಾ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿರುವುದು. || ೧೧ ||

ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ ! ಕಲಿಯುದೋಷದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರಗಳು ಸಣ್ಣದಾಗಿಯೂ, ಕ್ಷೀಣವಾಗಿಯೂ, ರೋಗಗ್ರಸ್ತವಾಗಿರುವವು. ವರ್ಣಾಶ್ರಮಗಳ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳುವ ವೇದ ಮಾರ್ಗವು ನಷ್ಟಪ್ರಾಯವಾಗುವುದು. || ೧೨ || ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪಾಖಂಡ ತನವೇ ಪ್ರಧಾನವಾದೀತು. ರಾಜ-ಮಹಾರಾಜರು ದರೋಡೆ ಕೋರರಾಗುವರು. ಜನರು ಕಳ್ಳತನ, ಸುಳ್ಳು, ನಿರಪರಾಧಿಗಳ ಹಿಂಸೆ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ವಿಧದ ಕೆಟ್ಟಕೆಲಸಗಳಿಂದ ಜೀವನ ನಡೆಸುವರು. || ೧೩ || ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣದ ಜನರು ಶೂದ್ರರಂತೆ ಆಗಿ ಹೋಗುವರು. ಹಸುಗಳು ಕುರಿಗಳಂತೆ ಸಣ್ಣ-ಸಣ್ಣದಾಗಿ ಕಡಿಮೆ ಹಾಲು ಕೊಡುವವು. ವಾನಪ್ರಸ್ಥರು ಮತ್ತು ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಮುಂತಾದ ವಿರಕ್ತ ಆಶ್ರಮದವರೂ ಕೂಡ ಮನೆ-ಮಲಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಗೃಹಸ್ಥರಂತೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವರು. ವಿವಾಹ ಸಂಬಂಧವಿರುವವರೇ ತಮ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು. || ೧೪ || ಭತ್ತ, ಗೋಧಿ ಮುಂತಾದ ಗಿಡಗಳು ಕಡುಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ಬಿಡುವವು. ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವು ತಮಿಯಂತೆ ಸಣ್ಣದಾಗಿ, ಮುಳ್ಳುಗಿಡಗಳೇ ಉಳಿಯುವವು. ಮೋಡಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಂಚು ಬಳ್ಳಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಮಳೆ ಕಡಿಮೆ ಬೀಳುವುದು. ಗೃಹಸ್ಥರ ಮನೆಗಳು ಅತಿಥಿ-ಸತ್ಕಾರ ಅಥವಾ ವೇದಧ್ವನಿರಹಿತವಾದ ಕಾರಣ ಅಥವಾ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಶೂನ್ಯವಾಗುವವು. || ೧೫ || ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ ! ಕಲಿಯುಗವು ಮುಗಿಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ಮನುಷ್ಯರ ಸ್ವಭಾವಗಳು ಕತ್ತೆಗಳಂತೆ ಆಗುವವು. ಜನರು ಸಂಸಾರದ ಹೊರೆಯನ್ನು ಹೊರುವ ವಿಷಯಗಳಾಗಿ ಹೋಗುವರು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ, ಭಗವಂತನು ಸತ್ಯಗುಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅವತರಿಸುವನು. || ೧೬ ||

ಚರಾಚರಗುರೋರ್ವಿಷ್ಣೋರೀಶ್ವರಸ್ಯಾಖಿಲಾತ್ಮನಃ |
ಧರ್ಮತ್ರಾಣಾಯ ಸಾಧೂನಾಂ ಜನ್ಮಕರ್ಮಾಪನುಶ್ರಯೇ || ೧೭ ||

ಶಂಭಲಗ್ರಾಮಮುಖ್ಯಸ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ |
ಭವನೇ ವಿಷ್ಣು ಯಶಸಃ ಕಲ್ಪಿಃ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಷ್ಯತಿ || ೧೮ ||

ಅಶ್ವಮಾತುಗಮಾರುಹ್ಯ ದೇವದತ್ತಂ ಜಗತ್ಪತಿಃ |
ಅಸಿನಾಸಾಧುದಮನಮಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯಗುಣಾನಿಧಿಃ || ೧೯ ||

ವಿಚರನ್ನಾತುನಾ ಕ್ಷೋಣ್ಯಾಂ ಹಯೇನಾಪ್ರತಿಮದ್ಭುತಿಃ |
ನೃಪಲಿಂಗಚ್ಛದೋ ದಸ್ಯೂನ್ಮೋಟಿತೋ ನಿಹನಿಷ್ಯತಿ || ೨೦ ||

ಅಥ ತೇಷಾಂ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಮನಾಂಸಿ ವಿಶದಾನಿ ವೈ |
ವಾಸುದೇವಾಂಗರಾಗಾತಿಪುಣ್ಯಗಂಧಾನಿಲಸ್ಪತಾಮ್ |
ಪೌರಜಾನಪದಾನಾಂ ವೈ ಹತೇಷ್ಟಲಿದಸ್ಯುಷು || ೨೧ ||

ತೇಷಾಂ ಪ್ರಜಾವಿಸರ್ಗಶ್ಚ ಸ್ತವಿಷ್ಯಃ ಸಂಭವಿಷ್ಯತಿ |
ವಾಸುದೇವೇ ಭಗವತಿ ಸತ್ತ್ವಮೂರ್ತೌ ಹೃದಿ ಸ್ಥಿತೇ || ೨೨ ||

ಯದಾವತೀರ್ಣೋ ಭಗವಾನ್ ಕಲ್ಪಿರ್ಧರ್ಮಪತಿರ್ಹರಿಃ |
ಕೃತಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ ತದಾ ಪ್ರಜಾಸೂತಿಶ್ಚ ಸಾತ್ತ್ವಿಕೇ || ೨೩ ||

ಯದಾಚಂದ್ರಶ್ಚ ಸೂರ್ಯಶ್ಚ ತಥಾ ತಿಷ್ಯಬೃಹಸ್ಪತೀ |
ಏಕರಾಶೌ ಸಮೇಷ್ಯಂತಿ ತದಾ ಭವತಿ ತತ್ ಕೃತಮ್ || ೨೪ ||

ಯೇಽತೀತಾ ವರ್ತಮಾನಾ ಯೇ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಚ ಪಾರ್ಥಿವಾಃ |
ತೇ ತ ಉದ್ಭವತಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ವಂತೀಯಾಃ ಸೋಮಸೂರ್ಯೋಽಽ || ೨೫ ||

ಆರಭ್ಯ ಭವತೋ ಜನ್ಮ ಯಾವನ್ನಂದಾಭಿಷೇಚನಮ್ |
ಏತದ್ವರ್ಷಸಹಸ್ರಂ ತು ಶತಂ ಪಂಚದಶೋತ್ತರಮ್ || ೨೬ ||

ಪ್ರಿಯಪರೀಕ್ಷಿತನೇ ! ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವು ಸರ್ವ ಶಕ್ತನಾಗಿರುವನು. ಅವನು ಸರ್ವಸ್ವರೂಪನಾಗಿದ್ದರೂ ಚರಾಚರ ಜಗತ್ತಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಸದ್ಗುರುವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಸಾಧು-ಸತ್ಪುರುಷರ ಧರ್ಮವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ, ಅವರ ಕರ್ಮಬಂಧವನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಜನ್ಮ-ಮೃತ್ಯುವಿನ ಚಕ್ರದಿಂದ ಬಡಿಸಲೆಂದೇ ಅವತರಿಸಿರುವನು. || ೧೭ || ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಶಂಭಲಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಯಶನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೋರ್ವನು ಇರುವನು. ಅವನು ಉದಾರ ಹೃದಯಿಯೂ, ಭಕ್ತಿಭಾವ ಸಂಪನ್ನನಾಗುವನು. ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಕಲ್ಪಿಯಾಗಿ ಅವತರಿಸುವನು. || ೧೮ || ಅಷ್ಟಪದ್ಧಿಗಳ ಹಾಗೂ ಸಮಸ್ತ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಏಕಮಾತ್ರ ಆಶ್ರಯನು ಭಗವಂತನೇ ಆಗಿರುವನು. ಸಮಸ್ತ ಚರಾಚರ ಜಗತ್ತಿನ ರಕ್ಷಕನೂ, ಸ್ವಾಮಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ದೇವದತ್ತವೆಂಬ ಶೀಘ್ರಗಾಮಿ ಯಾದ ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ ಖಡ್ಗದಿಂದ ದುಷ್ಪರನ್ನು ತರಿದು ಬಿಡುವನು. || ೧೯ || ಅವನ ರೋಮ-ರೋಮಗಳಲ್ಲಿ ಅತುಲ ತೇಜವು ಹೊರಹೊಮ್ಮುವುದು. ಅವನು ತನ್ನ ಮಹಾವೇಗಶಾಲಿ ಯಾದ ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ ಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಸಂಚರಿಸಿ, ರಾಜರವೇಷದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕೋಟಿ-ಕೋಟಿ ದಸ್ಯುಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವನು. || ೨೦ ||

ಪ್ರಿಯಪರೀಕ್ಷಿತನೇ ! ಸಮಸ್ತ ದಸ್ಯುಗಳ ಸಂಹಾರವಾದಾಗ ನಗರದ ಮತ್ತು ದೇಶದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹೃದಯ ಪವಿತ್ರತೆಯಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೋದೀತು. ಏಕೆಂದರೆ, ಕಲ್ಪಿ ಭಗವಂತನ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿದ ಅಂಗರಾಗದ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಪಡೆದ ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರವಾದ ವಾಯುವು ಅವರನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವುದರಿಂದ ಅವರು ಭಗವಂತನ ಶ್ರೀವಿಗ್ರಹದ ದಿವ್ಯ ಸುಗಂಧವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. || ೨೧ || ಅವರ ಪವಿತ್ರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ತ್ವಮೂರ್ತಿಯಾದ ಭಗವಾನ್ ವಾಸುದೇವನು ವಿರಾಜಮಾನಾಗುವನು. ಮತ್ತೆ ಅವರ ಸಂತಾನಗಳು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಹೃಷ್ಯ-ಪುಷ್ಪರೂ ಬಲಿಷ್ಠರೂ ಆಗುವರು. || ೨೨ || ಪ್ರಜೆಯ ನಯನಮನೋಹರ ಹರಿಯೇ ಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಕನು ಸ್ವಾಮಿಯೂ ಆಗಿರುವನು. ಅಂತಹ ಭಗವಂತನು ಕಲ್ಪಿಯಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದಾಗಲೇ ಕೃತಯುಗದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು ಹಾಗೂ ಪ್ರಜೆಯ ಸಂತಾನ-ಪರಂಪರೆಯು ಶಾನಾಗಿಯೇ ಸತ್ತ್ವಗುಣದಿಂದ ಯುಕ್ತರಾಗುವರು. || ೨೩ || ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಪುಷ್ಯನಕ್ಷತ್ರದ ಪ್ರಥಮ ಚರಣದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗಲೇ ಕೃತಯುಗದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. || ೨೪ ||

ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ ! ಚಂದ್ರವಂಶ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯವಂಶದಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋದ ರಾಜರ ಕುರಿತು, ಮುಂದೆ ಆಗುವವರ ಕುರಿತು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ನಾನು ನಿನಗೆ ವರ್ಣಿಸಿರುವೆನು. || ೨೫ || ನಿನ್ನ ಜನ್ಮದಿಂದ ಹಿಡಿದು ನಂದರಾಜನ ಮೃತ್ಯುಭಿಷೇಕದವರೆಗೆ ಒಂದು ಸಾವಿರದ ನೂರಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಸಮಯ ತಗಲುವುದು. || ೨೬ ||

ಸಪ್ತರ್ಷೀಣಾಂ ತು ಯೌ ಪೂರ್ವೌ ದೃಶ್ಯತೇ ಉದಿತೌ ದಿವಿ |
ತಯೋಸ್ತು ಮಧ್ಯೇ ನಕ್ಷತ್ರಂ ದೃಶ್ಯತೇ ಯತ್ಸಮಂ ನಿಶಿ
|| ೨೭ ||

ತೇನೈತ ಋಷಯೋ ಯುಕ್ತಾಸ್ತಿಷ್ಠಂತ್ಯಬ್ಜಶತಂ ನೃಣಾಮ್ |
ತೇ ತದೀಯೇ ದ್ವಿಜಾಃ ಕಾಲೇ ಅಧುನಾ ಚಾತ್ರಿತಾ ಮಘಾಃ
|| ೨೮ ||

ವಿಷ್ಣೋರ್ಭಗವತೋ ಭಾನುಃ ಕೃಷ್ಣಾಚ್ಯೋಽಸೌ ದಿವಂ ಗತಃ |
ತದಾವಿಶತ್ಕಲಿರ್ಲೋಕಂ ಪಾಪೇ ಯದ್ರಮತೇ ಜನಃ
|| ೨೯ ||

ಯಾವತ್ ಪಾದಪದ್ಮಾಭ್ಯಾಂ ಸ್ಪೃಶನ್ನಾಪ್ತೇ ರಮಾಪತಿಃ |
ತಾವತ್ಕಲಿವೈ ಪೃಥಿವೀಂ ಪರಾಕ್ರಾಂತುಂ ನ ಚಾಶಕತ್
|| ೩೦ ||

ಯದಾ ದೇವರ್ಷಯಃ ಸಪ್ತ ಮಘಾಸು ವಿಚರಂತಿ ಹಿ |
ತದಾ ಪ್ರವೃತ್ತಸ್ತು ಕಲಿದ್ವಾರದಶಾಬ್ಜತಾತ್ಮಕಃ
|| ೩೧ ||

ಯದಾ ಮಘಾಭ್ಯೋ ಯಾಸ್ಯಂತಿ ಪೂರ್ವಾಷಾಠಾಂ ಮಹರ್ಷಯಃ |
ತದಾ ನಂದಾತ್ಮಬ್ರಹ್ಮೇಷ ಕಲಿವೈದ್ಧಿಂ ಗಮಿಷ್ಯತಿ
|| ೩೨ ||

ಯಸ್ಮಿನ್ಯಷ್ಟೋ ದಿವಂ ಯಾತಸ್ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ತದಾಹನಿ |
ಪ್ರತಿಪನ್ನಂ ಕಲಿಯುಗಮಿತಿ ಪ್ರಾಹುಃ ಪುರಾವಿದಃ
|| ೩೩ ||

ದಿವ್ಯಾಬ್ಜಾನಾಂ ಸಹಸ್ರಾಂತೇ ಚತುರ್ಥೇ ತು ಪುನಃ ಕೃತಮ್ |
ಭವಿಷ್ಯತಿ ಯದಾ ನೃಣಾಂ ಮನ ಆತ್ಮಪ್ರಕಾಶಕಮ್
|| ೩೪ ||

ಇತ್ಯೇಷ ಮಾನವೋ ವಂಶೋ ಯಥಾ ಸಂಖ್ಯಾಯತೇ ಭುವಿ |
ತಥಾ ವಿಚ್ಯುತಃ ಪ್ರಾಣಾಂ ತಾಸ್ಮಾ ಜ್ಞೇಯಾ ಯುಗೇ ಯುಗೇ
|| ೩೫ ||

ಏತೇಷಾಂ ನಾಮಲಿಂಗಾನಾಂ ಪುರುಷಾಣಾಂ ಮಹಾತ್ಮನಾಮ್ |
ಕಥಾಮಾತ್ರಾವಶಿಷ್ಟಾನಾಂ ಕೀರ್ತಿರೇವ ಸ್ಥಿತಾ ಭುವಿ
|| ೩೬ ||

ದೇವಾಪಿಃ ಶಂಶನೋಭ್ರಾತಾ ಮರುಚ್ಛೇಕ್ಷಾಕುವಂಶಜಃ |
ಕಲಾಪಗ್ರಾಮ ಆಸಾತೇ ಮಹಾಯೋಗಬಲಾನ್ವಿತೌ
|| ೩೭ ||

ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತರ್ಷಿಯರ ಉದಯವಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಎರಡೇ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರ ರೇಖೆಯ ಸಮಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿನಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ಒಂದೇ ನಕ್ಷತ್ರವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. || ೨೭ || ಆ ನಕ್ಷತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಮನುಷ್ಯ ಮಾನದ ಒಂದುನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ನಿನ್ನ ಜನ್ಮ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಈಗಲೂ ಮಘಾನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲೇ ಇದ್ದಾರೆ. || ೨೮ ||

ಭಗವಂತನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅವತರಿಸಿ ದಿವ್ಯ ರೀಲಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ತನ್ನ ಪರಮ ದಿವ್ಯಧಾಮಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದ ಒಳಕ ಕಲಿಯು ಈ ಲೋಕವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದನು. ಅದರಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯರ ಮತಿ-ಗತಿ ಪಾಪದ ಕಡೆಗೆ ವಾಲಿತು. || ೨೯ || ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಚರಣಕಮಲಗಳಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದವರೆಗೆ ಕಲಿಯುಗವು ಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾಲನ್ನು ಊರದಾದನು. || ೩೦ || ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಮಘಾನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲೇ ಕಲಿಯುಗದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಲಿಯುಗದ ಆವಧಿ ದೇವತೆಗಳ ವರ್ಷಗಣನೆಯಂತೆ ಹನ್ನೆರಡುನೂರು ವರ್ಷಗಳು ಅಂದರೆ, ಮನುಷ್ಯರ ಗಣನೆಯಂತೆ ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳು. || ೩೧ || ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಮಘಾನಕ್ಷತ್ರದಿಂದ ಪೂರ್ವಾಷಾಠಾ ನಕ್ಷತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ನಂದರಾಜನ ರಾಜ್ಯವಿರುವುದು. ಆಗಿನಿಂದಲೇ ಕಲಿಯುಗದ ವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು. || ೩೨ || ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಪರಮಧಾಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದ ದಿನವೇ ಕಲಿಯುಗದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆಂದು ಪುರಾತತ್ವವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. || ೩೩ || ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ದೇವತೆಗಳ ವರ್ಷಗಣನೆಯಂತೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದುಹೋದಾಗ ಕಲಿಯುಗದ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಭಗವಾನ್ ಕಲ್ಪಿಯ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯರ ಮನಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾತ್ವಿಕತೆಯ ಸಂಚಾರವಾಗುವುದು. ಜನರು ತಮ್ಮ ವಾಸ್ತವಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವರು ಹಾಗೂ ಆಗಿನಿಂದಲೇ ಕೃತಯುಗದ ಪ್ರಾರಂಭವೂ ಆಗುವುದು. || ೩೪ ||

ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ನಾನಾದರೋ ನಿನಗೆ ಕೇವಲ ಮನುವಂಶವನ್ನೇ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವೆನು. ಮನುವಂಶದ ಗಣನೆಯಾಗುವಂತೆಯೇ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರರ ವಂಶ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಭಾವಿಸಬೇಕು. || ೩೫ || ರಾಜನೇ! ಯಾವ ಪುರುಷರ ಮತ್ತು ಮಹಾತ್ಮರ ಕುರಿತು ನಾನು ನಿನಗೆ ವರ್ಣಿಸಿರುವೆನೋ, ಅವರನ್ನು ಕೇವಲ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಈಗ ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈಗ ಅವರಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಅವರ ಕಥೆಗಳು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿವೆ. ಈಗ ಅವರ ಕೀರ್ತಿಯೇ ಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೇಳಲು ಬರುತ್ತದೆ. || ೩೬ || ಭೀಷ್ಮಪಿತಾಮಹರ ತಂದೆ ರಾಜಾಶಂಕನುವಿನ ತಮ್ಮ ದೇವಾಪಿಯು ಮತ್ತು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದ ಮರು ಎಂಬುವರು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಲಾಪಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವರು. ಅವರು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಯೋಗಬಲದಿಂದ ಕೂಡಿರುವರು. || ೩೭ ||

ತಾವಿಹೈತ್ಯ ಕಲೇರಂತೇ ವಾಸುದೇವಾನುಶಿಕ್ಷಿತೌ |
ವರ್ಣಾಶ್ರಮಯುತಂ ಧರ್ಮಂ ಪೂರ್ವವತ್ಪ್ರಯಿಷ್ಯತಃ
|| ೩೮ ||

ಕೃತಂ ತ್ರೇತಾ ದ್ವಾಪರಂ ಚ ಕಲಿಶ್ಲೇಷಿ ಚತುರ್ಯುಗಮ್ |
ಅನೇನ ಕ್ರಮಯೋಗೇನ ಭುವಿ ಪ್ರಾಣಿಷು ವರ್ತತೇ
|| ೩೯ ||

ರಾಜಸ್ವೇತೇ ಮಯಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ನರದೇವಾಸ್ತಥಾಪರೇ |
ಭೂಮೌ ಮಮತ್ವಂ ಕೃತ್ವಾಂತೇ ಹಿತ್ವೇಮಾಂ ನಿಧನಂ ಗತಾಃ
|| ೪೦ ||

ಕೃಮಿವಿಡ್ವಸ್ತಸಂಜ್ಞಾಂತೇ ರಾಜನಾಮೋಽಪಿ ಯಸ್ಯ ಚ |
ಭೂತಧ್ರುಕ್ ತತ್ ಕೃತೇ ಸ್ವಾರ್ಥಂ ಕಿಂ ವೇದ ನಿರಯೋ ಯತಃ
|| ೪೧ ||

ಕಥಂ ಸೇಯಮಖಂಡಾ ಭೂಃ ಪೂರ್ವೈರ್ಮೇ ಪುರುಷೈರ್ಧೃತಾ |
ಮತ್ತುತ್ರಸ್ಯ ಚ ಪೌತ್ರಸ್ಯ ಮತ್ಪೂರ್ವಾ ವಂಶಜಸ್ಯ ವಾ
|| ೪೨ ||

ತೇಜೋಽಬನ್ಧಮಯಂ ಕಾಯಂ ಗೃಹೀತ್ವಾಽಽತ್ಮಯಾ ಬುಧಾಃ |
ಮಹೀಂ ಮಮತಯಾ ಚೋಭೌ ಹಿತ್ವಾಂತೇಽದರ್ಶನಂ ಗತಾಃ
|| ೪೩ ||

ಯೇ ಯೇ ಭೂಪತಯೋ ರಾಜನ್ ಭುಂಜಂತಿ ಭುವಮೋಜಸಾ |
ಕಾಲೇನ ತೇ ಕೃತಾಃ ಸರ್ವೇ ಕಥಾಮಾತ್ರಾಃ ಕಥಾಸು ಚ
|| ೪೪ ||

ಕಲಿಯುಗದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಕಲ್ಪಿಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಅವರು ಪುನಃ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಮೊದಲಿನಂತೆ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸುವರು. || ೩೮ || ಕೃತ, ತ್ರೇತ, ದ್ವಾಪರ ಮತ್ತು ಕಲಿ ಎಂಬ ಈ ನಾಲ್ಕುಯುಗಗಳು ಹಿಂದಿನ ಕ್ರಮದಂತೆ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುತ್ತಾ ಇರುವವು. || ೩೯ || ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ ! ನಾನು ನಿನಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ ರಾಜರೆಲ್ಲರೂ ಹಾಗೂ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಇತರ ರಾಜರೂ ಕೂಡ ಈ ಪೃಥಿವಿಯನ್ನು ನನ್ನದು-ನನ್ನದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಆದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಸತ್ತು ಮಣ್ಣುಪಾಲಾ ದರು. || ೪೦ || ಈ ಶರೀರವನ್ನು ಯಾರೇ ರಾಜರೆಂದು ಹೇಳಲಿ; ಆದರೆ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಕ್ರಿಮಿಗಳ ರಾಶಿ ಅಥವಾ ಬೂದಿ ಯಾಗಿಯೇ ಪರಿಣತವಾಗುವುದು. ಬೂದಿಯಾಗಿಯೇ ಇರು ವುದು. ಇದೇ ಶರೀರಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಇದರ ಸಂಬಂಧಿಗಳಿಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥ ವಾಗಲೀ, ಪರಮಾರ್ಥವಾಗಲೀ ಅರಿತವರಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಪ್ರಾಣಿ ಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವುದು ನರಕದ ದ್ವಾರವೇ ಆಗಿದೆ. || ೪೧ || ನನ್ನ ತಾತ-ಮುತ್ತಾತಂದಿರು ಈ ಅಖಂಡ ಭೂಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಶಾಸಕ ರಾಗಿದ್ದರು. ಈಗ ಇದು ನನ್ನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದೆ. ನಾನು ಸತ್ತ ಬಳಿಕ ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು-ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು, ನನ್ನ ವಂಶದವರು ಹೀಗೆ ಇದನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವರು ಎಂದು ಆ ಜನರು ಯೋಚಿಸುತ್ತಲೇ ಇರು ವರು. || ೪೨ || ಅಂತಹ ಆ ಮೂರ್ಖರು ಬೆಂಕಿ, ನೀರು, ಮಣ್ಣಿನ ಈ ಶರೀರವನ್ನು ತನ್ನದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ದುರಭಿಮಾನದಿಂದ ಈ ಪೃಥಿವಿಯು ನನ್ನದಾಗಿದೆ ಎಂದು ಜಂಭಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಕೊನೆಗೆ ಈ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಪೃಥಿವಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವರು ಅದೃಶ್ಯ ರಾಗಿ ಹೋಗುವರು. || ೪೩ || ಪ್ರಿಯ ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ ! ಯಾವ ಯಾವ ರಾಜರು ಬಹಳ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಮತ್ತು ಬಲ-ಪೌರುಷ ದಿಂದ ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರೋ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕಾಲವು ತನ್ನ ವಿಕರಾಳ ಮುಖದಿಂದ ನುಂಗಿಹಾಕಿತು. ಈಗ ಕೇವಲ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಥೆಮಾತ್ರ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ. || ೪೪ ||

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು. || ೨ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತೇ ಮಹಾಭುರಾಣೇ ಪಾರಮಹಂಸ್ಯಾಂ ಸಂಹಿತಾಯಾಂ ದ್ವಾದಶ ಸ್ಕಂಧೇ ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ || ೨ ||

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಕಲಿಯುಗಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಕಲಿಯುಗದ ದೋಷಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಉಪಾಯ - ನಾಮಸಂಕೀರ್ತನೆ

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ದೃಷ್ಟ್ವಾಽಽತ್ಮನಿ ಜಯೇ ವ್ಯಗ್ರಾನ್ ನೃಪಾನ್ ಹಸತಿ ಭೂರಿಯಮ್ |
ಅಹೋ ಮಾ ವಿಜಿಗೀಷಂತಿ ಮೃತ್ಯೋಃ ಕ್ರೀಡನಕಾ ನೃಪಾಃ
|| ೧ ||

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ ! ರಾಜರುಗಳು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ವಿಜಯ ಸಾಧಿಸಲು ಹಾಕೊರೆಯುತ್ತಿ ರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಭೂದೇವಿಯು - 'ಎಂತಹ ಮೂರ್ಖರು ಇವರು ? ತಾವೇ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಬೊಂಬೆಯಾಗಿರುವಾಗ ನನ್ನನ್ನು ಜಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಲ್ಲ ! ಎಂದು ನಗುತ್ತಾಳೆ. || ೧ ||

ಕಾಮ ಏಷ ನರೇಂದ್ರಾಣಾಂ ಮೋಘಃ ಸ್ಯಾದ್ವಿಜ್ಞಾನಮಪಿ |
ಯೇನ ಘೇನೋಪಮೇ ಪಿಂಡೇ ಯೇತಿವಿಶ್ರಂಭಿತಾ ನೃಪಾಃ |

|| ೨ ||

ಪೂರ್ವಂ ನಿರ್ಜಿತ್ಯ ಪಶ್ಚರ್ಗಂ ಚೇಷ್ಯಾಮೋ ರಾಜಮಂತ್ರಿಣಃ |
ತತಃ ಸಚಿವಪೌರಾಪ್ತಕರೀಂದ್ರಾನಸ್ಯ ಕಂಟಕಾನ್ |

|| ೩ ||

ಏವಂ ಕ್ರಮೇಣ ಚೇಷ್ಯಾಮಃ ಪೃಥ್ವೀಂ ಸಾಗರಮೇಖಲಾಮ್ |
ಇತ್ಯಾಶಾಬದ್ಧಹೃದಯಾ ನ ಪಶ್ಯಂತ್ಯಂತಿಕೇಽಂತಕಮ್ |

|| ೪ ||

ಸಮುದ್ರಾವರಣಾಂ ಚಿತ್ವಾ ಮಾಂ ವಿಶಂತ್ಯಬ್ಧಿಮೋಜಸಾ |
ಕಿಯದಾತ್ಮಜಯಸ್ಯೈತನ್ಮುಕ್ತಿರಾತ್ಮಜಯೇ ಫಲಮ್ |

|| ೫ ||

ಯಾಂ ವಿಸೃಚ್ಛ್ಯವ ಮನವಸ್ತತ್ಸುತಾಶ್ಚ ಕುರೂದ್ವಹ |
ಗತಾ ಯಥಾಗತಂ ಯುದ್ಧೇ ತಾಂ ಮಾಂ ಚೇಷ್ಯಂತ್ಯಬುದ್ಧಯಃ |

|| ೬ ||

ಮತ್ಕೃತೇ ಪಿತ್ಯಪುತ್ರಾಣಾಂ ಭ್ರಾತೃಣಾಂ ಚಾಪಿ ವಿಗ್ರಹಃ |
ಚಾಯತೇ ಹ್ಯಸತಾಂ ರಾಜ್ಯೇ ಮಮತಾಬದ್ಧಚೇತಸಾಮ್ |

|| ೭ ||

ಮಮೈವೇಯಂ ಮಹೀ ಕೃತ್ಸಾ ನ ತೇ ಮೂಢೇತಿವಾದಿನಃ |
ಸ್ಪರ್ಧಮಾನಾ ಮಿಥೋ ಘ್ನಂತಿ ಮ್ನಿಯಂತೇ ಮತ್ಕೃತೇ ನೃಪಾಃ |

|| ೮ ||

ಪೃಥುಃ ಪುರೂರವಾ ಗಾಧಿರ್ನಹುಷೋ ಭರತೋಽರ್ಜುನಃ |
ಮಾಂಧಾತಾ ಸಗರೋ ರಾಮಃ ಖಿಟ್ಟಾಂಗೋ ಧುಂದುಹಾ ರಘುಃ |

|| ೯ ||

ತೃಣಬಿಂದುರ್ಯಯಾತಿಶ್ಚ ಶರ್ಯಾತಿಃ ಶಂತನುರ್ಗಯಃ |
ಭಗೀರಥಃ ಕುವಲಯಾಶ್ಚ ಕಕುತ್ಸ್ತೋ ನೈಷಧೋ ನೃಗಃ |

|| ೧೦ ||

ತಾವು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ಸಾವನ್ನು ಅಪ್ಪಲೇಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಈ ರಾಜರು ನನ್ನನ್ನು ಜಯಿಸಬೇಕೆಂದು ವೃಥಾವಾಗಿ ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಲ್ಲ! ನಿಜವಾಗಿ ಕಾಮನೆಗಳಿಂದ ಕುರುಡರಾದ ಇವರು ನೀರಮೇಲಣ ಗುಳ್ಳೆಯಂತೆ ಕ್ಷಣಭಂಗುರವಾದ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿರಿಸಿ ಮೋಸಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆಲ್ಲ! || ೨ || ಅವರು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾರೆ - ನಾವು ಮೊದಲು ಮನಸ್ಸು ಸಹಿತ ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆವು. ಏಕೆಂದರೆ, ಇವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಳ್ಳದೆ ಹೊರಗಿನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಆನಂತರ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಮಂತ್ರಿ-ಅಮಾತ್ಯರನ್ನು, ನಾಗರಿಕರನ್ನು ಮುಖಂಡರನ್ನು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆವು. ನಮ್ಮ ವಿಜಯದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳ್ಳಾಗುವವರನ್ನು ನಾವು ಜಯಿಸಿ ಬಿಡಬಹುದು. || ೩ || ಹೀಗೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಇಡೀ ಪೃಥ್ವಿಯೇ ನಮ್ಮ ಕೈವಶವಾಗಬಹುದು. ಮತ್ತೆ ಸಮುದ್ರವೇ ಕಂದಕದಂತೆ ನಮಗೆ ಉಪಯೋಗವಾಗಬಹುದು. ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಆಸೆಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಆದರೆ ಅವರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮೃತ್ಯುವೇ ಕೂತಿದೆ ಎಂಬುದು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ತೋಚುವುದಿಲ್ಲ. || ೪ || ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಒಂದು ದ್ವೀಪವು ಕೈವಶವಾದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ದ್ವೀಪವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಬಹಳ ಸಕ್ತಿ, ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸಮುದ್ರ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಜನರು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯ ಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇವರು ಅವುಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರೂ ಅಲ್ಪವಾದ ಭೂಭಾಗವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟು ಪರಿಶ್ರಮದ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಸಂಯದ ಫಲವು ಎಷ್ಟು ತುಚ್ಛವಾಗಿದೆ ?" || ೫ || ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಪೃಥಿವಿಯು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ - "ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರು, ಅವರ ವೀರಪುತ್ರರು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿದ್ದರೋ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರಿಗೈಯಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದರು. ನನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಈ ಮೂರ್ಖರಾಜರು ನನ್ನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. || ೬ || ಈ ಪೃಥಿವಿಯು ನನ್ನದಾಗಿದೆ ಎಂಬ ದುರಾಗ್ರಹವು ಯಾರ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ದೃಢಮೂಲವಾಗಿದೆಯೋ ಅಂತಹ ದುಷ್ಟರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನನಗಾಗಿ ತಂದೆ-ಮಕ್ಕಳು, ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರು ಪರಸ್ಪರ ಕಾದಾಡುತ್ತಾರೆ. || ೭ || ಅವರು ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ - ಎಲೈ ಮೂರ್ಖನೇ! ಈ ಇಡೀ ಪೃಥಿವಿಯು ನನ್ನದಾಗಿದೆ, ನಿನ್ನದಲ್ಲ, ಹೀಗೆ ರಾಜರು ಹೇಳುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತಾ ನನಗಾಗಿ ಒಬ್ಬರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾ ತಾವು ಸತ್ತುಹೋಗುವರು. || ೮ || ಪೃಥು, ಪುರೂರವ, ಗಾಧಿ, ನಹುಷ, ಭರತ, ಸಹಸ್ರಾರ್ಜುನ, ಮಾಂಧಾತಾ, ಸಗರ, ರಾಮ, ಖಿಟ್ಟಾಂಗ, ಧುಂದುಮಾರ, ರಘು, ತೃಣಬಿಂದು, ಯಯಾತಿ, ಶರ್ಯಾತಿ, ಶಂತನು, ಗಯ, ಭಗೀರಥ, ಕುವಲಯಾಶ್ಚ, ಕಕುತ್ಸ್ಥ, ನಳ, ನೃಗ, ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು, ವೃತ್ರಾಸುರ, ಲೋಕದ್ರೋಹಿರಾವಣ, ನಮೂಚಿ, ಶಂಬರ, ಭೂಮಾಸುರ, ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷ, ತಾರಕಾಸುರ ಮತ್ತು ಅನೇಕ

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವೃತ್ತೋ ರಾವಣೋ ಲೋಕರಾವಣಃ |
ನಮುಚಿಃ ಶಂಬರೋ ಭೌಮೋ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷೋಽಥ ತಾರಕಃ

|| ೧೧ ||

ಅನ್ಯೇ ಚ ಬಹವೋ ದೈತ್ಯಾ ರಾಜಾಣೋ ಯೇ ಮಹೇಶ್ವರಾಃ |
ಸರ್ವೇ ಸರ್ವವಿದಃ ಶೂರಾಃ ಸರ್ವೇ ಸರ್ವಜಿತೋಽಜಿತಾಃ

|| ೧೨ ||

ಮಮತಾಂ ಮಯ್ಯವರ್ತಂತ ಕೃತ್ವೋಚ್ಛ್ರಮೃತ್ಯುಧರ್ಮಿಣಃ |
ಕಥಾವಶೇಷಾಃ ಕಾಲೇನ ಹೃತ್ಕಥಾರ್ಥಾಃ ಕೃತಾ ವಿಭೋ

|| ೧೩ ||

ಕಥಾ ಇಮಾಶ್ವೇ ಕಥಿತಾ ಮಹೀಯಶಾಂ
ವಿತಾಯ ಲೋಕೇಷು ಯಶಃ ಪರೇಯುಷಾಮ್ |
ವಿಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯವಿವಕ್ಷಯಾ ವಿಭೋ
ವಚೋವಿಭೂತೀರ್ನ ತು ಪಾರಮಾರ್ಥ್ಯಮ್ || ೧೪ ||

ಯಸ್ತುತಮಶ್ಲೋಕಗುಣಾನುವಾದಃ
ಸಂಗೀಯತೇಽಭೀಕ್ಷ್ಯ ಮಮಂಗಲಘ್ನಃ |
ತಮೇವ ನಿತ್ಯಂ ಶೃಣುಯಾದಭೀಕ್ಷ್ಯಂ
ಕೃಷ್ಣೇಽಮಲಾಂ ಭಕ್ತಿಮಭೀಪ್ಸಮಾನಃ || ೧೫ ||

ರಾಜೋವಾಚ

ಕೇನೋಪಾಯೇನ ಭಗವನ್ಯಲೇದೋಷಾನ್ಯಲೌ ಜನಾಃ |
ವಿಧಮಿಷ್ಯಂತ್ಯುಪಚಿತಾಂಸ್ತನ್ಯೇ ಬ್ರೂಹಿ ಯಥಾ ಮುನೇ
|| ೧೬ ||

ಯುಗಾನಿ ಯುಗಧರ್ಮಾಂಶ್ಚ ಮಾನಂ ಪ್ರಲಯಕಲ್ಪಯೋಃ |
ಕಾಲಸ್ಯೇಶ್ವರರೂಪಸ್ಯ ಗತಿಂ ವಿಷ್ಣೋರ್ಮಹಾತ್ಮನಃ
|| ೧೭ ||

ಶ್ರೀಶುಕ ಉವಾಚ

ಕೃತೇ ಪ್ರವರ್ತತೇ ಧರ್ಮಶ್ಚತುಷ್ಪಾತ್ತ್ವಜ್ಜನ್ಯಧೃತಃ |
ಸತ್ಯಂ ದಯಾ ತಪೋ ದಾನಮಿತಿ ಪಾದಾ ವಿಭೋರ್ನೃಪ
|| ೧೮ ||

ಸಂತುಷ್ಠಾಃ ಕರುಣಾ ಮೈತ್ರಾಃ ಶಾಂತಾ ದಾಂತಾಸ್ತಿತಿಕ್ಷವಃ |
ಆತ್ಮಾರಾಮಾಃ ಸಮದೃಶಃ ಪ್ರಾಯಶಃ ಶ್ರಮಣಾ ಜನಾಃ
|| ೧೯ ||

ದೈತ್ಯರು, ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾದ ರಾಜರು ಆಗಿ ಹೋದರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆರಿಸಿದ್ದರು. ಶೂರರಾಗಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರೂ ದಿಗ್ವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಇತರರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು, ಇತರರು ಇವರನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಾಗಲಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ತುತ್ತಾದರು. ರಾಜನೇ! ಅವರು ತಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ನನ್ನ (ಪೃಥಿವಿ) ಕುರಿತು ಮಮತೆಯನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದರು ಹಾಗೂ 'ಈ ಪೃಥಿವಿಯು ನನ್ನದಾಗಿದೆ' ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ವಿಕರಾಳವಾದ ಕಾಲನು ಅವರ ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಲು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಅವರ ಬಲ-ಪೌರುಷ, ಶರೀರ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಯಾವುದೂ ಉಳಿಯದೇ ಕೇವಲ ಅವರ ಕಥೆ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ. || ೯-೧೩ ||

ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಪ್ರತಾಪಿಗಳಾದ ಮಹಾಪುರುಷರು ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದರು. ನಾನು ನಿನಗೆ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವೈರಾಗ್ಯದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೊಡಲೆಂದೇ ಅವರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವೆನು. ಇದೆಲ್ಲವೂ ವಾಣಿಯ ವಿಲಾಸವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸತ್ಯವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇಲ್ಲ. || ೧೪ || ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಗುಣಾನುವಾದವೇ ಸಮಸ್ತ ಅಮಂಗಳವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂತಹುದು. ದೊಡ್ಡ-ದೊಡ್ಡ ಮಹಾತ್ಮರೂ ಅದನ್ನೇ ಗಾಯನಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ ಪ್ರೇಮಮಯ ಭಕ್ತಿಯ ಬಯಕೆಯಿರುವವರು ನಿತ್ಯ-ನಿರಂತರ ಭಗವಂತನ ದಿವ್ಯ ಗುಣಾನುವಾದವನ್ನೇ ಶ್ರವಣ ಸುತ್ತಾ ಇರಬೇಕು. || ೧೫ ||

ಪರೀಕ್ಷಿದ್ವಾಜನು ಕೇಳಿದನು - ಮಹಾತ್ಮರೇ! ನನಗಾದರೋ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ರಾಶಿ-ರಾಶಿಯಾಗಿ ದೋಷಗಳೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಹಾಗಿರುವಾಗ ಜನರು ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದ ಆ ದೋಷಗಳನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಬಲ್ಲರು? ಇದೆಲ್ಲದೆ ಯುಗಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಅವುಗಳ ಧರ್ಮ, ಕಲ್ಪದ್ರವಿತಿ, ಪ್ರಳಯದ ಪರಿಮಾಣ ಹಾಗೂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕ, ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ ಭಗವಂತನ ಕಾಲಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿರಿ. || ೧೬-೧೭ ||

ಶ್ರೀಶುಕಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಪರೀಕ್ಷಿತನೇ! ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಚರಣಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಸತ್ಯ, ದಯೆ, ತಪಸ್ಸು, ದಾನ - ಇವೇ ಆ ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜನರು ಪೂರ್ಣನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ-ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಧರ್ಮವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ. || ೧೮ || ಕೃತಯುಗದ ಜನರು ಬಹಳ ಸಂತೋಷಿಗಳೂ, ದಯಾಳುಗಳೂ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಎಲ್ಲರೊಂದಿಗೆ ಮೈತ್ರಿಯ ವ್ಯವಹಾರಮಾಡುತ್ತಾ ಶಾಂತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಮನಸ್ಸು-ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಅವರ ವಶದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಸುಖ-ದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳನ್ನು ಅವರು ಸಮವಾಗಿ ಸಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಸಮದರ್ಶಿಯೂ, ಆತ್ಮಾರಾಮರೂ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಉಳಿದ ಜನರು ಸ್ವಸ್ವರೂಪ ಸ್ಥಿತಿಗಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ತರ್ಪರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. || ೧೯ ||